

75. Aantekeningen, mei – juni 2020

Pieter Wisse

75.1

Zoals ik denk over informatieverkeer, is er volgens zgn algemeen belang een infrastructuur nodig voor digitale facilitering. Daarvan kunnen willekeurige deelnemers aan informatieverkeer gebruik maken. Dat komt praktisch overigens vaak neer op moeten gebruiken, omdat en/of zodra een alternatief ontbreekt. Als vergelijking, zo maak ik nu eenmaal gebruik van de straat, zeg ook maar de openbare weg, wanneer ik ergens langsga.

Ook zo'n algemeen-belangthema, het woord zegt het al, is volkshuisvesting. En dat geldt uiteraard nog sterker voor stede(n)bouw. Daarin vond menigeen enkele decennia geleden kennelijk de klad gekomen. Met Fred Feddes als auteur verscheen van de Werkgroep 5x5 de nota **Voorbij het gangbare, Een pleidooi voor de kwaliteit van volkshuisvesting en stedebouw** (Uitgeverij De Balie – S. Franke, 1989). Dat pleidooi vind ik thans in menig opzicht – tevens – relevant om “voorbij” de kortzichtigheid te wijzen en hopelijk ook daadwerkelijk te geraken die m.i. tot dusver – het gebrek aan – digitale infrastructuur voor informatieverkeer kenmerkt.

Ik merk echter meteen een verschil op. Terwijl volkshuisvestingspolitiek destijds reeds een geschiedenis van meer dan honderd jaren kende, en stede(n)bouwkundig ontwerp trouwens één van duizenden jaren, lijkt infrastructuur voor informatieverkeer thans nog steeds niet tot onderwerp van overheidszorg bepaald te zijn. Weliswaar laten overheidsinstellingen in verband met digitalisering alsmaar vaker de term infrastructuur vallen, maar feitelijk bedoelen zij er slechts voorzieningen mee voor hun informatieverkeer, onderling en/of met burgers; op facilitering van maatschappelijk verkeer in het algemeen mikken zij er niet mee.

Tja, wat is kwaliteit? Werkgroep 5x5 wijst op voorwaarden waaraan, en ik heb in onderstaand citaat volkshuisvesting vervangen door infrastructuur voor informatieverkeer,

een ieder die meewerkt aan de [infrastructuur voor informatieverkeer] zou [...] moeten [vol]doen[:] idealisme, bevoegenheid, betrokkenheid, inspiratie, verantwoordelijkheidsgevoel, durf, intelligentie, ambachtelijkheid.[p. 14 Dus,] tégen ongeïnteresseerdheid, tégen gebrek aan verantwoordelijkheidsbenul, tégen berusting in middelmaat, makkelijke zakkenvullerij, bloedeloosheid, vreugdeloosheid, loosheid in het algemeen[. p. 18]

Dergelijke eigenschappen resp. gebrek eraan zijn natuurlijk door en door onderling verweven. Wat mij betreft dient ethiek als noemer. Inderdaad,

ze moeten zich verantwoordelijk voelen voor meer dan alleen hun radartje in het apparaat. Ze moeten hun maatschappelijke verantwoordelijkheid weten [als] een vanzelfsprekend uitgangspunt. Dit geldt voor alle betrokken disciplines.[p. 14]

Maar, ja, iemand kan zich pas ergens verantwoordelijk voor voelen, indien z/hij er überhaupt weet van heeft. O.a. dat is verweven aan dergelijke voorwaarden. Zo mogelijk a fortiori geldt dat m.i. voor ontwerpers met hun vakdiscipline. Daarvoor moeten zij ruimte verlangen van overige betrokkenen c.q. belanghebbenden die daar

om uiteenlopende redenen, of juist gebrek eraan, vaak nog géén begrip voor – willen – opbrengen:

Oprachtgevers, bestuurders en bouwers blazen nogal eens hoog van de toren over hun slagvaardigheid[. p. 31]

Maar zo

[is d]enken [...] een kwaliteitsverhogende factor, dan wel zelf een kwaliteitsaspect. Meer of langer of beter denken leidt tot betere ontwerpen, of in ieder geval tot een grotere kans op betere ontwerpen.[p. 31]

Als verantwoordelijkheid van de ontwerper zie ik dan niet alleen dat z/hijzelf goed nadenkt, maar ook en vooral dat z/hij de overige betrokkenen ertoe aanzet voor wat immers een gezamenlijke opgave is:

Van het denken kan worden verlangd dat het eerder nieuwsgierig, vragend, tastend, spelend is dan stellend, dogmatisch, dwingend; dat het de complexiteit van de werkelijkheid beseft. Zo'n synthese impliceert dat ook mensen meebeslissen die niet vertrouwd zijn met het gangbare jargon; en dus dat 'taalverschillen' serieus worden overbrugd.[p. 32]

Over "taalverschillen" gesproken, dwz verschillende betekenissen, om ze eventueel te overbruggen moeten ze allereerst uitgewisseld zijn. Voilà, informatieverkeer. En wat betekent trouwens op zijn beurt overbruggen? Het misverstand is ruim verspreid dat verschillen ongewenst zijn, want nadelig. Daarom zouden 'we' ze moeten laten verdwijnen. Dat is echter onzin. Overbruggen houdt vooral op elkaar afstemmen in, dwz verschillen voordelig laten samenhangen. Vergelijkbaar

[is d]e 'samenhang van de stad' [...] een samenhang tussen vele ongelijksoortige elementen[p. 89]

Het algemeen belang moet daarom ook van infrastructuur voor informatieverkeer evident zijn. Oók daarmee

wordt de samenleving [...] vormgegeven. Iets minder parmantig gezegd: iedereen die weleens over architectuur, stedenbouw en samenleving nadenkt, komt tot de slotsom dat er verbanden bestaan tussen het vormgeven van woning en stand en het vormgeven van de samenleving.[p. 19]

Wat Werkgroep 5x5 over de zgn gebouwde omgeving in traditionele zin opmerkt, is met infrastructuur voor informatieverkeer zeker niet anders:

Ze [is] vormgegeven door de samenleving, en ge[eft] op [haar] beurt de samenleving vorm. [...] Enerzijds wordt het gebouwde gezien als uitdrukking van de aard van de samenleving.[p. 19 Anderzijds] wordt het gebouwde beschouwd als mogelijkheid om de samenleving te veranderen.[p. 20]

Vanwege wisselwerking met dynamiek van dien waarschuwt Werkgroep 5x5 terecht tegen

ideetjes [...] met miserabele aansluiting op de realiteit. Maatschappelijke ideeën die te letterlijk, te eenduidig in bouwkundige vormen worden vertaald.[p. 20]

Er bestaan

geen recepten die altijd werken[. ...] Elke situatie vraagt om een eigen aanpak.[p. 20]

Dat vind ik de reden om er een ontwerper bij te betrekken, maar dan een goede, dus iemand met vooral ruim verantwoordelijkheidsgevoel (met bijbehorende ruimte kennis enzovoort):

De complexiteit van de realiteit wordt te vaak als probleem gezien, in plaats van als rijkdom.[p. 20]

En voor maatschappelijk bereik van informatieverkeer verdient nota bene situatie zelfs kwalitatief andere overwegingen. In termen van traditionele gebouwde omgeving gaat het daarbij telkens om de fysiek-ruimtelijke locatie in kwestie. Dat is er telkens één, niet meer en niet minder. Daarentegen faciliteert infrastructuur voor informatieverkeer uitwisseling van allerlei informatie. Zeg ook maar dat relevante situaties als het ware door elkaar heen lopen. maw in meervoud. Dan schiet een enkele term tekort voor eenduidige betekenis. Er moet altijd nodige en voldoende omschrijving van situatie in kwestie bij, en daarvoor dient context. Zie verder [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#). Al helemaal voor betekenissen op stelselschaal

zijn [er] geen standaardoplossingen[. p. 21]

in de zin van uniforme, absoluut geldige betekenissen. Variëteit door meervoud heerst, vandaar de noodzaak tot contextuele verbijzondering:

Altijd is het mogelijk keuzen te maken, uit meerdere alternatieven [...] te kiezen, met nieuwe alternatieven te experimenteren. En het is ook belangrijk om te blijven pleiten voor optimale keuzevrijheid – belangrijk althans voor wie cultuur belangrijk vindt. [...] De samenleving is een menselijk maaksel; ze is gemaakt, ze wordt doorlopend gemaakt, verbouwd, verstoeld, opgelapt, herschapen, gesnoeid – kortom, ze is cultuur. En ze is niet homogeen. Telkens zijn er meerdere mogelijkheden.[p. 21]

Maar óók.

[e]en samenleving heeft een zekere samenhang nodig[. p. 21]

Wat facilitering van informatieverkeer betreft moeten betekenisverschillen met dynamiek van dien tegelijk samenhangen. Het voert hier echter te ver om borging daarvan volgens Metapatroon te verklaren. Hopelijk is desondanks reeds – enigszins – duidelijk, dat contextuele verbijzondering onmisbaar is voor zoiets als gebruikskwaliteit van informatie. Want

[k]waliteit is, ‘per definitie’ als dat mogelijk zou zijn, een zaak van ‘enkele gevallen’.[p. 22]

Voor betekenis bepaalt de context welke “gevallen” tellen. Dat telt zonodig zó nauw, dat slechts een enkel geval past. Omdat

[e]lke situatie [...] om een eigen aanpak [vraagt, p. 20]

is een overeenkomstig “eigen” betekenis aan de orde. Anders ontbreekt – de voorwaarde voor – eenduidigheid. Uitdrukking ervan vergt context, ofwel een beschrijving van situatie. Met zoiets als vooruitwerkende kracht biedt Werkgroep 5x5 een analyse waarom die noodzakelijke opzet voor digitalisering van informatieverkeer tot dusver miskend blijft; lees voor “bouw” programmering van computers, met als “aannemers” de ict-bedrijven waar “opdrachtgevers” programmeurs huren:

Er is een omvangrijke bouwbranche ontstaan waarin zowel opdrachtgevers, aannemers als bestuurders een rol spelen[. p. 51]

Wie ontbreken in dat rijtje? Onder elkaar maken “opdrachtgevers, aannemers als bestuurders” uit dat

[a]rchitecten en stedenbouwkundigen [...] niet meer zo nodig [zijn. p. 51]

Als het informatieverkeer gaat, blijven informatiekundige ontwerpers tot dusver uitgesloten (terwijl er aan “aannemers” die zich tevens ict- architect oïd noemen géén gebrek is; dergelijke verdringing probeerde informatiekundige Jaap van Rees reeds tientallen jaren geleden te bestrijden, maar vergeefs). En van de feitelijke deelnemers aan maatschappelijk informatieverkeer

[is] de plaats [...] op de wachtlijst.[p. 51]

Kortom,

[d]e bouwindustrie dendert door [p. 51 volgens] veel opportunisme en willekeur[. p. 55]

Volgens de vergelijking blijven er aparte woningen gebouwd worden, terwijl er vooral infrastructuur nodig is (waardoor dan weer andere woningen als passend bruikbaar enz. zijn). Die apartheid van woningen annex informatiesystemen (lees ook: toepassingen) frustreert (informatie)verkeer:

De eventuele bemoeienis van een stedenbouwkundige is in de loop van het besluitvormingsproces goed weggewerkt[. p. 52]

Nogmaals, voor wat feitelijk opgaven van informatieverkeer zijn, wordt inschakeling van een informatieverkeerskundig ontwerper (lees ook: civiel informatiekundige) zelfs nog niet eens overwogen:

Het is dus geen wonder dat er kritiek [...] komt, [maar] geen wonder dat de kritiek verward is.[p. 55]

Daarom vestigt de Werkgroep 5x5 aandacht, ik zou zeggen in het algemeen belang, :-) op het bijzonder belang van

het programma van eisen en het stedenbouwkundig ontwerp [...] in onderlinge samenhang.[p. 80] Juist die vragen, **waarom** en **wat**, worden vaak maar wat afgeraffeld.[p. 82]

Dat hebben “aannemers” blijkbaar graag. Overhaast

[richt d]e aandacht [...] zich op de vraag **hoe** te bouwen, op technische uitvoering, vorm of stijl. Als het eenmaal staat kan het nogal eens tegenvallen, en dat wordt dan gedacht aan de vorm te liggen, de volgende keer komt er dus een andere vorm, die dikwijls ook weer tegenvalt. Zo is de ontwikkeling van de architectuur en de stedenbouw grotendeels een opeenvolging van vormen en vormcrises, zonder dat er fundamenteel wordt gezocht naar oorzaken en oplossingen van de crises. Dat moet dus veranderen. De zo vaak overgeslagen vraag **wat** te bouwen moet weer voorop staan.[p. 82]

Passende verandering vergt echter een paradigmawissel. Informatiekundig is zgn logisch atomisme stelselmatig principieel ongeschikt. Metapatroon kent daarentegen subjectief situationisme als grondslag. Wat principiële erkenning verdient, is dynamiek van variëteit. Wat de Werkgroep 5x5 als kenmerkend voor “volkshuisvesting en stedenbouw” aangeeft, geldt beslist óók voor maatschappelijk informatieverkeer. Onder de noemer van infrastructuur is het zelfs een pleonasme dat zij

dienstbaar [is] aan elke individuele [deelnemer aan informatieverkeer], maar ze is ook dienstbaar aan de samenleving in haar geheel. Dat zijn geen tegengestelde opgaven, maar in de praktijk laten ze zich niet zomaar combineren. **Wat** er gebouwd moet worden, dat is een kwestie van deze combinatie.[p. 82]

Voor de zoveelste keer, ontwerp(en) ervan is toch ècht een vak, mede

[g]elet op de veranderingen in de samenleving[. ...] De diversiteit en veranderbaarheid van de [betekenissen] moet haar weerslag hebben op de diversiteit en veranderbaarheid van de [informatie].[p. 82]

In het bovenstaande citaat heb ik “woonvormen” vervangen door betekenissen, en “woningvormen” door informatie. Ook en vooral de vraag naar relevante betekenis

is een vraag die telkens opnieuw moet worden gesteld, op basis van omstandigheden. Die omstandigheden zouden de eerste bron van inspiratie moeten[. p. 93]

Lees voor “omstandigheden” ook situatie, met context als beschrijving van situatie. Voilà, contextuele verbijzondering. Zoals gezegd lukt het met informatie daarom véél eenvoudiger, bedoeld is de vergelijking met de traditionele gebouwde omgeving, om passende variëteit voor de reële variëteit van – dus ook weer veranderlijke – betekenissen te faciliteren. Daarvoor volstaat het om nodige en voldoende context als integraal onderdeel ervan ‘in’ informatie op te nemen:

Nieuw hoeft alleen hun combinatie te zijn.[p. 94]

Een stelselmatig praktisch bruikbaar formalisme biedt Metapatroon met zijn recursieve beginsel van contextuele verbijzondering. Dankzij zo’n, zeg maar, metastructuur

[is] differentiatie [...] niet alleen een zaak van ontwerp, maar ook van beheer[. p. 84]

Wat Metapatroon tegelijk (!) laat vestigen, is samenhang. Dàt is immers de infrastructurele keerzijde. Infrastructuur dient zowel verschil als samenhang ertussen te faciliteren. Of zoals de Werkgroep 5x5 stelt:

Waar de samenleving steeds individualistischer wordt, [...] moet de openbare ruimte de voorwaarden bieden voor maatschappelijke samenhang. [...] Openbare ruimte moet ontmoetingen en confrontaties mogelijk maken, maar ze moet ze zo weinig mogelijk dicteren[. p. 87]

Dictaat blijkt tot dusver echter leidend, omdat afzonderlijke overheidsinstellingen netzo aparte voorzieningen blijven – laten – ontwikkelen voor wat zij feitelijk beperkt houden tot hun respectievelijke informatiebehoeften, alle retoriek van infrastructuur e.d. ten spijt. Het is overigens niet verkeerd dat zo’n instelling het informatieverkeer ermee stuurt. Maar dat laat zich eenvoudig, of überhaupt pas praktisch, inrichten via beperking van willekeurige(r) gebruiksmogelijkheden van infrastructuur:

Dat kan alleen worden verwerkelijkt als het ontwerp van de openbare ruimte serieus wordt aangepakt [...], zorgvuldig, genuanceerd en consequent. [...] Nu zijn er tientallen diensten en instanties en bedrijven die allemaal iets te maken hebben met de inrichting[. ...] Het geeft niet dat er zoveel zijn, maar het geeft wel dat ze zo langzaam elkaar heen werken.[p. 87]

Ook daarvan geeft de Werkgroep 5x5 een treffende analyse. Terwijl

de overheid [geldt] als hoeder van het algemeen belang[, blijkt] het [...] heel verleidelijk om deze verantwoordelijkheid uit handen te geven: [...] ze hoeft geen enge keuzes meer te maken, [...] hoeft niet zelf deskundig te worden en [niemand] zal klagen dat [zij] ‘lastig’ is. [...] Bovendien neemt een projectontwikkelaar de [...] taak graag over[, maar een projectontwikkelaar heeft andere doelstellingen dan [overheid] zou [...] moeten hebben.[p. 91]

Lees ict-bedrijf voor “projectontwikkelaar,” en het moet duidelijk zijn hoe opdrachtgevende overheidsinstellingen en opdrachtnemende ict-bedrijven een

noodlottige coalitie van infrastructurele ondermijning – blijven – vormen. Maar zolang een overheidsinstelling als opdrachtgever géén ruimte gunt, komt een ontwerper er nooit tussen. Werkgroep 5x5 veronderstelt dat

opdrachtgevers [...] architecten [...] natuurlijk weloverwogen kiezen[. p. 98]

Daar blijf ik dan maar voor informatieverkeerskundige ontwerpogaven op hopen. Oh ja, hoewel ik samen met Jaap van Rees twee artikelen en een boek schreef over de rol van informatiearchitect in verhouding tot andere rollen, dat was in 1995, heb ik mijzelf nooit architect genoemd. Voor zover het in mijn vermogen ligt, wil ik vermijden geassocieerd te worden met mensen die zich m.i. ten onrechte zo afficheren (en dat zij dat doen kan ik onmogelijk verhelpen). Ik bleef mijzelf daarom informatiekundig ontwerper noemen en benut tegenwoordig als aanduiding ook wel civiel informatiekundige of informatieverkeerskundig ontwerper.

noot: Deze aantekening kan beschouwd worden als aflevering in de reeks Civiele informatiekunde vergelijkenderwijs; zie [aantekening 74.75](#) voor de hieraan voorafgaande aflevering.

75.2

Zoals ik informatievoorziening voor financieel beheer voorstel in [Beknpte inrichtingshandleiding grootboekstelsel volgens fasegewijs boekhouden](#) laat zo'n opzet volgens verhouding tussen structuurbegrippen zich duiden als een geval van zgn documentaire informatievoorziening zoals ik ooit :-) veralgemeniserend heb beschreven in [Exploitatie van documentaire technieken](#). Let wel, dat was lang vóór – de ruime verspreiding van – het Internet(gebruik). Het loont m.i. om te beseffen wat de grondslag is van wat intussen dankzij zgn zoekmachines alom vanzelfsprekende gebruiksmogelijkheden geworden zijn. Dat beginsel hoeft – ook – voor financiële administratie niet anders te zijn, en moet het daarom vooral ook niet. Dat lukt door te onderzoeken wat er achter de vanzelfsprekendheid ervan zit. Het is maar een korte tekst, die over documentaire technieken, dus je bent er zó doorheen. En volgens mij is daardoor de latere tekst, die over fasegewijs boekhouden, veel begrijpelijker. Wat m.i. ook kan helpen, vervolgens dan, is het hoofdstuk [Postcoördinatie](#) uit **Aspecten en Fasen**; in dat hoofdstuk is dat eerdere artikel integraal opgenomen (en dat kan je daar dan overslaan).

75.3

Ik ben een aflevering met aantekeningen verder, en wel [nr 74](#). Zoals je kunt nalezen heb ik hier en daar nog maar eens een teken uitgezet, maar als ik al antwoord krijg kan ik er geen inschikkelijkheid in herkennen. Meestal blijft zelfs maar enig antwoord domweg uit. Van een discussie komt het hoe dan ook nooit, laat staan dat ik iemand weet te overtuigen van wat er informatiekundig op stelselschaal principieel anders moet (want ook kan). Dat kan uiteraard liggen aan wat ik daarvoor voorstel. Onzin, wellicht? Maar door literatuuronderzoek vind ik de semiotische synthese à la enneade alsmaar bevestigd, en daardoor het stelselmatig nut & noodzaak van Metapatroon. Nou ja, als je ernaar wilt blijven kijken, graag.

75.4

Ook dat klinkt daadkrachtig. Er moeten dringend kosten worden bespaard; vooral zgn maatwerk is duur; zsm moet daarom maatwerk ongedaan gemaakt worden. Hmm, het is ook maar weer de vraag of de probleemstelling tegelijk de adequate probleemanalyse biedt. Slechts wanneer dat zo is, kan van het voorstel redelijkerwijs de oplossing worden verwacht. Maar anders ... niet. Sterker nog, wat abusievelijk als

oplossing zou moeten dienen, pakt doorgaans extra averechts uit (zoals nog duurder).

Door alléén verwijdering van maatwerk in overweging te nemen, blijven voordelen uit resp. stapelen nadelen plus kosten zich verder op. Dat neemt niet weg dat o.a. maatwerk stellig een probleem is. Er is daarom inderdaad alle reden voor kritisch onderzoek ernaar, enzovoort. Prima, maar, nota bene, ook maatwerk staat niet op zichzelf. Over maat(voering) gesproken, wat werkelijk telt is het ruimere verband. Ofwel, maatwerk vormt vooralsnog een aanleiding voor ruimer bemeten probleemanalyse (zoals allerlei onderwerpen, thema's e.d. als aanleiding kunnen gelden, bijvoorbeeld gebruikskwaliteit van informatie).

Wat vormt dan een wel verantwoorde afbakening? Daarvoor geeft maatwerk als aanduiding een bruikbare aanwijzing. Wie een kledingstuk nodig heeft, kan voor betrekkelijk weinig geld confectie aanschaffen of voor betrekkelijk veel geld dat ene stuk geheel op maat laten maken. Van confectie kan de pasvorm echter ... aanpassing behoeven. Dat heet dan maatwerk. Het idee is dat confectie plus enig maatwerk eraan per saldo goedkoper (lees: minder duur) is dan, zeg maar, volledig maatwerk.

Dit taalgebruik is tevens voor computerprogrammatuur gaan gelden. Een programmatuurpakket gaat dan door voor confectie. Er is één maat(voering) voor alle gebruikers. Daardoor is het pakket per gebruiker – meestal – minder duur dan volledig maatwerk zou zijn. Indien het pakket in kwestie echter niet kan helpen voorzien alle informatiebehoeften van daarvoor in aanmerking komende gebruikers en wanneer noodzakelijkerwijs wel in zulke behoeften voorzien moet zijn, zijn aanpassingen van de programmatuur nodig.

De ene maatwerkingreep als zo'n aanpassing is de andere niet. Het kritieke punt is in hoeverre daarvoor de pakketprogrammatuur gewijzigd moet worden. Zo ja, dan geldt de programmatuur prompt niet meer als pakket. Zo kan een volgende pakketversie niet zonder meer in gebruik genomen worden; het maatwerk aan de pakketprogrammatuur moet als het ware telkens herhaald worden (voor zover nog mogelijk gelet op wijzigingen van het pakket). Het eenvoudigst is maatwerk als aparte module; daardoor blijft de pakketprogrammatuur immers ongewijzigd met behoud van integriteit als pakket.

Zelfs wie de betrekkelijkheid van maatwerk beseft, dreigt de belangrijkste insteek voor afbakening nog te veronachtzamen. Dat betreft de informatiebehoeften. Zijn die eigenlijk wel grondig, dekkend genoeg geïnventariseerd?

Daar kan zelfs geen sprake van zijn, indien de keuze voor een programmatuurpakket reeds bepaald is. Dat hoeft overigens geen problemen te veroorzaken. Dat levert wellicht louter voordelen. Maar daarvoor moet het pakket op voorhand bemeten zijn op relevante informatiebehoeften.

Het gaat daarentegen mis, zodra het pakket daarvoor tekort schiet. Dan is er en blijft (!) er geen ontkomen aan maatwerk. Over probleemanalyse gesproken, dit is m.i. de toestand waarin o.a. de Rechtspraakorganisatie mbt financieel beheer terecht gekomen is.

Als onderdeel van het ministerie van Veiligheid & Justitie (V&J) heeft de Rechtspraakorganisatie het gebruik van een bepaald programmatuurpakket voor financiële administratie feitelijk voorgeschreven gekregen. Dat pakket is op zijn beurt onderdeel van een nog weer omvangrijker programmatuurpakket waarmee de leverancier ervan mikt op grotere bedrijven. Een (rijks)overheidsinstelling moet

echter voldoen aan principieel andere eisen wat financieel beheer betreft. Nogmaals, daaraan valt met zoiets als een thans gangbaar digitaal hulpmiddel voor bedrijfsboekhouding onmogelijk zonder maatwerk te voldoen.

Wie voor financieel beheer idealiter zonder maatwerk wil uitkomen, moet zich voor relevante informatiebehoeften richten naar de gehele cyclus. Die cyclus laat zich indelen volgens fasen. Een gangbaar hulpmiddel voor bedrijfsboekhouding is feitelijk tot één fase beperkt (en daardoor geldt die impliciet; niemand die zich ervan bewust is). Dat is de fase van daadwerkelijke uitgaven en ontvangsten. Kortom, voor alle overige relevante fasen in de financieel-beheercyclus plus het verband met de fasen van uitgaven/ontvangsten is uitgaande van zo'n pakket maatwerk nodig. Klopt, dergelijk maatwerk betreft aldus gauw – veel – meer dan wat van het pakket voor gebruik past.

Daar komt bij, dat fasen voor een cyclus niet volgens een enkele reeks gerangschikt kunnen zijn in het geval van financiering die van de ene naar de volgende cyclus doorloopt. Daarmee gaan informatiebehoeften gepaard voor zowel overheidsinstellingen als bedrijven. Zo geldt voor Nederlandse rijksinstellingen het geïntegreerde verplichtingen-kasstelsel. Dat houdt uiteindelijk voor een bepaalde uitgave een tweetal verantwoordingsperioden in. Ik noem ze dimensies. De ene periode annex dimensie betreft het jaar van de kasbegroting waarmee de uitgave strookt, de andere het jaar van de verplichtingenbegroting waar de uitgave onder moet worden verantwoord. Voor een groter bedrijf ligt een investeringsbegroting meer voor de hand dan een verplichtingenbegroting – en naar mijn mening overigens voor een rijksoverheidsinstelling óók –, maar dat doet niets af aan – de noodzaak van – het meervoud van relevante perioden/dimensies per beheercyclus. Met keuzes voor dimensies en fasen voor de financieel-beheercyclus laten informatiebehoeften zich op hoofdlijn(en) principieel en daardoor volledig duiden. Het denken in cyclus volgens dimensies en fasen is echter nog onbekend. Daar moet het dus mee beginnen, zie ter verdieping van [Beknopte inrichtingshandleiding grootboekstelsel volgens fasegewijs boekhouden](#) o.a. het hoofdstuk [Dimensies](#) in **Aspecten en Fasen**.

Pas nadat als schets van integrale informatiebehoeften een model ontstaat van de gehele financieel-beheercyclus (!) inclusief passende dimensies en fasen laat zich (h)erkennen hoeveel daarvan een tot dusver gangbaar boekhoudpakket mist en wat er dus aan maatwerk onontkoombaar is.

De oplossing is inderdaad om geschikte programmatuur voor fasegewijs boekhouden als pakket te beschouwen. Aan de hand van de verdere zgn structuurbegrippen kunnen de reële informatiebehoeften volledig gedetailleerd worden geïnventariseerd. Daarvoor stellen die begrippen zoiets als een taal beschikbaar en daarom dring ik er zo op aan ze te leren beheersen.

Als praktisch begin heb ik ongeveer anderhalf jaar geleden voorgesteld om volgens fasegewijs boekhouden een grootboek in te richten voor het zgn jaarwerk; voor afschrift zie [aantekeningen 65.44, 65.65, 65.70 en 65.74](#) en [aantekeningen 66.1 en 66.42](#). Daar zou nieuw maatwerk voor moeten komen, wat onzin is. Besteed dan veel minder geld aan een structurele oplossing.

Een grootboek is ook volgens fasegewijs boekhouden overigens géén hulpmiddel ter facilitering van procedures, processen e.d. Daarvoor moeten andere voorzieningen getroffen – blijven – worden. Dankzij explicitering van fasen is daarvoor echter een strak verband beschikbaar en dat bevordert ook daarvoor modulaire opzet met

verdere voordelen voor zowel – hogere – gebruikskwaliteit van informatie als – lagere – ontwikkel- en beheerkosten van dien. Crediteuren- en debiteurenbeheer kan kwalitatief sterk worden verbeterd door ook daarvoor – samenhang dankzij – verbijzondering van actor volgens hoedanigheden te benutten.

Ja, goed idee, “moderniseren.” Maar mag het dan misschien ook met iets nieuws, dus anders?

75.5

En dan is er bij mijn weten tevens een zgn datawarehouse in gebruik (met hoge kosten van dien). Als ik het goed begrijp, dient dat vooral voor rapportages voor financieel beheer, zowel ter onderbouwing voor (begrotings)voorstellen voor een a.s. cyclus als ter verantwoording over verlopen cyclus (en daarom wordt er thans voor het jaarwerk, verantwoording, dus, een beroep op gedaan). Ook en vooral dergelijke rapportages kunnen – pas – integraal worden opgesteld met een financiële administratie die de gehele (begrotings)cyclus omvat. Eventueel daarvoor nog benodigde extra informatie kan aan die rapportages toegevoegd worden via aansluitingen van daarvoor relevante registers op de informatierotonde. Hoe dan ook kan dat datawarehouse komen te vervallen. Maatwerk of niet, dat leidt nog eens tot een zeer aanzienlijke kostenbesparing, terwijl nota bene de gebruikskwaliteit van informatie sterk kan toenemen dankzij stelselmatig optimale opzet. (Overigens kunnen informatiebehoeften deels worden ontleend aan – de opzet van – bedoeld datawarehouse.)

Ik vat samen: Als je echt wilt moderniseren, dwz zowel echte verbetering van financiële informatievoorziening als echte kostenbesparingen mbt daarvoor benodigde mensen en middelen wilt bereiken, moeten de digitaliseringsmiddelen de gehele financieel-beheercyclus samenhangend bestrijken. Dat vergt een passende boekhoudkundige theorie resp. methode: fasegewijs boekhouden. Daarvoor is een proefopstelling beschikbaar ter toetsing van afwegingen van waarden van de zgn structuurbegrippen.

75.6

Voor een financieel-beheercyclus met een uitgebreide configuratie van faseboeken, zie figuur 9 in [Financieel projectbeheer in overheidskader: casus Betuweroute](#). Omdat fase een zgn structuurbegrip is, zeg ook maar een variabele met allerlei waarden, werkt fasegewijs boekhouden voor welke inrichting dan ook. Ofwel, wat integrale dekking van cyclus betreft, is ermee nooit meer- c.q. maatwerk nodig.

75.7

Ik begrijp je opmerking dat je uitputting toch aan de stand van de – grootboekrekening voor de – kas zou moeten kunnen volgen. Ja, dat is zo indien het totale bedrag van de kasbegroting als beginsaldo in de kas gestort wordt, met betalingen vervolgens uit die kas. Het bedrag dat op enig moment nog in kas is, kan je dus nog uitgeven. En wat je tot dan uitgegeven hebt, kan je zien op zoiets als de kosten(grootboek)rekening.

Maar je wilt uitputtingsverloop volgens o.a. verschillende uitgavensoorten (lees ook: kostensoorten enz.) kunnen nagaan. Dat zou dan een aparte kas zowel per uitgavensoort als begrotings- annex verantwoordingsperiode vergen (en een regime dat het volledige begrotingsbedrag meteen aan het begin van een uitvoeringsperiode beschikbaar heeft en stelt). Zo werkt dat echter niet.

Het aantal (geld)kassen waaronder bankrekeningen is juist beperkt, en het

liquiditeitsbeheer staat enigszins los van uitputting; als er maar genoeg 'in kas' is voor a.s. betalingen. Ofwel, de kasbegroting voor o.a. een uitgavensoort betreft een ander verschijnsel dan, zeg maar, echt geld. Het gaat daarentegen om een bepaald recht op beschikbaarheid van geld, en dat moet daarom tot uitdrukking komen in een andere, in dit geval eerdere, fase met bijbehorend faseboek in de gehele financieel-beheercyclus. De som van kasbegrotingen is uiteraard een voorname factor voor kas- resp. liquiditeitsbeheer. Omdat er 'in kas' echt geld zit, behoort ook en vooral de faseboekrekening van een kas in het faseboek voor uitgaven/ontvangsten.

75.8

Aan de – documentatie over de – zgn boekingsgang, met dank voor inzage, laat zich duidelijk aflezen dat het grootboek gebruikt wordt om, zeg maar, onderhanden werk te volgen. Met fasegewijs boekhouden gebeurt dat expliciet. Dat maakt het voor iederéén begrijpelijker. Voor een buitenstaander is er uiteraard geen touw aan zo'n boekingsgang vol impliciete veronderstellingen vast te knopen.

Die boekingsgang betreft vorderingen. Daarom maak ik allereerst enkele voorbereidende opmerkingen. (Want) voor informatiekundige analyse is, op z'n filosofisch gezegd, begripskritiek onontbeerlijk.

- Voor de (rijks)overheid geldt het verplichtingen-kasstelsel. Dat is enigszins eenzijdig benoemd. Een overheidsinstelling telt daarvoor als organisatie die taken uitvoert waarvoor middelen nodig zijn (en in het geval van subsidiëring e.d. zijn die middelen onmiddellijk financiële middelen). Andere uitvoeringsmiddelen moeten worden gehuurd of gekocht. Daarvoor gaat een overheidsinstelling – vaak – overeenkomsten aan, dwz als werkgever met werknemers, als inkoper met leveranciers, enzovoort. Het zijn zulke nadere overeenkomsten waarvoor de term verplichtingen dient volgens verplichtingen-kasstelsel. Het idee is dat een overheidsinstelling geld uitgeeft.

Als onderdeel van haar takenpakket kan een overheidsinstelling echter ook geld moeten ontvangen. Dat zijn eveneens ... verplichtingen, maar met de rollen in de verhouding omgekeerd.

- Volgens een verplichting, het woord zegt het al, is betaling afdwingbaar. Dan vind ik het de vraag, of wat de Rechtspraakorganisatie mbt griffierecht een vordering noemt ook de verplichting-tot-betaling door de wederpartij betreft. Althans, ik begrijp dat een aangebracht geschil niet door een rechter behandeld wordt resp. hoeft te worden, zolang het daarvoor verschuldigde griffierecht niet betaald is. De Rechtspraakorganisatie heeft vooralsnog dus geen recht op dat bedrag. Indien de desbetreffende geschilpartij het bedrag niet betaalt, gaat rechterlijke behandeling 'gewoon' niet door, klaar. Maar geeft opname als vordering, maw als omgekeerde verplichting, in het grootboek dan geen valse voorstelling van ... zaken?

Voor geschilpartijen, beter gezegd voor rechtsbijstandsverleners, met een zgn rekening courant voor griffierecht ligt dat m.i. anders. Van wat een rekening-couranthouder aan geschil(len) aanbrengt, wordt voor in-behandeling-nemen betaling per geschil niet afgewacht. En omdat die geschillen wel meteen als in-behandeling gelden, rust op de aanbrengrer wel de verplichting tot betaling van griffierecht daarvoor. De periodieke vordering die aan een rekening-couranthouder wordt uitgebracht, verschilt als regel echter van de som van het griffierecht voor de geschillen die z/hij tijdens zo'n periode aangebracht heeft. Wat van de rekening-couranthouder daadwerkelijk gevorderd wordt (waartoe z/hij volgens de rekening-courantovereenkomst met de Rechtspraakorganisatie is ... verplicht), is telkens

aanvulling van haar/zijn saldo op de rekening tot een voorschot. Het is voor die periodieke voorschotvoorziening waarvoor de rekening-couranthouder een factuur gestuurd krijgt; als specificatie tellen uiteraard de via de rechtsbijstandverlener in kwestie aangebrachte geschillen met daarvoor verschuldigd griffierecht. Wordt vervolgd met voorstellen à la fasegewijs boekhouden.

75.9

Omdat reactie uitblijft, moet ik me “extra bezorgd maken” over je gezondheid?

[Zie ook [aantekeningen 74.19 en 74.81](#).]

75.10

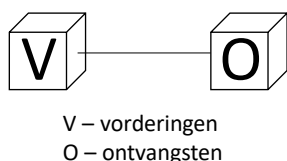
Gelukkig! Over “niet effectief” gesproken, voor een goed gesprek gaat er natuurlijk niets boven een zonnig terrasje. :-) Er zijn m.i. zo mogelijk nog meer redenen om reële betekenisverschillen plus samenhang ertussen serieus te nemen, o.a. mbt inkomen(sbestandelen). Want vroeg of laat moet rechtmatigheid worden getoetst van wat er thans c.q. voorlopig noodzakelijkerwijs aan extra bedragen extra vlot uitgekeerd wordt. En digitalisering voor de Omgevingswet is allang een ongeluk waarop we niet eens meer kunnen wachten, maar dat feitelijk allang gebeurd is. Enzovoort, enzovoort. Maak (B)FS stelselmatig relevant!

[Zie ook **aantekening 75.9**, en tevens aantekeningen met nrs [73.85](#), [73.90](#) en [73.92](#).]

75.11

Hoewel mij enige twijfel gerechtvaardigd lijkt omtrent de verplichtende aard van een enkele zgn vordering van griffierecht, ga ik er hier voor uitleg van fasegewijs boekhouden voorsnog van uit dat het wel zo’n verplichting is voor wie een geschil aanbrengt.

Een vordering is géén ontvangst van betaling, maar dient ertoe om een wederpartij tot betaling te bewegen. Zo betreft vordering een andere, en wel eerdere, fase in de gehele financieel-beheercyclus. Volgens fasegewijs boekhouden telt het grootboek dan – minstens – twee faseboeken, één voor registratie van vorderingen en een ander voor registratie van ontvangsten volgens vorderingen. Dan ligt er tevens een verband tussen beide faseboeken; daardoor kan de stand van de vorderingen worden vergeleken met de stand van de ontvangsten. Op hoofdlijn is het grootboek dan ingericht zoals figuur 1 schetst.

figuur 1

Volgens de huidige boekingsgang wordt de vordering op zoiets als een voorlopige ontvangstenrekening geboekt. Omdat er geen faseboeken onderscheiden zijn, bestaat het grootboek feitelijk uit één faseboek. Daarvoor blijft volgens figuur 1 het faseboek O over, met thans daarin dus óók zo’n grootboekrekening voor voorlopige ontvangsten.

Indien er apart-maar-samenhangend wel een faseboek V beschikbaar is, volgt registratie van de vordering uitsluitend op een (faseboek)rekening in dat faseboek.

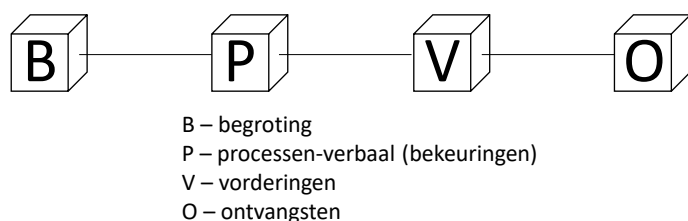
Er is daarmee, dwz met die vordering, van een daadwèrkelijke ontvangst van een geldbedrag immers – nog – géén sprake.

Wanneer enig geldbedrag wèl ontvangen is, blijft registratie daarvan op zijn beurt beperkt tot het dáárvoor bestemde faseboek, ofwel faseboek O. De registratie betreft dus nota bene géén àfboeking van een voorlopige ontvangstenrekening met tegelijk òpboeking op een definitieve ontvangstenrekening. In plaats daarvan kan via het structurele verband tussen – faseboekrekeningen in – desbetreffende faseboeken de onderlinge stand op willekeurig tijdstip worden gerapporteerd. Daar is géén tussenrekening met op- en afboekingen voor nodig.

Voor wie erkent dat het vorderingen – nog – niet om daadwerkelijke ontvangsten gaat, kan het niet anders dan logisch zijn om daarvoor ook verschillende registers bij te houden. Per financiële gebeurtenis vergt registratie een ènkele boekingspost in het dienovereenkomstige faseboek. De boekingsgang raakt ingewikkeld, zodra inrichting van wat wel beschouwd neerkomt op een grootboek met slechts één faseboek behalve op een indeling volgens kostencategorieën tevens berekend moet zijn op het volgen van voortgang door-de-fasen-heen. Daar hebben boekhouders weliswaar allerlei boekingskortsluitingen, -omwegen e.d. voor bedacht, maar zodra een financieel-beheercyclus formeel gefaseerd verloopt raakt een daarvoor dekkende boekingsgang alsmaar ingewikkelder èn onbereikbaarder. Die averechtse praktijk blijft gehandhaafd, doordat buitenstaanders erdoor worden afgeschrokken. Onder het motto 'Het zal wel goed zijn' kiezen zij voor afstand en menen daardoor ook niet verantwoordelijk te zijn.

Boekhouden moet echter voor iederéén met lagere school begrijpelijk kùnnen zijn. Dat lukt dankzij fasegewijs boekhouden. Daardoor laten zich fasen strikt onderscheiden van ipv hopeloos vermengen met kostencategorieën. Dankzij onderscheid is vervolgens pas eenduidige combinatie tot rekeningenstelsel mogelijk. Zo is er in faseboek V een faseboekrekening **V-griffierecht** en in faseboek O een faseboekrekening **O-griffierecht**, met daartussen een relatie voor vergelijkend overzicht over de resp. boekingen erop. Ingewikkelder is het nooit.

Als eenvoudige variatie op het fasegewijze thema is denkbaar dat ontvangsten tijdens een periode begroot zijn. Zo van, vòlgend jaar wordt de politie van een gemeente geacht bedrag x aan bekeuringen te – helpen – innen. Ik zou daarvoor niet één faseboek, maar twee faseboeken toevoegen, zoals figuur 2 toont.

figuur 2

Met het proces-verbaal is immers de (vorderings)factuur nog niet opgesteld resp. verstrekt. Als vuistregel voor inrichting geldt dat het aantal fasen moeilijk valt te overdrijven; het is later eenvoudiger fasen zònder aangetoond toegevoegde waarde voor financieel beheer te schrappen.

Wat griffierecht betreft, zou een faseboek zoals hierboven toegevoegd voor processen-verbaal voor registratie van het griffierecht zoals bekend voor

aangebrachte geschillen. Daarvan afgeleid kan als volgende fase facturering gelden, voor een aanbrengrer zonder rekening-courant in het middel latend of betaling ervan afdwingbaar is, met wederom daarna de fase van eventuele ontvangst van het factuurbedrag.

Indien aan de respectievelijke boekingen in de faseboeken die hier met de letters P, V en O aangeduid zijn, nodige en voldoende informatie toegevoegd is ter identificatie van telkens de (geschil)aanbrengrer en het geschil in kwestie, vormen die faseboeken in hun verband samen eveneens vergaand een zgn debiteurenadministratie. Door als fasen P en V van elkaar te onderscheiden, is die in één moeite door ook geschikt als administratie voor rekeningen-courantbeheer. Is dat wellicht iets voor een proef?

Ik ben opzettelijk niet ingegaan op details van de huidige boekingsgang voor rekening courant griffierecht. Het moet principieel anders, punt. (Want) die gang gaat nog eens extra mank aan problemen die gepaard gaan met uitdrukking van fasering volgens kostenindeling. Algemeen gezegd, wat twee assen vergt, zeg x en y , kan nooit doorzichtig volgens één as, dus x of y , worden geregistreerd. Boekhouden (algemener: financiële administratie) blijft – nodeloos – ingewikkeld, bijgevolg duur enzovoort met tekortschietende gebruikskwaliteit van informatie voor financieel beheer zolang dat – vergeefs geprobeerd blijft.

75.12

Ik ga nader in op financieel beheer van rekeningen courant griffierecht. Wie 'heeft' zo'n, wat uitgebreider aangeduid, geldrekening? Dat zijn dus vooral professionele rechtsbijstandverleners zoals advocaten en deurwaarders. Het is een geldrekening van zo iemand – of een organisatie – bij de Rechtspraakorganisatie. De overeenkomst die zij ervoor sluiten verschaft o.a. aan de Rechtspraakorganisatie het mandaat om de factuur voor griffierecht namens de geldrekeninghouder te betalen ... van het geld dat op haar/zijn rekening courant als geldrekening staat. Zeg ook maar dat de Rechtspraakorganisatie, met als ik het goed heb vervolgens LDCR, als factuuradres enz. voor de rekening-couranthouder dient.

Ik heb het altijd al merkwaardig gevonden dat voor elke rekening courant als geldrekening geen aparte grootboekrekening bestaat. Ik stel hier voor om zulke grootboekrekeningen voor rekeningen courant als geldrekening wel op te voeren. (Ja, dat zijn er nogal wat grootboekrekeningen bij. Daarvoor kan eventueel een extra aspect-/subgrootboek in het grootboekstelsel worden opgenomen.) Dankzij grootboekrekeningen-voor-rekeningen-courant-als-geldrekening raakt financieel beheer doorzichtig.

Voorlopig beperk ik me tot, zeg maar, echt geld. In recente aantekeningen heb ik de nadruk op ontvangsten ervan gelegd. Daarom het ik een faseboek met de hoofdletter O aangeduid. Maar ontvangsten wisselen uitgaven af met echt geld. En daarom keer ik terug naar de hoofdletter X voor het faseboek voor registratie van geldontvangsten en –uitgaven resp. van wat verder allemaal waardering volgens echt geld betreft.

Stel dat iemand, zeg A, een overeenkomst heeft met de Rechtspraakorganisatie voor een rekening courant griffierecht. Faseboek X telt dan o.a. faseboekrekening X-A. Indien A griffierecht ten bedrage van b verschuldigd is, 'regelt' de Rechtspraakorganisatie betaling ervan met twee boekingsregels. De ene brengt b ten gunste van een grootboekrekening voor opbrengsten, de andere b ten laste van X-A, klaar.

Tussendoor merk ik op dat stelselmatige ordening van actoren met relevante nader – situationele – hoedanigheden tevens onmisbaar is voor eenduidige toeschrijving van een griffierechtschuld aan een rekening-couranthouder. Algemener, de aanbrengrer van een geschil hoeft niet meteen de debiteur te zijn.

Ik laat hier in het midden of de boeking als ware voorbereid is door boekingen in faseboeken voor fasen zoals eerder aangegeven met P en V. Is dat wel nodig? De boeking in faseboek X kan juist als het om een rekening-couranthouder gaat toch direct – met informatie – vanuit een zgn primair processysteem (pps) opgemaakt zijn?

Over liquiditeitsbeheer gesproken, de voorwaarde die de Rechtspraakorganisatie aan een rekening-couranthouder stelt is dat er voldoende geld beschikbaar is op haar geldrekening bij de Rechtspraakorganisatie. Daarin geven de boekingsregels op de X-faseboekrekening in kwestie altijd het laatste inzicht. Indien het minimaal overeengekomen saldo nadert, kan de Rechtspraakorganisatie zelfs op een willekeurig tijdstip aan de rekening-couranthouder een factuur sturen voor aanvulling van het saldo (en ontvangst wordt geboekt ten gunste van X-A), enzovoort.

(Willekeurig tijdstip? Ook het loslaten van maandritme voor registratie maakt financieel beheer zowel flexibeler als eenvoudiger.)

Kortom, het kan nog eenvoudiger dan ik al dacht. Als er al maatwerk nodig blijft, is het verwaarloosbaar. Of mis ik iets?

En nòg weer eenvoudiger, ja, ik besef dat het gevoelig kan liggen, is het wellicht om tzt de rekening-courantregeling te vervangen door een automatische-incassoregeling. Dan heeft A als voorschot geen geld vastzitten in een geldrekening bij de Rechtspraakorganisatie, terwijl de Rechtspraakorganisatie geen zorg om liquiditeitsbeheer mbt zulke geldrekeningen van derden heeft (en de Rechtspraakorganisatie is er niet voor om op haar beurt geld te verdienen aan de ter beschikking gestelde voorschotten te betaling van verschuldigd griffierecht).

Ik wijs er op, dat de huidige boekingsgang in al haar complexiteit slechts zoiets als verzamelgrootboekrekeningen betreft. Hoe informatie per rekening-couranthouder wordt bijgehouden, blijft daar nota bene buiten beschouwing. Zoals ik het voorstel, is daarentegen alles meegenomen. Indien verandering zo nodig onder de noemer van verwijdering van maatwerk moet, vooruit, dan heb je met rekening courant griffierecht ook m.i. inderdaad een bij uitstek relevant ontwerp gekozen (voor, maar dat hoeft niemand dan al te begrijpen, een véél verderstreckende proef annex aanzet).

75.13

Waarom lukt het, ervan uitgaande dat ik inderdaad niets mis, om de boekingsgang zo radicaal te vereenvoudigen? Dat valt te herleiden tot het – volgen van het – beginsel van scheiding van registratie en rapportage. Voor toelichting verwees ik je naar [Exploitatie van documentaire technieken](#), een opstel over documentaire informatievoorziening. Zeg ook maar dat fasegewijs boekhouden de boekhoudkundige variant is van zo consequent mogelijk gebruik van dat beginsel. Een passende aanduiding voor de crux van die scheiding is postcoördinatie. Als methode houdt postcoördinatie in, dat ietsen worden geregistreerd volgens – waarden van – kenmerken die relevant kunnen zijn voor rapportages waaraan behoefte kan – gaan – bestaan. Een vuistregel voor volledigheid van relevante kenmerken biedt de verzameling zgn topische vragen; daar doen ‘we’ het sinds mensenheugenis mee en ontdekking van een nieuwe topische vraag zou iets

bijzonders zijn. Een andere vuistregel is dat voor registratie slechts ietsen in aanmerking komen die verder niet ontleedbaar zijn, herstel, waarvan 'we' ons verdere ontleding niet zinvol kunnen voorstellen (en die regel geldt onder de noemer van normaalvormen voor de ordening van informatie in een zgn relationele database).

Wie – klopt, ook weer – iets wil weten over de verhouding e.d. tussen aldus elementair verklaarde ietsen, moet daarvoor terecht kunnen bij de geregistreerde kenmerkwaarden. Zo'n rapportage als vervulling van een bepaalde informatiebehoefte gebeurt tov registratie telkens achteraf. Daar komt dus het voorvoegsel post vandaan. En het betreft een overzicht als samenstelling van elementen, kortom coördinatie. Bijelkaar: postcoördinatie.

Postcoördinatie is daardoor optimaal flexibel, maar heeft ook een prijs. Want het opstellen van een rapportage kost telkens moeite. Daarvoor moeten immers kenmerken op waarden worden geselecteerd, enzovoort. (Een informatieronde is dus óók een hulpmiddel voor postcoördinatie, zelfs zo algemeen mogelijk van opzet.) Vanaf een wat grotere verzameling ietsen en/of vanaf een wat grotere verzameling kenmerken ervan vergt dat van (een) mens(en) voor elke rapportage steeds maar weer véél werk, met kans op het maken van fouten. Nota bene, dàt is – impliciet gebleven – de reden waarom vervulling van de als belangrijkste ervaren informatiebehoefte ertoe geleid heeft dat registratie tegelijk (!) is gaan voorzien in rapportage. Daarmee raakt flexibiliteit echter ondermijnd. Terwijl daarmee de belangrijkste rapportage zelfs onmiddellijk leverbaar is, kosten alle overige rapportages echter veel méér werk (als ze überhaupt nog opgesteld kunnen worden).

Een bekend voorbeeld, maar niet boekhoudkundig, betreft leeftijd. Iemand krijgt het vaakst de vraag gesteld hoe oud z/hij is. Nog ervan afgezien dat de waarde ervan elk jaar zou moeten worden gewijzigd, is het onverstandig om van een persoon de leeftijd te registreren. Dankzij eenmalige registratie van haar/zijn geboortedatum en -jaar is daarmee een samenstellend element voor talloze rapportages beschikbaar. Met digitale hulpmiddelen is de menselijke beperking voor het opstellen van rapportages volgens postcoördinatie praktisch komen te vervallen. Denk ook aan zgn zoekmachines. Geef een reeks willekeurige trefwoorden op; voor 'onze' ervaring vrijwel onmiddellijk verschijnt – het begin van – de resultatenlijst.

Zo is met dagelijks beheer in een organisatie(onderdeel) aandacht vooral gevestigd op aldaar, algemeen uitgedrukt, onderhanden werk. Voor een handmatige administratie is het daarom volstrekt logisch dat er meteen als een saldo (!) wordt bijgehouden wat er aan werk bijkomt resp. afgaat. Daardoor verdwijnt echter – de mogelijkheid – van ànder zicht. Want uitgedrukt als saldo verdwijnt wat als werk eerder aangemeld is door latere afmelding ervan. Daarentegen blijven àlle rapportage-opties bestaan door zowel werkaanmeldingen als werkafmeldingen allebei als zodanig te registreren. Wat de hoeveelheid onderhanden werk op enig tijdstip is? Dat blijft uit – de rapportage van – het verschil tussen aan- en afmeldingen. Voor een mens is dat telkens veel ... werk om zo'n overzicht uit dergelijke, zeg maar, bronregisters samen te stellen. Een computerprogramma draait er zijn ... hand niet voor om.

Van de beschikbaarheid van digitale hulpmiddelen mag aldus een herschikking worden verwacht voor wat als optimale verhouding telt tussen registratie en rapportage in de richting van postcoördinatie. Beoefenaren van allerlei vakdisciplines

zijn zich daarvan echter nog niet of nauwelijks bewust. Merkwaardig genoeg blijken zgn ict-architecten e.d. er zelfs extra blind voor, alle retoriek van data-als-grondstof ten spijt.

Gebrek aan inzicht in veranderde (hulp)middelen geldt ook voor o.a. specialisten in financieel beheer. Zij zijn opgeleid voor boekhoudkundige procedures waarvan niemand beseft dat er een afweging aan ten grondslag ligt om de taken die mensen moet vervullen optimaal beheersbaar te krijgen en houden. Nogmaals, met nieuwe hulpmiddelen kan dat optimum – heel – ergens anders liggen! Voor rapportages à la postcoördinatie door digitale hulpmiddelen volstaat een véél beperktere registratie (maar die moet uiteraard stelselmatig wel op postcoördinatie afgestemd zijn). Zolang principieel onbegrepen is waarvoor digitalisering de impuls kan bieden, maw scheiding van registratie en rapportage, blijft het onvermijdelijk wemelen van allang achterhaalde boekingsgangen, nodeloos maatwerk, enzovoort. Met nadruk praktisch over “visie op data” en vooral bijbehorend “actieplan” gesproken, dat kan allemaal wèg.

75.14

Ik herhaal – en veralgemeniseer – dat het voor digitalisering geboden is om, als dat aan de orde is, de tot dusver handmatig gevoerde administratie(s) kritisch te onderzoeken. Hoe informatie volgens gevestigde procedures geregistreerd wordt, zeg maar de vorm en inhoud van data resp. informatie, is vrijwel zeker op een bepaalde rapportage gericht. Aldus vormt registratie prompt die ene rapportage. Dat gebeurt impliciet in één moeite door. Daarom vergt analyse ook enige deskundige moeite, te weten informatiekundige. (Want) wie niet weet wat z/hij zoekt, vindt het nooit.

Die rapportage-door-registratie sluit andere rapportages echter netzo prompt uit, in elk geval praktisch omdat het eveneens handmatig domweg te veel werk is om ze op te stellen met informatie waarvan de vorm en inhoud er niet op berekend zijn. Van oudsher vormt documentaire informatievoorziening daarop een uitzondering. Dat komt, eveneens heel praktisch, omdat er op voorhand géén belangrijkste informatiebehoefte aanwijsbaar is. De registratie moet daarom voorbereid zijn op een willekeurige vraag annex rapportage (en dat lukt met indexeringen). Wat onder omstandigheden van handmatige informatieverwerking een uitzondering is, verdient voor digitalisering waardering resp. gebruik als regel.

Deze analyse blijft vaak achterwege. Wie een administratie handmatig gevoerd heeft, verwacht doorgaans dat er structureel niets verandert door digitalisering. Dat heet dan automatisering, omdat dezelfde ‘handelingen’ voortaan door een machine verricht worden. Daardoor kunnen echter andere mogelijkheden veronachtzaamd blijven die een machine biedt; nota bene, minstens zo belangrijk is dat een machine ook beperkingen heeft vergeleken met mensenwerk, en daarvoor is evenmin structurele aandacht.

Het valt zgn materiedeskundigen c.q. gebruikers niet te verwijten, dat zij een behoudende verwachting koesteren. Zij ontleen hun zekerheid immers juist aan deskundigheid over een bepaalde materie, aan vervulling van een bepaalde – organisatorische – functie. Over digitalisering weten zij daarentegen meestal – nog – weinig. Dat is hun vakdiscipline immers niet. Het zouden dus de ‘digitaliseerders’ moeten zijn, die de materiedeskundigen wijzen op mogelijkheden en beperkingen van wijziging van informatiestructuur. Dat gebeurt niet of nauwelijks, omdat wie als ‘digitaliseerders’ aan de slag mogen gaan ict-ers zijn, met in de

aanduiding ict nadruk op de t van (machine)techniek. Ook zij, inclusief wie zich allemaal tooien met de functietitel van ict-architect, ja, daar is die t weer, hebben geen besef van de noodzaak om voor digitalisering met voorrang wijziging van informatiestructuur te overwegen. Nee, zij zijn beslist niet materiedeskundig, maar wèl eigenwijs. Wat onvermijdelijk volgt, is automatisering van zelfs ònbegrepen handmatige informatieverwerking. Volgens de verwachting van materiedeskundigen en gebruikers mislukt digitalisering; zoals zij handmatig werkten lukt niet meer, en wat daarvoor in de plaats gemaakt is werkt niet met bruikbaar resultaat. Dat valt met inzet van alsmaar méér ict-ers uiteraard niet te verhelpen. Sterker nog, daardoor wordt het alsmaar erger. Zo kan de omvang van een interne ict-afdeling met vele honderden medewerkers slechts betekenen, dat digitalisering allang ontspoord is. En/of afkondiging van databeleid zònder grondige structuuroverwegingen pakt nog eens versterkend averechts uit. De ontbrekende vakdiscipline is informatiekunde. Kan zo'n neerwaartse spiraal worden doorbroken? In termen van organisatorische hiërarchie lukt dat van onder af, indien daar de nodige ruimte ervoor genomen kan worden door wie de structuuropgave wèl begrijpt. Vroeg of laat, dwz om verder te komen, moet er van boven af echter ruimte voor worden geboden. Intussen raad ik dit aan van ... buiten af.

75.15

Hoe past Metapatroon? Juist dat valt te verduidelijken door – de consequente keuze voor – het spoor van scheiding ipv vermenging van registratie en rapportage. Wat optimaal voor registratie in aanmerking komt, is wat – òmgekeerd geredeneerd – elementaire betekenis draagt. Dergelijke 'elementen' kunnen immers naar willekeurige behoefte tot rapportage worden samengesteld (en die moeite neemt een machine mensen uit de 'hand;') in de aanduiding ict gaat het daarbij om de i en de t). Zoiets als elementaire betekenis kan echter niet bepèrkt worden toegeschreven aan een object (lees ook: entiteit). Die beperking geldt wèl volgens – modelleermethoden zoals – entiteiten-relaties modellering en objectgerichte modellering.

Ik vermeldde in een eerdere aantekening zgn normaalvormen. Met de relationele database als middel om informatie te beheren volgens entiteiten-relaties modellering, bedoelt normalisering eenduidigheid te borgen van wat daardoor geldt als elementaire informatie. Dat laat de beperking tot entiteiten echter onverlet. Daaraan valt met objectgerichtheid evenmin aan te ontkomen. Daarom zijn dergelijke modelleermethoden slechts geschikt voor – zeer – kleinschalige betekenismodellen. Slechts op – zeer – beperkte schaal lijkt het alsof eigenschappen annex gedragingen exclusief vàn een entiteit- resp. objectexemplaar zijn. Die schaal moet daarvoor stroken met ònveranderlijke omstandigheden, zeg ook maar één situatie betreffen. Daarbinnen kan voor wat moet gelden als elementaire betekenis context-als-situatiebeschrijving impliciet blijven.

Digitale technologieën zijn 'we' echter ook en vooral voor communicatie (lees ook: informatieverkeer) gaan gebruiken (in de aanduiding ict gaat het daarbij om de c en de t; daardoor moet nota bene met de i kwalitatief ànders 'gerekend' worden). Op verkeersschaal is de veronderstelling van een ènkelvoudige, ònveranderlijke situatie natuurlijk een valse illusie. Omdat eigenschappen/gedragingen van een entiteit (lees dus ook: object, subject) naar omstandigheden kunnen wijzigen, schiet de beperking tòt de entiteit in kwestie tekort voor stelselmatige registratie van als elementair dienende betekenissen voor rapportage. Er moet altijd vermelding van de situatie in kwestie bij, en context betreft die nodige en voldoende èxtra beschrijving voor

eenduidigheid.

Aldus is Metapatroon de passende (modelleer)methode om scheiding van registratie en rapportage dóór te zetten van impliciet statisch mono-situationeel naar expliciet dynamisch multi-situationeel bereik van informatieverkeer. Anders lukt het niet. Ja, stelselmatige betekenissenmodellering is een vāk en het heet m.i. informatiekunde of, wat uitgebreider uitgedrukt, informatieverkeerskunde resp. civiele informatiekunde.

75.16

Aan het slot van **Jaspers** (Lemniscaat, 2003, oorspronkelijk Duits 1995) merkt Werner Schüßler op dat zijn hoofdpersoon

een geringe receptie [kent] binnen het filosofisch vakgebied.[p. 145]

Wat Karl Jaspers (1883-1969) weigert te bieden, is schijnzekerheid. Wie het waar dan ook van macht meent te moeten hebben om zichzelf te illusie van zekerheid te verschaffen, is niet gediend van wat neerkomt op kritiek. Schüßler geeft als

karakertrek van zijn denken [aan] dat hij geen eigen school heeft willen oprichten.[p. 145]

In de betekenis van het ópleggen van bepaalde betekenis vind ik dienovereenkomstig dat er informatiekundig géén school mag bestaan. Een informatie(verkeers)kundig ontwerper heeft m.i. als verantwoordelijkheid betekenissen in hun veranderlijke variëteit voor deelnemers aan informatieverkeer te faciliteren (waaraan z/hijzèlf in àndere hoedanigheden óók deelnemer is, maar dat mag niet leiden tot miskenning van betekenissen die àlle andere deelnemers willen laten gelden).

De schrijver van de korte inleiding tot leven en werk van Jaspers staat gekenschetst als filosoof en theoloog. Vooral zijn eerste hoofdstukken wekken op mij de indruk dat hij Jaspers theologische verwijten maakt, die niet stroken met het filosofiebegrip dat Jaspers zèlf voorstelt. Daar had volgens mij niet misstaan, dat Schüßler kritiek nadrukkelijk als van hèm afkomstig had aangeduid (wat ik dan in lijn gevonden had met – wat ik zo'n beetje begrijp als – Jaspers' opvatting van vrijheid, verantwoordelijkheid e.d.). Ook moest ik juist door die hoofdstukken denken aan – wat begrijp als c.q. van – ideeën van Nicolaas van Cusa (1401-1464). Over en van Cusa heb ik pas onlangs gelezen, zie [aantekeningen 73.72 en 73.73](#). Over principiële (on)zekerheid gesproken, volgens Cusa is een mens tot niet meer dan vermoedens in staat. Dat lijkt mij wat ook Jaspers stelt. Terwijl Schüßler het verband niet legt, blijkt Jaspers zèlf een boek aan Cusa gewijd te hebben, zij het pas op latere leeftijd. Ook dàt boek moet ik dus lezen; een exemplaar was via [boekwinkeltjes.nl](#) gauw besteld.

Na gewenning aan de aanpak door Schüßler heb ik zijn tekst vlot doorgelezen. Zoals Jaspers bedrijft wat ik maar metafilosofie noem, herken ik van wat ik als zodanig voorstel als subjectief situationisme daarmee allerlei overeenkomsten. Om dat terdege na te gaan, moet ik inderdaad Jaspers' eigen werk raadplegen. Hier 'doe' ik het vooralsnog met Schüßlers verslag. Wat Jaspers beweert op zijn beurt hoogstens door te geven als

[h]et filosofische grondweten [...] verheldert slechts de ruimtes, oorsprongen en mogelijkheden, zonder ze af te sluiten.[p. 110]

Zo

[is] de mens [...] altijd meer [...] dan hij van zichzelf weet en kan weten.[p. 15]

Als subject beschikt een mens over het vermogen tot situationeel aangepast gedrag. Daartoe behoort het vermogen tot aanpassing van situaties, enzovoort. Hoe z/hij zich aanpast aan vooralsnog onbekende situaties weet een mens dus niet. Maar ook over daadwerkelijk gedrag ontbreekt het een mens op z'n minst deels aan kennis c.q. begrip. Dat toont het schema van de semiotische enneade. Interpretatie veronderstel ik als een drieledige configuratie; focus verbindt motief onlosmakelijk met begrip. Dat is als metafoor bedoeld. Wie kijkt, doet dat door een lens. Voor de blik blijft als zodanig (!) zowel de waarnemer (enneade: motief) als de lens (enneade: focus) buiten beeld. Indien de waarnemer haar/zijn blik dáárop wil richten, zijn resp. motief en focus dáárvoor 'onzichtbaar,' enzovoort. Ik 'zie' er voor een subject dat een mens is geen ontsnapping aan mogelijk. Maar weet ik dat zeker? Nee, ook weer niet. Die hele enneade is natuurlijk ook maar weer een ... vermoeden. Nee, daar maak ik géén school mee. Intussen blijf ik ervan overtuigd dat erkenning van variëteit alweer wat minder onzekerheid biedt, met zowel subject als situatie als bepalende factoren met resulterende verschillen van dien door dynamiek van hun samenloop. Of zoals Schüßler Jaspers aanhaalt:

Elke totale kennis van de mens blijkt een illusie die ontstaat wanneer één manier van beschouwen tot de enige wordt gemaakt, één methode tot de universele methode.[p. 15]

Maar verval ikzelf niet die illusie door [Metapatroon](#) als "universele methode" voor betekenissenordening te opperen? Het verschil is dat Metapatroon bemeten is op erkenning van ... verschillen. Dat maakt die methode alweer véél minder, zeg maar, particularistisch. Verder heb ik er géén absolute geldigheid voor verondersteld. Wie een alweer geschiktere modelleermethode voor de stelselmatige opgave van betekenissenordening ... weet, moet het vooral zeggen. Het lijkt mij echter sterk, dat het inzicht verandert dat

[w]eten [...] echter altijd slechts mogelijk [is] met betrekking tot bepaalde gezichtspunten en methoden[p. 37]

Vandaar dat Metapatroon veeleer – zoiets als – een metamethode is. Lees in het volgende citaat situatie voor "deelgebied," laat de term "wetenschap" gelden voor welke kennis dan ook en verbijzonder "specifiek ding" tot situationeel ob- c.q. subjectgedrag:

Derhalve beslaat wetenschap altijd een deelgebied, zij vat nooit het gehele Zijn, zij is geen totale Zijnskennis, zij kan altijd slechts kennis van een specifiek ding zijn. Wil zij totale Zijnskennis zijn, dan is zij geen wetenschap, maar pseudowetenschap, en daarmee verwerpelijk.[p. 37]

Maar volledige inventarisatie van situationele gedragingen per ob- c.q. subject is een illusie, zie ook mijn opstel [De illusie van archivisme](#) (1990). Verder moet er een antwoord komen op de vraag naar samenhang tussen wat wèl (h)erkend is als – beschrijvingen van – situationele gedragsverschillen van wat tegelijk geldt als één ob-/subject. Mijn voorstel daarvoor luidt: nul-identiteit. (Want) niets is het enige dat onveranderlijk blijft, terwijl

situaties [...] geen onveranderlijke, starre schema's [zijn]. [...] In die zin is bestaan een zijn in situaties.[p. 52]

De onmogelijkheid van absoluut geldige betekenis noodzaakt tot wat Jaspers kenschetst als

indirecte mededeling [met de] weiger[ing] profeet te zijn.[p. 66]

Dankzij Plato's ... mededelingen doet dat vooral aan Socrates denken. In enneadische termen is het vooral motief dat telkens als zodanig (!) niet mededeelbaar is. Ondanks de verwevenheid tussen situationele gedragingen van allerlei ob- en subjecten die met Metapatroon tot uitdrukking gebracht kunnen zijn – en bijgehouden kunnen blijven – geldt ook weer onmiskenbaar dat

[o]nze kennis [...] altijd maar een beperkte horizon [heeft].[p. 103]

Daarom geeft een dikke, horizontale lijn de grens aan van een model à la Metapatroon (en die lijn heet in de context van Metapatroon inderdaad horizon):

[W]ij kunnen het omvattende [...] slechts 'als grens' [begrijpen].[p. 104]

Zo is per verondersteld ob- dan wel subject zijn nul-identiteit de grens annex scharnier van zijn situationeel verbijzonderde gedragingen resp. contextueel verbijzonderde gedragsbeschrijvingen met Metapatroon tevens als methode

om binnen die diversiteit een eenheid te ontwaren en te bewerkstelligen.[p. 105]

Dankzij – het idee van een – nul-identiteit laat zich duiden dat

[h]et omvattende dat wij zijn [...] niet een 'iets' in de wereld [is ...]. Het is datgene waarin zich al het andere aan ons voordoet.[p. 106] De rede is het vermogen dat op zoek is naar die eenheid, maar geen slechte uniformiteit zoekt. [...] In die zin doet de rede de bekrompenheid teniet en heft elke vorm van fanatisme op.[p. 108] Wanneer de ene waarheid wordt geponeerd als algemeen geldig voor iedereen, begint [...] de onwaarachtigheid. Want dan heerst het fanatisme dat alle communicatie afbreekt.[p. 116]

Voor – dergelijke – rede met

haar afkeer van elke verabsolutering [p. 108]

biedt Metapatroon een stelselmatig bemeten formalisme. Van Schüßler krijg ik de indruk dat Jaspers nog kiest voor een indeling vooraf voor

de verschillende wijzen van [beoordeling van het] omvattende, die uiteindelijk niet kunnen ontkomen aan de indruk willekeurig en ongelijkwaardig te zijn.[p. 110]

Met subjectief situationisme en aldus voor Metapatroon als bijbehorende modelleermethode onthoud ik me opzettelijk van elke vooringenomen categorisering van "wijzen," wat het meta-karakter ervan uiteraard versterkt. Ik vind dat – juist – daarvoor vrijheid resp. verantwoordelijkheid kunnen opgaan. Waar c.q. daar Jaspers als existentiële filosoof de term "waarheid" natuurlijk bezigt volgens

het waarheidsbegrip van het pragmatisme[, p. 112]

geef ik voorkeur aan gedrag als aanduiding. Want waarheid of niet in welke betekenis dan ook, gedræg

ontplooit zich vanuit alle wijzen van het omvattende[, p. 112]

ofwel al naar gelang wat telkens (!) voor een ob-/subject telt als situatie. En waarheid of niet in welke betekenis dan ook, gedræg

verschijnt dus meervoudig. Het Zijn heeft in elke wijze van het omvattende een eigen en onderscheiden betekenis[. p. 112]

Informatiekundig moet echter het besef nog doordringen dat

de meerdimensionaliteit van de waarheidszin [p. 115]

resp. gedragszin – ook – die vakdiscipline

van een nieuwe kant [belicht]. [p. 115]

En zoals

[h]et niet de taak van de filosofie [is] om een programma op te stellen voor het politiek handelen in het heden[, p. 131]

is dat evenmin de taak voor – de beoefenaren van – informatiekunde. Maar uitgesproken tégen absolutisme, fundamentalisme e.d. moeten informatiekundigen zich m.i. wel ... gedragen. Anders wordt het nog steeds niets met digitale facilitering van informatieverkeer in èn voor een open samenleving.

75.17

Als variant op het gezegde, zucht, dat je met zulke vrienden geen vijanden nodig hebt, ervaar jij met zulke medewerkers zònder tegenwerkers te kunnen. Wat een lamlendige houding!

Over koersbepaling gesproken, oh ja, en nota bene ook over experiment, vanochtend heb ik er [Het Experiment Buitenlandse Zaken: overwegingen rondom geautomatiseerde informatievoorziening](#) nog eens op nagelezen. Dat is een, zeg maar, interne nota die ik in 1984 schreef; als ex-medewerker voegde ik er in 1991 in de vorm van tussenliggende noten commentaar aan toe.

Er is sinds 1984 resp. 1991 uiteraard nogal wat veranderd. Zo brak het Internet pas enkele jaren later door. Categorisch bleek dat voor BZ overigens niets nieuws als voorloper met – wat toen heette – elektronisch berichtenverkeer.

Het is wel zo, dat digitaal verkeersverloop met andere informatie dan (tekst)berichten nog niet of nauwelijks aan de orde was. In elk geval gebeurde dat nog steeds zó kleinschalig dat ik als BZ-medewerker nog niet op het idee van contextuele verbijzondering was gekomen; daarmee begon ik in 1990, maar dat zie je nog niet terug in het toegevoegde commentaar voor het boek (en de naam Metapatroon gaf ik er nòg weer enkele jaren later ‘pas’ aan).

Hoe dan ook vind ik het boek in allerlei opzichten wèl onverminderd actueel. Dat geldt vooral de zgn contingente houding. Ofwel, laat de koers mede van omstandigheden afhangen. Het komt er dan uiteraard op aan wèlke factoren als relevant overwogen worden. Terwijl de uitkomst voor een àndere organisatie en/of op een ànder tijdstip stellig ànders is, valt er o.a. door en voor de Rechtspraakorganisatie m.i. nogal wat op te steken van wat ik destijds voor BZ in aanmerking nam. Dat betreft voor een succesvolle koers niet zozeer technologie zèlf, maar veeleer voorwaarden voor omgang door medewerkers ermee.

Sterker nog, omdat het de Rechtspraakorganisatie nog steeds opvallend ontbreekt aan een deugdelijke oriëntatie voor – zoals het thans heet – digitalisering, komen de huidige omstandigheden ervoor zelfs nog grotendeels overeen met zoals ik ze ooit voor BZ veronderstelde. Kortom, ik acht thàns voor de Rechtspraakorganisatie tevens allerlei daadwerkelijke keuzes relevant mbt koers voor waarvoor toen nog de term automatisering gangbaar was

Ik besef dat je niet ruim in je tijd zit. Maar zelfs aandachtige lezing van genoemd boek vergt beslist niet meer dan twee à drie uren. Ik ben zeer benieuwd of je er inderdaad een passende aanpak van koersbepaling in herkent. En zou het helpen,

indien je een papieren exemplaar – ik heb er nog genoeg van – schenkt aan het huidige niet-rechterlijk lid Huisvesting en financiën van de Raad voor de rechtspraak (die eerder o.a. de functie van directeur FEZ bij BZ bekleedde, maar vèr na ‘mijn’ tijd als medewerker van dat ministerie)?

75.18

Wil Derkse stelt over Cornelis Verhoeven (1928-2001) dat

‘toewijding’ [...] misschien wel zijn dierbaarste woord was, [want daarmee] komen alle kernthema’s uit zijn werk samen.[Verhoeven, Lemniscaat, 2004, p .131]

Op zijn beurt heeft Derkse m.i. met toewijding

een kleine, inleidende en toegankelijke monografie over het leven en werk van Verhoeven [...] geschreven vanuit de (uiteraard selecterende en kleurende) optiek van één persoon.[p. 10]

Mede dankzij werk van Verhoeven zèlf heb ik eerder gewezen op het belang ervan voor informatiekundig ontwerp(en), zie [Platoonse bewegingsleer voor ontwerpers](#) (2014). Met deze aantekening sluit ik daarbij aan, ditmaal dus óók dankzij Derkse. Terwijl ‘men’ van een filosoof vaak verwacht dat z/hij iets begrijpelijks zegt over wat nu eenmaal onbegrijpelijk is,

start bij Verhoeven de denkbeweging vaak in het alledaagse en in het ogenschijnlijk voor de hand liggende.[p. 13]

Dat strookt met de noodzakelijke houding van een ontwerper, die immers als “het alledaagse” iets bruikbaar moet ... bedenken. Ontwerpen is een vakdiscipline, zodra wat wèrkelijk bruikbaar is juist niet (!) voor de hand ligt. Daarmee is ook meteen het probleem aangegeven dat ontwerpers hebben om aan betaald werk te komen. Wie iets voor de hand vindt liggen, stelt zich er netzo onmiddellijk tevreden mee:

Niet zelden wordt daar een ‘dwingende logica’ voor ingezet, [...] men moet kiezen voor óf dit óf dat. Geduldig denken leert dat dilemma’s zelden voorkomen – de meeste problemen hebben veel méér kanten dan de binaire keuzemogelijkheid van het dilemma[. p. 95]

Het inschakelen van een èchte, vakbekwame ontwerper komt echter niet eens òp bij wie meent meteen te weten hoe-het-moet. Z/hij betreft er louter mensen bij die daaraan (lees ook: aan haar/hem) gehoorzamen:

Deze vorm van intellectueel geweld jegens de werkelijkheid gaat gemakkelijk over in intellectueel geweld in de sociale interactie.[p. 95]

Wie hulp wil om mogelijkheden te openen ipv àf te sluiten, moet zich niet op slaafse navolging verlaten, maar in een zo vroeg mogelijk stadium opbouwende kritiek regelen en daarvoor dus een bekwame ontwerper inschakelen. Dat vergt echter mensenkennis. Wie zich daarvoor meldt, zijn doorgaans géén ontwerpers. Een opdrachtgever moet ernaar op zoek. Nu is Verhoeven een vergaand zelfstandig denker, dùs nogal òngehoorzaam in de zin van ongevraagd bereid tot bijdragen. Maar voor ontwerpogaven kan en moet het m.i. nog weer iets anders dan op zijn filosofische manier.

Ook de ontwèrper dient juist het belang van haar/zijn opdrachtgever met, vooruit, òngehoorzaamheid. Want z/hij (h)erkent ruimer verband, zeg ook maar de onloochebare verwevenheid volgens onderlinge afhankelijkheden. Ook daar zit echter wel degelijk een logica achter, maar die is noodzakelijkerwijs ànders (en

Verhoeven noch Derkse zijn op het spoor wat ik stelsellogica of logica voor interdependentie noem). Ontkenning daarvan met “het voor de hand liggende” pakt nadelig uit, zij het op korte termijn nog niet voor de opdrachtgever en daarna heeft z/hij stellig alweer een andere functie. Als voorbeeld voor een zich verantwoordelijk wetende ontwerper

raakt Verhoeven al snel aan meer algemene thema's, die hij vanuit een zelfstandig denkende positie omcirkelt, daarbij voortdurend zijn meningen en de zaak waar het om draait met elkaar confronterend, omdat hij datgene wat zijn verwondering of onrust heeft opgeroepen eerder tracht te verhelderen dan tot een oplossing te brengen.[pp. 13-14]

Een ontwerper kan zich echter de luxe niet veroorloven om verheldering l0s van oplossing te zien, en kan aldus niet (!) nalaten zich om oplossing te bekommeren. Integendeel, voor de ontwerper dient verheldering nota bene oplossing. Zeg ook maar dat met ontwerp(en) theorie opgaat in praktijk. Sterker nog, dat geldt voor elke gedraging. Daarom acht het een te beperkte voorstelling dat denken een onafhankelijke beweging ... kent (met zoiets als omcirkeling als kenmerkende structuur). Daarentegen neem ik aan dat telkens een gedachte – wat dat ook is – een moment vormt in een omvattender, vooruit, beweging. Als structuur dáárvan heb ik de duiding van Charles S. Peirce van semiosis aangepast. In [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#) (2002) heb ik zijn triadische schema pl0s zijn opmerkingen over een – enkele? – grond allereerst uitgebreid tot een hexade. Daarvoor schreef ik elk van Peirce's drie elementen van semiosis een bijbehorende 'grond' toe. Vervolgens veronderstelde ik t0ssen elk van die elementen en hun respectievelijke grond(element)en zoiets als een scharnier(element). Dat resulteerde in een enneade; voor schema, zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#). De dynamiek waaraan telkens een gedachte bijdraagt, komt schetsmatig tot uitdrukking in een opstelling van twee enneaden. Het verloop laat zich dan weergeven als een Möbius-ring. Van een – gedeeltelijke – cirkel is dan slechts sprake met telkens één enneadische doorgang.

In het werk van Verhoeven ontbreekt bij mijn weten zulke verdergaande synthese. In elk geval wijst Dirkse er niet op. Maar zo'n enneadische synthese vind ik op mijn beurt helpen om begrijpelijker te krijgen zowel wat Verhoeven c.q. Dirkse schrijft als wat eraan voor ontwerpers aan ontbreekt. Zo onderscheidt Dirkse

de westerse wijsbegeerte [volgens] twee elementaire drijfveren[. p. 14]

Over wat voor de hand ligt gesproken, ik besef dat, afgaande op de term, een ontwerper prompt geassocieerd dreigt te worden met het motief van “begrijpen” als middel tot beheersing door activiteiten. Mis! Wat ik bedoel met verantwoord ontwerp(en) is nu juist dat het motief van “beschouwen” ook onlosmakelijk telt. Het is onzin om ze strikt gescheiden te volgen (als dat al zou kunnen). De crux is veeleer dat er geen enkel begrip ... denkbaar is, laat staan dat volledige beheersing mogelijk. Intussen geldt juist alledaags niet (!) dat

[d]e voedende verwondering [...] steeds nieuwe vragen op[roept], die elk telkens zonder antwoord zullen blijven.[p. 15]

Wat inderdaad uitblijft, is een absoluut geldig antwoord (uiteraard ook al, omdat een absoluut geldige vraag onmogelijk valt te stellen). Maar met elke situatie is een subject als het ware voor een vraag gesteld. Daarop geeft z/hij met haar/zijn – verdere – gedraging netzo als het ware antwoord, enzovoort – met een dynamiek

van driedig moment tot driedig moment – zoals een Möbius-ring op hoofdlijn toont. De enneade helpt om alweer wat nader samenhangend

de wirwar van gedachten en stemmingen als formulering voor zich te zien en deze steeds weer te confronteren met de werkelijkheid, die altijd anders is dan wat we ervan denken.[p. 15]

Subjectief-situationeel beschouwd

begin[t] het denken steeds opnieuw: een tweede, een derde, een volgende blik op hetzelfde, dat steeds anders blijkt.[p. 103]

Het lijkt mij echter een miskenning van denken als onlosmakelijk moment van dia-enneadische (gedrags)dynamiek dat

[d]eze vorm van denken [...] zeker een – vaak rusteloze – activiteit [is], maar geen activiteit die tot resultaten leidt.[p. 15]

Volgens mij bestaat er slechts één “vorm van denken,” en zoals Peirce die universeel triadisch voorstelt, doe ik dat enneadisch. De variëteit zit ‘m aldus niet in allerlei vormen van denken, maar in variabele samenstelling per gedachte (volgens Peirce: interpretant) op haar beurt als moment van ... bestaan. Zonder uiterlijk vertoon van gedrag lijkt de andere gedachte van de ene te komen, maar dat betreft natuurlijk óók gedrag met “resultaten” van dien. Overeind blijft, mits daarvoor voldoende tijd – gegund – is, dat ook voor en van een ontwerper

denken [...] niet uit [is] op een snelle en overheersende beweging die met succes naar een einddoel voert.[p. 15]

Dat gaat overigens al mis met de beperkende veronderstelling van een enkel “einddoel.” Er heerst alom

[d]e mythe van de restloze verklaarbaarheid[. p. 18]

Wat de onwerkelijke druk volgens absolutisme vergaand al vermindert, is situationisme. Terwijl Derkse als Verhoevens opvatting doorgeeft, dat

het beklemtonen van niet-weten in een existentieel wel belangrijk domein [...] ons in een paradoxale situatie [brengt, p. 53]

is het nu net de clou om zo’n “domein” te beschouwen enz. als “situatie,” maar dan in de zin van subjectief situationisme. Situaties zijn de maat waarin een subject “existentieel” is:

[H]et gaat om een andere houding en instelling jegens hetzelfde, en niet zozeer om een vermoeden van een andere werkelijkheid dan de werkelijkheid waarin we staan en bestaan.[p. 57]

Ofwel, wat werkt, heeft slechts situationeel inclusief tijdelijk geldig bedacht te zijn; van weersomstuit moet een deugdelijk ontwerp echter wèl berekend zijn op alle als relevant denkbare situaties. Feitelijk dus: zoveel situaties, zoveel doelen en hun samenhang. Zijn alle relevante situaties met zekerheid vooraf bekend te krijgen? Nee, hoe ruimer het bereik, des te minder. Dat rechtvaardigt volgens mij echter nog steeds niet de suggestie dat

[e]n [...] houding die de oriëntatie op de werkelijkheid benadrukt, met alle niet te systematiseren verrassingen daarvan, [...] verschil[t] van die van het [...] denken, dat systematisering en zekerheid nastreeft.[p. 17]

Nogmaals, volgens situationisme bestaat géén enkelvoudige duiding van werkelijkheid. Die verschilt nu juist van situatie tot situatie. En situationisme is ook nogeens subjectief, dwz elk subject geeft ‘eigen’ duiding aan wat op enig ... moment voor gedrag telt als uitgangs- resp. uitkomstsituatie, enzovoort. Ondanks “verrassingen” en het daardoor zelfs principiële gebrek aan “zekerheid” staan de factoren subject en situatie wel degelijk “systematisering” van verschillen-in-samenhang toe. Toegegeven, contingent en voorlopig. En met de zekerheid van onzekerheid in het vooruitzicht is het èxtra gunstig om over leer- en verandervermogen te beschikken.

Wie zichzelf als louter denker ... beschouwt, begrijpt de praktische noodzaak van samenhang niet (en – het nemen van – verantwoordelijkheid vooral dáárvoor). Daaraan kan een zgn filosoof zich evenmin aan onttrekken. M.i. pas vooral door de nadruk op verschillen-in-samenhang

[is e]en [...] nuttig aspect van de filosofie [...] dat zij ons besef van onmacht kan articuleren en verhelderen, en de grenzen van onze macht in kaart kan brengen, om te voorkomen dat we met geweld ‘iets’ gaan doen zonder te weten wat, waarom, en met welk voorzien resultaat.[p. 16] Jan actief ingrijpen en kordaat optreden [wordt] alles [...] verwacht.[p. 18]

Op posities van opdrachtgeverschap hebben mensen doorgaans een valse indruk – gevoed gekregen – van hun macht. Op een ontwerper die daarop afdingt, zitten ze daarom niet te wachten (en medewerkers die zich afhankelijk van hun baas wanen of haar/zijn ijdelheid met onbenul van dien bespelen al helemaal niet). Helaas is daarom op zgn grote projecten onverminderd van toepassing dat “[z]e met geweld ‘iets’ gaan doen zonder te weten wat, waarom, en met welk voorzien resultaat.” Dat mislukt steevast:

Frequent opduikende bronnen van irritatie zijn in dit opzicht de zelfverzekerden, [...] de doeners zonder aarzeling, de snelle emancipatoren die door het omkeren van een wanverhouding een nieuwe creëren.[p. 23]

Irritatie? Frustratie! In die zin ben ik grondig eens met kritiek op

de ideologie van activiteit en activisme en die van het onverbiddelijke engagement.[p. 18]

Ik ben vóórstander van doén, maar subjectief-situationeel bemeten. Klopt,

[h]et is inconsistent om te willen ingrijpen in een proces dat zich aan onze controle onttrekt.[p. 18]

De daarvoor noodzakelijke overwegingen vergen echter een methode voor alweer omvattende(r) ordening. Als stelselmatig bemeten modelleermethode voor betekenissenordening ontwierp ik [Metapatroon](#). Het voorvoegsel meta geeft aan dat de methode geen – vast – patroon van betekenissen vóórschrijft, maar ontwerp(en) helpt van een zowel willekeurig als open resp. grenzeloos patroon (lees ook: model e.d.). Volgens Metapatroon heeft een subject – of een object – wat zijn gedragingen betreft géén universele identiteit. Van een ob-/subject verschillen gedragingen daarentegen principieel gedacht van situatie tot situatie. Gedragmatig telt een ob-/subject daarom evenzovele situationele identiteiten. Tegelijk bestaat daartussen samenhang. Daarvoor veronderstel ik de nul-identiteit van het ob-/subject in kwestie. Daar is nùl aan, dat er volgens die identiteit géén situatie aan de orde is en bijgevolg géén gedrag. Volgens het idee van een ob-/subject met één nul-identiteit en meerdere situationele (deel)identiteiten vind ik ook verklaarbaar

dat het belangrijk is om hardnekkig vast te houden aan het uitstellen van ons gemakzuchtige en soms gewelddadige verlangen naar identiteit[, p. 47]

indien daarmee althans – de illusie van – een enkelvoudig dekkende identiteit mee bedoeld wordt. Het is – het idee van – de nul-identiteit als “leegte” die toestaat om naar behoeften situationele ob-annex subjectgedragingen te verbijzonderen, al

cirkelend om wat wél belangrijk maar niet te vatten is[, p. 48]

nogmaals, “niet te vatten” als absoluut geldig, enzovoort. Derkse wijst erop

dat het existentieel meest belangrijke zich niet helder en begrijpelijk zeggen laat.[pp. 48-49] De neiging is dan sterk om deze lege ruimte te vullen met een zelf geconstrueerde en mooi afgeronde inhoud en beelden waarop men grip heeft.[p. 51]

Ik vind nul nog het minst ònbegrijpelijk ter aanduiding van wat slechts oriëntatie(punt) kan bieden, te weten door het met de suggestie van iets tòch op niets te houden. Ik besef dat de kunstgreep van nul-identiteit strijdig is met de veronderstelling van

het primaat van de werkelijkheid ten opzichte van wat we erover denken en uitspreken.[pp. 16-17]

Evenals het – moment van – gedrag-als-werkelijkheid behoren – de momenten van – “denken en uitspreken” m.i. echter eveneens, en voor een subject ònlosmakelijk, tot de werkelijkheid (en daarom is de enneade als schema behulpzaam voor begrijpend beschouwen resp. beschouwend begrip van hun synthese). Zo luidt mijn opvatting over taal(gebruik) dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is; daarmee probeert het ene subject een ander subject – of zichzelf – ergens toe te bewegen. Zo kan de veronderstelling van nul-identiteit gevolgen hebben ... Vrijwel letterlijk geeft Derkse dat nota bene weer:

Het verlangen om door te denken wordt in beweging gebracht door de niet-identiteit[. p. 72]

Zèlf meen ik inderdaad niet dat er iets in de werkelijkheid als het (n)iets van de nul-identiteit allang bestond om slechts ontdekt te worden. Dat doet er niets aan af, dat ook ik àlles onvoorstelbaar vind. Het houdt voor een subject èrgens op met zgn grond, zoals o.a. Nicolaas Van Cusa stelt, en

het ondoorgrondelijke [kan] per definitie niet doorgrond [...] worden.[p. 50]

Punt. En dat punt noem – ook – ik dan horizon. Overigens vind ik dat niet alleen àlles onmogelijk volledig valt te duiden. Dat geldt principieel voor ... àlles dat een subject nader opvat als ob-/subject, dwz inclusief en zelfs met voorrang zichzelf. Beperkt tot, zeg maar, àlles-àlles

[betekent] de godsnaam [...] slechts dat hij is die is, zonder nadere invulling van aard en hoedanigheden.[p. 52]

Een dergelijke “naam” als, precies, nul-identiteit laat zich èlk ob-/subject toeschrijven, met verschillende “nadere invulling van aard en hoedanigheden” al naar gelang van samenloop met situaties. Kan ik daarom voor een radicaal pantheïst doorgaan? Daar heb ik nog niet zo bij stilgestaan. In elk geval blijkt ook Verhoeven volgens Derkse te menen, dat

een eindeloos uitstel van de identiteit [...] niet alleen [geldt] voor het spreken over god en het goddelijke.[p. 55] Hier wordt een essentieel punt geraakt: denken gebeurt **altijd** ‘rondom de leegte’, dus niet alleen het denken over god.[p. 56]

Zèlf zou ik niet over god begonnen zijn. Ik begin èrgens. Van daaruit veralgemeniseer resp. verbijzonder ik. Voor veralgemenisering trek ik per betekenissenmodel een grens, zijn horizon. Daar lijkt mij een eventuele god nog vèr van verwijderd.

Ik vermeld hier slechts kort dat à la Metapatroon ob-/subject en situatie betrekkelijke begrippen zijn. Ook nogeens recursief gebruikt ontstaat een model van betekenissen door verwevenheid. Vergeleken met zo'n model is – ook – mijn proza hier, zeg maar, plat.

75.19

De grondslag is blijkbaar een kabinetsbesluit van 23 mei 2018. In een daarop volgende Kamerbrief, verstuurd door de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid als aangewezen coördinerend bewindspersoon, over brede Schuldenaanpak staat zelfs let-ter-lijk (!) dat door “de rechtspraak [...] zaken tegen eenzelfde schuldenaar zoveel mogelijk geconcentreerd worden behandeld.” Hoe kan daar dan ooit volgens de AVG bezwaar tegen zijn?!

75.20

In de bundel **14 gemiste oproepen van Cruijff, en andere voetbalverhalen** (Inside, 2019) heeft Michel van Egmond slechts één zin nodig om zijn werkwijze grondig te verklaren:

Als je er oog voor hebt heeft het profvoetbal veel grappige kanten, maar profvoetballers zèlf zijn zelden komisch.[p. 389]

Dat geldt natuurlijk algemeen, maar als “profvoetbal” resp. van “profvoetballers” verloopt het leven vaak nogeens èxtra tragikomisch. Van Egmond beheerst naast de kunst van herkenning van de tragische overdrijving óók die van de komische formulering; de weergave houdt hij juist ingetogen, waardoor de tragiek zowel eerbiedig tragiek blijft als verlossend voor komisch kan doorgaan. Als dāt geen therapie is.

Tragikomische dynamiek beoefent ook Marcel van Roosmalen, zij het naar mijn idee wat donkerder uitgevallen en tegelijk nòg lachwekkender; zie zijn bundel **Het is nooit leuk als je tegen een boom rijdt, kleine verhalen uit een groot land** (J.M. Meulenhoff, 2011).

75.21

Is het een bruikbaar aanknopingspunt, als het woord modernisering valt? Kan ik er enkele veranderkundige opmerkingen over aan je kwijt? Je weet het allemaal allang, maar ik schrijf het voor mijzelf graag nog maar eens op. :-)

Wie eigenlijk niets doet, probeert dat vaak te verheimelijken wanneer z/hij vermoedt dat het door een zgn meerdere wèl van haar/hem verwacht wordt.

Waarom z/hij niets doet, kan overigens allerlei redenen hebben. Meestal ligt het eraan dat iemand domweg niet weet wat z/hij zou kunnen resp. moeten doen. Daar wil hij dan echter niet op betrap worden.

Wie niets doet, kan zich er vrijwel nooit van afmaken door tevens maar helemaal niets te zèggen. Nu blijkt taal zich óók uitstekend te lenen voor verheimelijking van onbenul enzovoort. Indien het niet lukt om een buitenstaander met louter zwijgen ook verder uit te sluiten, moet een [fopvatting](#) redding van eigen onvermogen bieden. Met een fopvatting beroept iemand zich met zoveel woorden op dekking door haar/zijn meerdere. Daarom komt een fopvatting niet in aanmerking om bij een

meerdere de indruk te wekken dat er wel degelijk van alles en nog wat wordt ondernomen. Daarvoor is, zeg maar, actiejargon dan bij uitstek geschikt. Daar is de meerdere in kwestie zelfs blij mee, want op haar/zijn beurt doet z/hij nòg vaker eveneens ... niets. En ook z/hij heeft een meerdere tegenover wie z/hij dat verheimelijkt. Zo kan z/hij volstaan met woordherhaling. Enzovoort, totdat een politiek bestuurder er een verhaal van moet maken (en zowel de volksvertegenwoordiging als de zgn kritische pers evenmin tot gewogen oordeel in staat is).

Wat nietsdoeners aldus volgens hun hiërarchie wèl doen, is nota bene geen èchte verheimelijking. Zij brengen de opvatting over doen min of meer bewust terùg tot hun activistische taalgebruik ter verhulling van hun daadwerkelijke inertie.

Ook de beide adviseurs IV strategie en beleid die jij nogmaals aansprak, vertonen zulk taalgedrag. Hun beleidsvoorstellen zijn voor hun meerderen bestemd en tellen louter loos actiejargon. Ondanks dat je medewerker bent van dezelfde organisatie, ben jij voor hen echter een buitenstaander (of in elk geval niet hùn meerdere). Op je vraag waarom zij geen vervolg aan het geslaagde experiment geven, word je prompt met een fopvatting afgepoeierd.

Nee, natuurlijk niet iedereen in zo'n hiërarchie is zo'n nietsdoener. Er gebeurt wel degelijk iets. Wie daar dan achter zit, is inmiddels nog het duidelijkst herkenbaar, doordat z/hij zich juist onthoudt van imponerende actietaal. Want tot deskundigheid behoort genuanceerde uitdrukking.

De verhullende werking van actiewoorden is onderhevig aan slijtage. Maar dat geldt ook voor het menselijk geheugen. Zo kunnen eerder gebruikte verholwoorden na een periode van ongebruik weer in de mode raken.

Zo is de term modernisering kennelijk wederom in zwang. Hoe kan je daar iets mee? Haha, je moet er inderdaad in èlk geval heel enthousiast over ... doen. Vraag iedereen die mbt het onderwerp waarvoor het woord rondgaat iets zou moeten doen, wàt z/hij graag zou zien gebeuren. Dring echter vooral niet aan, indien je op die vraag geen zinnig antwoord krijgt. Door wèl iets te willen doen èn daarvan onmiskenbaar blij te geven, nee, dat kan je onmogelijk verheimelijken, heb je immers al tegenstanders genoeg. Als je iemand nog enigszins neutraal kunt houden resp. krijgen, is dat al heel wat.

Krijg je van helemaal niemand een inhoudelijk antwoord, dan ziet het er somber uit. Maar ik heb het nog nooit meegemaakt dat er niet ergens iemand als het ware zat te wachten op zo'n kans om opbouwend sámen aan de slag te kunnen gaan, eindelijk. Die mensen durven hun nek niet – meer – uit te steken, en daarom kost het enige moeite om ze op te sporen. Die moeite loont wederzijds! Zodra je ze een veilig gevoel weet te geven, ze aansteekt met je enthousiaste deskundigheid, durven ze – wederom – wèl mee te ... doen.

75.22

Hij heeft hem mijn naam genoemd. Naar verluidt was ik al bekend. Zo zou ik een dik boek hebben geschreven en altijd gelijk willen krijgen.

Ofwel, val me vooral niet lastig.

Met dat boek moet **Aspecten en Fasen** bedoeld zijn, en het klinkt alsof die bestuurder de inhoud ervan niet kent, ook niet wíl kennen. Wat dat gelijk krijgen betreft, lijkt de man dat te verwarren met zijn eigen behoefte eraan. Als het om informatiekunde gaat, meen ik me de houding te kunnen veroorloven niet zomaar in te stemmen met wat een ànder voorstelt (en nog sterker wanneer z/hij feitelijk niets

voorstelt). Voor eventuele kritiek geef ik dan als vakdeskundige mijn redenen, en kom zo mogelijk met een m.i. opbouwend voorstel. Wie dat als persoonlijke aanval opvat, blijft opvatten, kan ik uiteraard niet helpen. Dat probeer ik daarom ook juist – verder – niet. Zulke onttrekking aan volgzzaamheid komt kennelijk over als krenking. Maar wat moet ik dan?

75.23

Ik heb een idee (dat ik beter vind :-). Je weet waar ik woon. Ervan uitgaande dat het mooi weer is, ja, dat dan weer wèl door klimaatverandering, krijg je aan de grote tuintafel anderhalvemeterkoffie en/of -thee geserveerd, met wie weet erna een anderhalvemeterbiertje. Indien het onverhoopt regent kan ik je binnen ook nog wel op genoeg afstand houden. Wat vind je?

75.24

onderwerp: hetzelfde liedje

Wat uitsluiting betreft is er natuurlijk geen verschil met dat kinderachtige gedoe van toen je niet mocht meespelen van de jongen van wie de bal was omdat je veel beter kon voetballen dan hij. Zo leerde die jongen er zèlf nooit iets als voetballer bij (en remde de ontwikkeling van anderen). Dat had hij echter niet door, òf het kon hem niets schelen. Maar over uitoefening van macht was hij óók zonder het weten allang uitgeleerd. Overigens had hij die bal ook maar gekregen.

Het is dus geen verrassing dat Nederland nooit een WK voetbal won.

75.25

Wellicht heb je de uitgebreide toelichting al ontdekt die Inga van Doornmalen en Ted Mos opgesteld hebben over **Privacy Management DJI met de Solvinx-suite (SmartPIA)** (versie april 2020). Mee eens, maak er een proces van continue verbetering van. Dùs, begin. Maar uiteraard wèl zo verstandig mogelijk, en houd dat stug vol. Altijd praktisch gericht. Zorg daarom vooral zsm dat

de **aantoonbaarheid** van je omgangsvormen 'op orde' [zijn].[p. 6]

Beschouw daarom

de komst van de AVG [als] een hefboom [...] die de KANS mag worden gezien om een structurele kwaliteitsverandering in de informatievoorziening te bewerkstelligen.[p. 6]

Dat is precies wat wij met zoveel woorden stellen in **Stelselmatig op orde, data governance by design** (concepttekst december 2019), zie [Wen er maar aan! Over noodzaak en opzet van stelselmatig informatiebeheer](#) voor de publieksversie.

Wat de AVG vooral verlangt is

het gestructureerd documenteren van de gemaakte keuzen,[p. 9]

Voor die keuzen geldt

dat de lijnorganisatie bepalend is! Daar waar besloten wordt of een persoonsgegeven nodig is voor de taakstelling waar men voor staat. Waar doel en middelen van de verwerking worden bepaald ... [p. 10]

Als geldige taakstelling lijkt mij dan helemaal geldig wat expliciet ontleend is aan een kabinetsbesluit.

Vanaf p. 11, en nog sterker vanaf p. 18, van **Privacy Management DJI** betreft de toelichting een – poging tot – omvattender aanpak. Ik ben uiteraard helemaal vóór

stelselmatigheid. Ik heb echter de indruk dat de stelselmatigheid die ik bedoel onvoldoende wordt bevorderd door

PIA's [...] samen te laten gaan met [...] het uitvoeren van een BIA.[p. 18]

Zoals je weet staat PIA voor Privacy Impact Assessment. BIA betekent daar Business Process Assessment. Stelselmatig, zeg ook maar volgens maatschappelijke verkeersoriëntatie is zgn business resp. business process nog veel te beperkt bemeten. Vooruit, voor een vroege fase van continue verbetering is dat wellicht prima.

Het schema op p. 26 veronderstelt overigens wel afstemming in ketens, wat inderdaad als aanzet kan tellen. Wat “by design” oplevert, o.a. voor – bescherming van – privacy, lijkt mij echter stelselmatig onvoldoende te worden; daarvoor moet stelselmatigheid van meet af aan radicaal opgevat zijn. In bedoeld schema wordt ook van de aanduiding “situationeel” aangegeven dat het woord “afhankelijk[heid] van belang” betekent. Volgens Metapatroon biedt context de beschrijving van een situatie als relevant verondersteld gedeelte van de werkelijkheid.

Vanaf p. 34 gaat **Privacy Management DJI** over het gebruik van een bepaald – digitaal – gereedschap voor BIA's. Of? Dat raakt prompt nogal technisch. Ik krijg de indruk dat AVG-eisen inderdaad als aanleiding genomen zijn om de gehele procesdocumentatie opnieuw op te stellen. Daar is het gekozen gereedschap ook ‘eigenlijk’ voor bedoeld (zij het dat ik het dan weer in stelselmatigheid tekort vindt schieten; het m.i. noodzakelijke primaat van stelselmatige betekenissenmodellering komt niet eens aan bod).

Wie aanzet bij processen, blijft volgens mij wanorde bevorderen. Zeker op stelselschaal moet er zo'n betekenissenmodel vóór. Daarvan maakt hoedanighedenverbijzondering onlosmakelijk onderdeel van uit. En pas daardoor valt onder de noemer van autorisatie verband beheersbaar te krijgen tussen enerzijds wie (gebruikers), anderzijds wat (informatie, al dan niet persoonsinformatie) met als het ware ertussen welke be- resp. verwerkingen ervan/-mee. Over hoe dat allemaal zit, dus principieel, kom ik in **Privacy Management DJI** niets tegen. Daarom leidt de “roadmap” m.i. de verkeerde kant op. Het is allemaal véél en véél te ingewikkeld gemaakt.

Wat is er toch tegen om voor bescherming van persoonsinformatie allereerst een model van die informatie op te stellen?! Maar, nee, ook DJI springt meteen naar verwerking-van-informatie als eenheid van ordening. Dat werkt dus nooit.

Wat ik als ernstig gemis nergens herken, is vooral – aandacht voor – identificatie en autorisatie. Er blijkt daardoor geen besef van de noodzaak tot verbijzondering situationele hoedanigheden van deelnemers aan informatieverkeer (traditionele term: gebruikers) voor “aantoonbaarheid van [...] omgangsvormen.” Het meest op – erkenning van – controlesporen lijkt nog de vermelding van “logging.”

Kortom, belangwekkend document, prima veranderhouding, maar onbruikbare uitvoering.

75.26

Mijn uitnodiging stáát. Nog hartelijk gemeend ook, ben je welkom. Maar inmiddels besef ik wellicht een verkeerde veronderstelling gevolgd te zijn. Ik nam aan dat jij ‘op kantoor’ zou zijn. Indien je op die dag daarentegen thuiswerkt, fiets je het niet zo eenvoudig aan. In dat geval kunnen we toch gewoon telefoneren? Dat kan je trouwens altijd proberen. Ik verneem graag wat jouw voorkeur heeft.

75.27

Oh ja, met zulke oeverloze documentatie volgens business process reengineering heb je nog helemaal niets dat werkt, laat staan naar behoren. Dat gaat op die manier uiteraard ook nooit lukken. Neem KEI.

Over misplaatst gebruik van activistische terminologie gesproken, in dat genre spant tegenwoordig by design wel de kroon. Haha, daarom staat het zo serieus opgenomen in de titel van het rapport, **Stelselmatig op orde, data governance by design** dus; daarmee zijn we nietsdoend commentaar onder die noemer in elk geval vóór. Maar terwijl wij daarin resp. -mee wel degelijk op de noodzaak van ontwerpactiviteit wijzen, is de DJI-aanpak van PIA-als-aspect-van-BIA zó procedureel ontleed dat ... ontwerp(en) overbodig zou zijn. Dat is een ernstige vergissing, maar pas perfect in het nauwe en doodlopende straatje van wie abusievelijk meent dat digitalisering begint èn eindigt met programmering (dat dan nog slechts een vertaling van de processchema's betreft).

Nogmaals, zeker voor wat stelselmatig bemeten behoort te functioneren, levert die insteek nooit iets bruikbaars op.

Biedt AVG een kans? Ja, maar slechts voor wie 'm informatiekundig volgens verkeersoriëntatie weet te benutten.

75.28

Doe het nu eens zó! De gangbare omgang met AVG is op minstens twee manieren kortzichtig. Er ontbreekt een informatiekundige insteek. En voor zover informatie wèl telt, gebeurt dat – dus – te beperkt.

In informatiekundig opzicht zijn betekenisverschillen relevant c.q. dwingend. Maar daardoor blijkt óók wanneer (lees concreter: voor welke voorzieningen) zulke verschillen er juist niet toe doen. Dat is bijvoorbeeld het geval met een optelling. Of het nu om appels òf om peren gaat, voor wat de som van aantallen appels òf peren betreft is een enkele voorziening voor optellen geldig.

Een informatiekundige stelt allereerst vast, ja, appels en peren, dat klinkt inderdaad naar verschillen. Vervolgens stelt hij echter de vraag: Is echter ook verschillend wat ermee gebeurt, zoals optellen van aantallen ervan? Een leek komt aan die vraag niet toe, en schept domweg chaos door alles door-en-door verschillend te beschouwen, er bijbehorend aparte voorzieningen voor te – laten – treffen, enzovoort, enzovoort. Steeds meer ingeschakelde mensen werken elkaar feitelijk alsmaar sterker tégen, omdat ze verharden in elk hùn nodeloze verschilspoor. Daartussen is nooit meer nodige samenhang gevestigd te krijgen (en voor detacheringsbureaus is dat de kip met goederen eieren). De tragiek is dat de nota bene reële verschillen, te weten die tussen betekenissen, volkomen veronachtzaamd blijven. Dat is stelselmatig een ramp.

Dus, optellen is en blijft nu eenmaal optellen. Zo is het ook met bescherming van persoonsinformatie. Of het om persoonsinformatie gaat dan wel om informatie over andere verschijnselen hoeft structureel voor beschermingsmaatregelen géén verschil te ... betekenen. Ik laat hier in het midden dat informatie die behouden moet blijven, niet onverhoopt verloren mag gaan; daartegen moeten uiteraard – ook – maatregelen getroffen zijn.

De bescherming die ook weer met AVG – vooral – aan de orde is, betreft gebruik van informatie. Gebruik is slechts volgens gerichte bevoegdheid toegestaan. Voilà, autorisatie.

Autorisatiemaatregelen zijn niets nieuws. Onder invloed van AVG kunnen eerder

getroffen maatregelen daarvoor, als ze er al zijn, echter tekortschieten. Ooit nodeloos zwaar uitgevoerd zijn kan overigens óók. Hoe dan ook is het – dus – onzin om van specifieke AVG-maatregelen te spreken, en al helemaal om ze volgens dat valse apartheidsidee daadwerkelijk te treffen.

Persoonsinformatie of niet, aan gebruik van welke informatie dan ook moeten beperkingen opgelegd kunnen zijn. Autorisatiemaatregelen moeten o.a. worden getoetst aan de eisen die volgens de AVG gelden. Indien autorisatiemaatregelen structureel op variëteit bemeten zijn, kan het slechts (!) een kwestie van wijziging van instellingen zijn, klopt, ook weer met ... informatie, om aan welke beschermingseisen dan ook voor welke informatie dan ook te – blijven – voldoen. Averechts werkt voorts de focus op zgn verwerkingen. Impliciet krijgt daardoor de zgn informatieverwerker een aparte positie toegeschreven. Want als informatieverwerker wordt doorgaans een gehele organisatie beschouwd, dwz – nog – niet de feitelijke individuele gebruiker. Maar autorisatie kan pas adequaat geregeld zijn, en op instelbare wijzigingen berekend, door oriëntatie volgens gebruik door telkens een mens (of een machine namens een enkel mens). En in termen van informatieverkeer is er altijd interactie tussen verschillende (!) gebruikers aan de orde. Als deelnemer aan zo'n interactie moet immers óók tellen van wie de informatie in kwestie is. Wat persoonsinformatie is dat in beginsel de persoon óver wie de informatie gaat. Dankzij verkeersoriëntatie raken alle relevante deelnemers per interactie expliciet. Daardoor kan autorisatie ook pas eenduidig worden gevestigd; bij iemand die een bevoegdheid (lees ook: mandaat e.d.) verkregen heeft hoort altijd iemand die haar verleend heeft.

Ongedifferentieerd is een persoon echter ongeschikt als verlener c.q. verkrijger van autorisatie. Daarvoor is ditmaal digitalisering helemaal niets nieuws. Kenmerkend voor wat maatschappelijk verkeer heet, is dat het verloopt in nadere, zeg maar, verkeers- resp. samenlevingssituaties met aldus gesitueerde deelnemers in dienovereenkomstige hoedanigheden. Dat biedt het noodzakelijk verruimde referentiekader om de beperkte benadering volgens (bedrijfs)processen te doorbreken. Ipv een proces vernauwd op te vatten als van, verlopend binnen e.d. een bepaalde organisatie (met verdere opstapeling van nodeloze verschillen van dien), loont het om zo'n proces juist wijder te duiden als een maatschappelijk-verkeerssituatie. Daarmee ligt de weg – pas – open voor stelselmatige autorisatiemaatregelen, dwz met passende variëteit. Wie zijn er in welke hoedanigheid allemaal deelnemer? Hoe luidt de verdeling volgens verlenen resp. verkrijgen van daadwerkelijke bevoegdheden? Voor welke informatie geldt een bevoegdheid precies? En nota bene tenslotte pas, voor welke verwerkingen ermee? Zoals gezegd moeten zulke verhoudingen op hun beurt met informatie uitgedrukt – beschikbaar – staan. Dat moet niet apart gemodelleerd enz. zijn, maar als toevoeging in – het daardoor nog weer omvattender – stelselmatige betekenissenmodel. Simpel gesteld, er is in de eerste plaats een model van informatie om in zoiets als primaire informatiebehoeften te voorzien. Op stelselschaal lukt overigens alleen dat al slechts met Metapatroon. Dat eerste model wordt uitgebreid voor situationele hoedanigheidverbijzonderingen, waarna verdere uitbreiding volgt voor bevoegdheidbepalingen.

Ingewikkeld? Nee, informatiekundig juist niet, maar het is wèl om vak om dat zo te ontwerpen. Dan klopt het in één moeite door ook voor AVG, zgn (bedrijfs)processen, enzovoort.

Praktisch moet het uiteraard wat anders. Er zijn immers allerlei informatiesystemen (lees ook: toepassingen) in gebruik. Om te beginnen kan dan zoiets als een hoedanighedenplatform eveneens op een informatierotonde aangesloten worden, zoals gemodelleerd met [Situationele hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk \(informatie\)verkeer](#). Het stelselmatig dekkende betekenissenmodel zoals aangeduid in de alinea hierboven, dus plùs hoedanigheidverbijzonderingen en bevoegdheidbepalingen, biedt dan het richtmodel voor beheersbaar verdere verbeteringen van voorzieningen voor informatieverkeer.

75.29

Kenmerkend voor wat coronavirusziekte 2019 (Engelstalige afkorting: COVID-19) heet, is de variëteit van het verloop ervan. Terwijl de ene mens niets hoeft te merken van besmetting met het virus SARS-COV-2, kan besmetting ermee voor een ander mens haar/zijn dood inluiden.

Wie er nog niet van overtuigd was dat iets zich verschillend gedraagt al naar gelang omstandigheden (lees ook: situatie), zou dat nù toch moeten beseffen. Wie desondanks volhoudt dat de tijd nog steeds niet rijp is om dat inzicht te bevorderen is, nog zachtjes uitgedrukt, nalatig.

Tja, wat doe ik eraan?

75.30

Over taal gesproken, wij hebben – ook – een achternaam. Steker nog, inmiddels hebben wij – ook, en wel èrg eufemistisch ... genoemd – een burgerservicenummer. Dat burgersnummer is voor iedereen uniek. Een bn-er is dan weer iemand die juist zònder zo'n b(s)n zou kunnen. Zij, of hij, is algemeen bekend geraakt. Overigens zeggen hun namen mij in de meeste gevallen dan weer niets.

Tijdens wat later de Middeleeuwen zijn gaan ... heten, bestond de gewoonte om de geografische plaats van herkomst aan de (voor)naam toe te voegen. Kues was een dorp aan de rivier de Moezel. Dat verklaart – de naam van – Nikolaus von Kues (1401-1464). En van de plaatsnaam kon dan de naam afgeleid zijn voor gebruik in het Latijn, immers de voertaal van geleerden e.d. Dat levert Cusanus op. In het Nederlands is dat Nicolaas van Cusa.

In de bundel **Klassiker der Sprachphilosophie** (samensteller Tilman Borsche, Beck, 1996) is een hoofdstuk over **Nikolaus von Kues** (pp. 95-109) opgenomen, geschreven door Stephan Meier-Oeser. Meier wijst er op dat reeds destijds

[d]ie theoretische Auseinandersetzung mit dem Problem des Versagens der Sprache angesichts des Unsagbaren [...] eine vornehmlich theologische Tradition [hat].[p. 96]

Van Cusa's

Werke [enthalt] zahlreiche weit vorausweisende Ansätze und Theorien[, p. 95]

omdat voor hem

das Problem der Sprache eingebunden [ist] in das komplexe System seiner Metaphysik und Erkenntnistheorie. In diesem erweiterten Problemhorizont geht es [...] grundsätzlich darum, Einsicht in die kognitive und kommunikative Funktion von Sprache sowie ihre Reichweite und Leistungsfähigkeit in Rücksicht der verschiedenen Gegenstandsbereiche menschlicher Erkenntnis zu gewinnen[. 96]

Als theoloog gaat het Van Cusa er om, hier steeds aangegeven zoals Meier stelt,

um auf dieser Grundlage dann die Möglichkeiten frei zu legen, die Grenzen rationaler Rede zu überschreiten.[p. 96]

Die insteek staat zowat diametraal tegenover de mijne. Mijn taalopvatting kan ik zeer beknopt weergeven: èlk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid. Wat telt is gedrag. Dus kennis is geen doel op zichzelf, maar middel voor gedrag. Met een teken probeert een subject zichzelf en/of een ànder subject tot gedrag te bewegen. Voor dat beoogde gedrag heeft het ene subject een motief, en het teken dient ertoe om het andere subject – of haar-/hemzelf – een motief enz. te laten ontwikkelen dat ertoe leidt. Gelet op motieven als cognitieve bestanddelen van onlosmakelijke gedragingendynamiek, zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#) voor een schema, is èlk teken ook en vooral irrationeel. En niet ligt àlles voorbij de grens van wat zegbaar is; althans als zodanig is ook een motief onzegbaar. Ondanks verschil van insteek en wat ik gemis aan gedragsoriëntatie vind, kan ik grondig instemmen met veel van wat Van Cusa over taal beweert:

[S]eine Philosophie der Sprache [bildet] keinen eigenständigen, in sich abgeschlossenen thematischen Bereich, sondern ist durchgängig mit seiner Seins- und Erkenntnismetaphysik verbunden, die ihrerseits zu einem nicht unerheblichen Teil durch – im weitesten Sinne – sprachtheoretische Begrifflichkeit und Denkmuster reguliert wird.[pp. 96-98]

De synthese met pragmatiek heb ik dankzij werk van Charles S. Peirce (1839-1914) opgedaan door zijn triadische schema van semiosis tot een enneade uit te breiden, zie daarvoor hoofdstukken 2 en 4 in [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#). Ontleend aan Peirce's driedelige onderscheid voeg ik aan Van Cusa's onderscheid nog als het ware een dimensie annex moment toe. Wat Meier over Van Cusa's uitbreiding opmerkt, geldt daarom nog sterker voor die door Peirce en later mijzelf:

Verleht dieser Umstand den cusanischen Reflexion über Sprache eine außergewöhnliche spekulative Dimension, so impliziert er zugleich die Schwierigkeit, daß sie nur im Horizont der seins- und erkenntnismetaphysischen Spekulation verstehbar sind.[p. 98]

Mijn idee is dat vroeg of laat begrijpelijker is, wat aantoonbaar wèrkt. Indien gedrag relevant is, moeten we ermee rekenen voor een bruikbare taalopvatting. Wie dat blijft weigeren, beseft kennelijk (!) niet hoe z/hijzelf taal gebruikt. Het is voor een subject een illusie absolute kennis te verkrijgen. Daarmee zou het tot absoluut gedrag in staat zijn. Menig mens lijkt die wens overigens te koesteren, maar dat kan ook en vooral voor àndere mensen vreselijke gevolgen hebben.

Een gedraging valt toe te schrijven aan een onderdeel van wat bijgevolg doorgaat voor dè werkelijkheid. Zo'n verondersteld onderdeel gedraagt zich echter niet uniform, dwz altijd en overal gelijk. Zijn gedrag varieert naar omstandigheden, is maw situationeel bepaald met situatie in kwestie eveneens als onderdeel van dè werkelijkheid opgevat.

Wat als object geldt, ondergaat wisselende omstandigheden. Een subject beschikt over cognitief vermogen. Daarmee kan het zichzelf instellen op wat het ervaart als een situatie, en met aldus deels zelfbepaald gedrag beïnvloeden wat situationeel volgt, enzovoort:

Da die unendliche Variabilität der aufscheinenden Unterschiede von sich selbst her keine objektive Wesensordnung oder verbindliche Einteilung der Dinge vorgibt, ist die menschliche Ratio frei, nach eigenem Ermessen an sinnlich gegebenen Material durch von ihr geschaffene Begriffe Begrenzungen vorzunehmen, es einzuteilen und zu strukturieren[. p. 103]

Ik merk op dat ik cognitief vermogen ipv rede veronderstel. En onderscheid wordt als het ware voorbij de dingen gemaakt, te weten tussen situationele gedragingen per ding. Want

[D]abei erschließen die Begriffe des Verstandes immer nur bestimmte Perspektive auf Dinge[. p. 104]

Op meervoud van perspectieven kom ik verderop terug.

Zoals ik semiosis begrijp zoals door Peirce verondersteld, verloopt de intrasubjectieve gedragbepaling principieel via een teken. Intersubjectief gebeurt m.i. hetzelfde, wanneer een gedraging van het ene subject door een ander subject als een teken opgevat wordt met intrasubjectief vervolg 'in' dat andere subject ... dat zich 'uit' in een gedraging door dat andere subject, enzovoort:

[D]ie Entfaltung [ist] immer auch Einschränkung der absoluten Unendlichkeit zur Endlichkeit und der absoluten Gleichheit zur Vielheit und Verschiedenheit der nur in Andersheit an der Einheit partizipierenden Dinge.[p. 98]

Voor wie eenmaal gewend is aan reële verschillen, is dat volkomen duidelijk en is juist niets eenvoudiger dan zich naar verschillen-in-samenhang te richten. Die mogelijkheid dient zich bij Van Cusa m.i. reeds aan:

Die koinzidentielle Struktur des unendlichen Ursprungs führt [...] zur konsequenten Singularisierung[. p. 98]

Dat werkt echter pas enigszins omgekeerd. Ipv het onbekende alles – daardoor tevergeefs te proberen – te ontleden, kan een mens zo redelijk mogelijk uitgaan van bekende verschillen en daartussen dan tevens samenhang veronderstellen. Dat blijft noodzakelijkerwijs – zeer – beperkt en provisorisch:

Vielheit, Verschiedenheit und Gegensätzlichkeit sind konstitutive Bestimmungsmomente des endlichen Seins. [...] Die Endlichkeit [ist] der Raum der unaufhebbaren Differenzierung[. p. 98]

Wat volgens atomisme, essentialisme e.d. niet valt vol te houden is dankzij situationisme prompt operationaliseerbaar als

das universale Prinzip der Differenz[. ...] Je[d]es Seiende ist einzigartig und von allem anderen unterschieden[. p. 98]

De maat voor wat als bestaand geldt is echter niet ding, maar gedrag-van-ding. Dat noodzaakt tot situationele verbijzondering, met voor beschrijving (lees ook: modellering) contextuele verbijzondering als methodisch beginsel.

Elke samenloop van subject en situatie betekent – zoiets als – een perspectief. Zo

impliziert die Universalität der Differenz die Perspektivität jeglicher Erkenntnis und die unaufhebbare Verschiedenheit aller Konjekturen.[p. 99]

Dankzij toevoeging van situatie als gedragbepalende factor voor ob-/subjectgedrag gelden echter niet louter verschillen. Recursief geduid zijn ob-/subject en situatie betrekkelijk. Voorts laten de verschillende situationele gedragingen van wat – desondanks? – doorgaat voor één en hetzelfde ob-/subject zich tevens samenhangend voorstellen; daarvoor dient de veronderstelling van de nul-identiteit per ob-/subject. Dat resulteert in – modellen van – verwevenheid; zie [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#) voor methodische uitleg. Het klopt,

daß auch die Dinge selbst sprachlich nicht präzise dargestellt werden können.[p. 105]

Maar in eerste aanleg gaat het met een teken ook niet om beschrijving, laat staan een objectieve. Een teken is een verzoek. Dan is een teken voor de verzoeker optimaal, indien z/hij ermee met de minste moeite de verzochte tot gedrag beweegt dat voor de verzoeker als inschikkelijk geldt. Voor de verzoeker zal dat van verzochte tot verzochte variëren, en daarbij van de omstandigheden waarin de verzochte haar/zijn als teken bedoelde gedrag(sresultaat) ervaart, enzovoort. Ook zonder context als verbijzonderingsfactor tot onderdeel van een teken te verklaren, ontkent Van Cusa de mogelijkheid van absoluut geldige kennis met bijbehorende absoluut geldige beschrijving ervan. Volgens Meier is reeds dat taal- resp. tekenbegrip

die Grundlage [...] einer massiven Autoritätskritik.[p. 107]

Dat hangt er volgens mij maar van af, wat als gezag geldt. Zo vind ik erkenning van situationele variëteit juist gezaghebbend. Ik ben het ermee eens dat Van Cusa géén (openbarings)dogma aanhangt en voor een praktiserend geestelijke is dat nogal wat. Hij is uitgesproken (post)modern met zijn stelling dat

[d]ie Vielheit, Verschiedenheit und Gegensätzlichkeit der [...] Meinungen [...] keineswegs Grund zur Beunruhigung [sind].[p. 108]

Waarbij ik graag aanteken, dat de mogelijkheid tot opbouwende samenhang tussen

Vielfalt der Perspektiven [p. 108]

mij altijd wel gerust stelt. Daarvoor dient wat mij betreft de – kunstgreep van – nul-identiteit die noodzakelijkerwijs paradoxaal, want nog zònder zicht,

eine Sichtweise voraus[setzt], die jenseits des partikulären Standpunktes in der Lage ist, die Differenzen auszuhalten, zu tolerieren, da sie in ihnen die je verschieden ausgedrückte Einheit erkennt[. p. 108]

Dat acht ik onverminderd of zo mogelijk nog versterkt actueel voor wat ‘wij’ thans een open samenleving noemen. Ook met digitale technologieën is daarvoor een infrastructuur voor informatieverkeer onontbeerlijk die dynamiek van betekenisvariëteit faciliteert. De slotzin van Meier luidt dat wij van Van Cusa moeten leren, dat

[d]as positive Resultat [sein]es erkenntnis- und sprachtheoretischen Perspektivismus [...] eine nicht eben gewöhnliche Bereitschaft zur [...] Toleranz [ist].[p. 109]

Daar moet m.i. dus gedragsperspectivisme onlosmakelijk aan vastgeknoopt worden, want leven is gedragen.

75.31

Waarom tegenwoordig ook digitalisering mank gaat, is een simplistisch taalbegrip. Tilman Borsche wijst in de inleiding van de door hem samengestelde bundel **Klassiker der Sprachphilosophie** (Beck, 1996) op de overgeleverde vernauwing van averechtse aandacht:

Met einer solchen Konzentration des Interesses auf die Wahrheitsfrage im Aussagesatz werden jedoch wichtige Aspekte auch der antiken Sprachreflexion aus der Philosophie verdrängt[. p. 8]

Waarom taal(gebruik) wèl dient, laat zich volgens mij desondanks – juist? – beknopt stellen, maar principieel anders: èlk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid (Engels: every sign is a request for compliance; zie [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#)). Het ene subject verkondigt ‘met zoveel

woorden' een gedragsbepaling voor een ander subject. Mede onder invloed daarvan komt die ànder als subject tot zijn gedragsbepaling en vervolgens tot daadwerkelijk gedrag (dat door het ene subject wederom als teken kan worden opgevat, enzovoort).

Waarheid? Zo kunnen betrokken subjecten noemen wat zij èlk eerder geleerd hebben, ja, altijd semiosis, verder stilzwijgend te veronderstellen voor hun gedragsafstemming. Dat is dus nogal betrekkelijk.

Maar is er dan niets ... ècht waar? Het is meer dat de één een ànder ongelofelijk dom kan vinden, indien z/hij weigert een werkelijkheidsvoorstelling aan te nemen die de één werkzaam voor gedragsafstemming acht. (Maar) meestal is dat oordeel dan wederzijds.

Al dan niet inschikkelijk gedrag biedt uitkomst, en zo gaat waarheid op in macht. Daartoe moeten

Worte [...] als Werkzeuge der Überredung, als Mittel, auf andere Menschen einzuwirken, erkannt [...] und reflektiert [werden].[p. 8]

Borsche voegt eraan toe, dat

gerade die Rhetorik [...] von der Philosophie ausgeschlossen [bleibt].[p. 8]

Zolang dat tevens geldt voor informatiekunde, en wat mij betreft komt retoriek daarvoor overeen met pragmatiek, blijft ook zij een steriele vakdiscipline. Dat wijst Borsche als verdringing aan:

Hier liegt, begriffsgeschichtlich präzise lokalisierbar, der Keim einer Stagnation in der Geschichte der Sprachphilosophie, der Grund, warum Sprachphilosophie in einem umfassenden Sinn des Worts aus dem Zentrum der philosophischen Reflexion so lange Zeit verbannt war und blieb. Denn hier werden die Formen und Funktionen der Sprache [...] der Logik [...] untergeordnet.[p. 9]

Omdat van oudsher

Worte [...] aufgrund ihrer Macht über die Seele als gefährlich [gelten], [...] müssen [sie] vom Verstand kontrolliert werden.[p. 8]

Maar door ontkenning verdwijnt gevaar niet, integendeel. En de kwalificatie als gevaarlijk is overigens vooringenomen voor wat nu eenmaal – nou ja, volgens mij dan – zo is. Daarvoor volg ik een voorstelling van semiosis volgens welke ziel, verstand e.d. als verschillend veronderstelde, vooruit, organen niet bestaan. Een subject beschikt over cognitief vermogen, en volgens enneadische semiosis ligt aan elk begrip altijd en onlosmakelijk via focus een motief ten grondslag. Als contragram in traditionele termen geldt: de ziel van het verstand is het verstand van de ziel. Een motief is aldus een constituerend element van gedragsbepaling; daadwerkelijk gedrag door een subject volgt daarom juist vooral uit wat z/hij ... wil. Nota bene, als zodanig is een motief géén begrip. Een subject kan er als zodanig dus ook géén begrip van verkrijgen. Dat kan machteloos voelen, maar het is niet anders, althans, volgens enneadische semiosis niet.

Intussen gebruiken 'we' digitale technologieën voor een steeds groter aandeel van ons informatieverkeer. En het lijkt mij toch evident dat 'wij' eraan deelnemen voor gedragsafstemming. Dat maakt het m.i. dwingend om voor de opzet van verkeersvoorzieningen (lees ook: infrastructuur voor informatieverkeer) een principieel gedragsmatige taal- en tekenopvatting te benutten. Tot dusver gebeurt dat echter niet. Een absolutistisch waarheidsbegrip zit in de weg, dat des te

moeilijker te vervangen is omdat vrijwel niemand zich bewust is van de ondermijnende werking ervan voor facilitering van evenwichtige (gedrags)verhoudingen. Of is het zo dat er mensen zijn die hun enge machtspositie bedreigd voelen door een ruimer paradigma? Maar hoe bewust zijn zij zich van hun weerstand tegen verandering? Het is inderdaad zo dat die ruimte vooral voor andere mensen bedoeld is. Ach, wat is de waarheid van emancipatie(streven)? Borsche kent de belemmeringen voor veranderingen:

Die Untersuchung von Formen und Funktionen der Sprache [...] – einerseits als Propädeutik von Logik und Wissenschaftstheorie, andererseits als Warnung von der Sprachverführung des Denkens – bestimmt bis in die Gegenwart hinein eine mächtige Traditionslinie in der Geschichte der Sprachphilosophie; sie ist Teil der Grundordnung des herrschenden wissenschaftlichen Diskurses.[p. 9]

Nota bene, op z'n enneadisch is er géén sprake van dat logica verdwijnt. Voor atomistische logica komt – wat ik noem – stelsellogica of logica van interdependentie in de plaats. En met relativering van waarheid moet dito gedragsmatige relativering van wetenschap gepaard gaan. Als alternatief suggereert Borsche

die Geschichte von Versuchen einer Subversion der [...] Lehre von der Allgemeinheit, Unveränderlichkeit und Unkörperlichkeit der Bedeutung [...]. Sie wäre damit zu lesen als der vielfältige Weg einer Historisierung, Konkretisierung, kurz: einer Individualisierung der Bedeutung.[p. 10]

Wat de enneade schematisch samenvat, is een subjectief-situationele betekenisleer. Zowel gedifferentieerder als samenhangender kan ik mij betekenen – vooralsnog? – niet voorstellen. In methodisch opzicht vind ik daarmee als passende grondslag voorzien in zoals ik – voorlopig? – de behoefte aan annex noodzaak tot ordening, beheersing e.d. van stelselmatige betekenisvariëteit duid. De reële (stelsel)schaal daarvoor is maatschappelijk informatieverkeer, en daarvoor is [Metapatroon](#) geschikt als modelleermethode.

Voor m.i. onmisbare gedragsoriëntatie schiet een opvatting nog steeds principieel tekort volgens welke taal als middel voor kennisoverdracht dient. Als (tussen)stap naar gedragsoriëntatie juich ik het uiteraard toe,

wenn Denken und Sprechen sich [...] als einen Prozeß der Verständigung zwischen (m)einem und anderem Denken, zwischen Individuen zu begreifen beginnen. [... Sie] werden anders situiert[, d.h.] im Spannungsfeld zwischen verschiedenen Subjekten, die sich als Individuen in Gemeinschaft, d.h. in Identität und Differenz, mit anderen Individuen bilden und zwischen denen, von verschiedenen Seiten getragen, [...] erst das entstehen kann, was man in philosophischen Sinn des Wortes «Welt» zu nennen pflegt [oder], um die Unhintergebarkeit ihrer perspektivischen Vielfalt zum Ausdruck zu bringen, Weltansichten[.].[p. 11]

Dat is dus nog niet genoeg voor stelselmatig houdbare (omgangs)methode. Opzettelijk heb ik de semiotische enneade erop bemeten dat vooral inclusief gedrag

die Begriffe des Denkens und des Seins, aber nicht nur diese, sondern alle Grundbegriffe [...] als im Kommunikationsprozeß entstehend und vergehend betrachtet werden, in dem allein sie – kontingenterweise – Bedeutung gewinnen[. p. 12]

Eenvoudiger dan volgens zulke radicale betrekkelijkheid kan ik mij de werkelijkheid met onderlinge afhankelijkheden niet voorstellen. Nee, voor wie zich onafhankelijk waant, kan dat – dus – nooit de waarheid zijn.

75.32

In het zojuist verschenen **Verslag Werkgroep Sociale Impact van de Coronacrisis** wordt veel aandacht geschonken aan – financiële – schulden. Zie p. 3 voor vermelding van de “deelnemers aan de werkgroep.” Zij stellen o.a. dat “aan de coulante houding van schuldeisers een eind komt (nu al zichtbaar). [... Er] kunnen onoplosbare schuldensituaties ontstaan.”[p. 6] Nòg meer zgn schuldenproblematiek, dus. En wat doet de Rechtspraakorganisatie?

75.33

Ik ben dat met Karl Jaspers eens, maar dan nòg ruimer bemeten. Hij stelt dat

Philosophie vom Ganzen der Menschen sich nicht trennen läßt.[p. 262]

Dat geldt volgens mij voor èlk als teken voortgebracht gedrag(sresultaat). Ik vind immers dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Aldus geeft iemand met een teken uitdrukking aan waaròm z/hij iets door een ànder – of zichzelf – gedaan wil krijgen en wàt – eventueel inclusief wanneer, hoe e.d. – dat is.

In **Nikolaus Cusanus** (Piper, 1964) luidt op z'n beknoptst het oordeel van Jaspers:

Groß ist Cusanus nur durch seine Metaphysik. [...] Er hat ein eigenes großes Seinsbild [...] entworfen, das Bestand hat auch ohne das christliche Gewand.[p. 262]

Tegelijk maakt Jaspers m.i. juist duidelijk, dat voor Van Cusa die religieuze resp. kerkelijke zetting ònontbeerlijk was voor wàt hij destijds met zijn verzoeken tot inschikkelijkheid wilde bereiken, en waaròm. Ik vind dat Jaspers overtuigend beschrijft dat Van Cusa niet tot de (weder)gedragingen voor het door hem beoogde resultaat heeft weten te bewegen. Maar zulk, vooruit, falen is nog wat ànders dan dat Van Cusa zich inconsequent – met zijn filosofie – gedragen zou hebben. De vraag is of een verzoek tot inschikkelijkheid zoiets als waarheidsgetrouw kan zijn. Ik meen van niet. Voor de verzoeker is het criterium of de verzochte, dwz degene tot wie z/hij het teken richt, daadwerkelijk doet wat hij ermee verzoekt. Daarvoor wil een zgn leugen weleens beter helpen. Het hangt m.i. vooral af van de wederzijdse schatting van de onderlinge machtsverhouding. De zich almachtig wanende verzoeker maakt expliciet wat z/hijzelf wil dat de verzochte doet. Daartegenover probeert een verzoeker vanuit gevoel van ònmacht tot uitdrukking te brengen wat de verzochte zou moeten willen. Overigens is als zodanig (!) het motief van de verzoeker haar/hem ònbekend. Weliswaar valt het te rationaliseren, ofwel tot een begrip te brengen, maar het motief in kwestie is het dan niet meer. Die als het ware ònbereikbaarheid van motief vind ik dan vergelijkbaar met de principiële ònmogelijkheid om kennis van àlles te verkrijgen. Er is metafysisch aan, dat de veronderstelling ervan het denken op gang brengt, maar de onbewijsbaarheid enzovoort ervan als zodanig (!) heeft een mens maar te aanvaarden. Het verschil met geloof in traditionele betekenis is aannames (lees ook: axiomata) voorwaardelijk zijn. Ze moeten aan resultaat helpen. Maar wat geldt dáárvoor dan als criterium? Daar is – de veronderstelling van – het motief weer ... Er valt nu eenmaal aan – de irrationaliteit van – metafysica niet te ontkomen.

Omdat Jaspers vaststelt dat Van Cusa in zijn kerkelijke functies niet naar zijn filosofie handelde, sterker nog, volgens Jaspers waren Van Cusa's officiële gedragingen er strijdig mee, oppert hij dat Van Cusa zich met zulke ideeën bezighield als louter liefhebberij, zeg ook maar in zijn vrije tijd. Ik acht dat onwaarschijnlijk, maar het zou kunnen. Daarin zie ik echter evenmin strijdigheid. Wat Jaspers doet, is onderscheid maken tussen situaties. Over metafysica in de zin van

veronderstellingen gesproken, als subject heeft ook Van Cusa zich telkens situationeel gedragen; samenloop van het subject in kwestie met – verschil tussen – werk- en vrije-tijdsituatie resulteert in dienovereenkomstige gedragingen. Dus hoe dan ook

[war] Cusanus' Denken auf die Praxis bezogen, an der er selber teilnahm.[p. 142]

Wie een analyse onderneemt, en daarover verslag doet, brengt op haar/zijn beurt een teken voort. Het begrip dat ik van mijn motief daarvoor meen te hebben, is hergebruik. Dat gaat onvermijdelijk gepaard met hercontextualisering. Jaspers gaat daarin vóór:

Wir gehen mit ihm in seinen Spekulationen, verweilen in den sich abwechselnden meditativen Bewegungen, ohne uns vom Christentum berühren zu lassen. [...]Ihm ist alles christlich, für uns nicht.[p. 60]

Hergebruik van

spekulative Aspekte [die Cusanus] entwickelt [hat], die [...] sich auf Inhalte moderner Wissenschaft beziehen lassen[, p. 138]

acht Jaspers

[d]urchaus [erlaubt] für die eigene gegenwärtige philosophische Verwirklichung,[p. 60]

maar dat is het uiteraard

nicht für ein geschichtlich angemessenes Verstehen und nicht für eine historische Darstellung.[p. 60]

Zo vind ik Van Cusa's metafysica resp. Jaspers' verslag en analyse ervan op mijn beurt nuttig om de aannames te benadrukken die ik voorstel voor stelselmatige betekenissenordening met dynamische variëteit van dien:

Dieser Vordergrund des Meditativen in den greifbaren Sätzen und Gedankenfolgen scheint, trotz differenter Erfüllung, weitgehend übereinstimmen zu können.[p. 65] Wer ein endlich faßbares Weltbild will, dem zeigt [schon] Cusanus vielmehr den relativen Charakter aller erkennbaren Weltdinge.[p. 133]

Jaspers brengt de aanzet door Van Cusa voorbeeldig wederom onder de aandacht. (Ook) terecht merkt hij op, dat echter

[d]ie spekulativen Versuche [...] bei Cusanus nicht zu dem Ganzen einer systematisch geordneten Begrifflichkeit [werden].[p. 238]

Tegenwoordig bestaat de praktische noodzaak tot zo'n omvattend geldige ordening, omdat informatieverkeer met wereldwijd bereik digitaal gefaciliteerd wordt met wat feitelijk één middel is, zeg ook maar het Internet. Dat was dus ook voor Jaspers nog geen opgave. Maar 'in' dat ene verkeersmiddel worden talloze tekens uitgewisseld, en dan blijkt hun weergave die nog op kleiner (lees ook: zeer gering) bereik berekend is, tekort te schieten. Zodra ze als het ware door elkaar lopen, vergen tekens voor eenduidig betekenispotentieel uitbreiding met – méér – context. Die variëteitsfactor ontbreekt bij Van Cusa, maar andere noodzakelijke c.a. bruikbare aannames voor stelselmatige betekenissenordening doet hij al wel. Maar omdat ook hij, speculaties ten spijt, ter duiding van verschillen de grens bij zgn dingen trekt, zoekt hij niet naar een manier om tussen veronderstelde verschillen tegelijk (!) samenhang te duiden. Zodra situationele gedragingen van één en hetzelfde veronderstelde ding (lees ook: object of, indien uitgerust met cognitief vermogen, subject) aan de ... orde zijn, dringt zich de noodzaak van een 'middel' voor

samenhang – pas – op. Althans, zo is mijn ontwerp gang verlopen van [Metapatroon](#) als stelselmatig bemeten modelleermethode.

Zonder de praktische opgave van facilitering van informatieverkeer op alsmaar ruimere schaal is het met, zeg maar, ònsamenhangende verschillen zoals Jaspers reeds treffend analyseert:

Sie stehen nebeneinander, wandeln sich ab und werden nicht nur methodisch sinngemäß, sondern auch auf unangemessene Weise rational widersprüchlich.[p. 238 Aber d]ie Welt ist weder das schlechthin Eine noch das zerstreute Viele. Sie ist die Einheit in der Mannigfaltigkeit unendlicher Vielheit und Verschiedenheit.[p. 114]

Voor een logica van – dynamiek van – situationele gedragsverschillen veronderstel ik per ob-/subject een nul-identiteit. Die dient puur samenhang, en is daarom zèlf – verder – gedragloos. Jaspers mist bij Van Cusa, dat

[e]s [...] sich nicht die Reinheit des Spiels [entwickelt], das seine kategorialen Erfindungen überblickt und methodisch beherrscht.[p. 238]

Met de volgens dinggerichte (lees ook: logisch-atomistisch) contraintuïtieve toevoeging van nul-identiteit per ... ding lukt dat wèl. En nul-identiteit stel ik schaalbaar voor. Het is maar wat als ding geldt. Ook alles kan als een ding gedacht zijn. Een bepaald model blijft uiteraard altijd beperkt. Wat telt als onderhavig werkelijkheidsbereik is dan een grenseenheid zoals Van Cusa die slechts absoluut voor àlles aanneemt en o.a. het oneindige noemt. In een model wordt dat betrekkelijke bereik met een horizon aangeven. Ofwel, die lijn staat ... model voor wat ònbegrijpelijk blijft. Op een model is van toepassing wat Jaspers als Van Cusa's aannames doorgeeft, zij het in òmgekeerde richting en praktisch beperkt:

Die Grundsituation unseres Erkennens ist: Vom Endlichen zum Unendlichen gibt es kein Verhältnis. [...] Alle Verhältnisse bleiben im Endlichen. Daher ist ein Sprung zwischen Endlichem und Unendlichem. [...] Wenn das Unendliche sich jeder Beziehung zum Endlichen entzieht, so ist es doch da als das, angesichts dessen unser Verstand scheitert, wenn wir es erkennen und bestimmen wollen.[p. 25] Überall bleibt die gleiche Grundschwierigkeit. Das, was fordert, über das Gegenständliche, Unterschiedene, Komparative, Gegensätzliche hinauszudringen, um zu ihm zu gelangen, das wird unfehlbar wider gegenständlich, unterscheidend, vergleichend, entgegensetzend ausgesprochen.[pp. 30-31]

Een horizon biedt houvast, verschaft oriëntatie dānkzij de status als grensgeval. Er is grens(waardig) aan dat àls horizon het object in kwestie volledig samenvallend met de situatie in kwestie is verondersteld, vice versa. Daardoor is er als het ware géén ruimte meer voor hun samenloop en kan een horizon – dus – slechts als ènkele nul-identiteit uitgedrukt zijn:

Der [...] archimedische Punkt außerhalb von allem ist als bloßer Punkt ohne Erfüllung. Er selber kann gar nicht betreten werden.[p. 58 Der] Horizont [...] bedeutet eine als Realität nicht faßliche Fiktion.[p. 79 Er] hebt jeden festen Punkt in [der Welt], jede Absolutheit in ihr auf.[p. 133] Der Abgrund des Nichtwissens wird zum Übergang und bleibt doch Abgrund.[p. 159]

Zo'n veronderstelling

brüskiert den Verstand, der sie als absurd verwirft. Sie fordert ein anderes Denken[...]. Sie setzt den Entschluß voraus [...] diese neue Erfahrung als logisch-alogischer, in sich disziplinierter, methodischer Weise zur Klarheit zu bringen und damit selber, im Denken sich erzeugend, immer reicher zu entfalten.[p. 26 Weil d]ann wechselt der Gedanke die Richtung: Dieses Unendliche ist der Grund, aus dem die endlichen Figuren [...] entstehen.[p. 79] Durch die Auffassung dieser Widersinnigkeiten [...]

bereit der Verstand das Sprungbrett, hinaufzugelangen in das andere Begreifen.[p. 122]

Ik merk op dat die aanname gelet op de erdoor geopende mogelijkheden, nota bene heel praktisch mbt begrip van dynamische variëteit, juist niet ... absurd is. Want

[d]ieses Nichtwissen ist nicht das leere Nichtwissen, das nicht weiß, oder das gleichgültig liegen läßt, was es nicht wissen kann. Es ist vielmehr das wissende Nichtwissen, das sich denkend entfaltet und sich erfüllen läßt. Dazu braucht es eine andere Logik.[p. 25] Diese geht bis in den Sinn der paradoxen Grundbegriffe hinein.[p. 30]

En grondslagen zijn nu eenmaal onvermijdelijk paradoxaal, irrationeel. Metapatroon biedt structurele oplossing voor het probleem, in Jaspers' woorden,

von den Widersprüchen, die durch Abwandlungen in der Ausdrucksweise zu entstehen scheinen (sie sind nicht eigentliche Widersprüche und bedürfen nur einer gewissen Mühe der Klärung[. pp. 241-242]

Door erkenning van situatie als gedragsfactor kunnen verschillende gedragingen worden toegeschreven aan telkens de samenloop van een ob-/subject met een situatie. Daar komt overigens ook het complementariteitsbeginsel op neer dat Niels Bohr voorstelde om de verklaringsimpasse mbt quantumverschijnselen te doorbreken. Door – modellering volgens – de recursief voorstelbare samenloop van de betrekkelijke factoren ob-/subject en situatie, dwz als

Wechselseitige Einwirkung[, p. 128 ist j]eder vermutende Gedanke [...] auf einem Standpunkt gedacht. Was er sieht, ist in einer Perspektive gesehen.[p. 41] So wie die vorstellenden und rationalen Ausdrucksweisen zur Sache selbst gemacht werden, entstehen jene Verstandesfragen.[p. 128]

Wat Metapatroon toestaat, is stelselmatige uitdrukking van verwevenheid van verschijnselen. Terwijl Jaspers die mogelijkheid nogal principieel lijkt te ontkennen, kan Metapatroon volgens mij wèl helpen dat

die Dinge als ein allumfassendes Ganzes aller Erscheinungen erkennbar [sind].[p. 225]

Dat vergt nadere ontleding van zgn dingen in hun verschillende situationele gedragingen. Dat verruimt het bereik van eenduidigheid sterk, maar aan het hypothetisch karakter van een betekenissenordering valt nooit (!) te ontkomen (wat uiteraard ook weer geldt voor deze bewering als ... hypothese, zoals Van Cusa algemeen al veronderstelde).

75.34

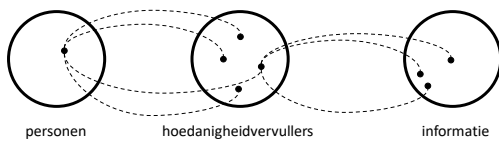
Dankzij je beschrijving heb ik de indruk dat wij deels verschillende opvattingen over autorisatie hebben. Dat kan juist productief zijn, mits we ook en vooral die verschillen gaan begrijpen. Vervolgens lukt samenhang pas.

Voor toelichting op mijn opvatting beperk ik me allereerst tot enerzijds een verzameling van personen, anderzijds een verzameling van informatie. Autorisatie betreft dan het reglement voor wèlke persoon bevoegd is tot gebruik van wèlke informatie (en wèlk gebruik ervan).

Op de schaal van het maatschappelijk verkeer zijn personen daarvoor echter te grof bemeten. Sociale omgang laat zich nader duiden volgens (verkeers)situaties.

Daarom tellen voor autorisatie relevante – dienovereenkomstig situationeel nader bepaalde – hoedanigheden van personen. Daardoor betreft autorisatie het reglement voor wèlke persoon in wèlke hoedanigheid bevoegd is tot gebruik van

wèlke informatie (en wèl gebruik ervan). Dat heb ik ruwweg in figuur 1 proberen te schetsen. Als voorbeeld staat daarin één persoon verbijzonderd tot vier hoedanigheidsvervullers, en van één zo'n hoedanigheidsvervuller is aangegeven dat z/hij bevoegd verklaard is tot gebruik van drie informatie-elementen.

figuur 1

Volgens figuur 1 komt – dus – pas een hoedanigheidsvervuller als zgn gebruiker in aanmerking.

Zoals ik jouw beschrijving begrijp – maar wellicht vergis ik me schromelijk – maak jij géén onderscheid tussen personen en hoedanigheidsvervullers. Jij veronderstelt – een verzameling – gebruikers.

Daarentegen richt jij je m.i. – vooral? – op de voorziening waarmee informatie gebruikt wordt. Die laat ik voor mijn begrip van autorisatie zelfs geheel buiten beschouwing.

Ik heb daarentegen de indruk dat jij onder de noemer van autorisatie maatregelen treft waarmee gebruik van die voorziening beperkt blijft tot de gebruiker in kwestie ervan. Volgens mij laat jij op jouw beurt de aanwijzing van haar/zijn bevoegdheid ertoe buiten beschouwing. Ook weer ruwweg heb ik geprobeerd de opvatting die ik hier wie weet abusievelijk aan jou toeschrijf – en dan met alvast mijn excuus ervoor – in figuur 2 weer te geven.

figuur 2

Heb ik hiermee enigszins redelijk geduid wat jij met autorisatie bedoeld resp. waar jij maatregelen ervoor positioneert? Zo ja, dan stel ik daarvoor een àndere term dan autorisatie voor, zoiets als gebruiksintegriteit.

(Want) onder autorisatie verstaan onze potentiële opdrachtgevers volgens mij de bevoegdhedenbepaling nog lòs van o.a. een daadwerkelijke voorziening voor informatiegebruik inclusief nodige en voldoende maatregelen voor gebruiksintegriteit. Mocht je overigens een passender woord dan gebruiksintegriteit weten, graag! (Of houd je het tòch op autorisatie? :-)

Hoe het ook heet, pràktisch is allebei onmisbaar, maw figuur 1 plùs figuur 2. Kan je ajb aangeven, hoe jouw beoogde opzet kan worden aangevuld met mijn voorstel voor hoedanigheidsvervullers als gebruikers? Volgens mij wèrkt de verbijzondering tot zulke nadere (actor)hoedanigheden al dankzij de proef die, hoera, jij onlangs volgens het ontwerp van [Situatieve hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk \(informatie\)verkeer](#) gemaakt hebt. Ook voor de schakeling van personen tot hun hoedanigheden heb jij, en dat is alweer jaren geleden, een proefopstelling gemaakt (die autorisatieproef heet).

75.35

Ik besef vergaand – helemaal? :-) – in het midden te laten hoe e.e.a. kan wèrken. Wijs me ajb terecht.

Ja, gròndig mee eens, (want) zelfs vooral voor de “kans om een hoedanigheid te kiezen [...] wil je dat er autorisatie mogelijk is.” Ik stel mij een getrapte voorziening voor.

Het begint m.i. met een “aanvraag” aan een identity provider. Daarvoor is – dus – qua autorisatie nog niets geregeld. Zeg ook maar dat het een open, òngeautoriseerde aanvraag is. De identity provider verstrekt immers pas zoiets als een vertrouwenwekkende identiteitsbevestiging (mits de daarvoor verstrekte informatie strookt met waarover de identity provider ter vergelijking beschikt, dwz eerder is komen te beschikken).

Voorzien van een identiteitsbevestiging in kwestie is de gebruiker dan vervolgens – wat mij betreft: slechts – geautoriseerd om een keuze uit hoedanigheden te maken. Het bereik van de zgn claims-based identity kan dienovereenkomstig beperkt blijven.

Vèrder gebruik door haar/hem gebeurt naar mijn idee principieel in een aldus gekozen hoedanigheid. Als zodanig associeer ik èlke hoedanigheid met een aparte claims-based identity. Is het als “extra voorziening” een idee om, zeg maar, achter de schermen een gekozen hoedanigheid aan aanvraag te laten doen bij een identity provider voor een vertrouwenwekkende identiteitsbevestiging? Daarvoor zou de oorspronkelijk verstrekte identiteitsbevestiging dan de wèl noodzakelijke autorisatie voor kunnen bieden. Of?

Ook mee eens, met verbijzondering tot hoedanigheden ben je er voor “aangeboden mogelijkheden” nog – lang – niet. Bedoel je daarin met claims te voorzien?

75.36

Hier ploeter ik onbetaald nog maar door om – ook andere – mensen te laten beseffen dat – de mogelijkheid tot – aansluiting van zowat iederéén op wat allang feitelijk één digitale infrastructuur voor informatieverkeer is, noodzaakt tot àndere informatiekundige grondslagen. Ik schreef o.a. een proefschrift over methodische ordening van betekenissenvariëteit. Ik dacht dat, gelet op je eigen werkzaamheden, die inhoud jou zou interesseren. Er valt volgens mij voor een gevestigd bedrijf immers veel aan/mee te verdienen. Zelfs principieel zouden overigens overheidsinstellingen ervoor open moeten staan, te weten als behartigers van het zgn algemeen belang. Maar ja, wie zichzelf gevestigd acht, blijkt vooral bang voor iets nieuws. Daarom is mijn geploeter natuurlijk ook tevergeefs, want voor opening van ruimte voor ontplooiing van vernieuwing kom ik niet heen om wie eigenlijk beschermers zijn van eigenbelang. Terwijl zij publiekelijk be(z)weren vóórstander van vernieuwing te zijn, gedragen zij zich naar het oordeel dat iets nieuws niet ànders mag zijn. Sterker nog, niet ànders dan zijzelf kennen, en dat is zeker informatiekundig vaak èrg weinig (en van onvermijdelijke grondslagen resp. paradigma zijn zij zich meestal niet eens bewust). Daarmee houdt het inderdaad al meteen op. Maar als ik niet blijf proberen óók. Het kàn uiteraard zijn dat ik me domweg vergis. Al zeg ik het zelf, dat valt nogal mee. (Want) vrijwel alom geldt erkenning van reële variëteit, zo blijf ik maar vaststellen – en documenteren – met literatuuronderzoek naar allerlei vakdisciplines. Wat tegenwoordig als ict bekend staat, is dus nog steeds niet zo ver. Dat gaat als uitvoeringsambacht voor technische middelen ook nooit lukken. Er is met voorrang een passende ontwerpdiscipline nodig

voor maatschappelijke doelen, en dàt vak bedoel ik met de aanduiding informatie(verkeers)kunde. En, terùg naar AF, zonder geschikte opdrachtgevers is zo'n vak kansloos. Of het proefschriftexemplaar dat ik je destijds stuurde ooit aangekomen is, heb je me overigens niet laten weten. Ik kan je er nog wel één sturen. Vooruit, als verjaardagscadeau. Twee? :-)

75.37

Wie wil leren inzien dat taal méér, en ànders, is dan z/hij wellicht eerder geleerd heeft, kan bijvoorbeeld bij Michael Agar (1945-2017) terecht. In **Language Shock, Understanding the Culture of Conversation** (Perennial, 2002, oorspronkelijk 1994) gaat Agar m.i. echter niet ver genoeg. Daardoor vind ik ook zijn verklaring zowel tekort schieten als nodeloos ingewikkeld.

Een gesprek is, zeg maar, taal-in-actie. Aandacht dáárvoor helpt natuurlijk al sterk om beter te begrijpen wat taal zoal is. Maar de vraag naar waartoe taal(gebruik) dient, ontwijkt ook Agar. Waaròom voeren mensen een gesprek? Op die vraag is vermelding dat

speakers care about [...] **communicating** with each other [p. 34]

uiteraard geen bruikbaar antwoord. Want waaròom communiceren ze dan? Naar de radicale veronderstelling zoals ik die maak, heb ik ook weer bij Agar tevergeefs gezocht.

De mijne luidt dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Juist deze beknopte formule(ring) wijst op een ruim geldig begrip van taal en teken, zoals ik wat nader toelicht in [Geef mij ajb even de pindakaas!](#)

Agar verduidelijkt dat iemand vooral als z/hij een àndere grammatica enigszins heeft leren beheersen alsmede zich een àndere zgn woordenschat aangeleerd heeft, zich kan gaan beseffen dat z/hij daarmee nog lang niet de àndere taal in kwestie beheerst. Dat vergt eveneens beheersing van de nota bene bijbehorende cultuur zoals dat traditioneel heet. Er is volgens Agar zoiets als een aggregaat aan de orde dat hij "languaculture" noemt; ik vertaal dat hier als taalcultuur.

Ook wat grammaticaal en/of in woordgebruik hetzelfde is, kan van cultuur tot cultuur verschillende gesprekken opleveren in de zin dat gespreksdeelnemers er cultuurspecifieke betekenissen aan geven resp. ontleen. Vergeleken met Agars opvatting heb ik dat dus op de spits gedreven met mijn ènkele veronderstelling voor taal- c.q. tekengebruik. Zoiets als een gesprek is géén doel op zichzelf. Telkens èlk teken, over èn weer, enzovoort, is een middel. Het dient om de ermee geadresseerde(n) te bewegen tot gedrag dat de voortbrenger van het teken zich tot doel stelde, maar waarvoor hij om het te bereiken dus die geadresseerde(n) probeert in te schakelen. Aldus laat gespreksdynamiek zich schetsen als een Möbius-band geprojecteerd op een dia-enneadisch schema, zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#).

Het kan pas dankzij de maat van afzonderlijke tekens lukken om er eenduidig respectievelijke betekenissen aan toe te schrijven. Dat is uiteraard een onmisbare voorwaarde voor passende modellering van – samenhangende – betekenissen, en zulke modellen zijn onmisbaar om stelselmatig bemeten voorzieningen, tegenwoordig opgezet met digitale technologieën, deugdelijk te laten functioneren, te weten ter facilitering van informatieverkeer door willekeurige verkeersdeelnemers voor uitwisseling van informatie (lees ook: teken) met zo eenduidig mogelijk willekeurige betekenis. De stelselmatig passende modelleermethode is [Metapatroon](#).

Daarop biedt Agar nog geen concreet uitzicht. Hij toont weliswaar vergaand inzicht in de noodzaak om het taalbegrip véél ruimer te nemen. Maar hij lijkt te zeer ingenomen met taalcultuur als – zijn? – verklarend begrip, dat hij niet beseft dat daardoor verwarring elders wederom opduikt. Tja,

we still have the problem of **connecting** one languaculture with another, of finding the tie[. p. 72]

Als inderdaad eveneens noodzakelijk verbindingsmiddel heb ik – het idee van – nul-identiteit opgenomen. Zeg ook maar dat Agar nog nalaat de knoop echt dóór te hakken resp. juist zo'n expliciet knooppunt-zonder-iets te vestigen (en toe te geven er een principiële onverklaarbaarheid mee gepaard gaat; dat is met axiomata nu eenmaal onvermijdelijk). De grens waarop Agar stuit heeft er m.i. ook mee te maken dat hij een boek voor het, zeg maar, algemene publiek wilde schrijven. Zo vertrekt hij vanuit de opvatting waarvan hij aanneemt dat 'men' die over taal koestert. Vervolgens geeft hij aan hoe antropologen – en dat is ook de vakdiscipline van Agar – die opvatting kritisch achtereenvolgens hebben verruimd, resulterend in de opvatting over verwevenheid volgens taalcultuur. Nogmaals, op mijn beurt vind ik dat niet genoeg. Maar de aanzet bevat aspecten e.d. van wat ik nòg weer ruimer veronderstel.

Voor wie nog een traditioneel taalbegrip volgt, aldus Agar, vaak

[s]omething happen[s], in our common language, something to do with who we [a]re. Something c[o]me[s] up, jolt[s] us with a difference, ma[k]e[s] us aware that the “natural” way of doing things [i]sn't “natural” at all. And [...] it happen[s] **inside the same language**, not between two different ones. Differences like these – the sort of misunderstandings that we usually associate with a **foreign** language – happen inside a language all the time.[p. 14]

Zo'n gebeurtenis veronderstel ik als samenloop van een subject met – wat dat subject dan opvat als – een situatie. Daarom noem ik die gedragstheorie: subjectief situationisme. Nota bene tegelijk met een gedragstheorie is dat óók zowel een teken-/taaltheorie als een kennistheorie. Daartussen neem ik onlosmakelijke samenhang aan, zoals de zgn enneade op hoofdlijn(en) aangeeft. Ik noem dat ook wel de semiotische enneade, omdat ik daarvoor het idee van Charles S. Peirce over semiosis uitgebreid heb. Indien een subject iets als een teken ervaart, is er voor hem dús een verzoek tot inschikkelijkheid aan de orde. Hij probeert na te gaan, wie dat verzoek tot hem richtte en wat de veronderstelde verzoeker erdoor van hem wil, maw wèlk gedrag de verzoeker ermee van hem verlangt. Of hijzelf tot dat gedrag gemotiveerd kan raken, hangt natuurlijk – ook weer – van allerlei factoren af. Samengevat, tekengebruik dient gedragsafstemming.

Wat Agar als taalcultuur aanwijst, en waarvoor

[t]he concept of “culture,” like the concept of “language,” has to change[. p. 27 i.e., t]he two concepts have to change **together**[. p. 24]

betreft aldus wat allemaal als teken wordt ervaren. Daarvoor speelt mee wat het subject eerder allemaal ervaren heeft tot zijn cognitief vermogen. Agar benadrukt de ervaring van wie weliswaar iets als een verzoek tot inschikkelijkheid duidt, wat als zodanig niet eens bedoeld hoeft te zijn, maar er onvoldoende wijs uit meent te kunnen raken en daarom meent ook géén als passend geldig (weder)gedrag te kunnen voortbrengen. Om te beginnen voor passende interpretatie is kennis nodig van normen en waarden met hun situationeel beperkte geldigheid. Gaat de

verzoeker ervan uit dat de geadresseerde erover beschikt? Of wil de verzoeker de geadresseerde juist belachelijk maken, ofwel opzettelijk in verlegenheid brengen? Het hangt er altijd maar vanaf.

Voorals het om programmering van digitale hulpmiddelen gaat, heerst nog hardnekkig en noodlottig het misverstand

that the differences are a **problem**. [p. 15]

Het is de zéér beperkte opvatting van wat taal is, dus vooral als een verzameling termen, die de valse schijn van gelijkheid wekt. Een enkel woord heeft echter niet altijd dezelfde betekenis. Wel beschouwd zelfs nooit. Tot een teken behoort onlosmakelijk een context. Met een enkel woord op z'n enneadisch als een voorbeeld van een signatuur, zijn een signatuur en een context samen nodig voor eenduidige – toekenning van – betekenis (als verzoek tot inschikkelijkheid). Hoewel Agar nergens blijkt geeft van synthese à la enneade, heeft hij overdrachtelijk gesproken de klok al wel duidelijk horen luiden:

Popular ideas about "language" squeeze the concept much too tightly. [pp. 15-16]

Wie de grens bij signaturen trekt, blijft er inderdaad niets van begrijpen:

[W]ell beyond the dictionary, meaning [...] tells you who you are, whom you're dealing with, the kind of situation you're in, how life works and what's important in it. [p. 16]

Agar somt relevante aspecten op. Met de enneade staan ze samenhangend uitgedrukt. Daarvoor is het dus nodig om Agars gespreksnoemer nader te duiden. Een subject gedraagt zich. Als hij gedrag door een ander subject – of door hemzelf, daarvoor geldt nota bene hetzelfde – op het zijne afgestemd wil krijgen, bedient hij zich daarvoor van een teken. Wie een huisdier heeft, weet dat het óók subjecten zijn, enzovoort. Klopt,

[t]o understand language, you have to understand that **differences in languages go well beyond what you find in the grammar and the dictionary**. [p. 16]

Agar weet nog niet zo goed, waar hij de grèns moet trekken voor eenduidige verschillenbepaling. Als antropoloog houdt hij het toch maar op cultuur (hoewel zijn begrip ervan al sterk de subjectieve kant op gaat). Hij lijkt ook wel te beseffen dat een kleinschaliger maatvoering geboden is:

The trick [i]s that most of the terms cluster [...] around a **situation**. [p. 83] But how do you organize words around a situation? [p. 84]

Ooit opgeleid als wiskundige heb ik er géén moeite mee om een omgekeerde benadering te proberen. Welke verschillen laten zich opmerken? Oh, kan alles verschillen ... Door welke factoren zijn zij als het ware samengesteld? Hmm, er speelt véél meer dan woorden. Laat zich regel- c.q. wetmatigheid in die samenstelling ontwerpen? Om variëteit met grootschaliger bereik te kunnen combineren moeten – wat aangenomen zijn als – de samenstellende elementen navenant kleinschaliger zijn. Nee, dat is géén paradox, maar een methodologische vuistregel, dus vooral heel praktisch. Zodoende geldt, bijvoorbeeld, cultuur niet (!) zozeer als factor, maar eventueel veeleer als resultante. En dat is nogal een ... verschil. Kortom,

knowing what the situation [you]'re involved in is all about, packs more power than the grammar, as far as real communication goes. [p. 17] Language [i]s a means of practical action, and the way you underst[an]d a piece of language [i]s to understand

the situation it occur[s] in and the action it accomplishe[s]. [pp. 92-93] Words and sentences aren't irrelevant, but they are obviously not the whole story, either. [p. 95] They sit in the context of the discourse that contains them. [p. 96]

Wat een verzoeker bij een geadresseerde als bekend veronderstelt om hem tot inschikkelijkheid te bewegen, hoeft hij niet – meer – in het teken in kwestie op te nemen. Door wat beide deelnemers ooit inclusief zgn. encenering e.d. leerden om tekenverkeer later doelmatig(er) te kunnen ondernemen, kan wellicht cultuur heten. En elke gedraging kan op haar beurt bijdragen aan cultuurverandering. En wanneer subjecten elkaar niet – willen – begrijpen, maw. niet handelen overeenkomstig het desbetreffende verzoek, moet er dus wel een cultuurverschil zijn. Zulk resulterend ònbegrip neemt Agar ter illustratie van wat tot besèf van cultuur kan leiden:

[I]t's what happens to you when you encounter differences, become aware of something in yourself, and work to figure out why the differences appeared. [p. 20]

In enneadische termen zou ik zeggen dat zo'n verschil kan blijken indien het subject niet als vanzelf, vooruit, niet ònbewust reageert op een teken. Het ontwikkelen van een noodzakelijkerwijs eigen motief ervoor kost kennelijk moeite; ook – en vooral? – om ergens per saldo voordelen van in te gaan zien, is nog niet zo eenvoudig. Van alle tijden zijn de

two ways of looking at differences between you and somebody else. [p. 23]

Ik stuit met mijn pleidooi voor erkenning van reële betekenisverschillen met bijbehorende ordeningsmethode voor evenwichtige(r) verhoudingen – vooralsnog? – op de tweede manier die Agar suggereert. Overigens blijft het helaas niet bij "looking." Wat telt, is daadwerkelijke omgang met verschillen:

One way is to figure out [...] that different **systems** are at work. Another way is to notice all the things that the other person lacks when compared to you, the so-called **deficit theory** approach. [p. 23]

Volgens die tweede manier, wat mij betreft kenmerkend voor zoals de Nederlandse overheid tot dusver averechts de opgave aanpakt die zij semantische interoperabiliteit noemt,

[y]ou may tinker with the grammar and the dictionary of a language, but you never communicate – except in terms of the world that shaped your attitudes, the language designed to fit your assumptions about what the world is and how it works. [p. 23]

Dat heeft uiteraard niets te maken met infrastructuur voor informatieverkeer met – dynamiek van – betekenissenvariëteit van dien:

It is a cliché [...] to observe that we live in a multicultural world, whether we want to or not. [p. 23] It's a feature of anyone's life, anywhere. [p. 27]

En de variëteit is m.i. nog véél groter dan Agar met zoveel woorden veronderstelt. Lees multisubjectief-situationeel voor multicultureel. Maar moet infrastructuur juist niet zo uniform mogelijk zijn, bij uitstek gestandaardiseerd? Ja en nee. Als middel wèl, maar het doel ermee is facilitering van – ontplooiing van – opbouwende variëteit. Het verkeersmiddel moet berekend zijn op dat doel, anders is het géén infrastructuur (maar een rigide maatregel). Dat is echter niet besteed aan wie verschillen toeschrijft aan tekortkoming door/van de ànder:

If their frames don't work, frames they probably aren't conscious of at all, then the problem [for them] is that those other people are deficient because they don't have the right frames. [p. 135] Number-one types never wonder if the problem isn't in **their**

frame. They just figure that anyone who doesn't live up to their frames is deficient in some way.[p. 162]

Je zult zo iemand maar als president van je land gekozen hebben. Er kan voor hen altijd maar één verklaring enz. zijn. Daarom zien zij een ander voorstel prompt als concurrentie. Een voorstel voor – facilitering van – verschillen in samenhang kunnen zij zich zelfs niet eens ... voorstellen, laat staan dat zij zich de overweging kunnen toestaan dat daarmee tevens hun eigen belang weleens veel beter gediend kan zijn. Voor andere belangen vinden zij domweg géén ruimte denkbaar, punt. Ach, wat zij zeggen volgens een beperkte taalopvatting, is wat anders dan hoe zij doen (wat volgens een ruime taalopvatting ook en vooral een onmiskenbaar teken is). Duid het motief:

The thing that most people would say makes a lie – the sentence is false – turns out to be less important than the speaker's knowledge and intentions.[p. 148]

Gedrag dat als teken bedoeld is, is natuurlijk óók gedrag. Het subject dat welk gedrag dan ook vertoont, doet dat situationeel. Zijn subjectief-situationele gedraging is telkens uniek, al is het maar vanwege tijdverschil. Met die radicale verbijzondering van gedragingen stroken situationele identiteiten van het desbetreffende subject. Wat Agar oppert als sociale (subject)identiteiten beschouw ik daarom als groeperingen van situationele (subject)identiteiten. Agars sociale identiteitsbegrip helpt m.i. nog onvoldoende om reële variëteit van tekengebruik te verklaren; het gaat mank aan met het begrip taalcultuur vergelijkbare onbepaaldheid (maar biedt alweer méér tekening dan nog onbepaaldere begrippen). Intussen, mee eens,

[i]t's not as if nobody ever noticed variation before.[p. 223] Variation exists, period.[p. 226]

Voor infrastructuur voor informatieverkeer houdt de opgave echter niet op met verklaring van variëteit. Er moet een methode zijn voor optimale beheersing ervan. Wat telt als optimaal? In en voor een zgn open samenleving moeten betekenissen zelfs worden bevorderd in wisselende mengeling van kritisch en opbouwend. Volgens een theorie van stelselmatige variëteit gelden tenminste vooraf géén beperkingen. Stelselmatiger dan zonodig c.q. desgewenst gedifferentieerd naar telkens samenloop van subject en situatie kan ik mij dat niet voorstellen. Als het nog gedifferentieerder kan en beheersbaar blijft, hoor ik het uiteraard graag. Zeker voorlopig acht ik Metapatroon als stelselmatige modelleermethode toereikend. Door ontkenning van betekenissenvariëteit,

[s]omething's broken and we need to fix it.[p. 226]

Ondanks m.i. passende modelleermethode gebeurt het maar niet ... En hoewel Agar naar mijn idee nog niet ver genoeg gaat met het aanwijzen van relevante verbijzonderingsfactoren, vind ik zijn boek al wèl overtuigen als pleidooi voor erkenning van betekenisverschillen en de noodzaak om daartussen tevens samenhang aan te brengen:

Variation [...] makes life more interesting[. p. 241]

Sterker nog, het leven van elk subject bestaat principieel van situatie tot situatie uit verschillen. Met infrastructuur voor variabel informatieverkeer, inmiddels grotendeels digitaal te faciliteren, zijn wij daarvoor geholpen. Zonder het nodige en voldoende variëteitspotentieel kunnen we het trouwens maar beter laten.

75.38

Ik vond het in de namiddag toch behoorlijk fris, op dat schaduwbankje. Gelukkig was ons gesprek wederom hartverwarmend.

En over gesprek ... gesproken, ook die ict moeten 'we' allang vooral als middel beschouwen voor informatieverkeer (wat feitelijk immers teltkens een gesprek betreft). De kleinste en aldus maatgevende eenheid van gesprek annex informatieverkeer is daarom een teken. Daaruit volgt (!) dat, om ook weer met ict het optimale verkeersmiddel te bieden, begrip geboden is van wat een teken is. Dat moet grondig begrip zijn, maw nog helemaal los van ict of welke technologie dan ook.

Die moeite neemt helaas nog bijna niemand. Vrijwel iedereen gaat prompt met technologie aan de slag, en sedert enkele decennia met digitale varianten ervan. Dat gebeurt zelfs volgens een extra simplistisch teken- en taalbegrip. Zo van, elke term kan slechts één betekenis hebben. Zgn architectuur mikt dan – verder – louter op middelstructuur, en doelgericht ontwerp(en) wordt domweg overgeslagen.

Voor een bereik zonder betekenissenvariëteit maakt dergelijk teken- en taalkundig simplisme niet uit. Maar hoe realistisch is dat nog? De inzet van ict kent allang grenzeloos bereik, met reële betekenissenvariëteit van dien. Die middelstructuur zoals afgestemd op uniformiteit van betekenis is daarvoor volstrekt onbruikbaar, sterker nog, die pakt averechts uit.

Vergeet ajb in eerste aanleg welke technologie dan ook, ja, óók digitale technologieën. Maak je allereerst een tekenopvatting eigen die rijk genoeg is ter verklaring en zo door ter beheersing van betekenissenvariëteit. Ik verwijs je hierbij graag naar [Geef mij ajb even de pindakaas!](#) voor een zeer beknot gehouden inleiding.

De crux is dat ook een teken (lees ook: informatie) op zijn beurt een middel is, te weten van deelnemers aan verkeer binnen het relevante bereik – en dat is dus maatschappelijk verkeer – voor hun gedragsafstemming. Aan de betekenissenvariëteit ligt dus de gedragingsvariëteit van deelnemers aan het maatschappelijk verkeer ten grondslag.

Ontwerpers met de tevens voor informatiekundige opgaven noodzakelijke oriëntatie primair op gedragingsvariëteit zijn helaas, zachtjes uitgedrukt, nog uiterst schaars. Dat blijven ze uiteraard ook, als er geen deugdelijke opleiding voor komt. Daarentegen overvloedig blijven de mislukkingen als gevolg van overhaaste technologie- resp. middeloriëntatie in noodlottige combinatie met een simplistische tekenopvatting.

Indien jij na lezing van [Geef mij ajb even de pindakaas!](#) meent dat ik me vergis, verwacht ik dat je mij per omgaande verklaart wat ik zoal mis. Als ik je kan volgen, houd ik er over op. Maar, zoals je zelf zei, als jurist ben je er vertrouwd mee het belang van omstandigheden te erkennen. Voilà, situationele variëteit. Om daaraan recht te doen moet informatie voorzien zijn van nodige en voldoende context. En daar bestaat een stelselmatig bemeten ontwerpmethodologie voor. Dat is Metapatroon. Wil je een opbouwende bijdrage leveren aan zgn semantische interoperabiliteit, of niet? Zo ja, dan moet je beginnen met beseffen dat het eigenlijk, vooruit, beter gezegd om pragmatische interoperabiliteit gaat. Dat lijkt vooralsnog moeilijk, maar eenvoudiger kan echt niet. Laat me ajb hoe dan ook weten wat je vindt van het tekstje waarnaar ik je verwijs.

75.39

Dank je wel voor afschrift van de vacaturetekst voor werving van een – de? – “Coördinerend Adviseur Standaardisatie [...] bij het Bureau Forum Standaardisatie (BFS).” Laat ik als commentaar juichend beginnen en wel met mijn compliment dat je er, zoals je mij zei, nog niemand voor aangenomen hebt. Zéér verstandig. Ik vermoed echter dat mijn hoop vergeefs is, dat het daarbij blijft.

Er is één functie-eis waarmee ik van harte instem, te weten “vaardig[heid] in het geven van [...] ongevraagde adviezen.” Met adviezen o.a. tot jou gericht heb ikzelf m.i. zelfs uitgebreid blijk van die vaardigheid gegeven. Ik ben echter allesbehalve vaardig gebleken, zo is althans mijn eigen indruk, om je zelfs ook maar naar enig advies van mij te laten handelen. Ofwel, indien ik je hierbij – wederom – aanbeveel om – ditmaal – zo’n vacature – eindelijk – als aanleiding te nemen voor strategische heroriëntatie van (B)FS, vrees ik dat jij je er – opnieuw – niets aan gelegen zal laten liggen. Daarom onthoud ik me verder maar eens van ongevraagd en aldus ook onbetaald advies.

Vooruit, een tipje van – jouw – sluier voor heroriëntatie licht ik hier wel op. Nota bene in de vacaturetekst staat dat de functionaris in kwestie “in staat [is] een situationeel passende aanpak te hanteren.” Eh, vooral dat is dus nog iets waarmee ik het grondig eens ben. Omstandigheden verschillen nu eenmaal, en dat blijven ze ook doen. Rara, hoe ga je er stelselmatig mee om, dwz door tevens samenhang tussen reële verschillen te verwerklijken? Mocht je iemand aannemen die daarentegen de functieomschrijving volgt, dan weet je zeker dat het nooit lukt.

Oh ja, jij noemde eergisteren tijdens ons gesprek de term multirealiteit. Ik meende me meteen te herinneren dat wij er eerder over spraken. Dat blijkt te kloppen. Zie onderstaand van afschrift van het emailbericht dd. 2 juli 2015 dat ik je stuurde nadat wij elkaar een dag ervoor hadden gesproken. Dat is bijna vijf jaar geleden, en er is inderdaad nog steeds niets mee gedaan. Wat later, in 2017, las ik diezelfde term in een krantartikel; voor mijn commentaar daarop zie [aantekening 60.94](#) (en daarin heb ik als [aantekening 52.6](#) verwezen naar genoemd eerder emailbericht aan jou).

Wanneer ik je nieuwsgierig gemaakt heb naar wat de vacaturetekst naar mijn idee allemaal zelfs algemeen, dwz niet beperkt tot deze ene functie, averechts vermeldt voor “het versterken van de positie en profilering van het Forum, ” geef ik hierbij als ongevraagd advies om alle emailberichten die ik je de afgelopen jaren stuurde grondig na te lezen. Indien je dan nog niet begrijpt, waarom (B)FS strategisch op een dwaalspoor verkeert, zou je mij de opdracht kunnen vertrekken om onderhavige vacaturetekst van nader commentaar te voorzien; daar ben ik dan wel even mee bezig gelet op de stelselmatig valse veronderstellingen.

Vergeet in de opwinding ajb niet mij spoedig te laten weten wat je vindt van – want dat heeft er alles mee te maken – het consequent gedragsgerichte taal- en tekenbegrip zoals kort toegelicht in [Geef mij ajb even de pindakaas!](#)

Ik kijk naar je wederbericht uit.

75.40

Als ik van iemand hoor, dat ‘ze’ zgn agile – willen gaan – werken, tegenwoordig onder de noemer van Scrum en zo, beluister ik vooral onmacht; er lijkt nog een wanhoopspoging onderweg. Maar waarom lukt die evenmin? Zoals Jaap van Rees pakweg veertig jaar geleden meteen met de titel van een artikel verduidelijkt, nee, De Methode Doet Het Niet.

Wat Scrum betreft heb ik er onlangs een boek(je) op nagelezen met die titel, en wel

Scrum, Tweemaal zoveel doen in de helft van de tijd (Maven Publishing, 2014, oorspronkelijk Amerikaans-Engels 2014) door Jeff Sutherland. Het heeft inderdaad geen methodische betekenis dat Sutherland enerzijds niet ophoudt zich als “grondlegger” van Scrum te profileren, anderzijds aangeeft het allemaal-ook-maar-van-een-ander te hebben. Maar ergerlijk vind ik dat wèl, zij het dat plagiaat m.i. véél erger is. Zo lees ik er slechts een doorzichtige verkooptruc in. Dat lijkt ook als belangrijkste motief te gelden om te propageren om wat-dan-ook volgens Scrum te realiseren, te weten om concurrentiestrijd te winnen. Daarvoor is Sutherland dus niet vies van overdrijving, m.i. simplistische aannames en verwarrende redenering nog daargelaten.

Dat neemt niet weg dat hij enkele zinnige aanbevelingen ... herhaalt. Maar op z'n Van Rees' uitgedrukt, nee, aanbevelingen doen het niet. Dat doen pas mensen die er deskundig, verantwoord enz. naar handelen (en dat is allemaal wat ik óók met stelselmatig bedoel). Om die reden, tja, verander ik evenmin iets door louter deze aantekening.

Voor inhoudelijk commentaar begin ik ermee de voorwaarden te vermelden die Sutherland m.i. vergaand ònuitgeschreven veronderstelt. Hij heeft het over werk dat voor iemand alléén vrijwel onmogelijk te doen is. Er is dus een groep resp. team nodig om zo'n klus te klaren. Idealiter is het team in kwestie zelfvoorzienend. Over voorwaarden gesproken, het ligt volledig in de macht van – de leden van – het team om erin te voorzien. Verder draagt het werk dat gedaan moet worden, nog steeds met zoveel woorden volgens Sutherland, het karakter van resultaat als samenstelbaar uit deelresultaten van allemaal aparte taken.

Zo beschouwd mikt Scrum op stroomlijning van werk-in-uitvoering, ofwel nogal tayloristisch. Wat vlot verloop belemmert, moet – tijdig – verholpen e.d. zijn. Dat is inderdaad geen nieuwe leidraad voor werkinrichting. Zodra werk wat omvangrijker is, klopt ook, blijkt het een illusie om daarvoor op voorhand volledige een nauwkeurige inventarisatie van (uitvoer)taken op te stellen. Het is om allerlei redenen praktisch om in èlk geval, en wel meteen, de taak te doen waarvan hier en nu zeker is – of althans naar deskundig oordeel lijkt – dat het (deel)resultaat ervan nodig is. Nadat zo'n (deel)resultaat bereikt is, bestaat stellig alweer meer zekerheid resp. minder onzekerheid over wèlke taak vervolgens allereerst uitvoering verdient. Dat kan zo dóórgaan met afnemende onzekerheid resp. toenemende zekerheid over vervolgtaken totdat het gehele werk voltooid is.

Volgens Sutherland kan een team alsmaar doelmatiger werken. Daarvoor moeten de als achtereenvolgende taken onderscheiden werkzaamheden zich m.i. echter lenen. Van de uitvoering van een eerdere taak moet voor uitvoering van een volgende taak immers wat te leren zijn. Indien taken zo op elkaar lijken, vind ik alle drukte om een methode ervoor overigens nogal overdreven.

Ipv doelmatigheid verdient doeltreffendheid prioriteit. Daar leidt aandacht voor doelmatigheid (lees ook: productiviteitsverbetering) zelfs van àf. Ofwel, in hoeverre kan een methode daarbij helpen? De bepaling van wat geldt als doeltreffend vergt vooral werk dat als onderzoek valt te bestempelen. Nauw verwant acht ik ontwerp(en). Daarvan is de uitkomst zelfs naar zijn aard onzeker. Klopt, nogal wat aspecten van de werkwijze die – tevens – als Scrum zijn aanbevolen, gaan vooràl voor ontwerp- c.q. onderzoekwerk op. Maar dat vergeet Sutherland te benadrukken. Of hij beseft het niet. Hij lijkt alle teams met hun taken simpelweg over één kam te scheren, dus inclusief

teams die voor de creatieve taak staan om iets nieuws tot stand te brengen.[p. 15]

En taken laten zich volgens Sutherland aanwijzen, doordat

[m]ensen denken in vertellingen, in verhalen. Zo begrijpen wij de wereld.[p. 131]

Maar analyse dient synthese, en die vergt ontwerp. Sutherland maakt zich ervan af met de opmerking dat,

[u]iteraard[,] je een duidelijk omschreven idee [moet] hebben wat je bereikt wilt hebben als het werk af is.[p. 170]

Maar wat als vooral zo'n idee nog ontbreekt? Structurele mislukking acht ik een onmiskenbare aanwijzing dat het juist zo'n idee is dat de ruimte moet krijgen om te ontstaan en groeien.

De heersende misvatting over mislukking van projecten is daarentegen dat het strikt analytisch een productiviteitsprobleem is:

Als je je verhalen opschrijft, moet je er wel voor zorgen dat ze zo kort zijn dat je ze goed kunt inschatten.[p. 133] Als je verhalen schrijft of een lijst van uit te voeren taken opstelt, is het belangrijk twee vragen te stellen: is het verhaal klaar? En hoe weet je wanneer het is afgerond?[p. 134]

Nogmaals, aan een relevant "verhaal" schort het aanvankelijk. Anders zouden er niet zulke hardnekkige problemen zijn. Dus bestaat er een fundamenteel probleem. Dat blijft onopgelost, en verergert zelfs vaak, door kortzichtig slechts te – proberen te – veranderen hoe het werk aangepakt wordt. Dat heeft uiteraard – nog – geen zin, integendeel, indien wàt er moet gebeuren zelfs voor de allereerste uitvoeringstaak ... onzeker is.

Dat neemt niet weg, dat er wel degelijk relevante voorrangstaken zijn, maar dat betreft dan onderzoek annex ontwerp. Zie voor enige toelichting o.a. [Leerproces](#), een hoofdstuk in mijn boek [Informatiekundige ontwerpleer](#) (Ten Hagen & Stam, 1999). Ontkenning van aanvankelijke onwetendheid leidt aldus overhaaste uitvoering op een hopeloos – verspillend – dwaalspoor. Naarmate zulke, zeg ook maar, verkenningstaken duidelijkheid verschaffen over wèlk doel kan/moet worden nagestreefd, kunnen verdere taken aan strikt uitvoeringskarakter winnen (met aandacht voor eventuele productiviteitswinst van dien). Daarentegen voor onderzoek naar resp. ontwerp van iets nieuws is niet zozeer versnelling van belang, maar zoiets als dat het tempo er in blijft.

Een verdere reden om onderzoek- en ontwerpwerk als van een àndere categorie te veronderstellen dan – meer – uitvoerend werk, is dat kwaliteit van laatstgenoemd werk doorgaans gebaat is bij het doen van één taak tegelijk. En dat werkt van taak tot taak inderdaad óók – veel – sneller. Voilà, productiviteitsverbetering, hoera. Onderzoek resp. ontwerp vergt zo mogelijk nog meer concentratie, maar ter inspiratie kan spreiding van aandacht over allerlei onderwerpen helpen. De veronderstelling van een analogie kan een vruchtbaar ontwerpidee betekenen. Wanneer een bruikbaar idee ontstaat, laat staan wàt dat idee is, is weliswaar te bevorderen, maar niet te plannen. Onderzoek en ontwerp inrichten volgens prioriteit voor doelmatigheid wekt daarom eerder averechts; doelmatigheid volgt pas uit doeltreffendheid.

Sutherland stelt, met volgens mij dus wat te veel eer voor zichzelf, dat hij

Scrum [...] bedacht [heeft] als snellere, betrouwbaardere en effectievere methode om [...] software te maken.{p. 5]

Ik vind het interessant te overwegen waarom hij er succes voor kan claimen, ongeacht wie ooit op die ideeën gekomen is. Dat zit 'm naar mijn idee vooral in enkele voorwaarden. Wanneer daarin niet voorzien is, mag het niet verbazen dat – ook – Scrum mislukt.

Van de voorbeelden die Sutherland geeft, ook van andersoortig werk dan programmatuurontwikkeling, staat het hoofddoel blijkbaar niet ter discussie. Wàt er gemaakt moet worden, of juist niet, vergt kennelijk géén – verder – onderzoek. Dus, indien

iedereen het einddoel voor ogen heeft, [wordt] er in stapjes naar dat einddoel toe [...] gewerkt.[p. 26]

Ook valt nergens te lezen dat er over ontwerp(richting) nog principieel onduidelijkheid is. Ofwel, het is telkens al haalbaar om op z'n minst aanstaande uitvoeringstaken op te sommen, enzovoort. De onzin van – de poging tot – allesomvattende planning leerde ikzelf overigens als bewoner van een studentenhuus herkennen. Terwijl in zo'n huis planning natuurlijk altijd al een hachelijke zaak is, deelde een huisgenoot voorafgaand aan een tentamenperiode zijn voorbereidende tijd(besteding) minutieus in: wandvullend schema, lijnen, vakjes, allerlei kleurtjes, het zag er prachtig uit. Opstellen ervan duurde echter – veel – langer dan verwacht, waardoor het als planning meteen de prullenbak in kon. Zo ging dat schema na schema, totdat het niet meer hoefde omdat de tentamenperiode inmiddels voorbij was.

Als àndere voorwaarde blijkt het eveneens telkens al mogelijk om de reeds duidelijk aanwijsbare taak netzo prompt daadwerkelijk uit te voeren. Er zijn mensen èn middelen om dat als het ware in eigen beheer c.q. kring (lees dus: team) te doen. Voor programmatuurontwikkeling kan die voorwaarde gauw vervuld zijn; gegeven enkele teamleden zijn er niet veel middelen voor nodig. En zolang de programmatuur beperkt blijft tot een ènkele zgn toepassing, kan met het louter noemen van het onderwerp in kwestie de schijn ontstaan dat er – verder – onderzoek naar resp. ontwerp van is ... gedaan. En voor wie reeds ervaring heeft met toepassingsprogrammatuur, gaat het voor elk aldus apart onderwerp juist vergaand om steeds dezelfde – soorten – taken. Dan helpt het uiteraard om een uitvoeringsteam, mits adequaat bezet, er met vòlle aandacht aan te laten werken. In veel organisaties krijgen teams echter geen ruimte om redelijk zelfvoorzienend te functioneren. Voor van alles en nog wat blijkt een team feitelijk afhankelijk gebleven van zijn, algemeen gezegd, omgeving. Agile? Zachtjes gezegd, dat haalt het tempo er vaak helemaal uit.

Vooruit, dat voorkomt tenminste mislukking zolang voor het beoogde resultaat stelselmatige oriëntatie ontbreekt. Indien leidinggevende functionarissen c.q. opdrachtgevers van een projectresultaat vooral verbetering van doelmatigheid verwachten, hebben zij dienovereenkomstig – zelfs totaal – géén begrip van de noodzaak tot blikverruiming. De vraag naar wàt eigenlijk doeltreffend kan zijn, overstijgt uiteraard altijd het bereik van een ènkel onderwerp (en daarvoor is zgn digitalisering met – aansluiting op – netwerk voor informatieverkeer allang exemplarisch). Op stelselmatige verruiming zijn organisatorische hiërarchieën traditioneel niet berekend. Wat het resultaat wèl is? In dergelijke organisaties blijven aan teams voorwaarden onthouden voor hùn optimaal functioneren. Ook wat Sutherland allesbehalve oorspronkelijk voorstelt als werkmethode kàn daar domweg niet ... werken:

Het is waanzin. En toch gaan we er maar mee door, ook al is het zonneklaar dat het volstrekt niet werkt.[p. 26]

De tragiek is dat enkele individuen onderling overeen kunnen komen ànders, vooruit, agile te gaan werken. Zij stellen dat aan hun manager(s) voor. De vraag is dan of zo'n manager beseft, dat niet zozeer dat team, maar nota bene z/hijzelf ànders moet gaan werken. Z/hij moet voortaan ook ècht de voorwaarden voor het teamwerk scheppen, en daarvoor is z/hij op haar/beurt afhankelijk van haar/zijn manager, enzovoort. Maar hoe pakt het vrijwel alom uit? Zodra het team voor de voortgang van zijn werk 'iets' nodig heeft van die omgeving, blijkt er niet in te kunnen worden voorzien. Het werk stagneert prompt. Sutherland veronachtzaamt zulke weerstand. Toen hij als manager zèlf betrokken was bij werk, zal hij zich wèl om het voorzien in voorwaarden hebben bekommerd. En later als extern adviseur waren managers zijn opdrachtgevers en zal hij ze stellig op het hart gedrukt hebben dat ook vooral zichzelf onmisbaar zijn om werkstroomlijning te laten slagen. En ik vrees dat zij hun medewerking eraan niet uit overtuiging gaven, maar in paniek (die ze deed besluiten om een extern adviseur in te schakelen); dat verklaart waarom dergelijke stroomlijning in hiërarchische organisaties slechts duurt tot de – schijn van? – oplossing van het probleem dat aanleiding tot de paniek onder leidinggevende functionarissen was.

Sinds management (lees ook: bestuur) als een vakdiscipline geldt, heeft een manager doorgaans géén verstand van het werk waarvoor z/hij verantwoordelijk is. Wie dat als manager begrijpt èn erkent, vat haar/zijn taak op als facilitering. Als Sutherland beweert dat

Scrum [...] onzekerheid en creativiteit aan[moedigt, p. 16]

gaat het m.i. in eerste aanleg wederom om de passende taakopvatting van de manager(s) in kwestie. Een manager moet haar/zijn eigen onzekerheid over het werk als impuls inzetten voor het leveren van bijdragen, samenwerking e.d. door de teamleden. Z/hij moet hun verzoeken om – vervulling van – werkvoorwaarden waarderen en er òndanks eigen onzekerheid erover prompt naar handelen (indien enige toelichting erop redelijk klinkt, en teamleden moeten hun manager die ook gunnen als hun gebaar van haar/zijn geruststelling).

De reflex van managers is echter meestal zelfs averechts. Zij veronderstellen dat voortgangsproblemen aan tekort aan mensen te wijten is. Voor het optillen van een zware steen klopt dat ook. Uit de aard van het werk zoals ook door Sutherland is verondersteld, volgt dat

[d]e teamdynamiek [...] alleen goed [werkt] in **kleine** teams.[p. 61]

Ik voeg eraan toe, herstel, ik herhaal met nadruk dat tevens de verzorging op orde moet zijn van zo'n team door zijn omgeving. Al die mensen behoren feitelijk ook tot 'het' team. Indien zij zichzelf er alle retoriek ten spijt buiten – blijven – houden, kan het, zeg maar, kernteam, al gauw niets. Ook een terecht punt van Sutherland is dat, naarmate een (kern)team uitgebreider bezet raakt, de leden ervan exponentieel zo mogelijk nòg minder presteren c.q. nòg meer schade aanbrengen. En zolang de kritieke ontwerpaanzet ontbreekt, is mislukking met een klein team in elk geval minder verspillend.

Met zoveel woorden benadrukt Sutherland het belang van een ruimere teamopvatting:

In plaats van naar schuldigen en fouten te zoeken, beloont [de manager in kwestie] positief gedrag door mensen aan te sturen op samenwerking en resultaatgericht werken.[p. 67]

Wanneer mensen zeggen met ‘hun’ team agile te werken, zegt dat dus nog niets. Hebben zij ‘hun’ manager erin mee, of doen ze uit frustratie door haar/zijn tegenwerking maar alsof? Of houden zij zichzelf voor de gek met de illusie in elk geval zelf nog iets opbouwends te ondernemen? Daar gaat Sutherland allemaal niet serieus op in. Dat begrijp ik ook wel, want hij mikt als opdrachtgevers juist op die managers resp. gezagsdragers:

[I]ederéén wordt bepaald door het systeem waarin hij of zij toevallig leeft. [Wie dat] accepteert [...] probeert daarom niet iemand als schuldige aan te wijzen, maar het systeem waarin de fout optrad te inspecteren en te repareren.[p. 69]

Een verstandige manager begrijpt zichzelf als faciliteerder; z/hij vertrouwt ook en vooral – op – haar/zijn team voor dynamiek van bepaling van wat telt als doeltreffend.

Vanaf een wat ingewikkelder opgave is (ontwerp)begeleiding toch ècht een vak apart. Daarvan lijkt Sutherland niet doordrongen. Voor bepaling van wát het resultaat van het (project)werk moet zijn houdt hij het op – de rol voor – iemand die het (kern)team vertelt wat z/hij als gebruiker ermee wil. Sutherland noemt haar/hem “de Producteigenaar.” Dat lijkt mij dezelfde – rol – als de zgn materiedeskundige. Let wel, ontwerper is eveneens de Producteigenaar niet. Nogmaals, z/hij behoort niet tot het (uitvoerings)team dat als zodanig tevens ... ontwerpt. Voor een routinematige opgave , zeg ook maar voor werk dat zelfs gebaat is bij een gevestigd ambachtelijke aanpak, is dat prima. Maar ja, voor zulke opgaven acht ik die hele drukte onder de noemer van agile enzovoort overbodig. Met zijn voorstel voor de Producteigenaar bevestigt Sutherland m.i. géén oog voor wèrkelijke onderzoek- en ontwerp-opgaven te hebben. Mislukkingen waar wij feitelijk allemaal onder lijden, betreffen infrastructurele voorzieningen. Het zou inmiddels toch duidelijk moeten zijn dat daarvoor stelselmatige oriëntatie met zeker vooralsnog nadruk op onderzoek en ontwerp onontbeerlijk is.

Mijn idee is dat een èchte ontwerper lid moet zijn van een (kern)team. Voor opgaven van stelselmatige aard vind ik dat een noodzakelijke voorwaarde. Inderdaad, dat team moet klein zijn en blijven.

Maar zijn er – ook – wel verstandige managers c.q. opdrachtgevers?

[Over zgn agile, zie ook [aantekeningen 63.9 en 63.35](#).]

75.41

Zoals jij onderscheid aangeeft tussen zoeken en onderzoeken, tref je m.i. precies de verwarring over wat als agile in de mode is, en verklaar je voorspelbare mislukkingen. Er wordt de valse suggestie mee gewekt dat onderzoeken – waartoe ik ontwerpen reken – kan lukken met een zoekmethode of, eigenlijk, een vindmethode, zeg ook maar wanneer je dus al weet wát je zoekt. Dat is aantrekkelijk voor wie géén idee heeft. Het lijkt alsof ‘ze’ zo’n idee er als ware vanzelf verkrijgen, mits ze ... domweg maar aan de slag gaan. Zie **aantekening 75.40** voor wat ik er onlangs kritisch over schreef.

75.42

Stel je een traditionele (digitaliserings)toepassing voor, zeg ook maar een apart, kleinschalig informatiesysteem. Zo’n toepassing wordt – dan – slechts door enkele

medewerkers van een organisatie gebruikt, dwz dat zelfs alleen die medewerkers maar tellen als de zgn gebruikers.

Veronderstel verder dat de toepassing in kwestie een register omvat met persoonsinformatie. Met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is aan – onlangs nog eens aangepaste – regels onderworpen welke informatie mag resp. moet zijn bijgehouden en wie er welk gebruik van mag resp. moet maken. Het idee dat ‘we’ digitaliseren door zgn toepassingen heeft zich ooit zó gevestigd, dat het kennelijk moeilijk is geworden om te beseffen dat volgens AVG óók de personen over wie informatie geregistreerd staat, feitelijk gebruikers zijn. Zo luidt de titel van hoofdstuk III van AVG: Rechten van de betrokkene. Zie daar vooral artikel 15: Recht van inzage van de betrokkene.

Nota bene, in dat AVG-artikel is géén sprake van toepassing(en). Het komt er voor de “verwerkingsverantwoordelijke” wat haar/zijn rechten en plichten betreft op aan wát z/hij bijhoudt aan “persoonsgegevens” (lees ook: persoonsinformatie). Hoe, zoals met hoeveel registers, dat gebeurt, maakt evenmin iets uit voor het “recht van inzage van de betrokkene” en haar/zijn overige rechten volgens – overige artikelen van – AVG.

Kortom, de opstellers van AVG waren zo verstandig om de verordening vergaand ònafhankelijk te bepalen van technologieën voor verwerking – en overdracht – van informatie (lees omgekeerd dus ook: gegevens, data).

Om – ook – onder de noemer van rechtspraak een schuldenaar te kunnen helpen aan structurele oplossing van haar/zijn eventuele – wat ook wel heet – multiproblematiek, kan juist de schuldenaar erbij gebaat zijn indien een rechter overzicht verkrijgt over àlle financiële-vorderingsprocedures die tegen haar/hem zijn aangespannen. Over die samenhangender behandeling van gerechtelijke procedures als onderdeel van het programma brede Schuldenaanpak heeft het kabinet de Tweede Kamer ook ingelicht. Trefwoord: schuldenrechter.

Met aansluiting van de registers van rechtspraak-pps-en op de informatierotonde heeft een proefopstelling aangetoond dat zulk overzicht vlot valt te leveren. Tegen operationalisering als vervolg is echter als bezwaar geopperd, dat het opstellen van dergelijke overzichten volgens AVG niet is toegestaan. Het lijkt een uitvlucht om onvermogen tot ondersteuning te verhullen.

Er heerst een impasse. Dat komt mede, omdat ònuitgesproken blijft voor wie dat al dan niet vermeende AVG-verbod geldt. Volgens het traditionele toepassingsperspectief is inderdaad impliciet volstrekt duidelijk wie als gebruikers in aanmerking komen. Dan luidt het bezwaar à la AVG dus dat één en dezelfde rechter-als-gebruiker tijdens de ene procedure tegen een schuldenaar geen overzicht zou mógen verkrijgen over àlle procedures tegen diezelfde schuldenaar. Maar waaròm niet? Dat kan vooràl een rechter toch op eigen, voor haar/zijn oordeelsvorming nota bene ònafhankelijk geacht, gezag bepalen? Zie ook mijn opmerkingen verderop nav wat terzake de Wet op de rechterlijke organisatie – niet – regelt.

Vooruit, zelfs àls dat bezwaar tegen overzichtsvorming voor rechters terecht zou zijn, vervalt daarmee niet de noodzaak van het – kunnen – verschaffen van een dergelijk overzicht. De schuldenaar moet eveneens volgens AVG (!) immers als “betrokkene” worden beschouwd. En als zodanig is óók z/hij feitelijk dus gebruiker. Wat een rechter als gebruiker eventueel niet màg, móét zelfs voor de “betrokkene” als gebruiker kunnen.

Evenwichtige beoordeling van AVG en vervolgens het treffen van passende maatregelen blijven onhaalbaar door het – zeer – beperkte toepassingsperspectief. Tevens om allerlei andere redenen moet de oriëntatie dringend verruimd zijn tot informatieverkeer op maatschappelijke schaal. En elke deelnemer aan informatieverkeer geldt aldus als – wat destijds heette – gebruiker.

Nogmaals, tot wat de informatieronde heel praktisch aan overzicht over “persoonsgegevens” mogelijk maakt, is de Rechtspraakorganisatie als “verwerkingsverantwoordelijke” zelfs verplicht om de “betrokkene” te kunnen verschaffen. Dat geldt algemeen, ofwel kan niet tot schuldenproblematiek beperkt gehouden zijn (wat dankzij de informatieronde ook geen punt is).

Vanwege AVG-bepalingen mbt de “betrokkene” staan nut en noodzaak van zo’n voorziening voor het bieden van overzicht van “persoonsgegevens” dus vast. Maar mag óók een rechter daar dan gebruik van maken?

Op zo’n specifieke vraag kan AVG het antwoord uiteraard niet bieden. Ik zou zeggen dat ‘we’ daarvoor allereerst terecht moeten kunnen bij, voorzover bestaand, wettelijke regelingen van rechterlijke bevoegdheden, werkwijzen e.d. Vervolgens moeten ‘we’ die dan volgens AVG de maat nemen. Kunnen jullie ajb helpen? (Want ik weet niet goed waar ‘we’ de rechterlijke positionering zoal moeten zoeken.

Zelf kwam ik tot dusver slechts op het idee om allereerst maar eens naar de Grondwet te kijken. De artikelen 112 tot en met 117 ervan betreffen de rechterlijke macht. Artikel 116, lid 2, bepaalt:

De wet regelt de inrichting, samenstelling en bevoegdheid van de rechterlijke macht.

Welke wet is resp. wetten zijn dat? Wat ik kan bedenken is de Wet op de rechterlijke organisatie. Volgens deze wet

[geschiedt o]p straffe van nietigheid [...] de uitspraak van vonnissen en arresten in burgerlijke zaken en strafzaken in het openbaar en bevatten deze beslissingen de gronden waarop zij berusten.[artikel 5, lid 1]

Voor zover ik van diezelfde wet artikel 13 begrijp, geldt voor bedoelde motivatie, maar zeker niet alleen daarvoor, een beperking. (Ook) die is algemeen gesteld, opdat naar omstandigheden optimaal gehandeld kan zijn. O.a. rechters

zijn verplicht tot geheimhouding van de gegevens waarover zij bij de uitoefening van hun ambt de beschikking krijgen en waarvan zij het vertrouwelijke karakter kennen of redelijkerwijs moeten vermoeden, behoudens voorzover enig wettelijk voorschrift hen tot mededeling verplicht of uit hun ambt de noodzaak tot mededeling voortvloeit.

Dit lijkt mij als volgt te kunnen worden opgevat. In elk geval doe ik dat vooralsnog maar zo. :-) Een rechter kan willekeurig welke informatie verstrekt krijgen. En naarmate een rechter zich procedureel minder lijdelijk en dienovereenkomstig meer regisserend gedraagt, kan z/hijzelf om willekeurige informatie verzoeken. Volgens mij is een rechter hoe dan ook zelf als uiterste instantie aangewezen voor het oordeel of met bepaalde informatie de persoonlijke levenssfeer van iemand al dan niet geschonden kan zijn resp. is. Indien z/hijzelf zo’n schending heeft begaan, regelt de wet dus dat het meteen bij die schending moet blijven. (Want) door de rechterlijke geheimhoudingsplicht zal verder niemand van zijn gebruik ervaren, met uitzondering van de “betrokkene” indien z/hij gebruik maakt van haar/zijn inzagerecht. Ofwel, door gehouden te zijn aan artikel 13 van de Wet op de rechterlijke organisatie en zich ernaar te gedragen voldoen o.a. rechters aan AVG.

Ik zou niet weten wat er voor rechters nog verder valt regelen mbt omgang met

“persoonsgegevens.” Ik vermoed dat deze conclusie ook weer op bezwaar stuit. Maar wèlk bezwaar dan?

75.43

Ik heb alsmaar sterker de indruk dat van AVG een informatiekundig deugdelijke analyse ontbreekt. Bruikbare (ontwerp)synthese heb ik – dus – al helemaal nergens kunnen ontdekken. Zulk inzicht en vervolgens ontwerp zijn uiteraard geen overbodige luxe, indien de opgave in belangrijke mate een informatiekundige is. Als onbetaald vrijwilliger kom ik daarom met nog maar wat opmerkingen. Wie weet slaan ze ergens aan.

AVG-artikel 4 biedt definities. Daar staat “bestand” omschreven als

elk gestructureerd geheel van persoonsgegevens die volgens bepaalde criteria toegankelijk zijn, ongeacht of dit geheel gecentraliseerd of gedecentraliseerd is dan wel op functionele of geografische gronden is verspreid.

Ik merk allereerst op dit opzettelijk geldt voor elke manier van “verwerking,” dat elders in hetzelfde AVG-artikel immers is gedefinieerd als

een bewerking of een geheel van bewerkingen met betrekking tot persoonsgegevens of een geheel van persoonsgegevens, al dan niet uitgevoerd via geautomatiseerde procedés, zoals het verzamelen, vastleggen, ordenen, structureren, opslaan, bijwerken of wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken, verstrekken door middel van doorzending, verspreiden of op andere wijze ter beschikking stellen, aligneren of combineren, afschermen, wissen of vernietigen van gegevens.

Vooruit, dan geef ik hier ook meteen maar de aldaar opgenomen definitie van “persoonsgegevens” weer. Onder die noemer gaat het volgens AVG om

alle informatie over een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon („de betrokkene”); als identificeerbaar wordt beschouwd een natuurlijke persoon die direct of indirect kan worden geïdentificeerd, met name aan de hand van een identifier zoals een naam, een identificatienummer, locatiegegevens, een online identifier of van een of meer elementen die kenmerkend zijn voor de fysieke, fysiologische, genetische, psychische, economische, culturele of sociale identiteit van die natuurlijke persoon.

Uit de definitie van “bestand” volgt m.i. nog niet wat bestanden – eventueel – van elkaar onderscheidt. Gelet op de AVG-definitie van “verwerkingsverantwoordelijke” komt m.i. z/hij als (grens)criterium in aanmerking. Het eerste gedeelte van de desbetreffende definitie luidt dat een “verwerkingsverantwoordelijke”

een natuurlijke persoon of rechtspersoon, een overheidsinstantie, een dienst of een ander orgaan [is] die/dat, alleen of samen met anderen, het doel van en de middelen voor de verwerking van persoonsgegevens vaststelt.

Maar duidelijker wordt het er daarmee volgens mij niet op. Althans voor een instelling zoals een rechtbank gold altijd al dat zij “het doel” van haar rechtspraak niet zelf bepaalt; dat doet de (grond)wetgever. En op z’n laatst sinds er een Raad voor de rechtspraak is, bepaalt een rechtbank evenmin “de middelen” ervoor. Van een soort primair-processysteem gebruikt een rechtbank – nog – zoiets als een ‘eigen’ exemplaar inclusief aparte informatieverzameling met daarin o.a. “persoonsgegevens” op z’n AVG’s. Is die informatieverzameling een “bestand,” omdàt een rechtbank ‘staat voor’ onafhankelijk oordelende rechters? Of geldt zo’n verzameling als “gedecentraliseerd” onderdeel van wat die verzamelingen bijelkaar beschouwd – pas – à la AVG voor de aanduiding “bestand” in aanmerking komt?

En nog l0s van wie telt als “verwerkingsverantwoordelijke” faciliteert een informatieronde samenhang tussen erop aangesloten informatieverzamelingen “volgens bepaalde criteria.” Aldus máákt een informatieronde via aansluiting een omvattender “bestand.” Op de bij uitstek voor rechtspraak reële, dwz maatschappelijke, schaal van informatieverkeer overstijgt het bereik van verband dat een informatieronde toestaat al gauw wat past ‘binnen’ het impliciet organisatorisch-hiërarchisch bemeten begrip van “verwerkingsverantwoordelijke.” Wat verkeersoriëntatie schiet – ook – AVG dus principieel tekort.

We moeten het er voorlopig echter mee doen. Dat kan volgens de huidige AVG-definities redelijk passend lukken door te beseffen dat het de verhouding is die telt tussen die begrippen c.q. wàt ermee gedefinieerd is. Vooral zijn zo over een weer afhankelijk de keuzes voor wie/wat geldt als “verwerkingsverantwoordelijke” en “verwerker;” In het verlengde van wat daarvoor is bepaald, volgt wie/wat conform AVG o.a. voor “ontvanger” en “derde” in aanmerking komt.

Ik herhaal dat een volledig naadloze indeling onhaalbaar is, omdat – ook – voor AVG kennelijk nog impliciet (grond)begrippen verondersteld zijn die bemeten zijn op het – zeer – beperkte toepassingsperspectief. Verkeersoriëntatie annex -perspectief is nu eenmaal kwalitatief ànders. Met dit voorbehoud waag ik een suggestie. Ik zou zeggen dat de Raad voor de rechtspraak in elk geval gemachtigd is om uitvoerend de doelbepaler van rechtspraak te vertegenwoordigen en zodoende op zijn beurt “de middelen” ervoor bepaalt. Hoewel het niet helemaal klopt, acht ik het pràktisch optimaal om de Raad aldus tot “verwerkingsverantwoordelijke” te verklaren voor de informatieverzamelingen waarom het mij hier – vooral – gaat, te weten als evenzovele onderdelen van evenzovele exemplaren van pps-en. En uit de keuze van “verwerkingsverantwoordelijke” voor de Raad volgt dat de rechtbanken en hun medewerkers gelden als “verwerkers.”

Maakt het pràktisch trouwens iets uit? Naarmate de “verwerkingsverantwoordelijke” kleinschaliger bepaald is, schiet AVG meer tekort voor verkeersoriëntatie. Sterker nog, zodra de verkeersoriëntatie aanvaard is èn wordt benut, slaat het voordeel om naar kleinschaligste bestempeling van “verwerkingsverantwoordelijken.” En wat feitelijk gebruik betreft, geldt iederéén dan als “verwerker” waarvoor autorisatie dienovereenkomstig stelselmatig ingericht moet zijn.

Strikte invulling van enkele belangrijke AVG-basisbegrippen is onmogelijk, omdat het toepassingsbereik waarvoor ze passend zijn inmiddels achterhaald is door de mogelijkheden van grenzeloos informatieverkeer. Enige verdere toelichting daarop biedt het opstel [Wen er maar aan! Over noodzaak en opzet van stelselmatig informatiebeheer](#). Er zijn echter redelijk werkbare keuzes mogelijk in het principiële besef dat informatieverkeer ònderlinge verhoudingen betreft. Anders blijft het prutsen.

Wie weet, wordt vervolgd ...

75.44

Ik verkeer in zelfs nog groeiende verwarring omtrent wat – dus – op mij overkomt als jouw weigering om naar inzicht dat ik je graag toeschrijf, daadwerkelijk te handelen. Noem het ook maar die onmacht, frustratie e.d. besprak ik onlangs met mijn echtgenote. Ik zei er bij dat het mij zinloos leek jou eigenlijk voor de zoveelste keer het nader gerichte verzoek te doen om zowel toelichting als gedragsverandering. Antwoord zou jij m.i. toch niet geven, laat staan dat jij averechtse activiteiten mbt infrastructuur voor informatieverkeer zou staken resp. opbouwende activiteiten

ervoor zou bevorderen. Zij was echter van oordeel dat ik in elk geval een verdere poging moest wagen, en daaraan heb jij dus dit emailbericht te danken. Let wel, vanaf afstand is haar vertrouwen niet groter, maar juist kleiner dan het mijne. Of is het van mij nog slechts valse hoop die ik koester?

Wat er hier ook verder staat, is uiteraard geheel mijn verantwoordelijkheid. Herken ajb vooral de gelegenheid die je, vooruit, beter laat dan nooit, kan, herstel, volgens mij moet benutten voor kritieke bijdragen aan stelselmatige voorzieningen, maw infrastructuur, voor informatieverkeer. Ipv **Maak Waar!**, maak ruimte! En van kritiek belang is, zoals jij volgens mij minstens op hoofdlijn allang weet, beheersing van dynamiek van betekenisvariëteit. Zolang dat niet op orde is, blijft alles verspilde moeite (en steeds meer geldverkwisting).

Oh ja, eveneens heel praktisch, ik zou alweer bijna twee jaren met pensioen moeten zijn. Dus al zou ik willen, en mijn echtgenote wil dat zeker niet, tientallen jaren kan ik niet – meer – doorgaan met een wèrkelijk stelselmatige informatiekunde te bepleiten, voorstellen voor opleiding te doen, enzovoort. Ik zie mij echter genooddaakt er voorlopig mee dóór te gaan, omdat verder niemand zich erom lijkt te bekommeren, althans niet met de m.i. ervoor vereiste deskundigheid.

In mijn emailbericht dd. 7 april jl., zie [\[aantekening 74.54\]](#) voor afschrift, probeerde ik jou als Geonovum-voorzitter met zoveel woorden tot heroverweging van Metamodel Informatiemodellering (MIM) te bewegen. Als coauteur van [De klacht van de Keten](#) zou jij m.i. immers allang weten, dat MIM stelselmatig zelfs averechts uitpakt. Ik kreeg echter nog geen reactie van je.

Wil je wellicht volhouden dat de tijd niet rijp is, àltijd nog niet, voor een stelselmatig wèl geschikte modelleermethode zoals Metapatroon (waartoe **De klacht van de Keten** mede onder jouw naam een korte inleiding biedt)? Er zijn inmiddels alweer twintig jaren verstreken, nadat ik je voor de eerste keer opmerkzaam maakte op de noodzaak van een methodisch nota bene kwalitatief àndere aanpak resp. opzet (en dat was nog vooràfgaand aan Stroomlijning BasisGegevens, toen je aan het kwartiermaken ervoor was). Acht je de tijd pas rijp, indien er draagvlak voor is? Tja, zo kan iedereen ergens een succes van maken, te weten als het dat allang is. Besef je dat het intussen maar dóórgaat met kostbare digitaliseringsmislukkingen? Ik probeer dat onbetaald, zeg ook maar uit burgerplicht als deskundige vrijwilliger te verhelpen, terwijl alom betaalde functionarissen zowel informatie- als veranderkundig volstrekt onbenullig maar blijven – laten – aanmodderen langs een dwaalspoor van verspilling.

Zoals ik het zie, heb juist jij allerlei functies vervuld met vooral verantwoordelijkheid voor ontwikkeling van draagvlak voor stelselmatig bemeten vernieuwing. Moeilijk? Ach, dat moet je ook weer niet overdrijven (weet ik uit eigen ervaring). Dat lijkt mij ook nu voor jou als Geonovum-voorzitter niet anders. Met kennelijke steun voor MIM beveel je bestendinging van een dwaalspoor aan. Omkeren!

Nogmaals, volgens mij wéét jij dat MIM strijdig is met wat jij bepleit in **De klacht van de Keten**. Mijn verwarring bestaat eruit, dat ik maar niet begriip waaróm jij feitelijk inzet, zoals naar mijn indruk eigenlijk helaas in alle functies die je de afgelopen twee decennia betaald met overheidsgeld c.q. in overheidsdienst bekleedde, op waarvan jij toch zou moeten weten dat het pertinent niet klopt (en jij aldus netzo feitelijk tegenwerkt wat wèl helpt). Naar mijn idee maakt afwachten het alsmaar erger. Dus hoe eerder kwalitatieve verandering begint, des te beter. Wil je mij ajb uitleggen waaróm jij tot dusver voor uitvoering telkens precies de averechtse richting insloeg?

Of kàn jij dat niet, uitleggen, omdat jij weliswaar een gedeelte van **De klacht van de Ketten** hebt geschreven, maar ‘mijn’ gedeelte over Metapatroon nooit hebt begrepen? Vergis ik me in jouw intelligentie? Zo ja, dat zou veel verklaren (en de hoop die ik op jou ben blijven vestigen als misplaatst laten blijken). Ik kan mij dat echter maar moeilijk voorstellen, dus dat jij lijdt aan onbegrip van zowel reële betekenissenvariëteit als Metapatroon als passende modelleermethode. Ooit academisch opgeleid als psycholoog zoals jij bent, besef jij toch terdege dat omstandigheden differentieel uitwerken op gedrag! Dan begrijp je toch meteen dat voor stelselmatig bereik met gedragingenvariëteit van dien ook en vooral de omstandigheden in kwestie tot de gedragsbeschrijving moeten behoren, en dat context de aanvullende beschrijving verschaft die onmisbaar is voor eenduidige betekenis! En als jij dat niet als psycholoog geleerd had, dan zeker door je werkervaringen met allerlei mensen onder allerlei omstandigheden.

Enfin, ik begrijp er steeds minder van dat jij steeds langer uitstelt om wèrk te maken van stelselmatig passende modelleer-methodische vernieuwing. Met MIM kan je dat domweg vergeten, punt. Duidelijker kan ik je de waarschuwing niet geven om tijdig aan associatie te ontkomen met nòg maar weer een mislukking. Maar doe tegelijk iets opbouwends, eindelijk! Mocht jij overigens menen het informatiekundig beter te weten dan ik doe, zeg ook maar dat ik volgens jou de verwarring geheel aan mijn eigen onbenul te wijten heb, dan verwacht ik al helemaal :-) dat je mij je uitleg niet onthoudt.

Ga ajb eens ècht zitten voor een serieus antwoord. Laat weten wat je zsm ànders gaat doén.

75.45

Als je mij een ruwe categorisering veroorlooft, zulke functionarissen verwachten volgzzaamheid, omdat zijzèlf het er zelfs bij uitstek van moeten hebben. Wie zij volgens hun hiërarchische manier van duiden lager vinden staan, of zelfs helemaal erbuiten gedacht houden, raakt met een verandervoorstel dan prompt ervan verdacht om de rollen te willen òmdraaien. Om bij hen de indruk van een machtsgreep te wekken is de voorstelvorm genoeg. Over de inhoud gaat het door hun angst nooit; die blijft volgens het positionele hiërarchie-denken ook ònbegrijpelijk, nee, niet alleen de inhoud, ja, ook die angst.

Nou ja, je weet wat/wie ik bedoel, en dat het een wonder mag heten wanneer er ooit een geïnteresseerde enz. reactie komt. Het klopt dat ik me door mijn echtgenote heb laten overtuigen om nog maar een poging te wagen. De laatste keer? Voor zover ik haar motief begrijp, verwacht zij nog minder dan ik een serieus antwoord en zou ik er daarom eindelijk eens klaar mee moeten zijn.

In mijn oproep vermeld ik **Maak Waar!** Dat is een rapport. Vrijwel meteen na verschijning schreef ik er een commentaar op, zie [aantekening 58.38](#).

75.46

Wie weet kan deze correspondentie toch iets opleveren. Allereerst dus bedankt voor je reactie, en zelfs zo vlot gegeven. Dat schiet ineens op!

Kijk, wat jij tot dusver kennelijk maar niet begrijpt, en dat is “mijn zorg” dan weer, is dat iemand met z.i. sterke argumenten (!) kan pleiten voor een beleidsverandering. De regenteske reflex herkent de argumenten enz. helaas niet, maar duidt de poging tot opbouwende bijdragen prompt als “frontale aanval.” Op die manier bespaart de spreekwoordelijke regent zich meteen de moeite van wèrkelijk gesprek en dwingt

met – gebrek aan – zoveel woorden tot volgzaamheid.

Tja, wat moet iemand dàn, ervan overtuigd dat het toch ècht anders moet? Wil jij soms protest tegen discriminatie als onterecht afdoen? Hoelang blijft zùlk protest nog nodig, omdat de regent als machtswoord verkondigt “dat ik me nooit verlaag tot het gedrag van anderen”? Hoe kàn hij dat beweren, indien hij dat “gedrag” niet begrijpt, überhaupt niet wil begrijpen?

Ik ervaar in elk geval de maatschappelijke verplichting om het voor het thema waarover nota bene jijzèlf mij “serieuze vakinhoudelijke kennis toe[dicht]” na verloop van enige tijd nòg maar eens te proberen, en daarvoor moet ik het dus tegelijk opnemen tegen die starre bestuursstijl. Zonder enige kritiek annex protest lukt dat principieel niet. Want ànders is nu eenmaal, tja, ànders. Nee, niet hetzelfde als altijd. Ditmaal heb ik jouw regenteske ergernis zodanig gewekt, hoera, dat jij het niet bij een zoveelste fopvatting laat, of zwijgzame afwijzing. Met nogmaals dank ervoor, ik waardeer dat als vooruitgang.

Als vervolgstap stel ik je voor dat jij jouw waanidee laat varen dat het van mijn kant om aanvallen op jou gaat. Ik heb heus wel iets beters te doen. Ofwel, daarentegen probeerde en probeer ik nog steeds samenwerking te bereiken. Wat jij opvat als reeks aanvallen met “veel tendentieuze aantijgingen en foute aannames,” is naar mijn idee telkens klakkeloze àfwijzing van een serieus voorstel voor, jij kent de aanduiding wel, informatieverkeer in publiek domein. Met zulke afwijkende interpretaties blijven wij echter niets opbouwends bereiken. Om de averechtse impasse te doorbreken zal óók jij iets moeten doen. Daarmee “verlaag” jij je niet, integendeel. Vooruit, als jij nog even in aanvalstermen wil blijven redeneren bied ik onverminderd aan je te verdedigen. Ik hèlp je immers aan een opbouwende veranderstrategie. Ga ajb in op de m.i. steekhoudende argumenten ervoor. Nog belangrijker, doe er iets mee! Ja, ik vind de tijd om allerlei redenen meer dan ooit dringen.

Ik hoop dat je in maatschappelijk belang afziet van je voornemen “alle contact [...] verder te mijden.”

75.47

Kan je me ajb helpen aan jouw oordeel over de al dan niet redelijkheid van mijn verzoeken-tot-inschikkelijkheid? In een totalitaire staat, dat besef ik terdege, kan ik mij dergelijke verzoeken nog minder veroorloven. Gelukkig maar, hier moet reactie enigszins beleefd klinken (en wie zwijgt, kan er nooit van worden beschuldigd iets verkeerd gezegd te hebben).

Ik vind als wederverzoek daarom vooral zijn zinnetje “Mijn zorg is dat het je duidelijk niet goed gaat.” veelzeggend. Hij bedoelt uiteraard: Jij bent gek! Sodemieter eindelijk eens op!

Of vergis ik me? Voor een regent is iemand die zich niet ondergeschikt gedraagt inderdaad gek. Wègwezen! Dat is de escalatie die volgt wanneer de kwalificatie als lastig niet voldoet om iemand af te poeieren. Op mijn beurt vind ik als sociaaldemocraat iemand gevaarlijk gek die zich zo regentesk gedraagt, en dat heb ik dan ook maar enigszins beleefd met zoveel woorden geschreven. Nee, dat schiet nog steeds niets op.

75.48

Ik besef dat juist mensen mèt formele verantwoordelijkheid er niet op aangesproken wens te worden. Indien dat tòch eens gebeurt, maken ze wie-dat-doet prompt het

verwijt "mensen tegen je in te nemen en van je te vervreemden." Maar wie is dáárvor nu wèrkelijk ... verantwoordelijk? Intussen verandert er – dus – nog steeds niets dat hun formele verantwoordelijkheid betreft.

75.49

Volgens wat ik onder subjectief situationisme versta, zie [Semiosis & Sign Exchange](#), verloopt wisselwerking tussen o.a. mensen doordat de ene mens behoort tot de situatie voor de andere, en dus omgekeerd. Enzovoort. Dat herken ik in de m.i. zeer geslaagde opzet en uitwerking van **Het plagiaat** (Vantilt, 2006). Ewoud Kieft volgt daarin, zoals de ondertitel luidt, "de polemieek tussen Menno ter Braak en Anton van Duinkerken." Door ze tegen elkaar te laten uitkomen, komen ze immers, voor zover althans nog sprake mag zijn van aparte individuen, èlk beter uit. Kieft:

[Zij] zijn vanaf het startsein van hun polemieek gespitst geweest op elkaars verborgen aannames. Het hoge niveau van hun discussie en hun lange voortgang ligt in de beheersing van de ontmaskeringstechniek bij beiden, en in de kwaliteit die zij bezaten om, eenmaal geattendeerd op een eigen vooroordeel, dat daadwerkelijk op zichzelf te betrekken en zo verder te raken in hun eigen ontwikkeling.[p. 334]

Dat maakt Kiefts geschiedschrijving helaas ook nog eens uiterst actueel.

Aanspreekbaarheid op aannames lijkt thans vrijwel iedereen meer dan ooit te willen ontduiken. Ik slaag er in elk geval niet in met pogingen variërend van wie ik verzoek de stront van zijn hond op te ruimen tot de overheidsbestuurder die ik suggereer hoe stelselmatige digitalisering wèl lukt. Die algemeen geldige (ont)houding maakte destijds het fascisme onstuitbaar, zo schetst Kieft overtuigend. Verkeren 'we' tegenwoordig onder de noemer van populisme in een vroeg stadium van een vergelijkbaar noodlottige ondermijning van wat hier in Nederland dan toch maar even een opener samenleving dan ooit is? Of, was? Lijkt? Leek?

Voor mij komt Menno ter Braak (1902-1940) als de meest aansprekende figuur in het verhaal van Kieft naar voren. Ik vrees dat het zo is, omdat ik me het meest met hem verwant voel in besef van tragisch tekort(schieten). Over geloof gesproken, en dat betreft dus wat Anton van Duinkerken (alias van Willem Asselbergs, 1903-1968) in de polemieek vertegenwoordigt, ik neem betrekkelijkheid die Ter Braak m.i. terecht onvermijdelijk aan kennis vindt, zie ook verderop mijn opmerkingen over Nicolaas van Cusa, alweer ... betrekkelijker op. Daardoor kom ik tot een àndersoortig gemeenschapsdoel. Gelukkig?

Volgens subjectief situationisme kàn een doel zelfs niet altijd en overal voor iederéén hetzelfde zijn. Daarom moet het doel als het ware een orde verspringen, nou ja, dat helpt uitstel van tegenstrijdigheid, heel praktisch. (Want) wat wèl voor iederéén hetzelfde doel kàn zijn, en dat heet nu dan gauw een metadoel, is inrichting van een samenleving voor ontplooiing van zulke wederzijds optimaal uitwerkende gedragsverschillen. Zeg ook maar dat met inspanningen voor infrastructuur voor maatschappelijk verkeer als het ware vanzelf de voorwaarden bestaan voor optimale, vooruit, individuele levensloop. Zie verder o.a. [Vereniging en infrastructuur](#) en [Infrastructuurkunde](#). Kortom, het ene doel dient samenhangende verschillen. En omdat het ene tot het andere verschil leidt, enzovoort, is niet zozeer dat doel veranderlijk in algemene zin, maar natuurlijk wèl wat 'we' concreet ervoor al dan blijven inrichten. Daarop moeten àlle deelnemers aan het maatschappelijk verkeer invloed op – kunnen – hebben. Voilà, een vorm van democratie (die nota bene onderdeel van – optimalisering tot – de infrastructuur voor maatschappelijk verkeer is).

Wat mij betreft is dat juist niet elitair, want moet emancipatorisch (in)gericht zijn. Maar vanwege de verspringing naar de gemeenschapsorde ervoor kan ik me voorstellen dat het maar moeilijk te begrijpen is. Dat vind ik echter geen reden om dan maar te propageren wat weliswaar tot begrip doordringt, maar sociaal pertinent niet werkt. En mocht populisme als fascisme onverhoopt de macht gaan uitmaken, tja, geen idee ... Zowel ter Braak als Van Duinkerken heeft zich ingezet om dat te vermijden. Hun voorbeeld moeten 'we' volgen.

Ter Braak lijkt, als ik op Kieft afga, zich telkens tégen verabsoluterende tendensen gericht te hebben. Het leven voltrekt zich eenvoudiger door ergens vóór te zijn, en dat is het eenvoudigst als dat hetzelfde is en blijft. Dat eigen voordeel had Van Duinkerken kennelijk. Als Kieft stelt dat

Ter Braaks variant op het pluralistisch ideaal [...] een samenleving [is] waarin een diversiteit aan unieke persoonlijkheden zich naar hartenlust kan ontwikkelen[, p. 367]

is er ònrealistisch aan dat "persoonlijkheden" zich niet strikt individueel "ontwikkelen." Integendeel, zij doen dat onder elkaars invloed, zoals Kieft zo treffend toont onder de noemer van "polemieken."

Voor extra waardering van Kiefts boek beveel ik de filosofie van Nicolaas van Cusa (1401-1464) aan. Zie voor wat ik zoal begrijp van die ideeën, [aantekeningen 73.72 en 73.73](#) en [aantekeningen 75.30 en 75.33](#). Ik geloof, oeps, niet dat Van Cusa's ideeën Ter Braak en Van Duinkerken hadden kunnen helpen om het verder met elkaar eens te worden resp. hun verschillende veronderstellingen nòg scherper te duiden. Hun verschillen had juist Van Cusa wel – moeten – begrijpen. Volgens hem kan een mens met kennis immers nooit verder komen dan haar of zijn, inderdaad, subjectieve vermoedens. En laten die wat mij betreft ook nog eens telkens situationeel zijn.

(Pas) met erkenning van verschillen kan er verband tusschen ontstaan. Nota bene, dat is géén eenheid waarin ze opgaan en verdwijnen. Samenhang doet juist niets àf aan verschillen.

Zo kan er paradoxaal uitgedrukt een positieve betekenis aan nihilisme worden verleend. Samenhang tusschen verschillen kan logisch zèlf géén vòlgend verschil zijn, althans niet inhoudelijk. Het is het duidelijkst en vooral het meest praktisch om de knoop maar meteen dóór te hakken. Ik veronderstel samenhang weliswaar als een verschil, maar een verschil van ... niets. Dàt noem ik een nul-identiteit en is verder dus ... niets. Wat als een ob- of subject geldt, telt voor zijn verschillende gedragingen dan èlk een situationele (deel)identiteit die allemaal samenhangen door slechts de nul-identiteit van het ob-/subject in kwestie.

Ik dwaal af van wat Ter Braak en Van Duinkerken volgens Kieft over elkaars geschriften ... schrijven, maar zo'n boek inspirerend tot verdere gedachten heeft hij op zijn beurt geschreven, prachtig!

75.50

Dus onverminderd actueel, zie [Minister](#).

75.51

Op voorhand bied ik je mijn verontschuldiging aan. Als je wat hier volgt allemaal wil lezen en wie weet erop reageren, kost dat tijd.

Terwijl "artikel" een wat overdreven aanduiding is voor die ... column, ben ik je erkentelijk voor je instemming met de actualiteit ervan. Hmm, zoals jij stelt, "zou vandaag de dag gezondheidszorg de core kunnen zijn voor positionering van het

beoogde ministerie”? Wat mij betreft raak je met die suggestie de spanning tussen wat op enig moment, en aldus inhoudelijk wisselend actueel, als aanleiding voor een structuurwijziging populair – en tegenwoordig zodoende politiek – aanvaardbaar is en dat door zo’n aanleiding te volgen die wijziging meteen al mislukt is. Zeg ook maar, om in medische termen te blijven, :-) dat symptoombestrijding geheid zelfs averechts werkt indien iets-dat-er-domweg-niets-mee-te-maken-heeft abusievelijk voor symptoom is gehouden. Zo valt verergering door virusverspreiding m.i. deels te wijten aan de strikte focus op beschikbare capaciteit voor intensive-carebehandeling. Ik besef uiteraard dat ook over deze opvatting redelijk valt te twisten.

Ik ga even door op wat ik ter sprake bracht als door mij ervaren onmogelijkheid om opbouwend invloed uit te oefenen op overheidsbeleid voor digitalisering van infrastructuur voor maatschappelijk informatieverkeer. Ja, op maatschappelijke schaal zijn (verkeers)voorzieningen per definitie infrastructureel; dat pleonasme dient hopelijk duidelijkheid over overheidsbemoeienis ermee. Wat ik telkens maar probeer, opzettelijk, is om van meet af aan de structuurwijziging volgens de daarvoor noodzakelijke beleidskoers gericht te krijgen. Dat lukt dus niet. Maar met – veel – geluk kan het ooit lukken, te weten indien een overheidsbestuurder maatschappelijk verlicht genoeg is om er wel iets in te zien, dus haar/zijn steun eraan te verlenen, enzovoort. Met een populistische aanzet lukt het helemaal nooit, dus die manier valt voor mij àf.

Wat het verkrijgen van inzicht gaat het niet om die ene man. In nogal extreme vorm lijkt hij mij symptomatisch :-) voor weerstand tegen stelselmatige veranderingen. Zie onderstaand voor afschrift van onze recente emailcorrespondentie. Wanneer het je overigens niets interesseert, moet je het maar laten. Nou ja, ik begon een herhaalde oproep met vermelding van “naar stelselmatige informatiekunde, eindelijk” als onderwerpsvermelding. Voor zijn reactie maakte hij er “naar stelselmatige laster, nog steeds” als vermelding van. Dat vind ik aardig gevonden. De vraag is uiteraard, of ook ik vind dat het klopt.

Je zou kunnen zeggen dat ik die poging helemaal niet had moeten ondernemen. Wijzer had moeten zijn. Zo kan ik erop wachten vijanden te maken, kan je stellen. Hijzelf zag mij blijkbaar al sinds jaren als onverzoenlijke zijn vijand. Dat lijkt niet erger geworden, omdat hij dat al extreem opvatte.

Om hem tot een reactie te bewegen vermeldde ik bewust persoonlijke thema’s die mij in zijn ogen kwetsbaar zouden kunnen doen voorkomen zoals echtgenote en pensioen. Verder hield ik hem de spreekwoordelijke – haha, ik tikte eerder: spreekwortelijke – wortel voor dat ik nooit meer contact zou opnemen (ambtelijk-bestuurlijk jargon: zou ophouden lastig zijn). Wat mij verraste, was dat hij inderdaad hapte, eh, antwoordde, en nog véél meer dat hij dat binnen enkele uren deed. Dat had ik van hem nog nooit meegemaakt. Dat heeft dus iets te betekenen. Uitsluitel geeft m.i. zijn weergave van wat hij als “frontale aanval[en]” op hem heeft ervaren. Inderdaad, in wat hij als de eerdere twee gevallen suggereert, heeft hijzelf zich persoonlijk van zelfs maar iedere reactie onthouden. Waarom doet hij dat nu wel, en ook nog per omgaande? Mijn idee dat hij dat nu pas durft. Waar hij moed uit putte, blijkt volgens mij uit het zinnetje “Het goede nieuws is dat je die aanval dit keer rechtstreeks tot mij richt.” Hij waant zich ditmaal blijkbaar onbespied door hiërarchisch hogergeplaatste ambtenaren tot wie ik, zucht, telkens tevergeefs, nee, inhoudelijk antwoord kreeg ik nooit, mijn eerdere voorstellen voor beleidswijziging mbt – inrichting van – maatschappelijk informatieverkeer richtte. En zwichtte voor de

verleiding om mij persoonlijk te willen raken. Zó heeft hij zich laten kennen. Zelf ben ik tevreden dat ik de veranderproblematiek alweer iets beter, ach, nee, wat minder slecht begrijp. Mijn hoop op structuurwijziging heeft daardoor natuurlijk wel weer een knauw gekregen. Maar, nogmaals, kansrijk alternatief voor mijn aanpak zie ik niet. Jij?

Dat de kwalificering als aanval verkeerd is, geeft hijzelf trouwens in zijn antwoord met zoveel woorden aan. Hij erkent immers mijn "serieuze vakinhoudelijke kennis." Een medische analogie is dat hij patiënt is van een vooraanstaande longarts die hem adviseert met roken te stoppen, eindelijk. Het is belachelijk van de patiënt om daar een aanval door de longarts in te zien. Tja, als de patiënt weigert om te stoppen, voert de longarts de druk op hem op. Voor beleidsmakers kan het nogeens véél noodzakelijker zijn om ergens mee te stoppen en iets anders te bevorderen. Zij 'roken' immers op kosten van ons allemaal, wij roken allemaal passief mee met schadelijke gevolgen voor onze gezondheid van dien.

Mag ik doorgaan met commentaar? Onthoud me ajb niet wat jij op jouw beurt als commentaar hebt op mijn handelswijze.

Als roken het enige houvast is dat de patiënt heeft, begrijp ik ook wel dat z/hij doodsbang is om ermee te stoppen. Ja, dan voelt het als aanval wat de longarts als hulp bedoelt. Volgens mij is het uit vergelijkbare angst dat de man een tegenaanval nodig vindt en nu ook aandurft, ... eindelijk. Hij is er zelfs extra gevoelig voor om te ervaren dat ik hem bestraffend toespreek. Maar met dat als middel vraag ik hem als doel toch vooral om zijn gedrag te veranderen resp. om mij te verklaren waarom hij dat nalaat omdat ik dan een tegenstrijdigheid niet begrijp. Zeg met dat laatste ook maar dat ik hem oproep zich te kennen te geven. Dat blijkt hij dus onverdraagzaam te vinden, zo'n oproep. Hij zou dan moeten stoppen zichzelf als inhoudsloos te verhullen. De valse suggestie dat er wat aan hem valt te leren kennen, zou weleens zijn houvast kunnen zijn. Narcisme, heet dat. Nee, psychotherapeut ben ik niet. Intussen vraag ik me uiteraard af of hij wél academisch als klinisch psycholoog opgeleid is zoals hij voorgeeft te zijn. Zo ja, dan lijkt mij die opleiding mislukt, hoewel hij eraan overgehouden zou kunnen hebben hoe je aan zo'n oproep tot laten kennen ontkomt met behoud van eigen inhoudsloosheid. Hij maakt mij als oproeper het verwijt "mensen [van me] te vervreemden," klaar. Maar wie wijst consequent samenwerking af?! Hij is niet gediend van mijn op basis van – door hem dus niet werkelijk gemeente erkenning van – vakkennis gedane pogingen tot toenadering. Hij wil en kan inhoudelijk "niet in[gaan] op je verzoek om mij tegen je te verantwoorden." Dat drijft hem naar de beproefde maatregel van de machthebber, te weten om iemand met een aanspraak buiten de orde te verklaren. Want daarbuiten is, zo zijn de orderegels, uitoefening van totalitaire macht toegestaan. De macht om mij in een psychiatrische inrichting te laten opsluiten, eindelijk, heeft hij niet. Maar voor zijn rust zou hij dat wel het beste vinden. De maatschappelijke opgave waarvoor ik aandacht vraag blijft intussen hoe dan ook volstrekt veronachtzaamd.

Naar mijn idee vergen allerlei opgaven samenwerking. Het is immers praktisch onmogelijk dat één mens beschikt over alle ervoor benodigde eigenschappen. Zo moet er voor een opgave met maatschappelijke aspecten ergens in een overheidsinstelling allang een functionaris zijn die ambtelijk ervoor verantwoordelijk is dat-er-iets-gebeurt, en wel structureel (anders blijven we bezig, en doorgaans verkeerd). Ikzelf beschik nota bene niet over de eigenschappen om in zo'n functie te

worden aangesteld, in elk geval niet meer. Ofwel, als ik wil samenwerken, moet ik het doen met wie er wèl zit. Tja, als het zo is, prima. Nu vergt het blijkbaar bepaalde – andere – eigenschappen om zo'n functie te verwerven. Volgens mij zit daar het structuurprobleem van, zeg maar, de tweede orde. De ambtelijk-bestuurlijke werving & selectie leidt tot functionarissen die vergaand het vermogen tot wèrkelijke samenwerking missen en zelfs niet eens beseffen wàt zij missen. De man van de emailcorrespondentie is daarvoor exemplarisch. Heel praktisch, is daarom heeft het geen enkele zin om hem aan te vallen. Stel dat hij daardoor vertrekt. Wat dan? Dan dient de volgende zich aan, enzovoort, die eigen existentiële angst gelooft te kunnen bestrijden door afwijzing van evenwichtige verhoudingen zonder welke opbouwende samenwerking onmogelijk blijft. Omdat ze tegenwoordig zo uitwisselbaar zijn, waaraan de Algemene Bestuursdienst mede debet aan is, aanvaard ik maar wie er op enig moment zit. Daarom heb ik geweigerd zijn gretige interpretatie over te nemen van mijn voorafgaande emailbericht als, in zijn woorden, "hartstochtelijk verzoek om alle contact met je verder te mijden." Dat was het ook niet. Hij wilde het èrg graag erin lezen, wellicht is dáárvor "hartstochtelijk" wèl het juiste woord, en zo heeft hij zich – pas – nogal laten kennen. Ikzèlf duid dat emailbericht hoogstens, ook nogeens slechts gedeeltelijk, als strijdbare voorbereiding op helaas aanvaarding van mijn gelatenheid tegenover structureel ambtelijk-bestuurlijk onvermogen. Wie weet ontstaat ooit zoveel paniek, dat zelfs bestuurders angst en ijdelheid vergeten en, zolang als het duurt, bereid zijn om oordelen van deskundigen te overwegen. Jij hebt gelijk, daarvoor zou nù gezondheidszorg kunnen dienen. Of zijn de bestuurders alweer zo zelfgenoegzaam, omdat zij van zichzelf menen dat ze het toch meer weer geflikt hebben?

Dit verhaal is wat uitgebreid uitgevallen. Alvast bedankt voor je geduld om mee lezen met wat mij helpt om tot een redelijke analyse te komen. Zoals gezegd stel ik jouw eventuele opmerkingen hierover op prijs. Is er wel een tweede-orde probleem met makers van overheidsbeleid? Zo ja, valt er van 'buiten de orde,' zeg ook maar, van buiten 'het systeem' überhaupt iets opbouwend aan te veranderen? Of veroorzaken 'we' door wat door die m.i. ambtelijk-bestuurlijke pathologie abusievelijk prompt als aanval geduid wordt juist een alsmaar ondoordringbaardere verdediging die zelfs ongevoelig raakt voor crisissituaties?

Je ziet, ik weet het ook niet. En toch ben ik niet zover dat ik het opgeef.

75.52

Er viel mij nog iets te binnen nav de vergelijking die ik maakte met de verhouding tussen een longarts en een zwaar rokende patiënt. Mag ik nog even verder 'tegen je aan' schrijven?

De publicatie waaraan ik de man ook ditmaal nadrukkelijk herinner, te weten [De klacht van de Keten](#) (Handomdraai #4, Stroomlijning Basisgegevens, 2003), is met zoveel woorden een anti-rook brochure. Daar heeft hij niet alleen een gedeelte van geschreven, maar als zgn programmamanager van het (overheids)veranderprogramma Stroomlijning Basisgegevens nota bene opdracht voor gegeven. Dat lijkt mij tegenstrijdig met zijn nadien daadwerkelijk volgehouden gerook. Rookgordijn? Maar, vooruit, heb ik er opnieuw aan toegevoegd, indien hij meent dat roken wèl degelijk gezond is voor zowel hemzelf en vooral voor passieve rokers, neem ik graag kennis van zijn argumenten ervoor.

Uiteraard beseft hij zijn hypocrisie. Die argumenten heeft hij niet. Hij is echter nog niet in staat om als principieel te herkennen dat via hulp aan anderen hijzèlf

geholpen is met verandering. Daarvoor moet je niet alleen kunnen doen alsòf het lot van anderen je raakt, tegenwoordig hoe populairder annex populistischer hoe overtuigender, maar er ook ècht iets aan willen doen. Het is heus niet dat ikzèlf daar zo goed in slaag, maar ik probeer me er op z'n minst enigszins bewust van te zijn èn er dan naar te handelen; zie ook verderop mijn opmerkingen over beroepsethiek. Het vermogen tot zelfspot strekt anderen tot voordeel. De weigering om überhaupt aanspreekbaar te zijn is ronduit asociaal.

Met het woord "klacht" in de titel is inderdaad een protest bedoeld; daarmee varieerde ik op het pamflet **De klacht van de Vrede** door Erasmus dat ik kort ervoor gelezen had. Overigens is "keten" nog steeds te krap bemeten voor stelselmatigheid. Maar het beroep op Erasmus gecombineerd met alliteratie vond ik wel wat hebben. Toegegeven, :-) ik benutte een ... aanleiding, omdat destijds alom sprake was van zgn ketens (maar omdat ze voor structuurwijziging eveneens nog tekort schieten, wil het ermee maar niet lukken).

Naar die brochure kijkt niemand om. Heeft ook niemand ooit gedaan. Zij zou allang in de vergetelheid geraakt zijn. Ik houd haar beschikbaar op mijn website. Mag dat zomaar? Het lijkt mij van wel. Zij is immers van belastinggeld betaald, dus feitelijk van òns. Ook weer niemand durft bezwaar te maken tegen de beschikbaarheid ervan die ik bied; dat zou maar aandacht erop vestigen ...

De vergelijking met de verhouding patiënt-arts helpt om op zoiets als beroepsethiek te wijzen. In beginsel is de arts gehouden aan vertrouwelijke omgang met patiëntgegevens. Maar als het om het functioneren gaat van iemand in zgn openbare dienst, het woord zegt het al, is dat uiteraard niet aan de orde, integendeel. Aan de manier waarop vaak geantwoord wordt op verzoeken volgens de Wet openbaarheid van bestuur kan je trouwens aflezen, nou ja, over tegenstrijdigheid gesproken, aflezen aan wat ònleesbaar gemaakt is dat overheidsinstellingen hun functioneren zo verborgen mogelijk willen houden. Voor zover er een vakdiscipline stelselmatige informatiekunde bestaat, beleef ik mijzelf als beoefenaar ervan. Tot mijn plichten in die hoedanigheid hoort het m.i. om desnoods ook òngevraagd deskundig advies te verstrekken. Ik ga mij vèrder niet druk maken om iemand die zich er niets van wil aantrekken met louter nadelige gevolgen voor haar-/hemzèlf. Zoek het dan zèlf ook maar uit. Voor een beleidsmakende tot en met -uitvoerende overheidsfunctionaris geldt dat echter niet. Van haar/zijn nalatigheid c.q. fouten ondervinden vooral àndere mensen nadelen (terwijl z/hijzèlf meestal zelfs loopbaanvoordelen e.d. plukt). Beroepsethiek gebiedt dan om namens die andere mensen op structuurwijziging aan te – blijven – dringen. Ethiek, ofwel zedenleer, is immers een samenlevingsleer.

Het verlangen van een hogere ambtenaar of bestuurder, uitzonderingen daargelaten, lijkt vooral te zijn om een hofhouding te voeren. Haha, dat kan je ook nog steeds zeggen van menig medisch specialist. Dat trekt uiteraard ja-knikkers, nogeens èxtra onderdanig in de hoop daardoor ooit zèlf als hofhouder aangesteld te worden. In kringen van zowel beleidsvoorbereidende overheidsorganisaties als uitvoeringsorganisaties van – hoe misleidend kan een aanduiding zijn – openbaar bestuur is ongevraagd spreken soms toegestaan, maar uitsluitend voor loftuigingen gericht tot de vermeende heerser. Hoe dan ook, wie met een reële diagnose komt plus netzo realistisch behandelplan raakt verstoten. Overdreven gesteld? Hmm ... Op dit moment is 'het geval' van de Belastingdienst interessant. Je weet wel, toelagen. Politici willen het vuurtje opstoken, totdat ze beseffen dat daardoor tevens

de boter op hùn hoofd zichtbaar dreigt te smelten en ook zij als besmeurd herkenbaar zijn. Maar wie doet er nu structureel iets aan de wèrkelijke problemen? Door de aanvalsreflex over en weer maken ‘ze’ vooral nog méér kapot wat juist beter moet gaan werken, eindelijk.

75.53

Ik ben in de eerste plaats blij met je reactie als levensteken. Onvermijdelijk in deze virustijd raakte ik bezorgd over je gezondheid. Dat was een èchte zorg, dus geen ... fake care.

Verder weet ik natuurlijk sinds wij elkaar kennen, dat jij en ik het referentiekader voor evenwichtige verhoudingen delen. Maar helpen doet het me zeker om het in jouw woorden nogmaals te mogen lezen, dank je wel!

Even ervan afgezien dat, zoals de man schrijft, zijn “stijgende zorg” over mij volslagen ònecht lijkt, heeft hij wel degelijk enigszins gelijk met zijn stelling dat, op mij doelende, “het je duidelijk niet goed gaat.” Ik moet toegeven dat ik tegen beter weten in hoop ben blijven koesteren. Ik blijf van opvatting dat de maatschappelijke opgaven immers tot samenwerking noodzaken. Jij oordeelt daarentegen m.i. terecht: “Hij was [...] allang klaar met jou.” Als ik ophoud met wat überhaupt niet kàn slagen, moet het met mijzèlf stellig alweer iets ... beter gaan. :-)

Indien ik daarentegen onverbeterlijk ben, geef ik hem nog het voordeel van de twijfel wat erkenning van maatschappelijke nood betreft. Maar dan kom ik eigenlijk niet meer om de opvatting heen dat hij de door mij geschreven inleiding tot Metapatroon die opgenomen is in **De klacht van de Keten** domweg niet kent. Als nota bene coauteur zou hij voorafgaand aan publicatie de – kleine – moeite niet genomen hebben, en ook later nooit. Hoe dringender ik hem ernaar ben gaan verwijzen, alsmede naar **Semantiek op stelselschaal** dat in 2009 mede onder zijn verantwoordelijkheid als directeur GBO.Overheid (later: Logius) verscheen, des hardnekkiger hij er kennelijk ònwetend van wilde en wil blijven. In dat geval zou hij nòg ongeschikter zijn voor de reeks veranderfuncties die hij decennia – feitelijk dus niet – vervulde.

Ongeschiktheid in allerlei opzichten is het probleem niet. Daar is samenwerking voor. Zoals Meredith Belbin aanbeveelt, komt het op de samenstelling van de ‘werkgroep’ aan. Hij blijkt er goed in te zijn om zulke functies te verwerven. Daar heb ik ècht niets op tegen. Maar zet vervolgens je sterke punten in en laat vooral je zwakke punten compenseren door àndere groepsleden. Dat kan hij echter niet opbrengen. Aldus is hij in het cruciale opzicht to-taal òngeschikt voor dergelijke sleutelfuncties.

Tja, indien hij inderdaad eigenlijk niets van Metapatroon weet, sterker nog, er zelfs helemaal niets van wil weten, dus evenmin van wat het methodische verschil is met tot dusver gangbare modelleermethoden waardoor Metapatroon stelselmatig wèl bruikbaar is, zal hij nooit beseffen dat ik, zoals hij nu – pas – vermeldt, zijn “toenmalige medewerkers bij Logius” tot rede probeerde te brengen. Zij werkten mee aan plagiaat van Metapatroon, en aan subsidiefraude ermee. Daar heb ik me tegen verzet. Hij gelooft dat ik die “medewerkers [...] standvastig gedurende langere tijd openlijk schoffeerde.” Nog onvermeld laat hij dat hij stellig zichzelf door mij met “frontale aanvallen” belaagd voelde (waarvoor dan de aanduiding frontaal niet klopt, maar goed). Ik meende destijds dat hij voor opbouwende kortsluiting kon en zou zorgen. Want juist hij wist m.i. terdege allang wat Metapatroon inhoudt, en dat mijn protest tegen plagiaat ervan dus terecht was. Hij heeft altijd elke inhoudelijke

communicatie over Metapatroon ontweken. Hij zette formeel-procedurele middelen in, zeg ook maar ‘het systeem,’ en na enkele jaren heb ik dat verzet opgegeven. Ik ben je dankbaar voor je morele steun in die periode.

Enkele jaren later zag ik in aanhoudende mislukkingen van grootschalige digitaliseringsprojecten van overheidsinstellingen aanleiding om nog maar eens de zgn verantwoordelijke bewindspersoon een brief te sturen. Dat is de brief, zie [aantekening 59.5](#) voor afschrift, waarover hij nu schrijft dat hij er “een forse tijd later bij toeval achter kwam omdat je me niet eens een kopie had doen toekomen en ook de collega's niet van een andere directie waar het onderwerp thuishoorde waarover je mij bij Plasterk zwartmaakte.” Ondanks herinneringen van mijn kant heb ik er nooit serieus antwoord op gekregen, nee, zelfs “een forse tijd later” niet. Als het zo is, helaas, dat hij ècht niets van Metapatroon weet, moet me zelfs ik, na twintig jaren van vergeefse pogingen, de illusie – proberen te – verlossen dat hij informatiekundig aan een open samenleving kan bijdragen. Daar is immers open samenwerking voor nodig. Ik ben er niet in geslaagd hem daartoe met mij te bewegen. En volgens elke andere verhouding werkt van meet af aan averechts. Maar met wie, zowel in een daarvoor geschikte (overheids)functie als voor mij in die hoedanigheid bereikbaar, dan wèl?

Nogmaals dank voor je antwoord. Waar ben jij druk mee bezig? Nog iets informatiekundigs?

75.54

Ik heb er nòg weer wat over nagedacht. Stel, zoals ik tot dusver veronderstelde, dat hij op z'n laatst sinds zijn coauteurschap van **De klacht van de Ketten** wèl weet, in elk geval op hoofdlijn, waartoe Metapatroon dient. Heeft hij daardoor iederéén inclusief kennelijk zichzelf meer of minder bedrogen dan in het geval van nalatige onwetendheid?

75.55

Er zijn nogal wat mensen die zich ergeren aan problematisering. Zij vatten dat prompt als kritiek op henzelf op (en verzinnen om de aandacht af te leiden vaak als excuus dat het tijdsverspilling is, of maken zich er met een andere [fopvatting](#) van af). Dat is alom spijtig. Wat, mits tijdig ondernomen, kan er tegen alweer diepgaander begripsvorming zijn? Dat helpt iedereen toch aan een alweer betere oplossing! Wie dat verhindert, denkt kennelijk alleen aan zichzelf.

Graag ga ik door op de functie-eis in de vacaturemelding betreffende “vaardig[heid] in het geven van [...] ongevraagde adviezen.” Indien de functie welgemeend die van een “adviseur” is, geef je m.i. er – hopelijk :-) – blijk mee van besef dat wat een advies verdient te heten voortkomt uit c.q. gelijk is aan het onafhankelijke (!) oordeel van de adviseur in kwestie. Daarom zoek je immers een vakvrouw of -man, te weten zodat je kunt vertrouwen op passende beroepsethiek.

Tja, het is ... spijtig dat de vakdiscipline nog niet gevestigd is, waarvan beoefenaren in aanmerking voor deze functie zouden komen. Wat mij betreft is het een functie voor iemand die opgeleid is èn ervaring heeft als – zoals ik dat vak noem – informatieverkeerskundige (lees ook: civiel informatiekundige). Ik dring er inmiddels decennia op aan dat die opleiding er komt. En ervaring met geslaagde digitalisering volgens verkeersoriëntatie heeft tot dusver – mede doordat die opleiding er nog steeds niet is – vrijwel niemand (en ik solliciteer niet; over uitvlucht gesproken, ik zou met pensioen moeten zijn :-). Ik benadruk dat de verkeersoriëntatie integraal en

integrerend moet zijn. Dat maakt digitaliseringstechnologieën van hoogstens secundair belang. Informatiekunde is zeker voor stelselmatig bereik met voorrang een gedragswetenschap of, nog wat zowel nauwkeuriger als omslachtiger uitgedrukt, een gedragingenafstemmingswetenschap. Daarover zie ik in de vacaturemelding echter niets. Daarom mik je er naar mijn overtuiging verkeerd mee, zo luidt mijn ... onafhankelijke oordeel.

Indien je feitelijk van iemand vraagt onafhankelijk als vakdeskundige opbouwende bijdragen aan samenwerking te leveren, stel je nota bene tegelijk ook en vooral eisen aan de, zeg algemeen maar even, samenwerkingscoördinator. Als zo'n adviseur als jouw medewerker geldt, heb je dus impliciet jouw eigen functioneren aangegeven. Met zoveel woorden heb je verklaard dat je open staat voor het onafhankelijke oordeel van je adviseur(s).

Hoe doe je dat optimaal, ervoor open staan? Ook daarvoor doe ik je graag suggesties. Je kunt ze als kritiek opvatten, maar dan mis(ken) je maar dan ook volledig mijn bedoeling ermee.

Het klopt dat ik hoop te bereiken dat jij ook met mijn ongevraagde adviezen wat anders omgaat, nog enthousiaster, zeg maar. :-) Ja, ik probeer als buitenstaander invloed op beleid enz. van (B)FS uit te oefenen. Over problematisering gesproken, is het wel zo dat je je minder gelegen hoeft te laten liggen aan wat een buitenstaander oppert? Is er daarentegen niet veel, zo niet alles, voor te zeggen om juist iemand zoals ik ben als de burger te beschouwen – die ik daadwerkelijk ben – waarvoor je het als ambtenaar, over relevante functie-eisen gesproken, allemaal behoort te doen?!

Vooruit, die adviseur is in dienst getreden van BFS. Z/hij geeft je op eigen initiatief een advies. Omdat jij haar/zijn vakdiscipline niet beheerst, moet je ervan uitgaan dat je dat advies, zeker als het stelselmatig bemeten is, niet volledig kan begrijpen. Wat je niet (!) moet doen, is om het 'dan maar' te laten liggen. Het kan overigens nog erger. Dan laat je je adviseur niets weten. Er is m.i. niets dat (arbeids)verhoudingen voor een echte vakvrouw/-man zo ondermijnt als een baas die uit kennelijke angst om fouten te maken, en daarvoor te worden bestraft, dan maar niets doet (behalve blijven voldoen aan rituelen van 'het systeem'). Uiteraard zijn fouten vooral in veranderingsprocessen onmogelijk te vermijden. De bekwame adviseur ontwerpt verandering daarom als leerproces. Waar fouten eventueel optreden is aldus beheersbaar en ze zijn vlot herstelbaar, enzovoort totdat verandering – vooralsnog – voltooid is.

Niet elk advies kan je onmiddellijk – laten – opvolgen. Maar heus, de allermeeeste wel. Mocht jij enig uitstel van actie geboden achten, moet je juist dat zsm met de adviseur bespreken. In de meeste gevallen zal z/hij je erop kunnen wijzen dat je spoken ziet; zie hierboven de opmerking over leerproces. En stel dat jouw overweging voor uit- of zelfs afstel zwaar moet wegen, dan mag je van een echte adviseur, nogmaals, dus, van iemand die in staat tot onafhankelijk oordeel is, verwachten dat z/hij het er pas mee eens is, maar dan ook echt, als je er goede redenen voor opvoert. Als je dat echter nalaat, dwz per omgaande adequate argumentatie verstrekken, voldoe jij als ontvanger van advies niet aan de eis ervoor open te moeten staan.

Kortom, zet uit je hoofd dat je het beter weet dan je adviseur(s). Reageer prompt als een adviseur met een advies komt. Met een ongevraagd advies is dat nog véél belangrijker dan met waarom jij haar/hem verzocht. Want aan een ongevraagd

advies heeft de adviseur in kwestie zichzelf als vakvrouw/-man veel en veel sterker verbonden. Als je dat veronachtzaamt, raak je haar/zijn vertrouwen gauw kwijt. Wat kan je dan nog hopen te bereiken? Let wel, ik ga er op mijn beurt hoopvol van uit dat je inderdaad in maatschappelijk opzicht van alles en nog wat nuttigs wil – vooral laten – bijdragen.

Moet je elk advies klakkeloos opvolgen? Nee, treed op de kortst mogelijke termijn in gesprek met de adviseur erover. Wat telt, is dat je interesse hebt (en niet slechts de schijn ervan toont). Vraag om uitleg. Doe dat niet om het advies tot in detail te begrijpen, maar om de adviseur je vertrouwen in haar/zijn werk ook te laten blijken. Dat leidt ertoe, dat de adviseur je ongevraagd niet zoiets als een kant en klaar advies voorlegt, maar je er voortaan eerder bij betreft. Daardoor kan jij op jouw beurt tijdiger suggesties doen; samenwerking en daardoor resultaten ervan verbeteren verder.

Je kunt inderdaad slechts zo functioneren, maw openstaand voor vooral ongevraagde adviezen (omdat dat dus geheid de beste zijn), indien je je adviseur(s) vakdisciplinair kunt vertrouwen. Maar hoe weet je of je iemand kunt vertrouwen, wanneer je zo'n discipline zelf niet beheerst? Je zou domweg iemand kunnen aannemen en kijken hoe dat uitpakt. Je kunt je ook over sollicitanten laten ... adviseren. Maar op wie kan je daarvoor vertrouwen? Ik heb je die hulp aangeboden, graag of niet. Hoewel de relevante vakdiscipline dus als zodanig helaas nog niet is gevestigd, meen ik te kunnen beoordelen of iemand in voldoende mate als informatieverkeerskundige kan functioneren. Ja, dat je niet iemand zoals ik ben over de werkvloer wil hebben, begrijp ik ook wel.

Ik wijs je er in deze tijd van versterkt protest tegen discriminatie graag op de overeenkomst ervan met ongevraagd advies. De inhoud van het ongevraagde advies is doorgaans volkomen terecht. Wie ermee komt, kan problemen kennelijk beter beoordelen. Door het protest annex ongevraagd advies te veronachtzamen of zelfs neer te slaan, gaan problemen in elk geval nooit weg.

Ik probeer mijn ongevraagde advies voor noodzakelijk stelselmatige opzet van infrastructuur voor informatieverkeer op opbouwende toon te blijven geven. Maar hoe langer het duurt dat er niets mee gebeurt, terwijl m.i. voorspelbare, vermijdbare mislukkingen van digitalisering maar doorgaan, valt het mij moeilijker een kritische toon te onderdrukken. Haha, jij zal zeggen, dat is je nooit gelukt! Mee eens, maar het scheppen van ruimte voor een kwalitatief andere aanpak vergt nu eenmaal tevens enig opruimwerk.

Ik herhaal mijn advies om wat ik je de afgelopen jaren met emailberichten ... adviseerde nog eens na te lezen. Doe in elk geval als of je er open voor staat, en geef mij er liefst netzo serieus als ik je die adviezen gaf enige reactie op. Bij mijn weten zijn ze allemaal nog van actueel belang.

Mocht je die emailberichten onverhoopt niet meer – gemakkelijk – kunnen verzamelen, laat me dat ajb weten. Ik kijk dan of ik ze voor je kan bundelen.

Oh ja, wellicht vind je het niet van deze tijd dat ik prompte reactie op prijs stel. Neem ajb van mij aan – oeps, nog een advies? – dat tempo en ritme cruciale aspecten van een leerproces zijn en daarmee van geslaagde samenwerking voor maatschappelijke, dus ingewikkelder, veranderopgaven.

Ik kijk zoals altijd naar je reactie uit. Om te kijken wat er gebeurt, heb ik ditmaal maar eens “spoed” als onderwerp vermeld.

75.56

Weet je nog dat ik je zei dat het mij was opgevallen dat de VS-president blijkbaar niet kan lachen? Dat heb ik die man ook nooit zien doen, lachen.

Wie lacht, geeft ermee toe eerder iets nog niet begrepen te hebben. Dat moet je inderdaad allemaal maar kunnen. Voor wie eigenlijk niets begrijpt, valt er ook niets toe te geven en dus niets te lachen. Moeilijk, hoor, lachen.

75.57

Ach, wat verwacht je, zei iemand tegen mij, hij is gewoon een opportunist.

75.58

Dank je wel dat je voor nader commentaar opnieuw bent gaan zitten. Jouw duiding heeft m.i. àlles van een slotsom, en die moet – ook – ik daarom trekken, ja, eindelijk. Nu moet ik me er ook maar naar weten te gedragen dat “tijd [is] om los te laten.” Nou ja, in dit geval ...

Zoals iemand mij gisteren over de telefoon slechts zei: “Hij is gewoon een opportunist.” Ook jij wist èn aanvaardde dat allang. Van de man valt niets te verwachten, herstel, valt prompt tegenwerking te verwachten van pogingen tot structurele samenwerking. Ofwel, hij heeft louter gekeken of er iets voor hem inzat. Als opportunist, wel te verstaan. Zoals jij aangeeft, “met meer oog voor EB (Eigen Belang) dan voor AB, en [...] leven[d] bij de gratie van vaagheid, ambiguïteit en verdoezelruimte ... een irritant risico.” En strikt gericht op eigen voordeel, kàn hij een ander geen voordeel gunnen; zodra dàt voor hem dreigt, bezorgt hij voor alle zekerheid de ànder meteen maar onoverkomelijk nadeel. Verschil moet er zijn, nietwaar? Eigen voordeel erbij mag alleen niet opvallen, netzomin als tegenwerking resulterend in nadeel voor de ander.

Over slotsom gesproken, hij vond dus vrijwel meteen van niet. Nee, hij meende er zèlf niets aan te hebben. Ik vrees dat je gelijk hebt dat hij Metapatroon – en/of mij? – zelfs als èxtra bedreigend ervaart; een parasiet moet vooral de schade kunnen blijven verhullen die hij voor strikt eigen voordeel zijn aldus ònvrijwillige – en aanvankelijk doorgaans ònwetende – zgn gastheer berokkent. Klopt, Metapatroon kan juist duidelijkheid door betekenisdifferentiatie bevorderen.

Ik blijf er bij dat voorzieningen voor dynamische ordening van betekenissenvariëteit een onmisbare voorwaarde bieden voor zgn open samenleving. En op de noodzakelijke maatschappelijke schaal moeten ‘we’ zulke voorzieningen als infrastructuur beschouwen, enzovoort. Om heuse infrastructuur voor informatieverkeer ook met digitalisering te bevorderen vind ik het daarom géén “tijd om los te laten,” integendeel.

Als gastheer trekken huidige overheidsorganisaties echter parasieten aan, die zich niet eens hoeven vóór te doen dat ze er functionarissen zijn. Ze worden het ook daadwèrkelijk. Wat wil een parasiet nog méér? Parasitaire perfectie. Met jouw analyse verduidelijk jij, althans zo begrijp ik met zoveel woorden wat je schrijft, dat wie een overheidsfunctionaris aanspreekt met een anti-parasitair voorstel – en zich daarmee richt tot de z.i. verantwoordelijke, dus zgn hogere, ambtenaar resp. bestuurder – niet de argeloze gastheer van de parasiet treft, maar prompt de ... parasiet zèlf. Dat kàn inderdaad slechts averechts uitpakken voor het voorstel èn de voorsteller ervan. Huh, hoe argeloos kan juist ik zijn?!

Maar wat en hoe dàn? De huidige golf van demonstraties tégen discriminatie – en waarover gaat het protest au fond ànders dan over erkenning van één (im)materiële

infrastructuur voor reële variëteit? – gaat stellig eraan bijdragen dat méér mensen zich gaan gedragen volgens verhoudingen die allang formeel gelden. Als éénpersoons protestmenigte maak ik echter nog geen enkele indruk. Nou ja, mijn mening wordt kennelijk wèl onderdrukt, dus in elk geval als bedreiging wordt die serieus genomen. Moet ik dat als begin leren waarderen?

75.59

Wat “tijd om los te laten” betreft van vergeefse pogingen tot opbouwende informatiekundige discussie op zgn sociale media was ik jou overigens vóór. :-) Ik ben er daar zelfs nooit aan begonnen (wanneer je, over onze samenwerking gesproken, enkele reacties ‘op’ VNA niet meetelt). Ik bewonder jouw vasthoudendheid met pogingen langs die weg. Want wie weet lukt het ooit wèl. Zo denk ik erover als het om verantwoordelijke overheidsfunctionarissen gaat. Als aantekeningen, zie [Emovere](#), blijft neerslag van jouw stelselmatige inzet tenminste raadpleegbaar voor wie er ooit wèl iets van wil leren. In combinatie met mijn aantekeningen geeft dat tevens een m.i. schokkend beeld van een periode van informatiekundige achterlijkheid.

75.60

Een verdere aantekening, dan maar. Doen we er voor wie weet welke toekomstige lezers toch nog iets nuttigs mee.

De rk-kerk is ook zo’n organisatie die gekenmerkt – geraakt – is door parasitaire perfectie; een klacht over seksueel misbruik door een geestelijke, nee, dat vormt het erkende bestaansrecht van zo’n organisatie uiteraard niet, wordt ‘onderzocht’ door een ... geestelijke. Protesten genoeg. De expliciet gestelde regels, inclusief de kerkelijke, zijn allang volstrekt duidelijk. Tja, maar nu de passende gedragsverandering nog.

Wie het de kalkoen vraagt, herstel, zelfs uitsluitend hem mag vragen, krijgt hem voor Kerstmis niet te eten.

De bezetting der parasieten van de rijksdienst is vervolmaakt met de Algemene Bestuursdienst (ABD). Dat gebeurde destijds wellicht deels ongewild, maar lijkt inmiddels onmogelijk ongedaan te maken.

Het doel met de ABD klinkt aantrekkelijk: integra(a)l(er), dus beter, openbaar bestuur. Ofwel omgekeerd geredeneerd: doorbreken van verkokering.

Probleemanalyse: hogere ambtenaren blijven dezelfde functie vervullen met als gevolg identificatie met een bepaalde maatschappelijke sector. Geen samenwerking, maar over en weer weerstand. Oplossing: ze kunnen een functie slechts een beperkte tijd vervullen. Dat zou ze stimuleren over sectorale grenzen heen te kijken, enzovoort.

Wie een vakdiscipline beheerst, is aldus feitelijk uitgesloten geraakt. Voor een andere functie heeft z/hij immers aantoonbaar niet de passende opleiding, enzovoort. Volgens parasitaire logica is daardoor in het voordeel wie zelfs helemaal géén vakdiscipline beheerst.

Wat is het noodlottige gevolg? Ipv slechts een sectoraal belang dienen ABD-ers, uitzonderingen – maar wie kent ze? – daargelaten, niet het zgn algemene belang, maar hun respectievelijke persoonlijke belangen. Of hoe verkokering zelfs extreem georganiseerd blijkt te zijn. Daarvoor houden ze ter vermomming de schijn van samenwerking op, maar integra(a)l(er), dus beter, openbaar bestuur is – en blijft? – feitelijk verder weg dan ooit.

75.61

Jij hebt blijkbaar geen idee hoezeer jouw reactie eruit springt. Om te beginnen is überhaupt een reactie – jij en ik zijn het eens: helaas – uitzonderlijk. En om een reactie te kwalificeren waaruit vervolgens zelfs interesse spreekt, tja, woorden schieten bijna tekort.

Nota bene wèlgemeend: bedankt! En niet voor niets voegde ik het zinnetje tussen: “Alvast bedankt voor je geduld om mee lezen met wat mij helpt om tot een redelijke analyse te komen.” Wat is een schrijver indien z/hij geen voorstelling van de lezer heeft?

Laten we er geen wedstrijd in schuldgevoel van maken. Ik ben blij dat je “stof tot nadenken” kennelijk waardeert. Nogmaals, op mijn beurt waardeer ik zéér dat je mij dat ook nog eens per omgaande laat weten.

Hoe jij aangeeft te werken, duid je eveneens met “discipline.” Ik meen dat te begrijpen. (Want) ik ben tot zo’n schrijver geworden, toen ik ontdekte dat er voor mij een kwaliteitsdiscipline uitgaat van het schrijven. In de vluchtigheid van spreken, lijkt een uitspraak gauw te kloppen. Of zonodig prompt te corrigeren. Die vlieger gaat althans voor mij met schrijven niet op. Zeg ook maar dat ik pas daardoor zèlf “stof tot nadenken” voortbreng, waarbij van het één het ander komt, enzovoort. Maar in een eindeloos verhaal heb ik ook weer geen zin. Daarom ben ik juist een niet-imaginaire, excuus, een echte lezer zo dankbaar (waarbij zelfs zo’n emailbericht meteen véél te lang dreigt uit te vallen).

Nee, zoiets als mijn voorwaarde is beslist niet dat jij je als wederschrijver manifesteert. Je moet het maar willen. Ook mee eens, je moet er maar tijd voor hebben.

Verder is het volgens mij geen kwestie van spreken òf schrijven. Afwisseling vind ik zelfs optimaal. Zo kan je mijn schrijfwerk – allereerst? – opvatten als gespreksstof. Met vragen als “hoe ziet hij dat, waarom zie hij dat zo en hoe zie ik het zelf?” heb jij wat mij betreft de welkome voortzetting geboden.

Ik wens je het allerbeste ter voorbereiding van “succesvolle aanvragen.” Daarbij heb ik inderdaad zèlf alle belang. :-) Je/jullie hebt/hebben Information Dynamics daarmee alweer sinds vele jaren zéér geholpen, ook dáárvoor mijn dank!

75.62

Maar waarom doe ik eigenlijk nog steeds zoveel moeite ter duiding? En vraag ik ook jouw aandacht, tijd enz. ervoor! :-) Excuus, ik had er meteen iets op kunnen naslaan dat ik nota bene zèlf schreef, zie [Narcistisch verbond](#).

75.63

De stelling van een parasitaire machtsovername verkondigt met zoveel woorden ook Tom-Jan Meeus, zo vind ik na lezing van zijn column Hoe **BN’ers-logica het politieke brein binnendrong. En het bederf dat volgde (NRC Handelsblad, 30 mei 2020, p. 8)**. Ik kwam er na anderhalve week pas toe om die editie open te slaan, vandaar deze verlate erkenning. Meeus wijst op een mentaliteitsomslag. Terwijl vroeger

het idee [was] dat je eerst prestaties moe[s]t leveren om misschien in beeld te komen, is in beeld komen nu een voorwaarde geworden om prestaties te leveren.

Volgens mij is het een Haagse uitdrukking, overigens volks ipv regentesk, dat verder niets belangrijk is ... als je haar maar goed zit. Ik voeg eraan toe dat “in beeld komen” óók als een prestatie opgevat moet zijn. Zo blijkt ik dat ronduit slècht te

kunnen. Hoe dan ook, daardoor is eenvoudiger in te zien dat iemand die wèl beschikt over het vermogen tot juist die prestatie, vrijwel zeker niet tot enige àndere prestatie in staat is. Vooruit, de kàns daarop acht ik minimaal. En dat is dus wat we zien. Verder vind ik dat met “BN’ers-logica” nog te vriendelijk uitgedrukt. Ik gebruikte de aanduiding parasitaire logica. Dat maakt immers, zoals Meeus wèl onverbloemd aangeeft, “bederf” duidelijker aanwijsbaar als ... het logisch gevolg. En dat zet zich dus dóór. Aldus Meeus,

[o]ok op lagere[, maw ambtelijk-bestuurlijke,] niveaus zie je al hoe mensen zelfpromotie boven inhoudelijk werk stellen.

Tja, dat is precies waar jij en ik het al jaren over hebben, en zulk bederf treedt niet alleen op – onbedoelde woordspeling, optreden; ik laat ‘m staan – in het openbaar bestuur.

Zoals Meeus de aard van het bederf schetst, vind ik eveneens treffend:

Als je met BN’ers-logica concurrenten uit beeld kunt duwen, [...] kun je er feiten ook mee uit beeld duwen.

Maar ook in dit opzicht helpt de aanduiding parasitaire logica verdere verduidelijking. Meeus veronderstelt met vermelding van “concurrenten” dat, zoals ik ze noem, parasieten onderling strijden. Ja, dat doen ze. Maar daarvoor doen “feiten” er überhaupt niet toe. Wie tégen een parasiet strijdt, is de zgn gastheer. Maar, ja, zodra een gastheer door heeft dat een parasiet zich in hem genesteld heeft, als dat al mogelijk is dankzij sublieme parasitaire vermomming, blijkt dat de beeldvormingsparasiet zich nu nèt optimaal gepositioneerd heeft om verspreiding van feiten door de gastheer te onderdrukken. Wat blijft er voor een, zoals dat heette, integere ambtenaar over? Heeft het nog zin om naar feiten te zoeken, om ze ter overweging te geven? Het onstuitbare bederf van de gastheer is dat hijzèlf steeds verdergaand verparasiteerd.

Wat het openbaar bestuur betreft, verkeren we allang in het stadium dat vergaand nog slechts burgers erbuiten feiten voorstellen, die de parasieten erbinnen – en overigens zelfs nòg krachtiger wie het openbaar bestuur wil overnemen om er exclusief (on)macht mee uit te oefenen – als protest “uit beeld duwen.”

[Z]e kunnen [...] onderwerpen ontlopen of onderdrukken die even niet uitkomen.

Meeus, prima, heeft de klok horen luiden. Of hij ècht de klepel wil vinden, is trouwens nog maar de vraag. Waarover moet hij ànders schrijven? Maar over de totale ongevoeligheid van parasieten voor het lot van hun gastheer slaat hij de spijker m.i. reeds op de kop. Spottend merkt Meeus tot slot van genoemde column op wat

het knappe [is] van BN’ers: die begaan op de een of andere manier nooit zelf een vergissing.

Hoe zouden ze ook zichzèlf er ooit bewust van kùnnen worden met louter “zelfpromotie” als doel?

75.64

Het rapport **Stelselmatig op orde, data governance by design** (december 2019, zie [Wen er maar aan! Over noodzaak en opzet van stelselmatig informatiebeheer](#) voor publieksversie) geldt in de tijd gezien als vervolg op de rapporten **IV Koersdocument 2018-2023** (april 2019) en **Naar een rechtspraak-visie op data**

(mei 2019). Over koers gesproken, inhoudelijk gaat het vergeleken met beide voorafgaande rapporten echter om een koerswijziging. Zoals meteen de aanhef van **Stelselmatic op orde** aangeeft,

gebeurt [er] door de schaalverruiming tot digitaal ecosysteem iets opmerkelijks. De illusie dat relevante data allemaal onder eigen beheer vallen, is niet langer overeind te houden. Op stelselschaal is data management daarom vooral data governance, dwz regie over gebruikskwaliteit. Ontwerp, by design, dus, van stelselmatic data governance vergt allereerst grondige informatiekundige heroriëntatie.

Hoewel de aanduiding “digitaal ecosysteem” ontleend is aan genoemde eerdere rapporten om het verband ermee te suggereren, bieden ze nog geen stelselmatic passend voorstel voor heroriëntatie annex koerswijziging zoals **Stelselmatic op orde** wèl doet. En passend is een voorstel, indien het tevens praktisch uitvoerbaar is. Weliswaar bevat **Stelselmatic op orde** ook en vooral daarvoor concrete aanbevelingen, maar vallen ze daar onverhoopt wellicht minder op. Daarom maak ik daarover hier enkele praktisch bedoelde aanvullende opmerkingen.

De beeldspraak van een koers mag er niet toe leiden om àlle aandacht op de gewenste aankomsttoestand te richten. Zeker om te beginnen is erkenning van de vertrektoestand vaak het belangrijkste.

Zo behoort de aanduiding agile voor – de aanpak van – veranderingen niets anders dan blijk te geven van besef van – in termen van nog àf te leggen weg – vergaande onzekerheid over de uiteindelijk haalbare aankomsttoestand. Dat is precies de reden telkens slechts concreet vanuit de inmiddels bereikte tussentoestand op de daarop éérstvolgende tussentoestand te mikken, enzovoort.

Zoiets als de tussenstatus van telkens zo’n onderwegtoestand is eigenlijk een middel om wat-op-korte-termijn-kan te laten stroken met wat-op-lange-termijn-moet. Dat laatste, dus wat-op-lange-termijn-moet, is aanvankelijk vaak onvermijdelijk nogal vaag bekend, vooruit, blijft vooralsnog zeg ook maar abstract. In zijn haalbare concreetheid moet de a.s. tussentoestand de gehele verandering aantoonbaar alweer nader tot wat-op-lange-termijn-moet brengen, dat daardoor aan concreetheid wint totdat het daadwerkelijk bereikt is.

Op het gevaar af er een karikatuur van te maken, laat de vertrektoestand mbt digitalisering zich voor de Rechtspraakorganisatie duiden als nog steeds sterk gefragmenteerd. Daarover bestaat overigens een logische verklaring. Elke rechtbank was ooit tot en met zgn bedrijfsvoering zelfstandig. Dat is met de instelling van de Raad voor de rechtspraak – ook formeel – gewijzigd.

Het is echter niet slechts de behoefte aan c.q. noodzaak tot gemeenschappelijke(r) bedrijfsvoering waarom als wat-op-lange-termijn-moet de mogelijkheid geldt van samenhang tussen beschikbare informatie. Medewerkers van de Rechtspraakorganisatie zijn deelnemers aan, zeg maar, rechtspraakprocessen. Die behoren ruimer beschouwd tot het maatschappelijk verkeer. Daarom moet samenhang informatie van, voor e.d. àlle deelnemers aan rechtspraakprocessen betreffen. Ach, “data als grondstof,” waarom niet?

Als, met excuus voor het lelijke woord, samenhangbevorderend gereedschap wijst **Stelselmatic op orde** op een zgn informatieronde. Die heeft zich inmiddels voor het bereiken van eerdere tussentoestanden bewezen. Er is daarom àlle reden om er netzo praktisch voor volgende tussentoestanden mee dóór te gaan (en dankzij modellering met Metapatroon blijkt een stelselmatic betekenissenmodel wel degelijk in het nodige en voldoende detail opgesteld te kunnen worden om ter oriëntatie te

dienen voor wat-op-lange-termijn-moet volgens samenhang).

Met toenemende – mogelijkheden voor – samenhang vergen aspecten die voor aparte fragmenten als het ware impliciet beheersbaar waren, voortaan expliciet daarop afgestemde voorzieningen. Zo is de autorisatievoorziening onmisbaar. Omdat er één informatiestelsel is, gaat het inderdaad noodzakelijkerwijs om een netzo integrale dekking met bevoegdhedenbepalingen. Ook daarvoor schetst **Stelselmatig op orde** een aanzet; elders reeds bereikte tussentoestanden bevestigen in welke richting ook daarvoor de aannahme van wat-op-lange-termijn-moet.

En dan is er uiteraard de omgang met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Als rechtspraak niet over mensen gaat, wat dan wel?! Allereerst moet duidelijk zijn dat de dekkende, aldus stelselmatige autorisatievoorziening de onmisbare voorwaarde is om verantwoord AVG te faciliteren. Erkenning van die afhankelijkheid van het één van het ander helpt realistische planning en, daarom gaat het uiteindelijk uiteraard zoals in **Stelselmatig op orde** staat, het ook weer samenhangend realiseren wat-op-lange-termijn-moet. Wat AVG betreft kiest een zgn verwerkingsverantwoordelijke overigens vaak klakkeloos zichzelf ter oriëntatie voor het treffen van voorzieningen. Dat schiet stelselmatig echter tekort; het is daarvoor – pas – praktisch om tevens digitalisering te richten naar de willekeurige zgn betrokkene als gebruiker (die z/hij volgens AVG feitelijk ook is).

Impasse dreigt. Een besluitvormer die abusievelijk meent risico's te mijden, kan verordonneren dat allereerst volledig met AVG rekening kan worden gehouden. Dat klinkt verstandig. Maar daarvoor moet dus ... allereerst volledig, te weten stelselmatig, met autorisatie gerekend zijn. Okee, dan doen 'we' dat toch eerst! Tja, dat lukt echter nooit zonder uitbreidingen van aansluiting op een informatieronde. De impasse kan praktisch worden doorbroken door de autorisatiedekking per a.s. tussenstand te beperken tot daadwerkelijke deelnemers aan het aldus digitaal gefaciliteerde informatieverkeer via de informatieronde. Dat maakt dienovereenkomstige inschikkelijkheid met AVG mogelijk, en méér is voor die tussenstand immers niet nodig. Ik elk geval is – beheersing van – autorisatie het aspect waarom het stelselmatig vooral praktisch draait. Daarom besteedt **Stelselmatig op orde** er vooralsnog theoretisch zoveel aandacht aan. Nota bene, voor wat-op-lange-termijn-moet kan autorisatie zo algemeen nú worden benadrukt, en moet daarom van tussentoestand tot tussentoestand nog nader worden geconcretiseerd.

Heb ik me enigszins begrijpelijk uitgedrukt? Of bezwijk ik aan het gemis van onze inspirerende gesprekken, met geraaskal als gevolg?

75.65

Wie mij verwijt dat ik door de manier waarop ik tekstpassages van andere auteurs overneem, de oorspronkelijke context veronachtzaam, heeft blijkbaar nog steeds niet door welke taalopvatting ik mede daardoor probeer te verduidelijken. En dat ik tegelijk voorstel, wellicht praktisch herkenbaarder, dat een informatiekundig ontwerper voor stelselmatige opgaven van ordening van betekenissenvariëteit Metapatroon (Engels: Metapattern) gebruikt als modelleermethode die strookt met die taalopvatting. Een andere modelleermethode die stelselmatig geschikt is, ken ik niet.

Als zo'n tekstpassage op z'n enneadisch geldt als een signatuur, dan is een teken

daarmee allesbehalve volledig. Er hoort onlosmakelijk context bij. Indien ik als het ware hercontextualiseer, breng ik aldus bijelkaar genomen een ander teken voort met mijn dienovereenkomstige andere bedoeling – als verzoek tot inschikkelijkheid – ermee. Voilà, variëteit.

Maar om die taalopvatting aannemelijk te maken houd ik hercontextualisering opzettelijk vaak juist zo beperkt mogelijk. Optimaal vind ik het, wanneer ik ermee kan aangeven wat en op die manier, al is het dus maar gedeeltelijk, wie vóór mijn enneadische taalopvatting pleit. Nee, dezelfde opvatting over taal- en tekengebruik, en evenmin een modelleermethode zoals Metapatroon, heb ik tot dusver nog nergens ontdekt (terwijl ik er wel naar zoek).

Als bron van in elk geval deels vergelijkbare opvattingen heb ik ooit literatuur over stedenbouwkunde leren waarderen. Toegegeven, mijn selectie komt vergaand willekeurig tot stand; ik raadpleeg vooral wat ik antiquarisch zoal aantref en -schaf (omdat ik zodoende toevalstreffers bevorder). Zo blijkt ook het titelopstel van de bundel **Present and Futures. Architecture in Cities** (Comitè d'Organització del Congrés UIA Barcelona 96, Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, ACTAR, 1996, pp. 10-23) met een beetje opletten principieel over omgang in en met variëteit te gaan. Auteur Ignasi de Solà-Morales wijst meteen op de noodzaak van verruiming van wat telt als – resultaat van – architectuur:

[T]oday more than ever, we are made aware that the city is many more things than its buildings [...]. The realm of the constructed, without [even] referring to the still more extensive realm of the interconnected, seems to go much further than is established by those three-dimensional systems to which we [traditionally] give the name of architectures.[p. 10]

Zo is infrastructuur voor informatieverkeer géén verzameling aparte informatiesystemen (lees ook: toepassingen). Zoals stadsontwerp een andere vakdiscipline is dan gebouwonwerp, moet er informatiekundig ook zo'n schaalonderscheid gemaakt worden. Sterker nog, terwijl een gebouw als onderdeel van een stad beschouwd nog steeds een daarop gerichte vakdiscipline verlangt, geldt m.i. voor oorspronkelijk aparte informatiesystemen dat ze vrijwel opgaan in het bereik volgens integrale verkeersoriëntatie. Dat moet in elk geval gebeuren voor de – dynamiek van – betekenisverschillen plus hun samenhang. Terwijl Solà-Morales zich erover beklaagt dat

fundamental constituent parts of urban life [...] usually manage to escape completely the field of professional actuation of the architect[. p. 10]

meen ik dat de hardnekkig volgehouden toepassingsschaal voor digitalisering er debet aan is dat pogingen om stelselmatig bruikbare voorzieningen te realiseren maar blijven mislukken. Ik kan een kritische tekstpassage zó overnemen:

[T]he traditional instruments of analysis and the architectonic project are in most cases incapable of addressing and providing [adequate] responses[. p. 10]

Tegen wat wèl werkt, bestaat weerstand. Wat digitalisering betreft door opdrachtgevers en traditionele programmeurs (die als zodanig prompt het construct ontwerpen, ofwel niet allereerst het gebruik; op reële verkeersschaal is de gebruiksvariëteit uiteraard véél groter en feitelijke veronachtzaming ervan kan ook alleen maar tot mislukking leiden; van het ontwerp van verkeersverloop kan pas het ontwerp afgeleid worden van het construct ter facilitering ervan; het eerstgenoemde

vergt een àndere ontwerpdiscipline dan het laatstgenoemde).
Vergeleken met een aparte toepassing, maatschappelijk geschaald
informatieverkeer

manifest[s] characteristics so different that the contribution made by architecture in these deconcentrated yet highly connected aggregates is being repostulated in completely new terms, with regard both [...] to the principles and methods[. p. 10 T]he competencies of architecture can certainly no longer be thought in terms of the concepts and methods with which architecture was thought [in the past, p. 11, i.e.,] anchored to the rigour of forward planning, of typological standardization, of stylistic definition as a means of transmitting messages within specific linguistic systems.[p. 12]

Solà-Morales stelt dat

problems are making themselves increasingly evident,[p. 12]

maar wat ik als diagnose van stelselmatig digitaliseringsfalen opper, krijgt géén gehoor waar het iets zou kunnen uitmaken. Voor een m.i. stelselmatig wél werkzame aanpak, ofwel allereerst mbt ordening van betekenissenvariëteit

the most all-embracing approach to these problems[, p. 12]

staat daar vooralsnog al helemaal niemand open.

Een inmiddels passende(r) ontwerphouding voor stedelijke – wat ik dan maar noem – samenlevingsvoorzieningen verkent Solà-Morales volgens enkele thema's. Op basis van digitale technologieën overstijgen dergelijke voorzieningen uiteraard allang een enkele stad. Daarvoor blijken Solà-Morales' opmerkingen deels echter eveneens geldig.

Eén van die thema's is veranderlijkheid. Door een apart informatiesysteem, een enkele zgn toepassing dus, met een apart gebouw te vergelijken blijft veranderlijkheid doorgaans zelfs nog beheersbaar, indien het gehele gebouw in één keer moet worden vervangen. Voor een stad gaat dat uiteraard niet – meer – op, laat staan voor feitelijk grenzeloze digitale infrastructuur voor informatieverkeer. Hoewel ik het nogal cryptisch vind klinken, meen ik daarom wel te begrijpen wat Solà-Morales wil aangeven met de zin dat,

[t]o design mutation, to introduce oneself into its centrifugal energy, ought to involve at once the design of the public and private space, of mobility and of specialized sites, of the organism as a whole and of the individual elements.[p. 14]

Voor informatieverkeer ... betekent dat erkenning van zowel – dynamiek van – betekenisverschillen als samenhang ertussen. Toegegeven, ik druk mij aldus zeker niet minder cryptisch uit; uitgebreide documentatie is beschikbaar, en wordt bijgehouden, met [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#). De crux is àlles tot informatie te rekenen, maar tegelijk niet meer, dat nodig is voor eenduidige interpretatie. Dat vergt niet alleen erkenning van context als, zeg maar, betekenisbepalende factor. Desbetreffende context moet ook en vooral voldoende expliciet onlosmakelijk onderdeel van informatie zijn. Dat lukt met Metapatroon dankzij het recursieve beginsel van contextuele verbijzondering (ter beschrijving van situationele verbijzondering van objectgedrag resp. motivationele verbijzondering van begripsbetekenis). Nou ja, ik vrees ik hiermee niet duidelijker gemaakt te hebben. Sla het genoemde handboek eens op! In elk geval begrijpt Solà-Morales dat vanwege grootschaliger bereik van dynamiek

[t]he multitude of undefined variables that are brought into play [...] can not be controlled merely with more or less effective management instruments.[p. 14]

Zulke vergeefse pogingen blijven echter ondernomen worden. Waar de term governance in zwang is, staat mislukking – dus – vast. Vergeleken met, zeg maar, fysieke gebouwde omgeving als samenlevingsvoorzieningen kan met infrastructuur voor informatieverkeer overigens wèl nota bene structureel voorzien zijn in “[t]he multitude of undefined variables.” Want wat Solà-Morales beschouwt als “variables” laten zich methodisch transformeren tot waarden van ten opzichte dáárvan dan – een verband van – metavariabelen. Dat is precies wat Metapatroon ‘doet’ en daarom stelselmatig open staat voor willekeurige betekenissen inclusief hun verschillen, tijdelijke geldigheid en samenhang. Wat aldus met informatie als vergaand immateriële voorziening lukt, is uiteraard moeilijker, zo niet onmogelijk, te realiseren met wat vergaand materieel is en blijft. Waar Solà-Morales wijst op noodzaak van flexibiliteit e.d., lijken sommige van zijn opmerkingen daarom zelfs geldiger voor infrastructuur voor informatieverkeer dan waarop hij zèlf ermee doelt. Zo vind ik het volgende citaat treffend als oordeel over heersende kortzichtigheid door beperking tot zowel toepassingsschaal (ipv uitbreiding van oriëntatie tot verkeersstelsel) als digitale techniek (ipv primair oriëntatie op deelnemers aan maatschappelijk informatieverkeer):

What is disturbing, rather, is the way that, in the face of events of such innovative magnitude, the discipline of architecture and the demands of the market and the political powers almost always end up resorting to utterly banal and historically obsolete forms whose limited innovations will become, in time, the cause of multiple and very serious problems.[p. 14]

Nota bene,

[e]verything indicates the need for open, interactive morphologies, in which certain minimum criteria will be the only laws organizing the rapid process by which one [...] phase gives way to another.[p. 14]

Metapatroon biedt voor stelselmatig bereik zulke “laws” voor eenduidig interpreteerbare informatie:

[T]he reality in which we live is composed of meshes which accumulate interconnections in relation to which the idea of the simple conduit or pathway is reductive and insufficient. [...] The conviction that these forms of interconnection are international, or as we have become accustomed to saying more recently, global, [...] is based on the experience [...] that the networks carrying flows of information [...] now reach every part of the world. [...] An experience [...] by which [...] flows [...] can no longer be treated as separate.[p. 15]

Kortom, ook een aparte toepassing bestáát domweg niet meer. De stelligheid waarmee Solà-Morales zich uitdrukt is echter voor digitalisering nog ver te zoeken:

That his continual fluctuation is provoking a crisis in architecture's stable, static and enduring conception, and calling for mobile architectures with their support in the networks [...], is beyond all doubt.[p. 15]

Wat infrastructuur voor informatievoorziening betreft heb ik daarvan nog niemand met wèrkelijke beleidsinvloed weten te overtuigen. Weliswaar heb ik nota bene in overheidsopdracht ooit in die zin bijdragen geleverd aan enkele rapporten e.d., maar die blijken vrijwel meteen in de spreekwoordelijke bureaulade te zijn beland. Ondanks aanhoudende pogingen – of komt het erdoor? – slaag ik er maar niet in ze eruit te krijgen. Ik ben er nog steeds niet achter of die totale veronachtzaming komt

door onwil of onbenul aldaar. Waarom ben ik er destijds eigenlijk voor ingeschakeld? Ik elk geval houd ik die publicaties graag raadpleegbaar, zoals [De klacht van de Keten, een Erasmiaans perspectief op Stroomlijning Basisgegevens](#) (met S.B. Luitjens, Handomdraai #4, Stroomlijning Basisgegevens, 2003), [Informatieverkeer in publiek domein: schetsboek over architectuur en ontwikkelpaden voor de elektronische overheid](#) (samensteller, Ictu/programma Architectuur Elektronische Overheid, 2004) en [Semantiek op stelselschaal: issues en oplossingsrichtingen](#) (bijlagen B en D, Bureau Forum Standaardisatie, 2009). Indien

viability is to be made possible by the architectonic structures[, p. 15]

moet als voorwaarde daarvoor veranderen wat doorgaat voor ontwerp(en). Met de gebouwde omgeving als ontwerpobject bestaat overigens allang een indeling in relevante vakdisciplines. Zo is er onderscheid tussen, zeg maar, (ge)bouwkunde en stedenbouwkunde. Informatiekundig moet erkenning feitelijk nog beginnen van het ontwerpobject dat grootschaliger is dan een aparte toepassing:

[A]rchitecture has to possess the capacity to tailor its form in such a way as to be, above all, plastically receptive to any possible type of interchange.[pp. 15-16]

Met Metapatroon laat de vereiste flexibiliteit zich methodisch borgen, met voor een zgn open samenleving netzo principieel het potentieel van

vacancy and absence that must be preserved at all costs[. p. 23]

Dat is het veranderprobleem dus allang niet meer. Het belang blijft echter domweg, vooruit, diplomatiek uitgedrukt, onbekend. Of is het: ontkend? Dat verandert er niets aan, integendeel zelfs, dat

this is the challenge that [...] the architecture of today can not refuse.[p. 15] The crisis [...] is not the outcome of some perverse universal plot against [...] simple rationality [...], but is produced from the moment when the totality of the processes [...] come to depend on an energy in permanent unfolding[. p. 19]

Dat is inderdaad onmogelijk te begrijpen door wie orde niet met dynamische variëteit associeert, maar met statische uniformiteit. Wie met dat – gebrek aan – inzicht besluit over wat infrastructuur voor informatieverkeer moet zijn, zit er als overheidsfunctionaris dus verkeerd. Het kan ook zijn dat de functionarissen in kwestie dat wèl beseffen, maar er niet naar willen besluiten, laten handelen, enzovoort. Hoe dan ook zitten ‘wij’ met een hardnekkig veranderprobleem. Juist bestuurders moeten toch verantwoord tot het inzicht kunnen komen, dat

[i]t is evidently futile to seek to engage with [...] realities that are more ritual than functional, more closed than transparent, in terms of a set of ideas, however venerable, that are completely alien to the actual behaviours, individual and collective, being enacted all over the world.[p. 20]

Helemaal gerust blijkt ook Solà-Morales er niet op:

Requirements of closure and enclosure, of control and insulation [...] constitute an architectural problematic, not only technical but cultural, that is now unfolding before our eyes.[p. 21]

Hij wijst op de volkomen misvatting, te weten de valse veronderstelling dat

including in their interior [are] those other needs for diversity [and] multiplication[. p. 21]

Maar verscheidenheid onder voorwaarde dat er ... géén verschil mag zijn, is uiteraard onzin. De reële eenheid is er één :-) van samenhang tussen verschillen. Het is niet anders, klaar.

noot: Voor voorafgaande tekst in mijn reeks vergelijkend ontwerponderzoek op basis van literatuur over zgn gebouwde omgeving, zie **aantekening 75.1**.

75.66

Wie onze aantekeningen ooit meeleest, tja, zonder zulke hoop kan ik wel ophouden met schrijven, kan zich afvragen of die duiding als parasitair gedrag, ervan afgezien of er al dan niet iets van klopt, nog iets met informatiekunde heeft te maken. Volgens wat ik versta onder informatie, is het antwoord: véél, zo niet àlles. Het lijkt zelfs zoiets te raken als het informatiekundige hoofdthema.

Allereerst houd ik informatiekunde voor tekenleer, zeg ook maar semiotiek. En semiotiek vat ik enneadisch op. Aldus ga ik ervan uit dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Daarom omvat m.i. interpretatie door een ànder subject van gedrag door het ene subject – of zichzelf – duiding van de bedoeling ermee van dat ene subject. Elke gedragsanalyse veronderstelt het gedrag in kwestie als een teken, dat kàn niet anders, en is daardoor een informatiekundige oefening.

Ten tweede, als ontwerper mikt de informatiekundige op optimale facilitering – volgens praktische overwegingen in toenemende mate door inzet van digitale technologieën – van informatieverkeer, maw uitwisseling van verzoeken tot inschikkelijkheid. In geval van zoiets als een eventueel termijnverzoek moet de informatie in kwestie daarvoor geregistreerd staan; ook de noodzaak van behoud van controlespoor (Engels: audit trail) vergt registratie. Voor optimale voorzieningen voor informatieverkeer moet de informatiekundig ontwerper beschikken over inlevingsvermogen. Hoe willen – potentiële – deelnemers aan informatieverkeer elkaar middels informatie kunnen bewegen? Aan welke verkeersregels moeten zij tijdens verkeersverloop zonodig onderhevig zijn voor optimal(is)e(ring van) evenwichtigheid van hun verhoudingen? Waardering van relevante motieven van (informatie)verkeersdeelnemers stelt een informatiekundig ontwerper – pas – in staat om bruikbare verkeersvoorzieningen te ontwerpen.

In de derde plaats moet een informatiekundig ontwerper helaas rekenen met weerstand tegen een voorstel ter bevordering van evenwichtige(r) voorzieningen. Wie zich ertegen verzet, verhuult vaak haar/zijn motief (als z/hij zich er al bewust van is of zelfs maar kan zijn). Dankzij zo redelijk mogelijk poging tot duiding ervan kan de ontwerper wellicht zo niet het voorstel inhoudelijk maar wel de presentatie ervan aanpassen voor meer kans op aanvaarding. Of wanneer z/hij daarvoor redelijkerwijs überhaupt géén kans – meer – ziet, kan z/hij zich verdere moeite besparen. Zo zijn er stellig nog meer noemers waaronder juist gedragsduiding informatiekundig relevant is. Wat relevanter is, kan ik niet eens verzinnen. Zie voor enige verdere uitleg ook [Geef mij ajb even de pindakaas!](#)

75.67

Weet je nog? Ruim twee jaar geleden heb ik met een emailbericht, zie [aantekening 62.29](#) voor afschrift, een poging gewaagd om Robbert Dijkgraaf ertoe te bewegen de semiotische enneade te overwegen als, hmm, nòg weer omvattender paradigma ter duiding van variëteit. Of dat bericht hem überhaupt bereikte, weet ik niet.

En nu staat zijn column **Ons afweersysteem leert de samenleving een les** in **NRC Handelsblad** (30 mei 2020, katern **Wetenschap**, p. 2). Ook Dijkgraaf maakt graag

gebruik van vermelding van “het coronavirus;” dat trekt vooralsnog aandacht. Vooruit, wàt wij voor “samenleving” kunnen leren van “ons afweersysteem,” kan hij uiteraard pas enigszins verduidelijken nadat hij heeft aangegeven wat hij “cruciaal [er]voor” acht. Dijkgraaf “stel[t zich het afweersysteem voor als] een schier onuitputtelijke catalogus voor [...] gereedschappen[. ... De samenstelling ervan] verandert continu onder invloed van externe factoren.” Kortom, “ons afweersysteem” biedt veranderlijke variëteit, opdat afweervariëteit optimaal passend is en blijft tegenover reële dreigingenvariëteit. Nogmaals, als paradigma daarvoor, veranderlijke variëteit, dus, vroeg ik eerder zijn aandacht voor de semiotische enneade.

Op driekwart lengte van zijn laatste column is Dijkgraaf dan toegekomen aan de vergelijking met wat hij daar “ons maatschappelijk afweersysteem” noemt. Ik stel een andere term voor, met ruimere betekenis: infrastructuur. Afweer lijkt mij voor een organisme immers geen doel op zichzelf, maar middel voor ontplooiing.

Voor infrastructuur in het algemeen geldt m.i. zelfs sterker, zoals Dijkgraaf stelt, dat “onze samenleving een rijk gevuld kennisarsenaal [zou] moeten hebben[, ... o]mdat de toekomst grotendeels onvoorspelbaar is.” Ik neem aan, dat hij ook en vooral bedoelt dat de “kennis” in zo’n “arsenaal” verandert, ofwel met passende variëteit als de crux ervan moet worden bijgehouden. Dat is precies wat de semiotische enneade helpt om te ordenen. Eigenlijk, want pràktisch, doet [Metapatroon](#) dat als methode – met de enneade als grondslag – om betekenissen eenduidig zowel van elkaar te onderscheiden als samenhang ertussen te vestigen.

Ik laat hier vergaand in het midden of Dijkgraaf zèlf er zoveel aan doet, nou ja, hij heeft in èlk geval die column geschreven en zijn agendering vind ik voor infrastructuur bereik nog eens extra dringend: “[W]at doen wij om diversiteit te creëren?” Hij heeft zijn column uiteraard geschreven, omdat hij als antwoord kent: “Weinig tot niets.” Helaas ben ik het grondig met hem eens. Aldus roept hij op om er wèl iets aan te doen. Ook mee eens. Hij is echter ronduit somber: “Ik zie vooral een regressie naar de middelmaat met alle trends naar meer standaardisering. [...] Na een ramp ontstaat er gemakkelijk blikvernaauwing.”

Wat Dijkgraaf aldus weliswaar nog niet begrijpt, maar nota bene wèl met zoveel woorden bepleit, is dat “standaardisering” feitelijk noodzakelijker is dan ooit. Die moet m.i. voortaan echter opzettelijk van een àndere orde zijn. Ipv standaardisatie averechts op te vatten en, erger nog, uit te voeren als onderdrukking van verschillen, moet zij betrekking hebben op – en dat kàn met Metapatroon methodisch ook stelselmatig – hoe verschillen in hun dynamiek zich verhouden.

75.68

onderwerp: over diversiteit creëren

Iets meer dan twee jaar geleden schreef ik professor Dijkgraaf een emailbericht. Zie [\[aantekening 62.29\]](#) voor afschrift. Ik heb nooit een reactie ontvangen en daarom neem ik aan dat dat bericht hem helaas nooit bereikte.

Hierbij onderneem ik een nieuwe poging, eveneens nav een column van zijn hand verschenen in NRC Handelsblad. Ook daarover schreef ik overigens allereerst die goede vriend van mij; voor die tekst, [voor afschrift] zie [\[aantekening 62.28\]](#). Ik heb nog een tekst tussengevoegd[, zie [aantekening 62.33](#) voor afschrift dáárvan,] die ik opstelde kort na versturing van mijn eerdere enmailbericht.

Ik hoop dat het ditmaal wèl lukt om mijn voorstel voor een alweer omvattender paradigma onder de aandacht van professor Dijkgraaf te krijgen.

Waar ik van ben? Eigenlijk met pensioen, maar zoals hij ervan overtuigd dat zijn recente vraag resp. oproep “[W]at doen wij om diversiteit te creëren?” dringend een ànder antwoord verdient en, nog belangrijker, daarvoor passende activiteiten.

Naar zijn reactie kijk ik uit.

[Emailbericht dd. 12 juni 2020 aan “Personal assistant to Prof dr R.H. Dijkgraaf” aan de Universiteit van Amsterdam.]

75.69

Op – zoiets als? – een homepage van Robbert Dijkgraaf staat onder de noemer van contact aangegeven:

Wij verzoeken u vriendelijk alle verzoeken vanuit Nederland en/of die betrekking hebben op Nederland en alle Nederlandstalige e-mails, naar onderstaand e-mail adres te sturen.

Dat heb ik gedaan.

75.70

Zoals enkele jaren geleden het gebruik voorbereid is van een programmatuurpakket voor de financiële administratie, vind ik duidelijk de eenzijdige aandacht voor de aankomsttoestand tonen. Iedereen gaat druk in de weer om te bedenken hoe z/hij er, zeg maar, idealiter mee zou willen werken. Dat is ter oriëntatie prima. Maar als zgn programma van eisen is dat gelet op de vertrektoestand vaak onhaalbaar. Vergeefse pogingen er desondanks in te voorzien leiden tot – vaak enorme – overschrijdingen van geplande kosten en tijd.

De feitelijke veronachtzaming van de vertrektoestand doet ingebruikname simplistisch beschouwd worden als vervanging. Maar uit de ideaaltypische inventarisatie van wat de aankomsttoestand moet omvatten, volgt dat die aankomsttoestand stellig in allerlei opzichten nota bene kwalitatief verschilt van de vertrektoestand. Zonder behoefte aan c.q. noodzaak tot verbeteringen is al die moeite immers überhaupt overbodig, nietwaar? Voor zinvolle verandering moet er is dus véél méér aan de orde zijn dan zomaar vervanging.

Besef dat, afgezien van een beperkte reparatie, verandering kwalitatief van aard is, vergt dat ook en vooral de vertrektoestand – zwaar – meeweegt voor koersbepaling. Het kwalitatief kritieke punt voor de overgang naar van de ‘oude’ naar de ‘nieuwe’ financiële administratie was de uitbreiding van het bereik van informatieverkeer. Voorheen was er per, algemeen uitgedrukt, organisatieonderdeel een aparte financiële administratie. Het was de bedoeling om voor de gehele organisatie één financiële administratie te voeren.

Informatie die voor een beperkt bereik eenduidig is, kan op verruimde schaal aan duidelijke betekenis verliezen. Voor behoud van eenduidigheid moet dienovereenkomstig context – verder – geëxpliciteerd zijn. Dat inzicht ontbrak tijdens de voorbereiding, resulterend in onrealistische planning enzovoort.

Die verwarring manifesteerde zich vooral onder de noemer van debiteuren. De organisatieonderdelen hadden èlk tevens een debiteurenadministratie gevoerd. Met afwijkende identiteitstellingen voor wie voor de gehele organisatie voortaan moet gelden als feitelijk dezelfde wederpartij als debiteur valt er inderdaad onmogelijk zomaar één zo’n debiteur van te maken.

Wij hebben dat toen opgelost, heel praktisch volgens stelselmatige theorie, door aan de respectievelijke vertrektoestanden overeenkomstig de verschillende organisatieonderdelen met hun aparte financiële (debiteuren)administraties nodige en voldoende context te ontleen waarmee via een zgn informatieronde samenhang wordt gevestigd tussen en aldus overzicht geboden over, zeg maar, onderdeeldebiteuren tot geheeldebiteuren.

Nogmaals, als gevolg van schaalverruiming is er – veel – meer nodig dan een eventuele omzetting (lees ook: conversie) van informatie. Er moet een (tussen)structuur voor opgetuigd zijn, die als het ware bemiddelt tussen de structuur volgens de vertrektoestand(en) en de structuur van de aankomsttoestand. Dat lijkt nodeloos ingewikkeld, maar eenvoudiger kàn het niet. Dankzij de inzet van de informatieronde is het alsnog gelukt om de ‘nieuwe’ financiële administratie voor de organisatie als geheel in gebruik te nemen.

Voor dat gebruik blijft de informatieronde overigens onontbeerlijk, zolang de organisatieonderdelen elk aparte informatiesystemen gebruiken waarin de vorderingen ‘ontstaan.’ Met de informatieronde is het wel gelukt, geleidelijk dus optimaal beheersbaar, om de debiteuridentificaties in die onverminderd decentraal gevoerde informatiesystemen gelijkloidend te krijgen (maar structureel noodzakelijk is dat dus niets eens, omdat de informatieronde met tussenstructuur hoe dan ook voor schakeling zorgt).

Informatiekunde is in belangrijke mate veranderkunde. Een voorstel waarin nadrukkelijk met de vertrektoestand rekening wordt gehouden, is als bijlage opgenomen in het rapport **Stelselmatig op orde, data governance by design** (december 2019) [en zie [aantekening 74.34](#) voor afschrift].

[Geschreven als vervolg op **aantekening 75.64.**]

75.71

Hierbij maak ik [als vervolg op **aantekening 75.70**] nòg enkele opmerkingen over veranderkundige inclusiviteit. In [Beknopte inrichtingshandleiding grootboekstelsel volgens fasegewijs boekhouden](#) toon ik vooral mogelijke aankomsttoestanden. Zij het min of meer ònuitgesproken reken ik ook daar echter wel degelijk met feitelijke vertrektoestanden. Dat loopt via “ordenings- dan wel structuurbegrippen.”

De verzameling structuurbegrippen die ik voorstel, is – veel – groter dan mij bekend van tot dusver gangbare inrichtingen van een grootboek. Door zo’n – veel – beperktere verzameling te handhaven kan een ‘oude’ administratie inderdaad simpelweg worden vervangen door een ‘nieuwe’ à la fasegewijs boekhouden. Tja, functioneel is daar dan niets ànders resp. nieuws aan. Zeg ook maar dat de aankomsttoestand – wederom – gelijk is aan de vertrektoestand. Is er helemaal geen verschil? Stellig zijn met fasegewijs boekhouden veel lagere kosten gemoeid. De rijkere verzameling structuurbegrippen van/voor fasegewijs boekhouden moet functioneel juist voor allerlei verbeteringen worden benut. Een greep: 1. Het verkeers- en aldus beheerbereik kan ermee praktisch grenzeloos uitgebreid worden. 2. Zgn maatwerk wordt veroorzaakt omdat gangbaar beschikbare structuurbegrippen tekortschieten om in relevante informatiebehoeften te helpen voorzien.

Beschikbaarheid van méér relevante structuurbegrippen betekent – veel – minder maatwerk, als dat überhaupt nog nodig is. Dat leidt tot integrale kwaliteitsverbetering van financieel beheer. En zo kunnen ècht veel inrichtings- en beheerkosten – en

tijd – bespaard blijven. 3. Voor extra flexibiliteit biedt supplement als structuurbegrip op zijn beurt een open begrippenverzameling.

75.72

Omdat ik al van plan was, zoals ik je zei, om nav **Het plagiaat** het essaywerk van Menno ter Braak te gaan lezen. Ewoud Kieft, dus. In het katern **Boeken** (in: **NRC Handelsblad**, 12 juni 2020) bespreekt Nynke van Verschuier in haar artikel **Waar is de mens nog goed voor?** (pp. 4-5) o.a. zijn “dystopische debuutroman” **De onvolmaakten**. Afgaande op wat Van Verschuier erover schrijft, vrees ik de strekking ervan allang te kennen.

Eind vorig jaar heb ik enkele weken besteed om te begrijpen wat een medewerker van een gemeentelijk samenwerkingsverband, hij is daar nota bene met innovatie belast, van plan is. Ik kon er van de warrigheid geen touw aan vastknopen, of wilde dat niet, maar voorzover ik er iets van begreep heeft een mens een zgn digitale tweeling. Nee, dat heeft hij niet verzonnen. Maar hij, die medewerker dus, wil van zo’n tweelingbroer of -zus ipv een assistent feitelijk een heerser maken. Wat wil je nog meer, lijkt hij te menen. Je hoeft niet langer zelf na te denken. Wees blij, dat doet je digitale wederhelft allemaal voor je. Je hoeft nog slechts te doen wat z/hij, herstel, hèt je meedeelt om te doen, en dat is dan echt het allerbeste voor je. Hij getuigt van het ideaal dat “[d]ie mens van de toekomst [...] vooral gezond en willoos [is ...], kortom, gericht op een ervaring van groot comfort.” Zoals Kieft die – wat ik hier vervolgens noem – opperhelft volgens Van Verschuier verder (wan)gestalte geeft, “[n]ooit was een verteller zó alwetend, op het belerende af. ... waardoor] de burger van de toekomst precies doet wat de overkoepelende instantie – [...] een soort techgigant en inlichtingendienst ineen – wil.”

Misschien wel het belangrijkste dat ik er destijds als BZ-medewerker bijgeleerd heb, is om niet meteen – al te duidelijk – te laten blijken dat je iemand pertinente onzin vindt uitslaan. Want wie weet ben ik het die zich ernstig vergist. Ook ben ik vaak nieuwsgierig genoeg om te leren waaróm ik iets onzin, wartaal e.d. vind. Dat lukt slechts door serieuze interesse te tonen (wat iemand vaak helaas geneigd is om als onmiddellijke instemming enz. op te vatten, terwijl die eventueel pas volgt). Maar na enkele weken had ik op allerlei m.i. redelijke vragen en suggesties nog steeds geen m.i. verantwoorde reactie gekregen. Sterker nog, mijn indruk was louter bevestigd dat die stafmedewerker met ‘innovatie’ mikt op wat o.a. Kieft met zoveel woorden bekritiseert.

Ik denk dat die ene man ongevaarlijk is. Maar het is uiteraard, zachtjes uitgedrukt, merkwaardig dat hij zo’n functie heeft. Wordt het daar wèl gevaarlijk? Ik vermoed dat voor de leiding van die organisatie telt dat ze met modieuze sf-termen de indruk kan wekken vernieuwend te zijn. Intussen groeit – dus – ook daar de chaos. Over dystopie gesproken, als niemand in staat is wantoestanden te herkennen, en de moed om dat te doen onderdrukt blijft, bestaan ze ook niet, nietwaar?

Oorspronkelijk lijkt mij Kiefts roman niet, afgaande op Van Verschuiers bespreking; “[E]r is nog een handjevol mensen over dat zich verzet tegen het systeem.” De titel verwijst naar deze groep en in de roman komt vooral één zo’n onvolmaakte aan het woord. Van Verschuier: “In zulke passages manifesteert de cultuurkritiek die Kieft voor zijn toekomstroman extrapoleerde wel erg nadrukkelijk.” Eerder somt Van Verschuier eerder werk op dat Kieft als historicus schreef. Onvermeld blijft daar echter **Het plagiaat, de polemiek tussen Menno ter Braak en Anton van Duinkerken**. Juist dat boek las ik onlangs. Daarom lijkt het mij aannemelijk dat Kieft

‘zijn’ onvolmaakte heeft geportretteerd naar – zijn eerdere portret van – Menno ter Braak. Als ik daarin gelijk heb, dan zeker ook als eerbetoon. Van Verschuer schrijft “een ongebruikelijke en onverwachte wending in Kiefts roman” eraan toe “[d]at de onvolmaakten zo weinig te bieden hebben.” Wending? Hopeloos-, uitzichtloosheid enz. zijn toch typisch voor een dystopie? Hoe dan ook, elders duidt Kieft m.i. de tragiek van Ter Braak in **Het plagiaat**, te weten als een man zònder – en ik haal hier opnieuw Van Verschuer besprekend aan – “een ‘waarheid’ die het waard is na te streven.”

Is het wel een roman wat Kieft schreef?

75.73

concepttekst

Ik zou het betreuren als een nodeloos misverstand dringend noodzakelijke voortgang belemmert.

Naar verluidt stelt X dat Information Dynamics een klein bedrijf is. Dat klopt. Hij verbindt er de conclusie aan dat inschakeling van Information Dynamics een risico vormt. Er zou immers géén continuïteit geborgd zijn. Dat klopt èn dat klopt niet. In elk geval heeft Information Dynamics allang bewezen uniek (!) in staat te zijn èchte operationele problemen met c.q. nieuwe mogelijkheden door gebruikskwaliteit van informatie vlot en tegen geringe kosten van een stelselmatige oplossing te voorzien.

Andere dienstverleners en/of eigen medewerkers lukt dat blijkbaar niet. Hùn gebrek kan natuurlijk niet voor risico van inschakeling van Information Dynamics doorgaan. Het voornaamste risico is en blijft om mensen werk te laten verrichten waartoe zij – nog – niet in staat zijn. En dàt risico is er dankzij Information Dynamics voor de stelselmatige opgaven niet.

Vooraf aan ònopgelost laten van reële problemen resp. ònbenut laten van digitaliseirngsmogelijkheden zijn risico’s verbonden. Ik waag te veronderstellen dat die principiële kwaliteitsrisico’s veel groter zijn – en stellig het zwaarst moeten wegen – dan dat Information Dynamics in continuïteit van dienstverlening tekort zou kunnen schieten.

Ik maak de afweging echter niet. Wat de risico’s betreft die kennelijk aan inschakeling van Information Dynamics toegeschreven zijn, wil ik wèl bevorderen dat ze realistisch gelden. Daarom volgt onderstaand enige verdere toelichting. Die is door de noodzaak van nuancering nogal uitgebreid (maar hopelijk niet nodeloos langdradig :-).

Information Dynamics is een bedrijf dat diensten verleent voor informatiekundig ontwerp. Naar zijn aard is ontwerp(en) sterk persoonsgebonden. De reële omvang van een ontwerpbedrijf is daarom feitelijk telkens de ene persoon van de ontwerper in kwestie. Dat is nu eenmaal klein. Ofwel, voor deskundige ontwerpdiensten is groter praktisch niet aan de orde.

Het klopt dat de afhankelijkheid van de ene ontwerper een risico herbergt. Dat is echter onvermijdelijk gelet op de persoonsgebonden aard van ontwerpwerk. Als risico is er reëel, kortom, niets aan te doen.

Het wekt daarom valse schijn van risicobeheersing om als ontwerper (!) een medewerker van een groot bedrijf in te schakelen. Allereerst is de kans veel groter dat z/hij door haar/zijn werkgever voortijdig ‘op een ander project gezet wordt.’ En wanneer continuïteit daadwerkelijk is doorbroken, bestaat er principieel helemaal

géén verschil tussen een klein en een groot bedrijf. Er moet hoe dan door een bepaalde persoon worden voorzien in ontwerpbijdragen.

Het klopt dat via een groot bedrijf gemakkelijker een vervanger als ontwerper beschikbaar is. Maar de kans is veel kleiner dat daar überhaupt bekwame ontwerpers medewerker zijn. Ontwerpkwaliteit vergt immers onafhankelijkheid. Het bezwaar tegen geringe omvang van een ontwerp bureau is daarom tegenstrijdig. Maar Information Dynamics levert ook programmatuur. Een klein bedrijf vormt toch een risico voor continuïteit van onderhoud? Ja, mee eens, dat klopt.

Als de ontwerper om welke reden dan ook niet langer beschikbaar is, gaat er operationeel niets mis. Er is immers nog niets dat werkt voor operationeel gebruik. Anders, wat doet de ontwerper er dan nog? :-)

Zodra de programmeur die vertrouwd is met werkende programmatuur weg is, kan het echter moeilijk zijn, als het al lukt, om een probleem ermee deugdelijk inclusief tijdig genoeg op te lossen. (Ik merk op dat ook programmatuur overigens nogal 'persoonlijk' kan zijn, waardoor een vervangende programmeur van een groot bedrijf er evenmin wijs uit kan worden.)

Information Dynamics heeft met [Metapatroon](#) een, nota bene, ontwerpmethode gemaakt voor ordening en beheer van informatie met betekenissenvariëteit. Als ontwerp bureau maakte Information Dynamics vervolgens tevens, zeg maar, demonstratieprogrammatuur ervoor, KnitbITs.

De bedoeling van Information Dynamics is en blijft om opdrachtgevende organisaties en programmatuurbedrijven te interesseren voor dit gereedschap voor stelselmatige opgaven van informatievoorziening c.q. -verkeer.

Information Dynamics zelf verkiest ontwerp bureau te blijven, en dus karakteristiek ... klein. En als vernieuwend ontwerp bureau omvat Information Dynamics voor werkende proefopstellingen dus tevens zoiets als een programmatuuratelier.

Tot dusver blijkt 'de markt' er niet in geïnteresseerd. Digitaliseringsopgaven met een stelselmatig karakter hopen zich echter op.

Zolang opdrachtgevers noch grote programmatuurbedrijven weten hoe ze variëteitgericht aan de slag moeten, helpt Information Dynamics desgevraagd 'dan maar' zelf aan een operationele oplossing op basis van genoemde modelleermethode (Metapatroon) en, vooruit, demonstratieprogrammatuur (KnitbITs). Dat ziet Information Dynamics uiteraard vooral als kans om voordelen van, noodzaak tot stelselmatige oriëntatie nog weer duidelijker onder de aandacht te krijgen. Als ontwerp bureau wil Information Dynamics zich echter kunnen blijven richten op nog weer verder noodzakelijke informatiekundige vernieuwing.

Het continuïteitsrisico mbt programmatuuronderhoud erkent Information Dynamics ook en vooral zelf. Voluit. Hoe eerder andere bedrijven en/of medewerkers van opdrachtgevers zelf het uitvoeringstraject volgens stelselmatige oriëntatie doen, des te liever heeft Information Dynamics het als ontwerp bureau zelfs. Information Dynamics stelt als ontwerper wel de eis van kwaliteitscontrole.

De uitsluiting van Information Dynamics door typering als klein bedrijf lijkt tot een patstelling te leiden. Dienstverleners die wel groot genoeg geacht worden voor inschakeling, missen – medewerkers met – de ontwerpkwaliteiten voor de reële stelselmatige opgaven. En programmering door wie dan ook volgens een beperkt c.q. beperkend ontwerp werkt zelfs averechts.

De patstelling kan slechts doorbroken worden door erkenning dat informatiekundig ontwerp(en) kwalitatief verschilt van programmatuurontwikkeling. (Eventuele)

programmatuur moet volgens een stelselmatig bemeten informatiekundig ontwerp gemaakt worden.

Ontkenning van zulke functiescheiding vergroot risico's.

De afhankelijkheid van een ontwerper als persoon is weliswaar een reëel risico, maar onvermijdelijk.

Als bureau van een verantwoorde ontwerper helpt Information Dynamics graag mee – en is daartoe altijd al zelfs principieel bereid geweest – om de afhankelijkheid van de opdrachtgever van Information Dynamics voor programmatuurontwikkeling te beëindigen. Ook Information Dynamics vindt dit risico reëel voor de opdrachtgever. En ipv onvermijdelijk, is er van alles aan te doen en dat moet daarom ook – en bij voorkeur zsm – gebeuren. De stelselmatige opgaven van digitalisering van informatieverkeer wachten niet.

Het heeft de voorkeur van Information Dynamics dat de opdrachtgever enkele 'eigen' medewerkers laat opleiden.

Met ontwerp(en) zijn overigens reeds twee medewerkers vergaand vertrouwd.

Information Dynamics kan voor hen zoiets als informatiekundige ontwerpbegeleiding verzorgen.

Wat programmatuur betreft kunnen – andere, nog aan te wijzen – medewerkers beginnen met beheer van wat reeds onder de noemer van de informatieronde werkt. Vervolgens kunnen zij zelf stelselmatig functionele uitbreidingen uitvoeren met het daarvoor beschikbare programmatuurplatform KnitbITs IR (IR: informatieronde).

[Zie **aantekening 75.76** voor afschrift van wat als kenschets verstuurd is.]

75.74

We moeten toch eens aan onze toekomst denken. :-) Opmerkingen? Als het kan spoedig. Graag lever ik argumenten dat het aan ons niet ligt.

75.75

Ik blijf het maar merkwaardig vinden dat opdrachten niet verstrekt zouden kunnen worden aan wie ze wel kan uitvoeren, terwijl ze wel worden verstrekt aan wie ze niet kan uitvoeren. Of er gebeurt domweg niets. Ja, die eerste zin moest ikzelf ook opnieuw lezen. :-)

75.76

Ik bedacht dat je voor overleg met deze en gene wellicht iets hebt aan een kenschets van Information Dynamics. Wat volgt is resultaat van grondige bewerking door Martijn Houtman; zo weet je dat het klopt. :-)

Information Dynamics is een bedrijf dat diensten verleent voor informatiekundig ontwerp. Door de geringe omvang van Information Dynamics kan er snel geschakeld worden en met continuïteit ontworpen worden.

Information Dynamics levert ook programmatuur. Deze programmatuur is zowel flexibel als vrijwel onderhoudsloos doordat de structuur geparameteriseerd is. Voor aanpassingen hoeven enkel parameters gewijzigd te worden, zodat eventuele wijzigingen plaatselijk zijn en niet ingrijpen in de programmatuur. Een opzet kan daardoor achteraf zeer snel zonder programmatuurwijziging aangepast worden. Information Dynamics heeft met [Metapatroon](#) een, nota bene, ontwerpmethodiek gemaakt voor ordening en beheer van informatie met betekenissenvariëteit. Als ontwerpbureau maakte Information Dynamics er voor demonstraties vervolgens

tevens een, zeg maar, programmatuurplatform voor: KnitbITs. Voor digitaliseringsprojecten onder leiding van M.G. Schransmans en/of L. Sars verschaft Information Dynamics een gratis gebruikslicentie aan de rechtspraakorganisatie. De bedoeling van Information Dynamics is en blijft om opdrachtgevende organisaties en programmatuurbedrijven te interesseren voor dit gereedschap voor stelselmatige opgaven van informatievoorziening c.q. -verkeer.

Als bureau helpt Information Dynamics graag mee om in operationeel opzicht de afhankelijkheid van de opdrachtgever van Information Dynamics te verminderen. Het heeft de voorkeur van Information Dynamics dat de opdrachtgever enkele 'eigen' medewerkers laat opleiden.

Met ontwerp(en) zijn overigens reeds twee medewerkers vergaand vertrouwd. Information Dynamics kan voor hen zoiets als informatiekundige ontwerpbegeleiding verzorgen.

Wat programmatuur betreft kunnen - andere, nog aan te wijzen – medewerkers beginnen met beheer van wat reeds onder de noemer van de informatieronde werkt. Vervolgens kunnen zij zelf stelselmatig functionele uitbreidingen uitvoeren met de daarvoor beschikbare aanvulling op het programmatuurplatform: KnitbITs IR (IR: informatieronde). Daarvoor verstrekt Information Dynamics eveneens een gratis gebruikslicentie onder de hierboven voor KnitbITs genoemde voorwaarde.

75.77

onderwerp: naar een axiomatisch(er) schema ook en vooral voor evolutionaire cognitie: zijn we slim genoeg?

De aanleiding contact met u op te nemen, is dat ik kort geleden met interesse en instemming uw boek **Zijn we slim genoeg om te weten hoe slim dieren zijn?** (Atlas Contact, 2016) gelezen heb. Enthousiast heb ik er meteen een uitgebreid emailbericht van gemaakt.

Ik meen te mogen veronderstellen dat u belangstelling heeft voor zoiets als een axiomatisch schema met resp. voor nog weer ruimer bereik dat continuïteit erkent als kenmerkend voor evolutionaire cognitie. Ik doe hier graag een poging tot een schets ervan als bijdrage aan een bruikbaar antwoord op de dringende vraag die u stelt:

We willen één theorie voor alle verschillende cognities die te vinden zijn in de natuur.[p. 168]

Voor verklaring van cognitie komen we altijd op gedrag uit, vice versa. Aan dergelijke wisselwerking moet Charles S. Peirce gedacht hebben onder de noemers van interpretant en object. Onmiddellijk daartussen blijft wisselwerking echter moeilijk praktisch voorstelbaar (en Peirce was pragmaticus :-). Daarom voegde hij teken (Engels: sign) toe als bemiddelend element. Voilà, de semiotische triade.

Peirce – in navolging van Aristoteles? – voegde echter nog een element annex begrip toe. Dat is grond. Hoewel die cruciale uitbreiding doorgaans helaas veronachtzaamd raakt, telt zijn basisschema dus wel degelijk triade plus grond.

In een proefschrift (**Semiosis & Sign Exchange, Design for a subjective situationism**, 2002, ik was toen bijna vijftig jaar oud) heb ik alsnog gedaan waaraan Peirce kennelijk niet is toegekomen. Zijn ene grondbegrip heb ik als het ware verdeeld. Tja, eerder opgeleid als ingenieur ben ik geneigd te kiezen voor wat hoe dan ook werkt. Filosofie? Dat zal wel. De drie elementen zijn daardoor elk voorzien van bijbehorende grond. Dat levert drie paren in een bemiddelende opzet op. En

omdat wisselwerking immers gedijt bij een scharnier, wijzigde ik èlk van die paren – ook weer – in een gescharnierde trits. Het resultaat omvat aldus géén drie-plus-één, ook géén zes, maar negen elementen, een enneade.

Naar mijn idee biedt de enneade méér dan louter een bevestigend antwoord op de vraag die u stelt:

Kunnen we de rollen van aandacht, motivatie en cognitie ontwarren?[p. 42]

Inderdaad,

[c]ognitie vereist aandacht en motivatie, maar kan niet worden gereduceerd tot een van beide.[p. 160]

Daar komt dus bij, dat principes èrgens voor naar hun aard moeten verschillen van wàt ze aldus doen begrijpen. Daarom

zijn [...] bepaalde cognitieve principes die voor alle organismen gelden [p. 280]

niet eveneens cognitief, maar kunnen resp. moeten in gedrag èn teken gezocht worden. En voor gedrag dan uiteraard òmgekeerd in ..., en zo door. Aan zulke betrekkelijkheid is m.i. geen ontkomen. U schrijft het zèlf,

pure cognitie [is] een hersenspinsel.”[p. 280 H]et interessantste werk in de evolutionaire cognitie [ligt] nog steeds vooral op het terrein van het gedrag.[p. 283]

Inclusief tekengedrag, merk ik dankzij Peirce met nadruk op.

Zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#) voor een afbeelding. Voor aandacht staat focus als (draai)element. Dankzij de triadische differentiatie van grond wijst de enneade vooral op variëteit van gedrag in samenhang (!) met variëteit van cognitie, met ònlosmakelijk daartussen variëteit van teken. De situationele gedragsoriëntatie van een organisme wisselt met zijn motivationele begripsoriëntatie. Onder de noemer van motief acht ik voldaan aan de voorwaarde we er o.a.

ook de emoties [bij] moeten betrekken.[p. 283]

Wat abusievelijk vaak voor een teken wordt gehouden, blijkt op z’n enneadisch slechts een signatuur. Daarvan is samen met een context pas een bepááld teken aan de orde. Zònder oog voor contextuele variëteit, dwz bemiddelend tussen enerzijds motivationele anderzijds situationele verschillen, valt er aan een signatuur meestal weinig tot niets vast te knopen.

Organisme? Indien er niet aan valt te ontkomen, is het wederom praktisch om een cirkelredenering ronduit te erkennen. Zo houd ik enneadische dynamiek karakteristiek voor een organisme (lees ook: subject).

De enneade ‘zegt’ helemaal niets over de – wat ik als biologische leek maar even noem – uitrusting van organismen. Zoals u stelt,

[a]lsof er maar één manier zou zijn om een gegeven resultaat te bereiken. Dat is niet het geval.[pp. 82-83]

Maar getuigt vooral motief als enneadisch element niet van antropomorfisme? Wat mij betreft is een organisme een ... organisme omdat het zich door cognitief vermogen naar wisselende omstandigheden kan richten tot en met “toekomstgericht”[p. 213] probeert omstandigheden te wijzigen. (Ook) ik val dan niet over een term.

Naar mijn idee kan de enneade juist helpen om verschillen evenwichtig te waarderen. De situationele gedragsdifferentiatie verlost duiding c.q. waardering van menselijke superioriteitswaan. Sterker nog, gradatie is ‘natuurlijk’ ... multisituationeel. En het lijkt mij precies ònderscheid tussen soorten van organismen uit te maken, dat

leden van de ene soort zich ergens aangepaster e.d. kunnen – want mede dankzij hun cognitie – gedragen dan leden van andere soorten. Graag haal ik nogmaals toepasselijke tekstpassages uit uw boek aan:

Daarmee voorkomen we dat we voor cognitie één schaal gebruiken[. p. 20] Alle soorten gaan flexibel om met hun omgeving en ontwikkelen oplossingen voor de problemen waar ze voor komen te staan. En elke soort doet het anders.[p. 19 Nee, e]r is niet één vorm van cognitie en het heeft geen zin cognities te rangschikken van simpel tot ingewikkeld.[p. 209] Elk organisme heeft zijn eigen ecologie en levensstijl, zijn eigen Umwelt[. p. 276]

Oh ja, de enneade veronderstelt tevens een veel ruimere taalopvatting (en daarom was het mij als informatiekundige op zoek naar grondslagen voor methodische ordening van dynamiek van betekenissenvariëteit oorspronkelijk te doen).

Evolutionaire continuïteit onder noemer van taal omvat àlles dat een organisme als teken laat gelden. Dat bereik moet volgens een Peirceaanse wisselwerkingshypothese immers stroken met dat van zowel gedrag als cognitie. Noem dat ook maar evolutionaire logica.

Vaak leidt een categorisch bedoeld onderscheid tot méér verklaringsproblemen dan erdoor worden opgelost. Dat is een reden om het onderscheid in kwestie op te heffen. Als eveneens zo'n "onnodige tweedeling"[p. 243] verwacht een m.i. nogal beperkte opvatting van wat taal 'is.' Daarom stel ik u graag voor om ook

hierin een 'gradualist' [te] worden, een voorstander van de nuance.[p. 252]

Juist die ruime taalopvatting laat zich uiterst beknopt uitdrukken: èlk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid (Engels: every sign is a request for compliance, **Semiosis & Sign Exchange**). Waar de nuance gebleven is? Grenzeloze mogelijkheden voor variëteit zijn vervat in de negen (!) grondslagelementen door hun samenhang, waarbij ik hier hun recursieve toepassing nog in het midden laat. Het gevarieerde (teken)gedrag dat u overtuigend beschrijft, lees ik graag als bevestiging van die radicaal uitgedrukte, maar op enneadische grondslag juist zo genuanceerde taalopvatting. Wat onzinnige experimenten zijn, zoals u er enkele beschrijft, gaan dan kennelijk voorbij aan de (on)mogelijkheden die het onderzochte organisme onder de omstandigheden (enneadische term: situatie) in kwestie herkent voor verzoeken met van zijn kant kans van slagen op inschikkelijkheid door wat/wie het als eventuele geadresseerde van zijn verzoeken heeft meeherkend. Wat empathie heet, helpt een organisme aan succes met een verzoek tot inschikkelijkheid, te weten om een ànder organisme – of, intrasubjectief, zichzelf – te bewegen tot het ermee beoogde gedrag. Kortom,

andermans perspectief aannemen betekent een enorme sprong in de sociale evolutie.[p. 158].

Maar tot welk gedrag dan ook komt zo'n ànder organisme op zijn beurt – pas, mits het daarvoor tijd gegund krijgt – door semiosis met eigen motivering van dien. Terwijl u beweert uit

wantrouwen jegens taal [...] niet overtuigd [te zijn] van de rol van taal in het denkproces[, p. 111]

waag ik te suggereren dat u daarmee tekort doet aan wat Peirce voor teken als telkens noodzakelijk bemiddelings-element oppert. Ook intrasubjectief moet er tijdens zgn semiosis door èlk organisme 'iets' zijn resp. gebeuren tussen de ene en de daaropvolgende denkgedraging, enzovoort (want de continuïteitshypothese verlangt

ook daarvoor wisselwerking te veronderstellen). Ik ben het met u eens – wanneer u bedoelt – dat zulke tekens stellig niet het karakter van uitgeschreven volzinnen hebben.

Volgens een ruime taalopvatting à la enneade geldt èlk verzoek om inschikkelijkheid als taal- annex teken(gebruik). Hoe dan ook kan ik met uw anderszins consequente erkenning van continuïteit niet rijmen dat u mensen

beschouw[t] als de enige met taal behepte soort.[p. 116]

Daarentegen acht ik èlk organisme tekengericht. Het is immers als zodanig in staat tot gedragsaanpassing. Als wisselwerking met omgeving vergt dat tekenbemiddeling. Mee eens, zij het met enig voorbehoud, voor vele – alle àndere dan een mens? – organismen betreft het

geen [...] communicatie in symbolen die even rijk en multifunctioneel zijn als de onze.[p. 116]

Wat telt als “rijk en multifunctioneel” hangt er wederom maar vanaf, nietwaar? Eén en dezelfde signatuur is “multifunctioneel,” indien een àndere context leidt tot een àndere interpretatie. Het staat overduidelijk in uw boek dat allerlei dieren op die manier verschillen ervaren. En wat op het ene moment voor signatuur doorgaat, kan op een ander moment gelden als – onderdeel van – context. Gerichter onderzoek ernaar levert stellig nog méér op.

Ik stel uw reactie zeer op prijs, met vriendelijke groet.

75.78

Dank u zeer voor uw prompte reactie! Nee, op een “formule” mik ik beslist niet, integendeel. Als axioma’s stel ik een verzameling variabelen inclusief samenhang voor. Daar gaat wat mij betreft voor verband tussen gedrag en cognitie slechts op hoofdlijn de suggestie vanuit voor zowel wat als hoe, zoals u stelt, “in de biologie alles veel meer door elkaar loopt en veel feedback loops heeft.”

Over wat en hoe dat tot in detail zit, heb ook ik géén idee. Het “algemene” eraan is verruiming van referentiekader.

Ik wil :-) juist met focus als cognitief scharnierelement aangeven, dat cognitie vergaand willekeurig kan verlopen. Met, zeg maar, verspringing – nogmaals, nee, waarom en hoe dat ‘werkt’ weet ik niet – van de ene naar een andere focus wijzigt immers de gehele configuratie inclusief motief en begrip, met gevolg voor gedrag, enzovoort. Dus, hoe “messy” wil u het hebben?

Volgens het “algemene” referentiekader geldt o.a. wèl dat elke gedraging van elk organisme – zoiets als – een motief ‘kent.’ Organismen beïnvloeden elkaar met resp. door hun eventueel wisselende motieven, zodat inderdaad “alles [...] door elkaar loopt.”

Maar naar mijn idee zit er wel degelijk – en, daarover bent u het stellig met mij eens, hoe kan het evolutionair ook anders? – regelmaat in de ogenschijnlijke wanorde. Dat moet voor reële verschillen, noem ze ook maar van de eerste orde, tussen zowel gedragingen van het eenzelfde individu als soortelijke kenmerken dan een regelmaat van zoiets als de tweede orde zijn.

Ik kan me voorstellen dat het u niets zegt, te weten dat verband leidt tot verschillen. Wellicht ziet u er zelfs tegenstrijdigheid in. Zo ja, dan hoop ik dat u kunt waarderen dat ik u graag heb laten weten dat uw werk méér zowel verschillen als samenhang ertussen toont dan u er m.i. zèlf mee bepleit.

75.79

Inmiddels ben ik een experiment verder. Een dier(en)proef, zelfs. (Want) ik schreef de wereldberoemde bioloog Frans de Waal een emailbericht. Hij beschouwt ook mensen als dieren. Mee eens. Hoe dieren van dezelfde soort zich over en weer gedragen heeft zijn bijzondere belangstelling.

Ik deed hem een voorstel om wat m.i. zijn, ook nog eens vergaande impliciete, veronderstellingen zijn zoiets als een grote beurt te geven. Enneade, dus. Mijn emailbericht was, dat begrijp ik zelf ook wel, véél te uitgebreid geworden, maar ja, als ik het kort houd blijft hoe dan ook onduidelijk wat ik met zo weinig woorden ... verzoek.

Zowaar kreeg ik per omgaande een reactie. Hij schrijft dat het hem "boven de pet gaat." Over experiment gesproken, hoe letterlijk moet ik dat figuurlijk taalgebruik nemen? Valt mijn voorstel in zo'n korte tijd wel te begrijpen? Haha, hoe zou hij mijn voorstel en vervolgens zijn reactie duiden in termen van – zijn onderzoek naar – primatenpolitiek?

Tja, die dubbele bodem zou hem stellig niet meer ontgaan indien hij taal algemener leert opvatten in onlosmakelijke samenhang met zowel cognitie als gedrag. Wat is dat toch? Ik meen zijn werk van een ruimere, deugdelijkere enz. theorie te voorzien. Om zo'n theorie vraagt hij nota bene zèlf. Maar wat verbeeld ik me eigenlijk?!

Nou ja, (ook) op die apenrots heb ik niets te zoeken. In elk geval weet ik dat ditmaal vrijwel meteen. Hoewel dat de voorspelde uitkomst van het experiment was, hoopte ik op een verrassing.

75.80

Een oordeel is betrekkelijk. Het betreft immers gedrag dat een subject (lees hier ook: individu, persoon) geldig acht voor – wat hij op enig moment houdt voor – een situatie. Dat verschilt voor het subject in kwestie dus van situatie tot situatie. Ofwel, volgens de veronderstelling van verschillende subjecten en situaties bestaat zoiets als absoluut geldige waarheid niet.

Wie daarentegen ervan uitgaat dat de waarheid wèl bestaat, erkent aldus tevens onwaarheid. Als een ander woord voor onwaarheid komt dan gauw vooroordeel in aanmerking.

De veronderstelling van absoluut geldige waarheid is daarmee het vooropgezette vooroordeel om andere oordelen als vooroordelen te duiden. Maar omdat elke gedraging een oordeel volgt, verwacht vooroordeel als aparte categorie. Nogmaals, die conclusie is gerechtvaardigd door opheffing van waarheid als aparte categorie. Indien er geen ontkomen is aan oordelen, lijkt mij kenmerkend voor wat stellig vooroordeel blijft heten dat een subject ermee tot asociaal gedrag komt. Dat is m.i. de insteek van A.F.G. van Hoesel voor **Zindelijk samenleven, De rol van het vooroordeel in ons leven** (H. Nelissen, herdruk 1977, oorspronkelijk 1963). Van Hoesel spitst de problematiek inderdaad toe op "het sociale vooroordeel." Met de huidige protesten tegen aanhoudende discriminatie is zijn beknopte betoog onverminderd actueel:

[D]e ervaring van iedere dag [is] dat sociale vooroordelen ons zelf en anderen veel last kunnen bezorgen[,] onze aanpassing aan de realiteit in gevaar kunnen brengen en [...] meer in het bijzonder de samenwerking tussen individuen en groepen in ernstige mate kunnen bemoeilijken.[pp. 7-8]

Over vooroordeel gesproken, het is even wennen aan zijn stijl. Die moet destijds echter als toegankelijk e.d. zeer gewaardeerd zijn gelet op de oplagen van zijn

boekjes in de, zeg maar, zindelijk-serie. Ik vind **Zindelijk samenleven** nog steeds vlot geschreven en raak. Het is begrijpelijk dat zijn voorbeelden vooral ontleend zijn aan de verzuilde Nederlandse (on)samenleving met vooroordelen van zgn roomskatholieken, gereformeerden en humanisten jegens elkaar. Die zijn nogal gedateerd geraakt, maar zijn algemene beschouwingen zijn en helaas blijven relevant. Behandel het boek(je) op de middelbare school, zou ik zeggen. Hoe kan de vrijheid om te protesteren worden gerijmd met de beperking als maatregel voor volksgezondheid? Zo kan een vraag die Van Hoesel stelt, discussie bevorderen over afwegingen:

Zou er al niet veel zijn gewonnen wanneer wij het **vooordeel** als een levensgevaarlijk virus zouden onderkennen[. p. 11]

Overdrachtelijk gesproken kunnen mensen die vooroordelen koesteren zéér besmettelijk zijn. Zo wijst ook Van Hoesel trouwens op wat ik subjectief situationisme noem:

Terloops moge hier[over] worden opgemerkt, dat de invloed van de **omgeving** op het gedrag van levende wezens veel groter is dan men dikwijls zo op het eerste gezicht zou zeggen.[p. 33]

En als èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, ja, altijd

doet men er verstandig aan om de argumenten en motieven, die iemand voor zijn standpunt naar voren brengt, ook even te bezien tegen de achtergrond van diens behoeften en verlangens[. p. 91]

lijkt een zgn vooroordeel vaak ten grondslag te liggen aan een verzoek dat een subject tot zichzelf richt. Van Hoesel somt enkele behoeften op die een asociaal oordeel voor het subject in kwestie kan helpen vervullen, en wel om

zich superieur te voelen ten opzichte van anderen[,] in eigen groep te worden geaccepteerd[,] onverwerkte agressiviteit kwijt te raken [en] zich voor schuldgevoelens te vrijwaren.[pp. 52-68 D]e mens [is] nu eenmaal voor een veel groter gedeelte dan wij denken een emotioneel wezen[. p. 128]

Erkenning dat een oordeel onlosmakelijk met gedrag verbonden is, maakt algemener geldig dat

de verklaring van een bepaald oordeel [...] een werkelijke “structuuranalyse” [vraagt] van het concrete geval.[p. 87]

Dat is aan de orde voor nota bene èlk oordeel. De veronderstelling van gradaties in oordelen vind ik – eigen vooroordeel? – overtuigender dan op zijn beurt oordelen volgens slechts de dichotomie volgens absolute waarheid versus vooroordeel. In het volgende citaat heb ik daar de term “vooordeel” door oordeel vervangen. Van Hoesel gaat ervan uit dat een (voor)oordeel een object betreft. Dus

[w]ij zouden willen weten, [dwz door structuuranalyse, 1.] welke reëel aanwezige eigenschappen in het object [...] tot het ontstaan van juist dit oordeel hebben geleid[, 2.] welke rol het milieu heeft gespeeld, zowel wat betreft de rechtstreekse overdracht van oordelen, als wat betreft het creëren van een persoonlijkheidsstructuur, waarin gemakkelijk [bepaalde] oordelen tot ontwikkeling kunnen komen[, 3.] wat in het oordeel speciaal aan de geaardheid [van de houder van het oordeel] is gebonden en welke psychologische behoeften er bij hem door worden bevredigd[, 4.] welke rol de vervorming van denken, waarneming en herinnering bij dit alles speelt [e]n ten slotte zouden wij [5.] de invloed willen kennen, die maatschappelijke, sociaal-economische en historische factoren op de achtergrond hebben uitgeoefend.[p. 87]

Met dergelijke analyse vind ik vergaand overeenkomen wat ik gedragskundige ontleding noem, zie [Geef mij ajb even de pindakaas!](#) voor korte uitleg. Enfin, een (voor)oordeel laat zich niet zo gauw wijzigen. Het verzet ertegen noemt Van Hoesel

rationaliseren, dat wil zeggen het rationeel (redelijk) funderen van een mening of overtuiging, die in wezen op irrationele gronden berust.[p. 88]

Omdat m.i. “gronden” naar hun aard irrationeel zijn, verschaffen rationaliseerders zichzelf schijnzekerheid:

De argumenten [...] dienen [...] als een rookgordijn[. ...] Zij vormen dus niet de fundering van hun mening, doch vloeien integendeel [...] uit deze mening voort.[p. 90]

Ter ... verdediging kiest een asociaal subject zonodig prompt voor de aanval, waarvan hij ook weer abusievelijk ... meent dat hij ertoe als tégenaanval gedwongen werd. Van Hoesel wijst erop

dat men sommige mensen [...] niet erger kan verbitteren, dan door de juiste gevolgtrekkingen uit hun argumenten te maken.[p. 98]

Er zijn maar weinig mensen die geïnteresseerd raken, wanneer iemand ze opbouwend bedoeld voorstelt dat een ànder oordeel sociaal weleens vruchtbaarder kan zijn. Van Hoesel noemt dan ook

het zwaarste wapen in de strijd tegen het eigen vooroordeel: **het doorbreken van ons eigen isolement**. [p. 106]

Toen Van Hoesel dat schreef, verwachtte hij overigens veel van – destijds – moderne communicatiemiddelen zoals televisie. In elk geval vooralsnog heeft dat met, over rationalisering gesproken, zgn sociale media echter nog geen zindelijke wending genomen. Dat hoeft niet te verrassen. (Want) menigeen richt zich ermee extreem op het doen van eigen verzoeken tot inschikkelijkheid c.q. het ontlopen van de dienovereenkomstige stortvloed aan verzoeken die ànderen doen. Ik ben er maar nooit aan begonnen. Ik schrijf, heel ouderwets, aantekeningen. Onvermijdelijk worden ze als onderdeel van die stortvloed veronachtzaamd. Zeg nou zèlf, wie gaat Van Hoesels boek(je) – opnieuw – lezen omdat ik dat hier van harte aanbeveel?

75.81

onderwerp: intra- en intersoortelijk cultuuronderzoek, nav vraaggesprek in **NRC Handelsblad**

Met belangstelling las ik in **NRC Handelsblad** dd. 13 juni jl. verslag van het vraaggesprek **In de wei loeit een onbekende cultuur** (katern **Wetenschap**, pp. 10-11) dat Gemma Venhuizen met u voerde. Ik neem naar aanleiding daarvan graag contact met u op in de hoop dat u een suggestie voor een nòg weer algemener taalbegrip op prijs stelt. (Want :-) daaruit volgt dat o.a. koeien ook ‘gewoon’ taalgebruikers zijn.

Als informatiekundige heb ik ooit een modelleermethode ontworpen, Metapatroon, voor ordening van betekenisverschillen voorzien van samenhang. Die is helaas nog niet aangeslagen, maar als u in de krant leest dat het zoveelste digitaliseringsproject mislukt is, komt dat omdat zgn automatiseerders volhouden dat een bepaald woord slechts één ‘ding’ kan betekenen. Ik ga u niet uitleggen dat, bijvoorbeeld, rund allerlei betekenissen kan hebben. Wèlke betekenis geldt, kan pas duidelijk zijn dankzij nodige en voldoende context. Kort en goed, volgens Metapatroon maakt context onlosmakelijk onderdeel van een teken uit. Wat de meeste mensen – en dan

vooral nog computerprogrammeurs – abusievelijk voor een teken (lees ook: informatie) houden, is volgens mij slechts – wat ik noem – een signatuur. In het voorbeeld hierboven gaat het woord rund dus voor een signatuur door. Die signatuur in combinatie met de ene context ‘betekent’ zus, in combinatie met een andere context zo, enzovoort.

Met zo’n methode van contextuele verbijzondering – ik laat de recursiviteit ervan hier in het midden – kunnen reële betekenisverschillen op willekeurige schaal tegelijk samenhangend worden uitgedrukt. Voor een proefschrift ging ik op (onder)zoek naar een grondslag. Met teken als synoniem van informatie moest er onder de noemer van semiotiek toch iets te vinden zijn. Zo kwam ik terecht op het tekenbegrip van Charles S. Peirce. Naar mijn idee is de crux ervan dat hij géén direct verband veronderstelt tussen enerzijds begrip (zijn term: interpretant), anderzijds object. Als een scharnier, zoals hij het stelt ter bemiddeling, plaatst hij teken (zijn term: sign) ertussen.

Hoe dat voor een bepaald geval uitpakt, maakt Peirce afhankelijk van wat hij een grond noemt (en die verbijzonderingsfactor voert Aristoteles overigens al op). Maar de informatiekundige opgave op de schaal van digitale facilitering van maatschappelijk informatieverkeer is nu net om àlle relevante gevallen in één verband eenduidig te kunnen ordenen. Dat is praktisch een opgave van vrij recente datum. En daarom valt Peirce zeker niet te verwijten dat hij begripsvorming over zgn semiosis niet doorzette.

Als ik u verveel, hoor ik het wel. Maar ik ontkom niet aan enige inleiding ...

Omdat ik het ene grondbegrip dat Peirce opvoert maar niet thuis kon brengen, heb ik er drie grondbegrippen van afgeleid, één voor elk begrip uit zijn, zeg maar, oorspronkelijke driedeling. Die driedeling betreft daardoor niet langer enkele begrippen, maar dimensies voor begrippen. Zo is er ipv object een objectdimensie met als elementen gedrag en situatie. Uit de interpretant is – dus – de cognitieve dimensie geworden met begrip en motief als elementen. Als u het verwarrend vindt om de term begrip weer tegen te komen, wijs ik erop dat een referentiekader bij voorkeur reflexief is. Oh ja, teken als dimensie telt signatuur en context als elementen.

Wat Peirce bij mijn weten nooit heeft benadrukt, maar wat m.i. zijn baanbrekende vondst als pragmatisme is, is dat hij de principiële betrekkelijkheid van verklaringsgrond aanvaardt. Dat beginsel heb ik overgenomen, waarbij ik het bereik van verklaringen ermee zowel sterk uitgebreid als praktisch bruikbaar gemaakt heb. Daarvoor heb ik langs elke zgn dimensie nog een (begrips)element opgenomen. Alles bijelkaar telt het referentiekader aldus negen elementen: enneade. Voor een afbeelding, zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#).

Wat er objectief gebeurt, is dan in zijn drieledigheid verklaarbaar volgens de corresponderende drieledigheid van zowel teken als cognitie. Vergelijkbaar betrekkelijk moet de verklaring van een teken worden gezocht in situationeel objectgedrag en motivationeel begrip. En zo door naar verklaring van cognitie ...

Oh ja, de aanduiding met object komt dus van Peirce. Door mijn uitbreiding tot enerzijds gedrag, anderzijds cognitie is subject uiteraard een passender aanduiding. Mee eens, een koe is een subject.

Het idee om een begrip onderhevig aan een motief te veronderstellen heb ik ontleend aan het werk van Arthur Schopenhauer. Hij veronderstelt een algemeen geldig wilsbegrip, en dat heb ik op z’n enneadisch dan ook maar gedaan. Ik moet

zeggen, dat het ook weer wèl zo praktisch is.

Indien u het tot zover volgehouden heeft, ben ik u zeer erkentelijk. Want ik kom nu pas op de aangekondigde taalopvatting.

Ook en vooral op z'n enneadisch schakelt een teken. Het subject dat zijn gedrag als een teken bedoelt, wil er iets mee bereiken. Dat houdt een intersubjectieve verhouding in. Het ene subject wil met zijn eigen tekengedrag een ander subject tot gedrag bewegen. (Overigens 'werkt' het zo, veronderstel ik wederom in navolging van Peirce, tevens intrasubjectief; daarover weid ik hier echter niet uit).

Gelet op de motivationele inzet door de tekenvoortbrenger geldt m.i. elk teken als verzoek tot inschikkelijkheid (Engels: every sign is a request for compliance, **Semiosis & Sign Exchange, Design for a subjective situationism**, proefschrift, 2002).

En zo lees ik dus het vraaggesprekverslag. Het is mij meteen duidelijk. Met "naar achteren stappen" richt u feitelijk een verzoek tot de koeien. Of de koeien "passeren" tevens als tot u gericht tekengedrag hebben bedoeld, lijkt mij dan weer ..., hmm, waarom eigenlijk niet? In elk geval heeft u er de bevestiging in gezien, dat de koeien uw eerdere gedrag hebben opgevat zoals door u bedoelt.

U laat optekenen dat u diplomatiek stelt dat "[o]ns huidige begrip van taal [...] wellicht te begrensd [is]." Zo'n vraaggesprek lijkt ook mij niet de geschikte gelegenheid om uitleg te verschaffen welke rijkere "theoretische concepten" u wèl benut. Ik ben daarin uiteraard zeer geïnteresseerd.

Over verzoek tot inschikkelijkheid gesproken, :-) hierbij wijs ik u op een zelfs radicale begripsverruiming. Nogmaals, ik hoop dat u die voor uw onderzoek in overweging wilt nemen. Wat mij betreft is er géén zowel intra- als intersoortelijk gedrag nogal redelijk verklaarbaar zònder er – bijbehorende – cognitie en tekengedrag bij te betrekken, vice versa. U heeft m.i. daarom volledig gelijk dat de passende "benadering [...] kwalitatief" moet zijn.

Ik verontschuldig me niet voor wat ik volgens academisch gevestigde taalwetenschap stellig aan onzin beweert. Om verder te komen werken disciplinaire grenzen vaak belemmerend. Ik juich het toe dat u ze niet zo serieus neemt. Een reactie stel ik uiteraard zeer op prijs, met vriendelijke groet.

75.82

Zodra je weet wat parasitaire logica is, kan je onmogelijk missen hoe wijd verspreid het gebruik, herstel, misbruik ervan is. En blijft. Neem het artikel **Allemaal gedragscodes, maar studenten kunnen geen kant op** (in: **NRC Handelsblad**, 17 juni 2020, pp. 4-5) door redacteurs Mirjam Remie en Patricia Veldhuis. Hoe gaat een instelling, in dit geval een universiteit, om met klachten over "grensoverschrijdend gedrag," in dit geval van seksuele aard, door medewerkers?

De casussen laten in grote lijnen hetzelfde patroon zien. Voor de slachtoffers [...] is het lastig melding te maken. En als ze dat doen, is het vaak tevergeefs.

Waarom? Ze lopen tegen de muur van parasitaire logica aan. Wie het al aandurft om een klacht te uiten, ervaart dat zowel overtreders als nota bene vooral hun zgn leidinggevende functionarissen (lees: bestuurders) als regel (!)

nooit toegeven en de schuld bij een ander leggen.

Het zou helemaal, zo luidt doorgaans stilzwijgend de teruggekaatste klacht, eigen schuld zijn. Aldus

wordt een slachtoffer nóg een keer slachtoffer, dit keer van het systeem.

Wie zich daardoor nog steeds niet laat temmen,

word[t] van het kastje naar de muur gestuurd.

Klopt, dat is die muur waar met geen klacht doorheen te komen is. Die is immers

juridisch en procedureel dicht[getimmerd].

Maar “gedragscodes,” dan? Die zijn toch opgesteld om parasitair annex grensoverschrijdend gedrag te vermijden c.q. te bestrijden als het zich desondanks voordoet? Ach, het is wellicht niet eens zo cynisch, maar helaas realistisch, om ook – en vooral? – een gedragscode tot parasitaire vermomming te rekenen. Een parasiet zal immers redeneren, zeg ook maar dat het voor haar/hem volkomen logisch is, dat elke sukkel die zich eraan houdt méér overlaat voor haar-/hemzelf om vàn te parasiteren. Dat is dus alvast gewonnen. En hoe strenger de gedragscode ... klinkt, des te werkzamer die in dàt opzicht is vóór de parasieten. Maar als de parasieten zelfs achter gedragscodes zitten, dan snijden ze daarmee toch in hun eigen vlees? Dat blijkt dus van niet. Want zo’n gedragscode is volgens parasitaire logica slechts theorie. De praktijk telt. Ook wat er wèrkelijk met een klacht gebeurt, bestemmen zij vergaand, zo niet volledig. Kom daar maar eens doorheen.

75.83

Jemig de pemig, zoals ik me voorstel dat Koos Koets zou zeggen, ... maar dan kan een gedragscode ertoe dienen om medewerkers van een ‘organisatie’ zelfs aan te sporen tot gedrag dat met zoveel woorden ermee in strijd is. Terwijl bestuurders van zo’n organisatie zich er met hun eigen gedrag wellicht wèl aanhouden, verzekeren ze zich door bescherming van medewerkers met “grensoverschrijdend gedrag” van hun ‘trouw.’ Tegelijk herinneren bestuurders met de gedragscode medewerkers eraan dat die op hun beurt niet op bescherming kunnen vertrouwen; daarvoor moeten medewerkers door hun gehoorzaamheid wel hun uiterste ‘best’ blijven doen. Ongestraft overtredende medewerkers zijn dan gewone parasieten, waarop hun bestuurders voor hùn macht enzovoort dan weer parasiteren. Is dat hoe fascisme werkt?

75.84

Denkt er nog iemand na? Vooruit, ik probeer na te gaan of ik het eigenlijk wel begrijp. Zo meen ik te weten, dat er een programmatuurpakket voor financiële administratie in gebruik is. Wie beseft dat er ook variëteit van financieel beheer is, had dat hele pakket uiteraard nooit gekozen. Maar goed, dat is gebeurd. Dat verklaart waarom er maatwerk aan toegevoegd moest worden.

Jullie heb ik voorts horen zeggen dat het maatwerk òngedaan gemaakt gaat worden. Ik heb daarop al enig commentaar gegeven. Dat komt erop neer dat aanpassingen ònvermijdelijk zijn door de keuze van een pakket dat niet afgestemd is op wat het – soort in kwestie van – financieel beheer vergt.

Ik doe maar even net alsof dat bezwaar niet telt. Hoe dan ook begrijp ik de volgorde niet. Want jullie hebben mij ook verteld dat er een nieuwe(re) versie van het pakket in gebruik genomen gaat worden. En dat daarvoor de voorbereidingen nù aan de gang zijn. Testen, en zo.

Wat er als pakketversie nieuw is, omvat het maatwerk niet. Het maatwerk blijft, zeg ook maar, oud. Omdat het maatwerk voor het financieel belangrijk is – anders had het achterwege kunnen blijven, nietwaar? – moet er voor het gebruik van de nieuwe

pakketversie vooràl gelet worden op samenhang met het onverminderd ... oude maatwerk.

Ik laat ook maar even in het midden dat die samenhang weleens verstoord kan zijn. In elk geval komt het op mij over als nodeloos extra werk om allereerst een nieuwe pakketversie in gebruik te nemen en vervolgens pas maatwerkwerk verwijderen.

Ofwel, wat begrijp ik kennelijk niet?

Daadwerkelijk maakt de volgorde overigens niets uit. Want met dit pakket is zonder maatwerk het vereiste financieel beheer onmogelijk uitvoerbaar, punt.

De oplossingsrichting? (Het gebruik van)dit pakket is jullie organisatie opgelegd.

Dat, zeg maar, voorschrift lijkt niet te veranderen. Daarom is het wijs om eraan te blijven voldoen, maar voortaan dan zo min mogelijk.

Hoe precies? Nou ja, hier op hoofdlijn aangegeven:

1. Beperk het pakketgebruik tot het grootboek, en beperk dat grootboek tot geaggregeerde informatie. Daar is géén maatwerk meer voor nodig. Via dat grootboek verloopt dan geconsolideerd delegatie vanuit en verantwoording aan de overkoepelende organisatie.
2. Noem de verdere financiële administratie diplomatiek maar zoiets als hulpadministratie. Bepaal de opzet daarvan volgens [Beknopte inrichtingshandleiding grootboekstelsel volgens fasegewijs boekhouden](#). Programmatuur daarvoor is uiteraard óók een pakket, maar het aantal zgn structuurbegrippen inclusief hun resp. potentieel aan waardenbereik maakt maatwerk vergaand overbodig (als er überhaupt nog reële behoefte aan is en, cruciaal voor stabiliteit van financieel beheer, functioneel zijn er géén rijke versies meer nodig).

Ik kon het niet laten. :-)

75.85

Overigens heb ik al heel lang zo mijn twijfels over het nut van gedragscodes. Tot het gezinsleven druppelde door dat mijn vader (voorletters J.C.) als NIVRA-bestuurslid nauw betrokken was bij het opstellen van tuchtrecht voor registeraccountants. Nieuw was dat destijds.

Wat ik me herinner, is dat ik als puber opmerkte dat het blijkbaar tegelijk gaat om, eh, recht afkomstig van en uitgeoefend door leden van een beroepsgroep. En wijst de behoefte aan, nee, dat woord heb ik er zeker niet voor gebruikt, gedragstucht er niet op dat van alles veel grondiger mis is, waartegen zulke regels dan evenmin helpen? Is het niet verstandiger om echte problemen te (h)erkennen en dááran iets proberen te doen?

Voor zover dat een gesprek was, is het daarbij gebleven.

75.86

Heb ik je opmerking, gisteren tijdens ons telefoongesprek, goed begrepen dat jij besluitvormers duidelijk wil maken – ach, waar governance al niet goed voor is, zullen we maar zeggen – hoe het zit dat griffierecht van alles en nog wat met autorisatie te maken heeft? Wie weet heb ik je verkeerd verstaan, :-) maar hoe dan ook verdient m.i. dat thema aandacht.

De Rechtspraakorganisatie beschikt over meerdere digitale informatiesystemen. Als zgn gebruikers komen eigen medewerkers in aanmerking. (Wie telt als eigen medewerker blijft hier in het midden.)

De controlerend accountant verlangt overzicht van welke medewerkers als gebruiker gelden van welke informatiesystemen en daarbij over welke bevoegdheden ze voor

– gebruik van – elk informatiesysteem beschikken. (Want) daarmee valt na te gaan of de hand gehouden wordt aan de voorgeschreven functiescheiding.

Nota bene, dat overzicht is hoe dan ook nuttig voor, zeg maar, autorisatiebeheer.

Op functiescheiding kan uiteraard pas worden gecontroleerd, indien als gebruiker tevens de desbetreffende (gebruiks)functies van medewerkers gerapporteerd zijn.

De huidige informatiesystemen staan toewijzing van bevoegdheden toe onder de noemer van rol. Ofwel, zo'n gebruikersrol voor een informatiesysteem moet

overeenstemmen met de medewerkersfunctie voor de Rechtspraakorganisatie.

In het overzicht moeten daarom per persoon enerzijds in het algemeen haar/zijn medewerkersfuncties, anderzijds per informatiesysteem haar/zijn gebruikersrollen opgenomen zijn (en vervolgens per gebruikersrol de aan haar/hem daarvoor

toegekende bevoegdheden). Vervolgens moet verband van een (gebruikers)rol met

een (medewerkers)functie staan aangegeven.

Om het overzicht via de informatierotonde te kunnen samenstellen is dus ook en vooral aansluiting erop nodig van een informatiesysteem resp. -verzameling met

informatie over medewerkers en hun functie(s). Gewoonlijk dient daar een personeelsinformatiesysteem voor.

Zolang slechts – eigen – medewerkers gebruik maken van – eigen –

informatiesystemen, voldoet de hierboven beknopt weergegeven opzet van een

autorisatieoverzicht. Die schiet voor uitbreiding naar digitale toegankelijkheid, digitaal ecosysteem enzovoort echter tekort.

Volgens digitale toegankelijkheid is gebruik van – sommige – informatiesystemen

niet langer beperkt tot eigen medewerkers. Ook andere personen verkrijgen als

deelnemers aan informatieverkeer bevoegdheden tot gebruik. Dat hun

bevoegdheden in de praktijk – vooralsnog? – vaak beperkt worden gehouden, doet

niets af aan het beginsel van verruiming van de verzameling – potentiële – gebruikers.

Zo'n, zeg nog traditioneel maar, buitengebruiker is dus géén medewerker van de eigen organisatie. Z/hij heeft daar daarom ook géén functie.

De stelselmatige verruiming noodzaakt tot dienovereenkomstig bereik met

verbijzondering. Daarvoor geef ik de voorkeur aan de algemenere aanduiding

hoedanigheid (ipv functie, rol e.d.).

Het eigen personeelsinformatiesysteem kent naar zijn aard géén stelselmatig bereik.

Er is voor – beheer van – digitale toegankelijkheid daarentegen een zo algemeen

mogelijk hoedanighedenregister nodig voor autorisatiebeheer. Een ontwerp ervoor

maakt onderdeel uit van het model van [Situatieve hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk \(informatie\)verkeer](#).

Met een proefopstelling volgens bedoeld ontwerp hebben wij enkele maanden

geleden onderzocht welke hoedanigheden allemaal relevant – kunnen – zijn tijdens

aanbrenging op z'n consequent, vooruit, digitaal toegankelijk van een gerechtelijke

procedure. Omdat een aangebrachte eis 'pas' wordt behandeld wanneer – al dan

niet via een desbetreffende rekening courant – daarvoor verschuldigd griffierecht is

voldaan, moet de indeling in hoedanigheden nadrukkelijk (!) tevens daarop berekend

zijn. [Voor zoiets als onderzoeksoptzet resp. -verslag, zie vele aantekeningen in

[aflevering nr 73](#) en enkele aantekeningen in [aflevering nr 74](#).]

Nota bene juist voor griffierecht blijkt het verband met autorisatie zeer nauw. En

omdat een aanbrengrer zich o.a. mbt betaling van griffierecht als het ware kan laten

vertegenwoordigen, vergt ordering van hoedanigheden daarvoor extra zorgvuldig

beheer zodra – externe – digitale toegankelijkheid aan de orde is. Ik besef hier verband van autorisatie (hoedanigheden) met griffierechtruw samengevat te hebben. Is het nog te volgen?

75.87

De dystopie van de één is de utopie van een ànder. Met geluk blijft het bij een verzinsel.

75.88

Door nog een Koos-Koetsmomentje, vandaar dat het wat langer duurde, excuus, besepte ik – pas – dat een gedragscode – dus – dient als lokaas voor goedgegelovige slachtoffers.

75.89

Ik blijf wat maatregelen ervoor betreft de indruk houden dat de Rechtspraakorganisatie nodeloos moeilijk doet over de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Daarvoor verwijs ik naar de met nummer 20 aangegeven overweging. Daarvan luidt de volledige tekst:

Hoewel de onderhavige verordening onder meer van toepassing is op de activiteiten van gerechten en andere rechterlijke autoriteiten, zouden in het Unierecht of het lidstatelijke recht de verwerkingen en verwerkingsprocedures met betrekking tot het verwerken van persoonsgegevens door gerechten en andere rechterlijke autoriteiten nader kunnen worden gespecificeerd. De competentie van de toezichthoudende autoriteiten mag zich niet uitstrekken tot de verwerking van persoonsgegevens door gerechten in het kader van hun gerechtelijke taken, zulks teneinde de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht bij de uitoefening van haar rechterlijke taken, waaronder besluitvorming, te waarborgen. Het toezicht op die gegevensverwerkingen moet kunnen worden toevertrouwd aan specifieke instanties binnen de rechterlijke organisatie van de lidstaat, die met name de naleving van de regels van deze verordening moeten garanderen, leden van de rechterlijke macht van hun verplichtingen krachtens deze verordening sterker bewust moeten maken, en klachten met betrekking tot die gegevensverwerkingen moeten behandelen.

Uit het middengedeelte volgt m.i. dat de Autoriteit Persoonsgegevens niet geldt als de toezichthouder terzake. Zachtjes uitgedrukt ben ik er overigens geen voorstander van om als “specifieke instanties” de toezichthouder onderdeel te laten zijn van de uitvoeringsorganisatie waarop toezicht wordt gehouden, maar ja, zo staat het er voor “de rechterlijke organisatie van de lidstaat” nu eenmaal. Wat daardoor voor “de rechterlijke organisatie” als geheel aan onafhankelijkheid behouden blijft, gaat immers voor het toezicht erop verloren. Om welke “specifieke instanties binnen de rechterlijke organisatie,” voorzover daarin althans voorzien is, gaat het voor Nederland eigenlijk mbt bedoeld toezicht? Artikel 13, lid a tot en met g, voert de Hoge Raad op als instantie voor klachtbehandeling. Is de Hoge Raad daarmee tevens aangemerkt als toezichthouder voor gegevensbescherming?

AVG-overweging nr 20 lijkt vooral bedoeld om uitgaande van (!) borging van onafhankelijke rechtspraak ruimte te verschaffen voor eventueel aangepaste maatregelen voor gegevensbescherming. Ik herhaal daarom mijn verwijzing naar de Wet op de rechterlijke organisatie. In alle beknoptheid biedt die wet met – zoiets als de hoofdtekst van? – artikel 13 m.i. wat door lidstaat Nederland “met betrekking tot het verwerken van persoonsgegevens door gerechten en andere rechterlijke autoriteiten nader [zou] kunnen worden gespecificeerd.” En daarmee volgens mij dus

daadwerkelijk “gespecificeerd” is. Van genoemd artikel luidt wat ik maar even duid als zijn hoofdtekst:

De rechterlijke ambtenaren met rechtspraak belast, de rechters in opleiding en de officieren in opleiding, de senior-gerechtsauditeurs en gerechtsauditeurs, de griffier, substituut-griffier en waarnemend griffiers van de Hoge Raad, gerechtsambtenaren en buitengriffiers, bedoeld in artikel 14, vierde lid, zijn verplicht tot geheimhouding van de gegevens waarover zij bij de uitoefening van hun ambt de beschikking krijgen en waarvan zij het vertrouwelijke karakter kennen of redelijkerwijs moeten vermoeden, behoudens voorzover enig wettelijk voorschrift hen tot mededeling verplicht of uit hun ambt de noodzaak tot mededeling voortvloeit.

Hier vind ik onafhankelijkheid, zeg enigszins paradoxaal borging van taakgerichte handelingsvrijheid, overigens wel een alom steekhoudend argument om de specificatie ... algemeen – en dienovereenkomstig véél beknopter dan met AVG – uit te drukken. Wat telt, is dat voor de – Hoge Raad? – als tevens toezichthouder mbt gegevensbescherming artikel 13 van de Wet op de rechterlijke organisatie – de strekking van – AVG dekt.

Heeft iemand er zo weleens naar gekeken? En/of als ik me vergis, waarin? Of de Rechtspraakorganisatie zich voor gegevensbescherming naar de AVG, naar artikel 13 van de wet op de rechterlijke organisatie of naar wat dan ook moet richten, doet uiteraard niets af aan de noodzaak van stelselmatige oriëntatie op – voorzieningen voor – informatieverkeer. Die ontbreekt, nee, geen verrassing, nog aan het sjabloon voor een gegevensbeschermingseffect beoordeling (Engels: privacy impact assessment) dat je me ter inzage stuurde. (Ook) dat moet dus anders, bij voorkeur volgens een stelselmatig houdbare opzet waarmee meteen een begin gemaakt kan worden. Voor die opzet hebben wij overigens allang het plan. Ik zal er ditmaal met nadruk op gegevensbescherming als uitkomst nog eens uitleg van geven. Dat kost overigens enige tijd. Wordt vervolgd.

75.90

Wat je over die plannen onder vermelding van Master Data Management vertelde, klinkt als het – willen – laten genereren van programmatuur. Dat staat volgens mij bekend als Model Driven Architecture. Tja, je hebt gelijk, indien het model, zeg ook maar zoals ze in het Nederlands ooit heetten die stamgegevens, al niet voorziet resp. voorzien in zgn passende variëteit ...

75.91

Gelet op uitzonderingsbepalingen in de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) acht ik het duidelijk dat zij niet geldt voor strafrechtspraak. Ik meen voorts aanwijzingen te herkennen dat tevens overige rechtspraak ervan uitgezonderd is.

Aan welke, zeg maar, beschermingsregeling(en) dan ook al dan niet gehoorzaamd moet zijn, is informatiekundig echter van ondergeschikt belang. Waarom uitvoering ervan functioneel draait, is en blijft nu eenmaal autorisatie. Daaraan heb ik daarom een algemeen betoog gewijd, zie [Maatschappelijk informatieverkeer en gegevensbescherming](#).

Als kenmerkend voor stelselmatig informatieverkeer heb ik de informatieronde voorgesteld. Daarmee kan als het ware een gelegenheidsfederatie gefaciliteerd zijn, dwz telkens voor een bepaalde informatiebehoefte resp. het gebruik van aldus verzamelde informatie. Maar om die – noodzaak van – flexibiliteit te kunnen waarderen geef ik aan wat daarvoor zoiets als het basale samenstellende element

is. Naar mijn idee bestaat die uit een (!) registratie van een – wat ik maar noem – oorspronkelijk verkeersgeval.

Vergelijk het met wat je wilt bouwen met Lego-speelgoed. Zodra je terdege begrijpt, welke verbindingsmogelijkheden een ‘steentje’ biedt, en daarmee óók welke dus niet, kan je er – pas – allerlei samenstellende kanten mee op.

Ik heb de indruk dat ook weer voor AVG veronderstellingen klakkeloos nogal traditioneel zowel bestuurlijk als technisch zijn gevolgd. Bestuurlijk? Vergaand impliciet blijft daardoor dat in informatiekundig opzicht verondersteld is dat organisatorische grenzen moeten worden aangehouden. Maar karakteristiek voor informatie is nu net dat hij zich niet beperkt tot één verantwoordelijkheidsbereik, maar zich ‘beweegt’ tussen zulke bereiken. Verkeer, nietwaar?! En om informatieverkeer stelselmatig alweer soepeler te faciliteren zijn thans digitale technologieën beschikbaar. Technisch? Het is “verwerking” wat de klok slaat. Ik bedoel dat ik AVG nog enigszins begrijpelijk vind voor de schaal van steeds een aparte toepassing. Dat is dus achterhaald.

(Indien van toepassing, :-) AVG is en blijft wat mij betreft actueel, belangrijk enz. door voor “verwerking” gebruik te lezen, en verwante begrippen dienovereenkomstig aangepast op te vatten. Dat maakt van een “verwerker” een gebruiker.

In de definitie die AVG van “verwerking” biedt, staat “gebruiken” onopvallend opgenomen in de opsomming van

een geheel van bewerkingen [...] zoals het verzamelen, vastleggen, ordenen, structureren, opslaan, bijwerken of wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken, verstrekken door middel van doorzending, verspreiden of op andere wijze ter beschikking stellen, aligneren of combineren, afschermen, wissen of vernietigen van gegevens.

Ik beschouw dat allemaal als gebruiken. Het gebeurt, kortom, allemaal door een gebruiker.

Informatiekundig is het nota bene volstrekt logisch dat schaalverruiming noodzaakt tot dienovereenkomstige gebruiksdifferentiatie. Zonodig moet immers voor elk gebruiksgeschiedenis een gebruiker bevoegd verklaard zijn, moet verantwoording over dat gebruik afgelegd – kunnen – worden. En de gebruikte informatie kan geput zijn uit registers die door verschillende organisaties e.d. worden beheerd.

Zolang relevante registers allemaal tot de beheerverantwoordelijkheid van één en dezelfde (rechts)persoon behoren, klopt het nog wel dat, zoals lid 2 van AVG-artikel 5 over “beginselen inzake verwerking van persoonsgegevens” stelt,

de verwerkingsverantwoordelijke [...] verantwoordelijk [is] voor de naleving van lid 1 en kan deze aantonen.

Wat binnen een bepaalde organisatie hiërarchisch valt te regelen, vergt op stelselschaal een kwalitatief andere ... regeling. Onder federatieve noemer is de omslag naar facilitering nodig.

De titel van AVG-artikel 6 luidt “rechtmatigheid van de verwerking.” Dat laat zich als rechtmatigheid van het gebruik herkenbaarder en stelselmatig consequent duiden. En m.i. het belangrijkste blijft daar nog onbesproken. Gebruik is op zijn beurt een verkeersgeval. In welke maatschappelijke hoedanigheid neemt de gebruiker eraan deel? Slechts volgens zulke verbijzondering is een doelbinding begrijpelijk.

Informatiekundig is het voor – facilitering van – stelselmatig informatieverkeer dringend geboden om organisatorische grenzen als leidraad (!) te verlaten. Uiteraard verdwijnt een organisatie niet. Integendeel, die komt terug in dienovereenkomstige

hoedanigheden (en daarmee expliciet tot uitdrukking).

Opheffing van grenzen voor informatieverkeer is inderdaad moeilijk, zo niet onmogelijk, te begrijpen voor wie ze verwacht met organisatiegrenzen en exclusief dááaraan bestaansrecht ontleent. Helaas beseffen niet alle bestuurders dat zij zich niet louter op hun 'eigen' organisatie moet richten, maar vooral op wissel-, samenwerking e.d. met andere (rechts)personen. Wie meent dat het zonder informatieverkeer lukt, mag het zeggen.

Inventarisatie van verstrekte bevoegdheden laat zich uitbreiden door elke bevoegdheid met een gebruik(scategorie) te associëren. In welke hoedanigheid is de gebruiker ... gebruiker? Voor welke gebruiks- annex verkeersgeval telt die hoedanigheid? Waaruit, te weten door hoedanigheid-in-gebruiksgeval bestaat de doelbinding?

Nee, daarmee is nog niets over bescherming van overige deelnemers gezegd. Betreft de gebruiksinformatie één of meer anderen? Zo ja, zie bijlage. Die schreef ik niet voor niets. :-)

75.92

Ik maak me druk over waarop ik opbouwend invloed meen te kunnen hebben. Ik moet dus alleen nog maar leren onderscheiden wat dat al dan niet is.

75.93

De afgelopen maanden heb ik me nog weer vaker afgevraagd hoe het met je/jullie gaat. Is het een idee om naar Nederland te ... emigreren? Nou ja, ik heb er uiteraard geen kijk op hoe jullie levens onder invloed staan van wat hier als nieuws doordringt over het mengsel van politiek en (volks)gezondheid.

Voor mij is tot dusver weinig tot niets veranderd. Ik werk al decennia vooral thuis. Zakelijk, hmm, onzakelijk blijf ik voorlopig proberen om aanvaard te krijgen dat voor digitale facilitering van informatieverkeer op zgn stelselschaal informatiekundig een kwalitatief andere opzet nodig is. Je zou toch zeggen dat het niet zo moeilijk kan zijn om reële variëteit te erkennen. Moet ik soms zelf emigreren? :-)

75.94

Ik kon het niet nalaten er nog maar eens een bundel(tje) over te lezen. Ook Wim van de Grind stelt een m.i. terechte, belangrijke vraag. Die luidt in het opstel **Evolutie van bedoelde en onbedoelde communicatie tussen dieren** (in: **DierenTaal, Over communicatie bij dieren**, Sdu Uitgevers, 1999, pp. 27-50):

Kunnen er [...] algemene principes worden geformuleerd betreffende de evolutie van communicatie of over het 'ontwerp' van signalen?[p. 42]

Voor zijn antwoord vind ik echter ook Van de Grind een verkeerd spoor volgen. Hij neemt aan dat voor, zeg maar, primitieve communicatie

het systeem van 'één geluid voor één betekenis' [p. 49]

geldt. Dat is mij te simplistisch. Zelf beseft Van de Grind overigens dat zijn

hypothese [...] zeker niet alles [verklaart]. We zien nog niet in hoe onze voorouders [da]t systeem [...] hebben kunnen omzetten in een combinatorisch systeem met als componenten op zichzelf betekenisloze fonemen (klankeenheden).[p. 49]

De aanduiding "omzetten" is natuurlijk al opvallend afwijkend voor iemand die eerder beweert, dat

[d]e evolutie van welk vermogen dan ook [...] gradueel [is] verlopen[. ... D]at moet dus ook voor de menselijke specialisatie 'taal' gelden. Dit uitgangspunt heet gradualisme.[p. 28]

Ik deel dat uitgangspunt. Maar daaruit volgt dat wat voor communicatie doorgaat, principieel gebaseerd is op "een combinatorisch systeem." Dat is precies wat ik veronderstel volgens de semiotische enneade als basisschema. De enneade omvat inderdaad "componenten," maar die verschillen van wat Van de Grind ervoor suggereert.

Ik beschouw, vooruit, combinatorisch vermogen kenmerkend voor leven. Nota bene, voor elk leven. Wat leeft is een organisme. Het leeft 'door' een grens weliswaar samen met zijn omgeving, maar bepaalt als organisme deels zelf zijn gedragingen in relatie ermee. Ofwel, 'iets' leeft omdat het zich situationeel gedraagt. En vanwege het onderscheid met zijn omgeving dat onlosmakelijk (!) hoort tot het bestaan als organisme, houdt het organisme beperkt wat er van zijn veranderende omgeving tot hem doordringt. Tja, als de werkelijkheid onveranderlijk is, heeft het ook geen 'zin' om daarin organisme te zijn. Wat die grens overschrijdt, is – slechts – een teken. Zo zijn enneadisch signatuur en context principiële tekenelementen resp. -componenten. Kortom, er is nooit een

systeem van 'één geluid voor één betekenis' [p. 49]

geweest. (Het vermogen tot) situationele gedragsdifferentiatie veronderstelt contextuele signatuurverbijzondering (en motivationele betekenisverbijzondering), vice versa. Nogmaals, vanaf het eerste – wat wij beschouwen als – leven is er combinatorisch vermogen. Toegegeven, de aanname van "omzetten" blijft onontkoombaar, maar ik laat het moment waarop 'het' gebeurde samenvallen met het moment van de oorsprong van het aardse leven.

Zie ook [aantekening 73.40](#).

75.95

In de bundel **Culturen van besturen** (Boom, 1994) zijn opstellen verzameld die Herman van Gunsteren schreef van 1979 tot en met 1994. Ze kunnen gauw moedeloos stemmen. Het meeste van wat de schrijver in zijn

normatieve studie [ter] feitelijke oriëntatie [p. 7]

voorstelt, lijkt mij nogal duidelijk en terecht. Veranderd is er bestuurlijk echter nog steeds niets:

[P]ogingen om publiek handelen een uitsluitend private ethische grondslag te geven [zijn] tot mislukken [...] gedoemd. We kunnen beter mikken op de ontwikkeling en herontdekking van een ethiek van de publieke sfeer.[p. 14]

Wat Van Gunsteren voorzover ik kan nagaan achterwege laat, is de suggestie van een herkenbaar oriëntatie- c.q. mikpunt. Wat mij betreft praktisch komt infrastructuur daarvoor in aanmerking. Dat betreft immers (im)materiële voorzieningen voor maatschappelijk verkeer. Daar hoort "publieke ethiek" zelfs met voorrang onlosmakelijk bij. Onder de noemer van infrastructuur acht ik alweer duidelijker wat de gemeenschappelijke opgaven zijn

in de huidige tijd van snelle en veelvormige verandering[. p. 14 P]luraliteit is niet enkel uiting van beschaving, maar ook verstandige strategie om te overleven.[p. 171]

Van Gunsteren pleit voor het

kiezen [van] het gezichtspunt van de **burger**, van degene die zowel regeert als geregeerd wordt.[p. 21]

In verkeerstermen gaat het om deelnemers. Terwijl Van Gunsteren vraagt of

het misschien [zou] helpen als de sturingsproblemen meer vanuit het gezichtspunt van de deelnemers [...] bekeken zouden worden[, p. 24]

benadrukt het infrastructurele perspectief dat de opgave inderdaad van een andere orde is. (Want) infrastructuur dient – maatschappelijke – verhoudingen tussen deelnemers, opdat voor- en nadelen evenwichtig over deelnemers verdeeld zijn en blijven:

Het is [...] een publieke verantwoordelijkheid om elementen in de plurale maatschappij zodanig te combineren, dat [...] verkeer in de publieke sfeer [...] resulteert. [...] Daarvoor zullen we] aansluiting moeten zoeken bij [...] pluraliteit en moeten investeren in de organisatie daarvan: niet eenmaking en ontkenning, maar erkenning en ordening van verschillen tussen mensen [p. 25 in hun] wijdvertakte interdependentienetwerken[. p. 48]

Van Gunsteren pleit, kortom, voor bestuur door

een radicale nadruk op pluraliteit: op het vliedend en sociaal geconstrueerde karakter ervan, op organisatie van pluraliteit als kerntaak [...], op de competentie en praktische ervaring die hiervoor onmisbaar zijn.[p. 26]

Hoe kunnen digitale technologieën opbouwend voor infrastructuur worden benut? Dat vergt allereerst informatiekundig methodische omgang met “pluraliteit” aan betekenissen in maatschappelijk verkeer. Die “ordening” van, zeg ook maar, variëteit is beheersbaar met [Metapatroon](#) als stelselmatige modelleermethode. Tot dusver blijft voor infrastructuur voor informatieverkeer het betekenisaspect echter veronachtzaamd. En zonder passend ordeningsbeginsel voor reële, ook nog eens veranderlijke, betekenissenvariëteit raakt onherroepelijk, als er al iets van werkt, zo’n

systeem [...] zowel voor burgers die van de voorzieningen gebruik willen maken, als voor de overheid die het binnen de oevers van rechtvaardigheid en betaalbaarheid wil houden, te ingewikkeld[. p. 128]

Voorspelbaar verspillend, want tot mislukken gedoemd, wordt er alom nog steeds onmiddellijk driftig op los geprogrammeerd volgens een impliciet paradigma dat stelselmatig zelfs averechts uitpakt. Met zoveel woorden is de analyse door Van Gunsteren helaas onverkort geldig:

Het gevaar van technocratie is hier duidelijk[, te weten] dat wij [...] geregeerd worden door technieken[. pp. 44-45] Zolang [...] een gebrekkig **leervermogen** van die overheid [...] niet vergroot wordt moeten we vrezen dat het aanbieden van substantieel advies, kritiek en dergelijke weinig verbetering zal brengen.[p. 103]

De laatste zin uit dit citaat staat in een opstel uit 1985. Wat politici, bestuurders en – hogere – ambtenaren moeten beseffen, is dat infrastructuur vóór verkeer iets anders is, zeg dus ook maar van een andere orde, dan het erdoor gefaciliteerde verkeer. Wie infrastructuur slechts kan opvatten volgens het eigen gebruik dat z/hij ervan maakt, mist volledig dat infrastructuur er is voor optimalisering van verhoudingen tussen (verkeers)deelnemers. Door infrastructuur of, nog kortzichtiger, anekdotisch slechts eigen gebruik ervan met het bestuur ervoor te verwarren, dat is onvermijdelijk,

[wordt] het omgaan met nieuwe situaties steeds moeilijker[. p. 129 W]aar [...] heimelijke egoïstische rekenaars [zitten, is het l]ogisch dat de sturing dan niet lukt.[p. 167]

Ik ben het overigens niet met Van Gunsteren eens dat

pluralisering [...] de samenleving moeilijker kenbaar en stuurbaar [maakt].[p. 130]

Wat vooralsnog wringt, vind ik het achterhaalde paradigma. Klopt, we zijn niets geholpen met

[v]erfijningen [door] preciseringen achter de komma[. p. 166]

Nogmaals, met voorrang moet het ordeningsbeginsel anders (en daarvoor komt recursiviteit van situationele gedragsverbijzondering in aanmerking). Zolang dat niet verandert, zijn wat “stelselherzieningen” enzovoort heet feitelijk méér van hetzelfde (en werkt dus niet). Overigens meen ik dat dankzij een paradigmawissel infrastructureel juist meer hetzelfde kan blijven.

75.96

Interessant, wat die navraag opleverde. Wat zou een rechter zoal willen weten als z/hij een schuldvordering behandelt? Dat kan nogal wat zijn. En het hangt er dus maar vanaf.

Ik begrijp dat een rechter tegenwoordig weliswaar als een regierechter geldt, maar dat regie daarbij vooral procesmatig bedoeld is. Van wat materiële procesleiding heet, wordt een rechter – nog? – geacht zich te onttrekken. Ofwel, z/hij is lijdelijk in de zin van afwachtend mbt wat de geschilpartijen inhoudelijk opvoeren.

Wat mij betreft zijn de aanwijzingen echter duidelijk dat een zgn schuldenrechter tevens in materieel opzicht een actieve rechter mag en zelfs moet zijn. Er moet in de Rechtspraakorganisatie toch iemand zijn die daarover gezaghebbend uitsluitsel kan geven?

A. Stel dat ook voor de schuldenrechter blijft gelden dat z/hij lijdelijk is. Tja, zolang een rechter zich tot de ene vordering in kwestie moet beperken, is z/hij feitelijk géén schuldenrechter. Anders zou z/hij wel schuldrechter heten, nietwaar? Kan er onder de noemer van regie dan tenminste de suggestie aan de – procesvertegenwoordiger terzake van de – gedaagde schuldenaar van af om haar/hem voor haar/zijn omvattende schuldenproblematiek informatie uit daarvoor relevante registers te laten opvragen en als processtuk(ken) in te laten dienen? Daar zitten wellicht registers tussen waarvan de schuldenaar nog nooit gehoord heeft. Op al die informatie heeft de schuldenaar, mits z/hij een natuurlijk persoon is, volgens AVG recht als “betrokkene.” En, vooruit, kan het wat de gedaagde schuldenaar betreft dan niet bij haar/zijn verzoek aan de griffie blijven om zulke informatie namens haar/hem op te vragen? Indien de griffie daarop met een informatieronde ingericht is, lijkt dat alom wel zo zeker en doelmatig.

B. Indien van schuldenrechter zelfs actie verwacht wordt om informatie over de gedaagde schuldenaar op te vragen die algemener relevant is voor haar/zijn schuldenproblematiek, moet de rechter uiteraard bevoegd zijn tot zulke inzage enzovoort. Indien de rechter (on)gevraagd expliciete toestemming van de gedaagde verkrijgt, is A. van toepassing.

Ik kan me voorstellen dat juist een rechter zulke toestemming niet nodig heeft. Ik deed al eerder de suggestie dat o.a. voor rechters artikel 13 van de Wet op de rechtelijke organisatie geldt ipv AVG. Ook daarover kan iemand in de

Rechtspraakorganisatie toch wel uitsluitel geven? In elk geval moet rechterlijk gebruik van/via de informatierotonde van haar/zijn voorafgegane autorisatie voorzien zijn. Want voor andere gebruikers moet dat gebruik onmogelijk gemaakt zijn en blijven. Voorts valt slechts volgens gerichte autorisatie een dienovereenkomstig gespecificeerd controlespoor – van het daadwerkelijke gebruik – op te stellen. Ik merk nog op dat als relevant voor schuldenproblematiek door rechters ook en vooral registers zijn aangemerkt waarvan de Rechtspraakorganisatie op z'n AVG's niet (!)de “verwerkingsverantwoordelijke” is. Daarvoor is dus een informatierotondig autorisatiearrangement noodzakelijk zoals ik beschreven heb in het opstel dat ik je enkele dagen geleden stuurde[, zie [Maatschappelijk informatieverkeer en gegevensbescherming](#)]. De registermacht die ik daarin eveneens toelichtte, is aldus eveneens zoiets als de autorisatieautoriteit. Wie het eerst stelselmatig serieus met de informatierotonde aan de slag gaat, vormt feitelijk de aanzet ervoor. (Wat mij betreft zou Forum Standaardisatie voor een nuttige bijdrage dat moeten bevorderen.)

75.97

Alles van niets is niets van alles.

Als uitdrukking van alles van alles past – daarom – de uitdrukking van niets van niets.

Het oneindig bereik (∞) van nul is de nul (0) van het oneindig bereik.

Onzin?

75.98

Er komt nogal wat kijken bij stelselmatige autorisatie. Ik voeg dus maar wat verdere overwegingen toe. Hopelijk druk ik me nog enigszins begrijpelijk uit.

Veronderstel een voorziening met het aantal van n gebruiksmogelijkheden. Hoe valt gedifferentieerd gebruik te regelen?

Dat begint met registratie van wie als gebruikers resp. niet-gebruikers in aanmerking komen.

Uitgaande van gebruikersregistratie geldt voor wie niet bekend staat als gebruiker dat z/hij geen enkele mogelijkheid mag/ kan benutten die de desbetreffende voorziening biedt. En per gebruiker kunnen of expliciet de mogelijkheden opgegeven staan gebruik waarvan door haar/hem wel toegestaan is (waardoor impliciet kan blijven tot gebruik van welke mogelijkheden z/hij onbevoegd verklaard is) of expliciet gemaakt is tot gebruik van welke mogelijkheden z/hij niet bevoegd verklaard is (waardoor impliciet kan blijven ...). Hoe minder mogelijkheden van het beschikbare aantal n er voor een gebruiker tellen, des te meer voorkeur explicitering ervan heeft, en omgekeerd. Indien gebruiksmogelijkheden expliciet moeten zijn aangegeven, kan een uitzondering gemaakt zijn voor gebruikers die alle mogelijkheden kunnen benutten; voor hen duidt volledige afwezigheid van explicitering van mogelijkheden dan op zulke volledige bevoegdheden.

Naarmate de potentiële gebruikerspopulatie van een voorziening groter is (waarvoor correlatie met de omvang e.d. van de voorziening aannemelijk is), ligt niet-gebruikersregistratie meer voor de hand voor regulering van gedifferentieerd gebruik.

Van een omvangrijke voorziening kan echter voor bepaald gebruik slechts een gedeelte geselecteerd zijn. Wat informatieverkeer betreft dient een zgn informatierotonde daarvoor. Voor zulk specifiek gebruik moet dan weer worden

uitgegaan van gebruikersregistratie enzovoort.
Zoiets, dus.

75.99

Ik ga door op de stelling dat wie volgens AVG als “betrokkene” geldt, door de rechten die z/hij als zodanig heeft volgens dezelfde AVG feitelijk gebruiker is van elk “bestand” waarin over – nota bene inclusief gebruik ervan – haar/hem “persoonsgegevens” geregistreerd staan. Op die status als gebruiker wijst met zoveel woorden overigens reeds het eerder opgestelde [Manifest voor informatieverkeer](#), zie aldaar artikelen 12 tot en met 16.

Sinds enkele jaren is AVG geldend recht. Daarom oriënteer ik me ernaar, heel praktisch. Voor een bepaalde “betrokkene” vind ik AVG echter nog verre van praktisch. Z/hij wordt geacht bij te houden wie allemaal als “verwerkingsverantwoordelijke” informatie over haar/hem ... bijhoudt. Daar is natuurlijk geen beginnen aan.

Ik doe een voorstel om betrokkenen van een hulpmiddel te voorzien voor uitoefening van hun AVG-rechten. Voor dergelijke voorzieningen hebben burgers een overheid, nietwaar?

Die opzet lijkt onder huidige omstandigheden vergaand speculatief. Allerlei bezwaren ertegen kan ik eveneens zelf wel verzinnen. Desondanks moet het m.i. die kant op, en niet slechts nav AVG.

Ofwel, oordeel niet onmiddellijk dat het voorstel onzinnig is. Nee, het lukt niet in één keer. Ja, er is een richting mee aangegeven en volgens die richting kunnen hier en nu op onderdelen opbouwende veranderingen worden ondernomen.

Er is een “territoriaal toepassingsgebied” bepaald (AVG, artikel 3). Daaruit volgt dat – wie ik aanduid als gebruikers – “betrokkenen [natuurlijke personen zijn] die zich in de [Europese] Unie bevinden.”

Overeenkomstig de AVG-gebiedsbepaling veronderstel ik een – ten opzichte van andere politieke machten – onafhankelijke autorisatie- & registermacht. Daarvoor moet dan een (uitvoerings)instelling bestaan, in ‘ons’ geval als zo’n zgn autoriteit dus een EU-instelling. Vooruit, met EU-ARA als verkorte naam.

Maar, stop, daar gaat het toch al mis?! Is het niet volstrekt onrealistisch om van zo’n instelling uit te gaan, al helemaal voor de gehele Europese Unie?

Rustig maar, daarmee ben ik het eens, grondig zelfs. Ik ga er dan ook niet van uit, maar mik er op. Dat is zelfs principieel iets anders. Juist wat als uitgangspunt absurd klinkt, kan bij uitstek dienen als bruikbaar mikpunt. (Want) wie geen idee heeft waar z/hij eventueel wil uitkomen, kan ook geen koers bepalen. En een koers is optimaal, indien resultaten door afgelegde etappes ook telkens reeds op zichzelf per maatschappelijk saldo voordelig zijn. De kans daarop is groter, nee, geen paradox, naarmate het mikpunt omvattender is voorgesteld.

Ik wil het dus ook wel hebben over een wereldwijde – instelling voor – autorisatie- & registermacht. Maar omdat AVG bestaat, punt, staat EU als “toepassingsgebied” feitelijk (hou)vast. Kortom, daar is eigenlijk niets onrealistisch meer aan.

Ik doe dus alsòf EU-ARA bestaat, en ook werkt. Daartoe dient, ja, je kon er op wachten, :-) een informatieronde. De twee hoofdvragen zijn dan: 1. Welke bestanden zijn aangesloten? en 2. Wie zijn de gebruikers?

Op de eerste vraag luidt het antwoord: alle bestanden die vallen onder artikel 3, AVG. En op de tweede vraag: alle natuurlijke personen die als betrokkenen vallen onder artikel 3, AVG.

Oeps, dat zijn nogal wat zowel bestanden als gebruikers. Tja, daar kan ik niets aan doen. Zo staat het nu eenmaal door AVG bepaald. En ik weet dus ook wel dat EU-ARA wellicht een hersenspinsel is en blijft. Maar hoe worden voorzieningen voor informatieverkeer dan wèl ingericht voor de rechten – en plichten – van zgn betrokkenen?

Ik kan ze niet ènkelvoudiger bedenken dan volgens EU-ARA. Okee, wanneer het daarvan niet komt, ook nooit kàn komen, dan is met dat idee ervoor in elk geval wèl een (mik)punt beschikbaar zowel ter oriëntatie als om – voortgang van – daadwerkelijke inrichting aan af te meten.

Tussendoor merk ik op dat AVG niet als een doel op zichzelf opgevat moet zijn. Daarom beschouw ik EU-ARA evenmin als exclusieve AVG-voorziening. Zeg ook maar dat AVG in dit stadium veranderkundig als hefboom kan dienen om voor informatieverkeer op maatschappelijke schaal alweer algemener bruikbare voorzieningen, infrastructuur, dus, te treffen.

Prima, noem het – voorlopig – maar een gedachtenexperiment. Nota bene, vooralsnog bepalen vooral apart opgezette informatiesystemen, zgn toepassingen, de werkelijkheid van informatievoorziening. Voor èlk van die toepassingen moeten dan nadere voorzieningen voor AVG getroffen zijn, althans, wanneer registratie van informatie over natuurlijke personen aan de orde is.

Een “verwerkingsverantwoordelijke” kan echter, en zal doorgaans ook, verantwoordelijk zijn voor meerdere toepassingen. Dan verdient alleen al gelet op AVG een informatieronde overweging. Overigens is daar vrijwel altijd méér voor te zeggen. Oorspronkelijk aparte opgezette toepassingen verkrijgen via een informatieronde tevens samenhang en daarvoor kunnen die toepassingen òngemoeid blijven; zie [Stelselmatic overzicht via informatiesleutels](#) voor een korte inleiding.

Behoeft aan samenhangende informatie, terwijl bestaande toepassingen bij voorkeur – vooralsnog – òngewijzigd kunnen blijven, bestaat uiteraard op ruimere schaal dan het formele verantwoordelijkheidsbereik van een enkele

“verwerkingsverantwoordelijke.” Die schaal van informatieverkeer is het onderwerp van [Wen er maar aan! Over noodzaak en opzet van stelselmatic informatiebeheer](#).

Een informatieronde op die schaal dient dus een federatief verband. Daarvoor geldt, zoals de titel van § 2.d daar luidt, “zoiets als aspectverantwoordelijkheid.”

Karakteristiek voor infrastructuur is uiteraard dat de opzet ervan als het ware abstraheert van o.a. maatschappelijke sectoren. Er moet immers zo algemeen mogelijk, dwz juist òngeacht sector e.d., gebruik van gemaakt kunnen worden. Als tussen stap kan bedoelde “aspectverantwoordelijkheid” wel degelijk sectoraal gefaciliteerd zijn.

Een aspect kan een territoriale gebiedsindeling doorkruisen. Dat geldt overigens al voor de verzameling bestanden ‘van’ één en dezelfde

“verwerkingsverantwoordelijke.” Toegegeven, mijn veronderstelling van een eendimensionale opschaling is daarom simplistisch. Grofweg laat zich echter stapsgewijze schaalverruiming met een informatieronde aanwijzen.

Het begint er dan mee dat de ene “verwerkingsverantwoordelijke” een informatieronde benut voor aansluiting van bestanden/registers binnen haar/zijn eigen verantwoordelijkheidsbereik.

De volgende uitbreiding betreft een maatschappelijke sector met nationaal bereik, bijvoorbeeld de rechtspraak (RS) voor Nederland (NL). Naam? Hier doe ik het even

met: RS-NL-ARA.

Nog weer ruimere (verkeers)schaal is dan òf asectoraal (NL-ARA) òf, om bij het voorbeeld van rechtspraak te blijven, supranationaal (RS-EU-ARA).

Dit voorstel voor een koers die van een aparte toepassing reikt tot zoiets als EU-ARA, lokt allerlei vragen uit. Hoe meer relevante vragen opkomen, des te grondiger verloopt de verkenning. Ter illustratie beperk ik me hier tot twee nog zeer algemene vragen.

Waarom zou een zakelijk bedrijf serieus overwegen om zijn bestanden voor wat persoonsinformatie betreft op zo'n informatieronde aan te sluiten? Mits dat geen invloed op zijn concurrentiepositie heeft, kan een bedrijf daardoor stellig veel eenvoudiger (lees: met minder kosten) aan zijn AVG-verplichtingen voldoen. Het moet ... ièts. Aan eerbiediging van rechten van betrokkenen kan een bedrijf niet ontkomen.

Waarom zou een burger zo'n autorisatie- & registerautoriteit vertrouwen? Klopt, een informatieronde houdt mogelijkheden voor veel omvangrijker verzameling in, dat is precies het idee ervan. Betekent dat dan niet juist èxtra risico's voor persoonlijke levenssfeer? Dat moet inderdaad vanaf zo grondig mogelijk geregeld zijn. De grondslag voor die autoriteit als instelling moet de rechtstatelijk erkende ònafhankelijke macht zijn. Wat is bedoeld als ter borging van burgerrechten mag inderdaad niet verkeren tot òndemocratisch stuurmiddel door àndere machten. Daarom is de onafhankelijkheid van de autorisatie- & registermacht cruciaal, inclusief de macht om die onafhankelijkheid te bewaken. En wat is pràktisch trouwens het alternatief?

Nou ja, voordat het zover is, als het er ooit toe komt, lijkt mij er al alles vóór te zeggen om informatieverkeer sectoraal beter gecoördineerd te laten verlopen via een informatieronde. De samenwerkende verwerkingsverantwoordelijke wijzen voor het federatieve beheer een aspectverantwoordelijke aan (die er doorgaans feitelijk al is; anders zou er immers geen sprake van een bestáánde maatschappelijke sector zijn).

Een verlichte "verwerkingsverantwoordelijke" kan aldus de stap overslaan van een rotonde voor intern gebruik. Elke grootschaliger bereik biedt immers àlle kleinschaliger bemeten mogelijkheden. Als dat voor "verwerkingsverantwoordelijke" te hard gaat, ach, waarom niet, is een interne informatieronde hoe dan ook een mooi begin. Uitgaande van meerdere toepassingen die nooit allemaal tegelijk kunnen worden vervangen, is er géén alternatief voor een informatieronde om – eindelijk – te voorzien samenhangende(r) informatie. Wie een "betrokkene" daarmee helpt aan alweer ruimer overzicht over wat er zoal met haar/zijn persoonsinformatie gebeurt, mag erop rekenen dat de meeste betrokkenen bijdragen aan de kwaliteit van die informatie; zie ook artikelen 10 en 11 van **Manifest voor informatieverkeer**. Op autorisatie van gebruikers ben ik hier niet nader ingegaan. Ik merk algemeen slechts opnieuw op dat verbijzondering volgens hoedanigheden van meet af bemeten moet zijn op de ruimst denkbare schaal van informatieverkeer. Alleen op die manier kan eventuele schaalverruiming als het ware naadloos worden gefaciliteerd. Dat is veranderkundig een aanvullend argument voor een – nog – vèr verwijderd mikpunt. Dat noodzaakt tot tijdige maatregelen.

75.100

Het presidentschap van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) is telkens tijdelijk. Met de huidige president heeft Bart Funnekotter een

vraaggesprek gevoerd. Een uitspraak dient als titel van het artikel **‘Financiering wetenschap is doorgedraaid’** (in: **NRC Handelsblad**, katern **Wetenschap**, 27 juni 2020, pp. 2-3). “De KNAW,” zo beweert zij, “wil echt werk maken van [...] een evenwichtig financieringsmodel.” Zucht, wat mij betreft lukt dat pas als aspect van een evenwichtig(er), vooruit, wetenschapsmodel. Is dat soms wat zij bedoelt met “het doen van “onderzoek met veel maatschappelijke impact”? Dat klinkt redelijk, maar wie beoordeelt wat – opbouwend – telt als zulke invloed? Het probleem is dat de financier daarmee tot een door haar redelijkerwijs onbeantwoordbare vraag gedwongen wordt. Het terughoudende antwoord laat zich eenvoudig raden. Kortom, zodoende maakt de president het – vermeende? – geldprobleem uiteraard alsmaar erger.

Mijn eigen onderzoek kost – me – vooral tijd. Ik krijg er door niemand voor betaald. Dat zou ik heus wel willen. Zowel zakelijk als maatschappelijk relevant vind ikzelf [Metapatroon](#) zeker. Ik krijg er echter niemand met geld in geïnteresseerd, zelfs niet om er überhaupt kennis van te nemen; potentiële financiers annex opdrachtgevers zien er zelfs ... ongezien blijkbaar niet hun problemen door opgelost (waarbij ik dan denk dat zij problemen nogal particulier ipv maatschappelijk opvatten; maar ja, tegen wijd verspreide kortzichtigheid doe ik solistisch weinig, herstel, niets; dat zou inderdaad een belangrijke opgave voor de KNAW moeten zijn :-). Evenmin slaag ik erin om mensen erin te interesseren die m.i. nota bene zelfs speciaal betaald worden om toch vooral interesse in nieuwe ideeën te tonen, academisch aangestelde wetenschappers, dus. Ligt dat aan mij? Of – ook – eraan dat “het systeem is doorgedraaid” en wel véél verstrekkender dan de financiering ervan. De president van – een instelling als – de KNAW zou weleens de laatste kunnen zijn die dat kan begrijpen.

[Zie ook [aantekening 62.51](#). Welke reactie dan ook is daarop uitgebleven.]

75.101

De grondslag van de methode is de methode van de grondslag.

Dit contragram doet ook jou stellig denken aan Jaap van Rees’ uitspraak over de architectuur van de methode. Ik vermoed dat hij met architectuur echter niet zoiets radicaal grondigs als ontologie bedoelt (inclusief epistemologie en semiotiek, vice versa). Intussen, ja, dat dan weer wèl, :-) is het natuurlijk niet zo gek om te stellen dat architectuur van ontologie ... ontologie van architectuur is. Lees voor architectuur overigens liever: ontwerp(en).

75.102

Zoals dat tegenwoordig heet, nee, die zag ik niet aankomen. Hoewel ik emigratie suggereerde, dacht ik aldus slechts bevestigd te krijgen dat jij/jullie verder zou(den) blijven waar je nu zit.

Maar je hebt natuurlijk gelijk om de combinatie te benutten van – intussen resp. zo lang als het duurt – veel mogelijkheden en weinig beperkingen. Zoals jij de zee noemt, meen ik dat als verlangen met vlakke te hebben. Er staat naar mijn gevoel al gauw iets in de weg. Zal ook gemakzucht zijn, want een berg oplopen doe ik niet zomaar.

Over politiek gesproken, geschreven door H. Bonger heb ik zojuist **Leven en werk van Dirk Volckertsz Coornhert** (G.A. van Oorschot, 1978) gelezen. Weliswaar pleit Coornhert (1522-1590) in veel van zijn geschriften vóór godsdienstvrijheid, maar dat is in zijn tijd volledig met politiek verweven. Om die vrijheid gaat de afscheiding van

het Spaanse rijk toch?! Vooruit, onder meer. Zoals ik Bonger begrijp heeft Coornhert het vrijwel meteen maar moeilijk met de calvinistische minderheid die al gauw aan de feitelijk absolute macht is. Zo krijgt hij het verwijt: Als jij zo verdraagzaam bent, waarom bestrijd jij dan mijn opvatting? Leuk gevonden. Maar op verdraagzaamheid bestaat één uitzondering. Wat onverdraagzaamheid verdient is ... onverdraagzaamheid. Bonger vat samen:

[Hij] heeft zijn gedachten over de politiek niet in aparte verhandelingen neergelegd maar [wij zijn] gerechtigd om Coornhert als een democraat te beschouwen.[p. 317]

Nee, dat heeft toen niet geholpen, en helpt blijkbaar nog steeds niet. Ik zie echter géén alternatief voor het proberen bevorderen van verdraagzaamheid (inclusief extra inspanningen voor de enkele uitzondering erop). Dat zie ik graag bevestigd door lezing van de biografie van Coornhert.

Ik hoop dat het verband met Metapatroon je niet ontgaat. Dankzij het methodische verbijzonderingsbeginsel laten zich alle voorkomende betekenissen zowel onderscheiden als samenhangend ordenen. Dat zou toch moeten helpen dat wie allemaal ze hebben, die verschillende betekenissen, dus, elkaar – leren – verdragen?! Tja, er is domweg géén belangstelling voor.

Ik blijk het – nog – niet te kunnen laten om mij om zulke onverdraagzaamheid druk te maken. Overigens doe ik het vergeleken met Coornhert kennelijk nog rustig aan. Aan moed ontbreekt het hem ook niet, want hijzelf is in onmiddellijk gevaar door zijn opbouwende ideeën voor samenleving die bekrompen heersers louter als kritiek – kunnen – duiden. Dat gevaar bestaat tegenwoordig niet meer, althans hier niet. Gewoon géén aandacht aan schenken ...

Waarom een bedrijf als IBM zich nooit enige moeite getroost heeft om er iets van te begrijpen, verbaast mij toch. Ooit was IBM groter dan wereldwijd de rest van de – zoals ze tegenwoordig aangeduid worden – ict-bedrijven bijelkaar. Heb jij dat nog meegemaakt? Dat was uiteraard niet vol te houden, maar wat enkele decennia later uitgemond is in een vergaand marginale (markt)positie zou m.i. aanleiding kunnen zijn om een informatiekundig kwalitatief andere grondslag met bijbehorende methode op z'n minst eens nader te onderzoeken. Die grondslag annex methode is nota bene stelselmatig bemeten. Waarom is juist dat van belang? Kenmerkend voor ict is allang dat zich alles met alles laat verbinden voor informatieverkeer ertussen. Is het dan niet logisch, stelselmátig logisch, bedoel ik, om zulk verkeer betekenisvol eenduidig te faciliteren? Begrijpt dan echt nog niemand dat daarvoor een uitbreiding nodig is van wat voor informatie doorgaat? Wat is er zo moeilijk aan om in te zien dat zich daarvoor, heel praktisch, nodige en voldoende explicitering van context aandient?

Ik deel je mening – begrijp ik je goed? – dat de democratische instituties op zgn lagere politiek-bestuurlijke niveaus tegen de crisis op het hoogste niveau bestand moeten zijn. Omdat de Verenigde Staten zo'n groot land is, kan – ook – de topcrisis omvangrijk zijn. Is om dezelfde reden de institutionele bescherming ook degelijker? Dat kan via buitenlands beleid misgaan. Of is de gehele samenleving allang van die crisis doordrongen? Zo ja, dan is zo'n president geen oorzaak van problemen, maar een symptoompje. Ik ben er niet gerust op.

In Nederland zijn 'we' beschermd doordat we heus wel inzien vooral een (ge)volgpositie in te nemen. En zolang we ons ernaar gedragen, is ons toegestaan af en toe te beweren gidsland te zijn. Dat lucht ons hoegenaamd even op, terwijl

niemand er zich iets van aantrekt. Maar als het in de VS misgaat, doet dat het hier dus vrijwel meteen óók. Je kent het liedje wel, **Vluchten kan niet meer**.

75.103

Graag maak ik nog enkele opmerkingen over waarom informatiekundig ontwerpen toch ècht een vak is resp. over welke mogelijkheden en kansen ònbenut blijven door zulk ontwerp(en) te veronachtzamen.

Of ik dat serieus bedoel, àlle registers aansluiten op één informatierotonde, enzovoort? Ja en nee. Het is uiteraard een onzinnig idee om het daadwerkelijk zo te doen. Maar informatiekundig voor een optimaal ontwerp is er vooral niets zinniger dan om te doen alsòf.

(Want) van zo'n idee gaat pas de stimulans uit om met àlles rekening te houden.

Nee, dat lukt dus nooit, àlles. Maar hoe vèrder je kunt komen, ja, des groter is de kans dat de algemeenst bedachte voorzieningen zowel voor vooralsnog ònverwachte omstandigheden als op alweer ruimere schaal bruikbaar zijn.

Althans, daarvoor bestaan voor digitale voorzieningen voor informatieverkeer eigenlijk géén beperkingen. Met voorzieningen die het van hun, zeg maar, materialiteit moeten hebben ligt dat anders. Stel dat het met hetzelfde object mogelijk moet zijn om op land te rijden, over water te varen èn in de lucht te vliegen. Zulke vervoermiddelen zijn er wel, maar functioneren nergens optimaal.

Dat laat zich voor informatievoorziening resp. -verkeer principieel anders oplossen.

En wel met abstractie (lees ook: veralgemenisering).

Voor abstractie moet een bereik gekozen zijn. Tja, zolang dat bereik niet duidelijk is, doet je als ontwerper hoe dan ook niets verkeerd om ermee dan maar op àlles te mikken. Nou ja, voorzover je je dáárvan (een) voorstelling(en) kunt maken.

Abstractie kost eigenlijk niets. Je moet het wel kùnnen, en dat is wiskundig aan ontwerpen in de zin van modelleren. Over principe gesproken, dat is nogal eenvoudig. Als je rekening wilt houden met onvoorziene omstandigheden, moet je omstandigheden (lees ook: situatie) als variabele in het model opnemen. Volgens een waarde van die variabele voor een bepàalde situatie werken voorzieningen-volgens-dat-model dan dienovereenkomstig aangepast. Dit is Metapatroon in een notendop.

Situaties kunnen worden onderscheiden zoals het heet door-de-schalen-heen. Die aanduiding is vooral bekend voor de zgn gebouwde omgeving (inclusief fysieke infrastructuur). Met alsmaar ruimer bereik zijn schalen dan die van een kamer, een gebouw, een stad, een regio en de aarde. Zoals met de verschillende weerstandsmodaliteiten (land, water en lucht) gelden ook 'op' die verschillende ruimtelijke schalen dienovereenkomstig verschillende voorzieningen als optimaal, zij het dat ze tevens optimaal verband ertùssen moeten vertonen. (Bijvoorbeeld land ligt naast water, maar een stad ligt in een regio.)

Vergeleken daarmee kan immaterieel gerichte abstractie afwijken. Voor de gebouwde omgeving gaat het om een opeenvolging van schaalbereiken, met per bereik daarvoor kenmerkende – structuur van – problemen & oplossingen. De aanduiding door-de-schalen-heen wil zeggen èlk bereik daarbij niet volledig op zichzelf staat; wat volgens het ene bereik werkt, geldt voorwaardelijk voor de overige bereiken, en omgekeerd.

Dankzij kundige abstractie vervallen structuurverschillen van schaalbereik tot schaalbereik. Daardoor zijn voor digitalisering – structuur van – problemen & oplossingen als het ware door-de-schalen-één. Wat voorziet in dekking van àlle (!)

schaalverschillen is dan, nog zo'n wiskundig modelbegrip, recursiviteit (en het verbijzonderingsbeginsel volgens Metapatroon is inderdaad recursief toepasbaar). Het ene (ontwerp)model voor informatievoorziening/-verkeer dat door abstractie resulteert, is nauwelijks ingewikkelder dan het model voor een apart probleempje. Maar met het ene abstracte(re) model is de oplossing wel in één keer klaar voor allerlei probleempjes.

Wie zich naar aparte probleempjes blijft richten, is echter gedwongen tot steeds een 'nieuw' model – en zo door naar programmatuur – voor wat zich als volgend probleempje aandient. En daartussen bestaat géén samenhang. Alsmar groeiende fragmentering is allang zelfs het grotere probleem, en structureel onoplosbaar zonder voorzieningen die, nogmaals, door-de-schalen-één werken.

Over verdamping van behoeften aan zgn maatwerk, over besparingen op ontwikkeling en onderhoud van programmatuur e.d. heb ik het hier niet eens. Omdat voorzieningen op abstraheringsgrondslag willekeurig(er) bruikbaar zijn, kunnen beslissingen over operationele inzet verder zonder overwegingen over digitalisering worden gemaakt. 'Het' werkt immers overal, dus óók en zeker waar er om allerlei redenen de meest dringende aanleiding voor geldt. En omdat samenhang door de grondslag geborgd is, kan eventuele uitbreiding van operationeel gebruik in elk geval wat digitalisering betreft probleemloos volgen, enzovoort.

Klopt, het zijn zulke andere redenen, en gelukkig maar, waarom uitbreiding stopt vòr voordat die allesomvattend is. Maar dankzij die ontwerporientatie klopt het toch maar mooi voor het feitelijke bereik van informatieverkeer waarover eigen verantwoordelijkheid strekt. Vlotter en goedkoper kan naar mijn idee niet.

Voor informatieverkeer met welk bereik dan ook is autorisatiebeheer naar mijn overtuiging de – haha, woordspeling – sleutelvoorziening ([Situatieve hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk \(informatie\)verkeer](#)). Samen met een informatieronde ([Stelselmatig overzicht via informatiesleutels](#)) blijft de opzet à la [Metapatroon](#) daartoe praktisch beperkt door aansluiting van bestaande registers. Dat helpt samenhang al vergaand, en prompt, vestigen.

Zij het opzettelijk beperkt tot financiële administratie laat zich de alles-oriëntatie ook herkennen aan fasegewijs boekhouden ([Beknopte inrichtingshandleiding grootboekstelsel volgens fasegewijs boekhouden](#)). Wat ik maar kon bedenken als informatiebehoeften voor financieel beheer heb ik geprobeerd te veralgemeniseren tot zgn structuurbegrippen. Met concrete waarden voor die samenhangende variabelen kan wat mij betreft elke boekhouding worden gevoerd.

75.104

En na hogere informatiekunde dan nog maar wat hogere standaardisatiekunde. Je kunt zeggen dat er standaardisatie van de eerste en van de tweede orde is.

Eerste-orde standaardisatie maakt nodeloze verschillen ongedaan. Dankzij geregleerde uniformiteit past 'het' altijd. Een bout in een moer, een treinwagon op een spoortraject, enzovoort. Eerste-orde standaardisatie vestigt materiële uniformiteit. De gangbare opvatting van standaardisatie is impliciet slechts van de eerste orde.

Tweede-orde standaardisatie erkent reële verschillen, bevordert ze zelfs, met daarvoor gestandaardiseerde structuur. Tweede-orde standaardisatie vestigt immateriële variëteit op basis door materiële uniformiteit. Ipv paradoxaal is dat gewoon wat ingewikkelder om te begrijpen. Zeg ook maar dat wat als standaard geldt niet in één slag bereikt is, maar twee slagen vergt. Ofwel, dat vergt nogal wat

stelselmatig bemeten vakkennis. Hoe dan ook is zulke standaardisatie van belang tot zelfs noodzakelijk voor stelselmatig informatieverkeer. Daaraan is immers allereerst het betekenisaspect immaterieel, en op stelselschaal telt vervolgens (betekenissen)variëteit.

Het heeft uiteraard geen zin om tweede-orde problemen op een eerste-orde manier te proberen op te lossen. Sterker nog, ondanks goede bedoelingen werkt dat zelfs gauw averechts. Kortom, haal er een vakvrouw of -man bij.

Ook een orgaan als Forum Standaardisatie (FS) is bezet met mensen zonder informatiekundige vakkennis. Dat houdt FS helaas voorspelbaar gevangen in een standaardisatiebegrip dat principieel tekortschiet voor de feitelijke opgave. De tweede orde blijft domweg onbereikbaar als extrapolatie van de eerste orde; het betreft kwalitatief een andere orde. Dat heb ik overigens al eens proberen te verduidelijken met [Wat is een semantische standaard en hoe kan College Standaardisatie die vraag \(anders\) beantwoorden?](#) Nee, dat College bestaat niet meer. Alleen Forum is overgebleven.

Abstractie levert – dus – de grootste bijdrage aan tweede-orde standaardisatie. Volgens Metapatroon zijn nota bene dezelfde voorzieningen alom bruikbaar, maw door-de-schalen-één. Ja, dezelfde. Hoezo, standaardisatie?!

Wellicht kunnen jullie in overleg met FS aangeven dat het je gaat om, vooruit, vooralsnog proefsgewijs, facilitering van variabele doelen met gestandaardiseerde middelen. Dat er voor operationele overheidsbemoediging variabele doelen aan de ... orde zijn, zou je toch wel mogen veronderstellen.

75.105

Gelukkig, dat lijkt me geen verpleeghuis. Ik wens je ook daar het allerbeste! Van hier geen nieuws. Ik zou pensioen met moeten zijn. Maar zakelijk gezien was en is het kennelijk nogal rampzalig om informatiekundig iets te verzinnen dat wel bemeten is op de betekenisvariëteit die kenmerkend is voor de allang reële schaal van informatieverkeer, maatschappelijk dus. (Besluitvormers in) organisaties die het kunnen betalen blijven zichzelf graag beschouwen als middelpunt van betekenisgeving en verwachten daarbuiten navolging van wat zij bedoelen. Zo werkt een samenleving uiteraard niet, maar dat inzicht dringt maar niet door als het om digitalisering gaat (en anderszins evenmin, vrees ik). Zelfs door herhaald mislukte digitaliseringsprojecten komt niemand op het idee dat het ... idee ervoor weleens niet zou kunnen kloppen. Nou ja, ik blijf voorlopig maar proberen om er opbouwend verandering in te brengen. Je kunt het voldoen aan burgerplicht noemen. Platvloerser blijf ik maar hopen op tijdig enige financiële opbrengsten van mijn inspanningen. Mocht jij je na je verhuizing vervelen, zie [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#).